

Download PDF: <http://archive.org/details/SfintiiIngeri-MaicaAlexandraprincipesaIleana>

Download ODT: http://archive.org/details/SfintiiIngeri-MaicaAlexandraprincipesaIleana_3

Traducerea: Doctor Irineu Pop-Bistrițeanul

Stilizare: Profesoare Luminița Nicolescu

Cuprins

Precuvântare	5
Mărturisire	15
Cuvânt înainte	16
Prefață	20

CARTEA ÎNTĂI- Îngerii în Vechiul Testament -

Ce sunt îngerii	22	Îngerii și profeții	57
1. Sfinții îngeri	22	1. Valaam și asinul său	57
2. Îngerii căzuți	27	2. Ilie	60
		3. Isaia	63
Îngerii în Geneză	31	4. Iezechiel	67
1. Îngerii în Vechiul Testament	31	5. Zaharia	73
2. Grădina Edenului	32		
3. Convorbirile lui Avraam cu îngerii	36	Îngerii în poezie, povestiri și Apocalipsă	78
4. Lot și Agar	39	1. Ezdra și Psalmii	78
5. Iacov	42	2. Iov	81
		3. Daniel	83
Îngerii și primele căpetenii	45	4. Tobit	88
1. Moise și Iosua	45	5. 2 Macabei	90
2. Nașterea lui Samson (Judecători 13)	49	6. Cartea secretelor lui Enoh	94
3. Ghedeon	53	7. Rezumat	101

CARTEA A DOUA - Îngerii în Noul Testament -

<u>Îngerul Bunei Vestiri</u>	106	<u>1. Ghetsimani</u>	143
<u>Îngerii de la Betleem</u>	116	<u>2. Golgota</u>	147
<u>1. Păstorii (Luca 2, 8-14)</u>	116	<u>3. Piatra</u>	148
<u>2. Cei trei magi (Matei 2, 1-12)</u>	120	<u>4. Înălțarea și a Doua Venire</u>	151
<u>3. Fuga</u>	122	<u>Îngerii în Biserica Primară</u>	155
<u>Îngerii ispitirii</u>	126	<u>1. Sfântul Petru și Sfântul Ioan</u>	155
<u>Îngerii în slujirea și învățătura Domnului</u>	133	<u>2. Evadarea lui Petru</u>	157
<u>1. Îngerul Păzitor</u>	133	<u>3. Sfântul Ștefan</u>	159
<u>2. Îngerii morții și ai dreptății</u>	136	<u>4. Corneliu</u>	161
<u>3. Diavolul și îngerii lui</u>	138	<u>5. Filip</u>	162
<u>4. Bucuria îngerilor</u>	142	<u>6. Sfântul Pavel</u>	164
<u>Sfârșitul și noul început</u>	143	<u>Îngerii în epistole</u>	166
		<u>Îngerii în Cartea Apocalipsei</u>	173

CARTEA A TREIA - Îngerii în Biserica Creștină -

<u>Îngerii în Biserica Creștină</u>	191	<u>4. Sfântul Irineu</u>	209
<u>1. Comentariu introductiv</u>	191	<u>5. Tertulian</u>	210
<u>2. Noul Testament Apocrif</u>	194	<u>6. Sfântul Clement din Alexandria</u>	211
<u>3. Manuscrisele de la Marea Moartă</u>	197	<u>7. Origen</u>	213
<u>4. Părinții Pustiului</u>	199	<u>8. Păstorul lui Hermas</u>	216
<u>Îngerii și Părinții Bisericii Primare</u>	202	<u>Îngerii în vremea Sfinților Părinți ai Bisericii</u>	217
<u>1. Sfântul Ignatie din Antiohia</u>	203	<u>1. Sfântul Atanasie</u>	218
<u>2. Sfântul Clement din Roma</u>	206	<u>2. Sfântul Vasile cel Mare</u>	221
<u>3. Justin Martirul</u>	208		

<u>3. Sfântul Grigorie de Nyssa</u>	225		
<u>4. Sfântul Grigorie de Nazianz (circa 329 - 389 d.Hr.) și Sfântul Chiril al Ierusalimului (circa 315 - 389 d.Hr.)</u>	228	<u>Îngerii în Sfintele liturghii și rugăciuni</u>	259
<u>5. Sfântul Ambrozie</u>	232	<u>Îngerii în arta creștină</u>	268
<u>6. Sfântul Augustin din Hippo</u>	235	<u>1. Introducere</u>	268
<u>7. Sfântul Ioan Hrisostom (Gură de Aur)</u>	238	<u>2. Arta bizantină</u>	270
<u>8. Ierarhiile cerești ale lui Dionisie Areopagitul</u>	240	<u>3. Evul Mediu</u>	273
<u>9. Sfântul Grigorie cel Mare</u>	251	<u>4. Renașterea</u>	278
<u>10. Sfântul Ioan Damaschinul</u>	255	<u>5. Perioada barocă</u>	281
		<u>6. Spre modernism</u>	283
<u>Epilog</u>			286

„Într-o zi, dis-de-dimineată, când aveam șapte ani, am văzut îngerii. Sunt tot atât de sigură azi cum am fost și atunci... Această întâmplare - propria-mi experiență, stă atât la începutul cât și la sfârșitul acestei cărți... Îngerii au o miraculoasă realitate.

Activitatea lor printre noi a devenit pentru mine o realitate vitală, pozitivă”.

Maica Alexandra

Precuvântare

Doctor Irineu Pop-Bistrițeanul, Episcop Vicar

Orice carte adevărată mă tulbură și mă neliniștește pentru multă vreme, de parcă autorul și-ar fi turnat în sufletul meu tot sufletul lui, eliberându-se pe sine și stârnindu-mă cu bucuriile sau dilemele lui ființiale. Se întâmplă, în acest caz, procesul ciudat al comuniunii spirituale depline, care se creează între cititor și autor și care de fapt ar trebui să fie, am mai spus-o, criteriul suprem al criticii literare. Ființa spirituală a cărții se întrupează în conștiința cititorului și are loc nașterea cea de-a doua, poate cea adevărată, a operei respective și care-i descoperă dimensiunile existențiale, o legitimează și o impune posterității.

Puterea de a crea stări noi de conștiință în sufletele cititorilor, de a descifra rațiunile divine ascunse în lume și de a da sens vieții omenești, ține de unicitatea prin excelență a scriitorului de bar, înzestrat de sus cu această forță spirituală de a convinge imobilitatea, indiferența și pasivitatea intelectuală, pe de o parte, iar pe de alta, de a purifica și transfigura realitățile văzute și nevăzute pe care le contemplă. Artistul adevărat ne smulge din singurătatea noastră, din subiectivismul în care ne zbatem și ne pune în comuniune directă, personală, cu realitățile noi pe care ni le descoperă, îmbogățindu-ne și întărindu-ne sufletește.

În această privință, literatura teologică actuală înregistrează o personalitate creatoare de înaltă talie duhovnicească, a cărei modestie austeră se armonizează perfect cu unicitatea ei exemplară. Este vorba de Maica Alexandra, prințesa Ileana a României, monahia din Ellwood City, o adevărată mamă duhovnicească cu suflet frumos, prozatoare de excepție, exemplu viu de dăruire pentru a lui Dumnezeu slavă și a omului slujire.

Maica Alexandra s-a născut în 1909, fiind fiica cea mică a regelui Ferdinand și a reginei Maria. Crescută într-un climat spiritual elevat, a fost deprinsă de mama ei cu arta și frumusețea încă de la vârstă fragedă, iar tatăl său, sever, îi vorbea despre datorie și devoțiune pentru România.

Când avea 5 ani, a început groaza marelui război mondial. Fratele ei mai mic, Mircea, a murit de febră tifoidă la vârsta de 5 ani. Ilenei i-a fost dat s-o vadă pe mama ei mai mult în uniforma de infirmieră decât în costume fermecătoare.

Prințesa Ileana a primit educație prin membrii familiei, doici și tutori. De la mama ei a învățat engleza și franceza, de la tatăl ei germana, iar de la membrii curții română. A fost crescută în credința ortodoxă, potrivit Constituției române.

La vârsta de 17 ani, a călătorit cu mama sa în America. Apoi, împreună, au făcut o excursie în Spania, unde l-a întâlnit pe tânărul Anton de Habsburg, arhiducele de Austria, izgonit din propria sa țară de situația politică a vremii. În anul 1931 s-a căsătorit cu acesta la Palatul Pelișor din Sinaia.

Revoluția spaniolă a împiedicat reîntoarcerea tânărului cuplu în Spania. Regele Carol al II-lea, fratele ei mai mare, a hotărât ca nici un habsburg să nu se nască pe pământul românesc. Li s-a permis să viziteze Austria, dar nici aici copilul nu avea îngăduința să primească cetățenia. De-abia copiii născuți în 1935 și 1937 vor primi cetățenia austriacă. Principesa își va educa odraslele sale cu multă delicatețe, dorind ca tot ceea ce ele au învățat să aplice cu promptitudine și să ajute pe alții.

Când Hitler a anexat Austria, se nasc fetele ei cele mai mici: Maria Magdalena și Elisabeta. Regina Maria se stingea din viață. Principesa Ileana era disperată, neîngăduindu-i-se să fie lângă mama ei în cele din urmă clipe. I se permite totuși să participe la funeraliile de stat. Arhiducele este înrolat în armată, în timp ce Hitler atacă Franța. Prințesa s-a străduit să-și îngrijească copiii și gospodăria singură, locuind într-un castel din afara Vienei. A petrecut mult timp la Viena, slujind fluxului crescând de răniți,

care curgea de pe câmpurile de bătălie. A lucrat pentru Crucea Roșie, ajutând pe românii răniți să se refacă și să-și găsească drumul spre casă.

În anul 1943, întreaga familie este la Bran. Arhiducele a primit concediu și s-a întors acasă pentru puțină vreme. Ziua de 23 august 1944 găsește întreaga familie - arhiducele, prințesa și cei șase copii - acasă, la Bran. Orașul este izolat și e tăiată orice posibilitate de a călători în orașele din apropiere. Prințesa dorea mult să facă ceva pentru răniții și pentru suferinzii compatrioți. În acest scop, donează o bucată de pământ peste râul Turcu. Militarii români fac un pod peste râu și, într-un ritm surprinzător, ia naștere un spital, care se va numi „Spitalul Inima Reginei”, în cinstea faptului că inima reginei Maria era îngropată într-o capelă mică, din piatră, în Bran. Prințesa era atât de implicată în problemele spitalului, încât, îndată ce a avut o echipă de doctori buni și un personal de vreo șase surori, personal, cu dăruire, dădea ajutor, chiar în sala de operație.

În această perioadă, guvernul comunist începe preluarea industriei private, iar în școală se predă materialismul dialectic și se vorbește despre absurditatea religiei. Studenții sunt supuși procesului de „spălare a creierului”. Familia regală trăiește acum în camera de gardă de la poalele castelului, în condiții foarte modeste, iar această „ședere temporară” se prelungește aproape patru ani. Munca prințesei Ileana la spital a devenit o pasiune. Numărul pacienților se înmulțește și aceasta presupune multă alergătură și energie. Se luptă pentru a adopta igiena modernă, și caută să convingă pe toți membrii guvernului să-i permită să aibă echipamentul cuvenit.

După Crăciunul anului 1947, când Branul este puternic acoperit cu zăpadă, prințesa este sunată la telefon de regele Mihai, care dorește să o vadă imediat. Pleacă în grabă și află de la nepotul său vești proaste. Regelui i s-a dat un ultimatum: în cinci zile să-și facă bagajele și să părăsească țara, altfel va avea de întâmpinat procesul de judecată și execuția. Prințesa n-ar fi vrut să părăsească țara, dar era foarte îngrijorată de familia ei. Între timp, ea se întorcea la Bran, unde află că gărzile armate, cu mitraliere, au fost

repartizate la fiecare cameră. Deci, plecarea era iminentă. Orice obiect de valoare este considerat proprietate de stat; conturile de la bancă sunt înghețate, iar telefoanele deconectate.

După alungarea din țară, au călătorit prin Elveția și Argentina, iar în 1950 prințesa și cei șase copii ajung în Statele Unite ale Americii, în timp ce arhiducele se reîntoarce în Austria. În cele din urmă, vor divorța. A trebuit să găsească o cale pentru a câștiga un venit din care să educe, să îmbrace și să-și hrănească copiii.

Prințesa Ileana a străbătut America spre a ține prelegeri și conferințe despre experiențele sale de dincolo de cortina de fier. Începe să scrie o carte ce se va numi „I live again” (Trăiesc din nou), iar după doi ani o alta, numită „Hospital of the Queen's Heart” (Spitalul Inimii Reginei). A reușit să-l plaseze pe fiecare din cei șase copii în școli cu internat, așa încât să se poată deplasa pentru conferințele sale. Pe măsură ce copiii cresc, ea simte tot mai mult nevoia de a se dedica slujirii comunității.

Anul 1959 este un an teribil pentru prințesa Ileana. Fiica ei mai mare, abia căsătorită, călătorește cu soțul ei, Rusch, în America de Sud. În Rio, avionul pierde spațiul de decolare și toți pasagerii decedează. După puțin timp, în anul 1961, prințesa vinde casa din Newton și, la sfatul Mitropolitului Antonie de Surouzh, se mută în Franța. Aici, la vârsta de 52 de ani, devine novice la Mănăstirea ortodoxă „Acoperământul Maicii Domnului” din Bussy-en-Othe. „În inima mea, îmi spunea ea, întotdeauna am dorit să devin călugăriță. Dar a fost atât de mult de făcut în România când am fost tânără”.

În mănăstire a găsit viața pe care și-a dorit-o, petrecând aici șase ani. Va pleca apoi în America, pentru a construi o mănăstire ortodoxă. Spunea fiului ei, Ștefan: „Dacă Dumnezeu voiește să fie aceasta, El îmi va da atât putere cât și mijloace fizice să-mi îndeplinesc datoria”. În ciuda trupului ei firav, a durerii sale artritice, a părului cărunț, își ia sarcina de a construi o mănăstire, cu aceeași energie și viziune cu care a construit cele două spitale ale sale. Iată ce scrie ea însăși în revista Mănăstirii, despre aceasta: „Cu

creința mea fermă și cu voința să fac lucrarea lui Dumnezeu, m-am angajat să înfrunt orice s-ar ivi. De asemenea, mi-am amintit cuvintele mamei mele: Trebuie să înfrunți viața, căci viața iubește pe cel brav. Încerezându-mă în ocrotirea Maicii lui Dumnezeu, am sperat să fiu bravă”.

A făcut o colectă, a adunat suma necesară care, împreună cu ceea ce ea însăși posedă, a fost suficient pentru achiziționarea proprietății pe care stă astăzi Mănăstirea din Elwood City. După aceea s-a reîntors la Bussy unde, în primăvara anului 1967, este tunsă în monahism, primind voturile monahale de statornicie, ascultare, sărăcie și castitate și, cu acel angajament sfânt, a devenit Maica Alexandra.

Peste puțin timp a sosit la New York, lăsând-o pe sora Ileana în urma ei, atât cât a fost posibil. „Ca un vapor ce navighează pe mare - mărturisea ea - am lepădat vechile obligații, poveri, bucurii și dureri, aparținând celei ce fusesem odată. Cu ajutorul Domnului am găsit echilibrul fără a fi neloială trecutului. Am fost capabilă să ascult chemarea lui Dumnezeu și statornică în alegerea cursei care mi-a fost pusă înainte” („Life Transfigured”, nr. 1/1988, pag. 16).

La 11 august 1967 a avut loc ceremonia implantării Sfintei Cruci pe locul unde urma să se ridice altarul capelei, pentru a începe apoi consturirea clădirii provizorii a Mănăstirii. Maica Alexandra locuia într-o rulotă, o casă mobilă, așezată în acea frumoasă regiune deluroasă. I-a fost extrem de greu și a avut de înfruntat multe neplăceri, în timp ce construcția progresa. N-a fost ușor să-i facă pe credincioșii ortodocși să înțeleagă necesitatea vieții monahale ortodoxe în America. Dar se străduia să-i convingă „că existau astfel de ființe ca monahiile ortodoxe, că monahismul nu era o rezervație romano-catolică și că de fapt monahismul a început în Răsăritul Ortodox, iar abia mai târziu a fost introdus în Apus” („Life Transfigured”, nr. 1/1988, pag. 18). În acest fel aduna colectele și, foarte curând, sămânța aruncată de ea va prinde rădăcină, căci pe coasta dealului apare capela, urmată de diferite locuințe. Apare primul așezământ monahal ortodox cu vorbire în limbă

engleză, pentru femeile ortodoxe de orice origine etnică.

Formația sa regală a ajutat-o pe Maica Alexandra, în mod surprinzător, să facă față austerității monahale și renunțării la lumea temporală și la toate cursele ei. Ea spune: „Ca persoană regală, trebuie să fii foarte disciplinată. De la începutul vieții tale ești o persoană publică. Aparții țării. Amuzamentul tău personal nu joacă nici un rol. Datoria ta vine în primul rând”.

Maica Alexandra a fost mereu foarte ocupată cu activitățile bisericești, cu scrisul și cu creșterea obștii sale. Era bucuroasă că o pajiște goală a înflorit într-un adevărat centru de rugăciune, sfințit în septembrie 1968. Maica Alexandra se simțea fericită.

La 23 februarie, pe când eram student la Universitatea din Princeton, Statele Unite, Prea Cuvioasa Stareță m-a invitat să iau o vacanță într-un mediu ortodox și românesc, dacă se putea înainte de Sfintele Paști, deci în Postul Mare, pe care-l descria drept „cel mai frumos ciclu al Bisericii, cu bucuria Sfintelor Paști ca răsplată”. Nu voi uita niciodată impresiile lăsate de vizita pe care i-am făcut-o Maicii Alexandra în aprilie 1988. Într-un colț al chiliei sale am văzut frumoase icoane din aur și argint, datând din secolul al 10-lea, între care se afla și una transmisă în familie de la țarul Nicolae I al Rusiei despre care se spune că ar conține o așchie din crucea lui Iisus Hristos. Capela Mănăstirii posedă icoane antice aduse de Maica Alexandra din Europa. Pe o noptieră, lângă patul ei, se afla o mică cutiuță din aur, averea cea mai prețioasă a prințesei de altădată. Cutiuța conținea o fărâmă de pământ românesc, apucat în grabă în timpul evadării din comunismul de tip sovietic, după cel de-al II-lea război mondial. A lăsat prin testament ca această țărână să fie îngropată cu ea.

Îmi aduc aminte cu plăcere de conversația pe care am avut-o cu Prea Cuvioasa Maică, în modesta cameră de primire, pe pereții căreia atârnavau portretele părinților ei, Ferdinand și Maria. Ședea incomod, cu mâinile goale, așa că aproape întotdeauna lucra la

metanii, în timp ce reflecta la multele aspecte ale vieții sale. Refuza să compare modurile de viață, regal și religios, afirmând adeseori: „Atunci mi-am făcut datoria ca prințesă, acum îmi fac datoria ca monahie”.

Episcopul Natanael, impresionat de exemplul ei, spunea: „Ca persoană, ca individ, am admirație pentru ea, căci chiar neavând o situație (socială înaltă), ea putea să fi avut o viață care ar fi mult mai mult în comparație cu alți oameni de condiția ei... În loc, să zicem, că a fost o prințesă care a devenit călugăriță, cred că era mai mult o călugăriță care a trecut prin viața de prințesă”.

După revoluția anticomunistă din Decembrie 1989, ea îmi scria: „Desigur că toate evenimentele din țară m-au bucurat și m-au cutremurat. Nu m-am așteptat să trăiesc această zi și nu-mi revin încă”. Între altele, mă roagă să-i dau un sfat în legătură cu forul căruia să se adreseze delegația ortodoxă americană ce va veni în România, pentru a discuta cu privire la trimiterea de ajutoare. La 20 mai 1990, ajunul sărbătorii Sfinților împărați Constantin și Elena, îmi trimitea aceste cuvinte: „La noi e zi de rugăciune, priveghere pentru Sfinții împărați. Inima îmi este grea, cu gândul la țară, la rege, la cei care se luptă pentru dreptate. Totul este așa de confuz, iar fiecare are altă părere și alte convingeri. Personal, am fost scoasă din viața pașnică de mănăstire într-o viitoare de publicități, gazete, radio etc. Nu mi-a fost ușor... așa că sunt tare obosită”.

După evenimentele din decembrie 1989, Maica Alexandra a dorit mult să ajute copiii orfani din România. Deși în vârstă de 81 de ani și cu sănătatea șubrezită, a venit în țară însoțită de una din fiicele sale, să vadă ce se poate face. Se bucura de succes. Pretutindeni era ovaționată de mulțimi. S-a întors în Statele Unite și, cu promptitudine, a acționat pentru sprijinirea fondului „Help the children”. În decembrie 1990 îmi scria: „Sunt foarte ocupată cu ajutoarele pentru România. Nu pot face mare lucru, fac doar legături cu cei care pot și sunt dispuși să ajute. E o așa de mare jale în întreaga țară. Primesc nenumărate scrisori. Ajut, cât pot, cu cuvântul și fapta (când se poate) și mi se

frânge inima de durere”. Și mai făcea această mărturisire mișcătoare: „Revederea cu România, după 42 de ani, a fost plină de duiosie. Am mulțumit Domnului că sunt călugăriță și, deci, fiind fără un „acasă” la care să merg, l-am găsit în Biserică”.

În curând a căzut bolnavă și a fost internată în spital. Medicii familiei vin să o vadă. În urma unui atac de cord, este imobilizată și nu mai poate vorbi. Pe o placă cu alfabetul, a indicat ce cruce voia să aibă pe mormânt: una românească, simplă cu un acoperiș de lemn, cum au țărani. Primește Sfânta Împărtășanie și Taina Sfântului Maslu. Apoi preotul duhovnic citește deasupra patului rugăciunile de ieșire a sufletului din trup. În mână dreaptă, Maica ținea crucea ei preferată, iar cu mâna stângă îl strângea pe fiul ei Ștefan. La 21 ianuarie 1991, pe la ora amiezei, respirația i s-a oprit, iar sufletul ei s-a despărțit de trup.

În testament, Maica a cerut numai două lucruri: să fie îngropată cu cutiuța ei de țărână românească lângă ea și să fie iertată de cei cărora le-ar fi greșit, pentru că n-ar fi vrut să facă aceasta. La funeraliile ei au participat fiul și cele trei fiice care mai sunt în viață, șapte nepoți și patru strănepoți. Distinsa și cuvioasa maică se odihnește pe o colină a Pennsylvaniei, în locul pe care l-a ales pentru construirea Mănăstirii „Schimbarea la Față”.

Cel care a cunoscut pe această fondatoare a Mănăstirii și maica duhovnicească, a găsit în ea un exemplu în statornicie temperată de adversitate, răbdare testată de împotrivire, curaj iluminat de compasiune, umilință rafinată de suferință, credință încercată prin tăgadă, speranță triumfătoare născută din tristețe, pace dobândită prin rugăciune. Viața ei a fost o continuă străduință către realitatea cerului, dar a știut că pe calea spre eternitate, pe care nu o dată o numea „drum aprins prin pustie”, fiecare creștin este chemat să-și facă datoria, aici și acum, o datorie care uneori cere de la noi „disciplină austeră și o foarte amară dăruire de sine”. În abnegație (devotament) și disciplină, ea era tot atât de statornică și curajoasă pe cât era de răbdătoare, iar în viața

personală a dovedit - nu doar o dată - voința ei de a pune „binele celor mulți” deasupra binelui său propriu, cu generozitate și cu iubire. Credința, disciplina, smerenia, curajul ei, vor rămâne ca o mărturie constrângătoare pentru toți care au cunoscut-o, iar al său continuu memento „Trebuie să facem ce putem” încă răsună ca un ecou în viețile pe care ea le-a atins. Suntem inspirați de ceea ce exprima și trăia atât de deplin: „...o credincioșie răspunzătoare față de Domnul, o noblețe de zi cu zi a vieții și o încredere în grija iubitoare a lui Dumnezeu”.

Această carte a Maicii Alexandra („Sfinții îngeri”) este o expresie a sufletului ei curat, un suflet care L-a căutat pe Dumnezeu în toată viața ei, condus de îngerul copilăriei. Îngerii supuși lui Dumnezeu, sunt văzuți numai de aceia care sunt disponibili, curați cu inima, precum inima de copil este curată.

În acest secol, foarte puțin s-a scris despre Sfinții îngeri. În multe minți, îngerii sunt doar un produs al imaginației, ca Santa Claus (personificare a Crăciunului, în lumea apuseană), sau stafiile magice. Însă Biblia accentuează realitatea lor și servirea constantă în numele poporului lui Dumnezeu. Într-o lume materialistă, care totuși este depănată cu rău și suferință, trebuie să descoperim din nou învățătura autentică a Sfintei Scripturi despre Sfinții îngeri. Conținutul spiritual al întregii lumi îngerești se comunică și înrăurește (influențează), fără îndoială, conținutul spiritual al lumii omenești.

Maica Alexandra a arătat cât de important este locul îngerilor în viața omului. Ea a întreprins un studiu biblic și patristic despre îngeri. Studiul este fascinant și actual, subiectul fiind mai relevant astăzi decât, poate, oricând în istorie. Aceasta deoarece îngerii sunt cei care ne aduc un orizont nou de cunoaștere și un ajutor în dezvoltarea originalității noastre pe linia unei frumuseți a curăției și a unui caracter superior. În mijlocul unei lumi deșirate, care trăiește într-o perpetuă stare de criză, subiectul despre îngeri va fi de mare mângâiere și inspirație pentru cei care cred în Dumnezeu și un stimulent pentru necredincioși. Îngerii se află într-o solidaritate ontologică (logică) cu oamenii și cu lumea

sensibilă, înălțând împreună doxologie (laudă) lui Dumnezeu. Vestindu-L pe Dumnezeu oamenilor, ei slujesc mântuirii lor.

Cartea „Holy Angels” ne descoperă nu numai pe o mare trăitoare a dreptei credințe, dar și pe o iscusită mântuitoare a condeiului, cu o înaltă concepție despre locul sfinților îngeri în viața Bisericii și rolul lor în iconomia mântuirii noastre.

Îngerii, într-adevăr, lucrează asupra subiectelor umane pentru a le întări și a le susține în acțiunea lor de spiritualizare, de nealipire la cele materiale, care se repercutează asupra trupurilor lor și, prin ele, asupra lumii interioare. Ei le comunică oamenilor un ajutor energetic de spiritualizare ca, prin aceasta, să poată cunoaște mai ușor pe Dumnezeu și să se mențină în păzirea poruncilor divine.

Capitolele cărții sunt ilustrate nu numai cu exemple și texte din Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, ci autorul recurge, într-o mare măsură, la tradiția liturgică a Bisericii, privind învățătura ei angelologică. Prin folosirea acestor surse, expunerea câștigă în adâncime, devenind mai densă și mai captivantă.

Prezenta lucrare este o splendidă monografie închinată angelologiei Vechiului și Noului Testament; ea nu are numai un conținut doctrinar, ci și unul moral, pentru zidirea sufletească a credincioșilor, pentru propășirea lor în dragoste, în curăție, sfințenie și pace.

Mă simt îndatorat să exprim mulțumirea și recunoștința mea sinceră doamnei doctor Victoria Vasiliad din București și studentului teolog Ștefan Iloaie din Cluj-Napoca pentru sugestiile bune și ajutorul generos oferit în redactarea acestei cărți.

Facă Dumnezeuul Oștirilor ca lucrarea de față să aducă mângâieri celor bolnavi și pe patul morții, încurajare celor aflați sub presiunile existenței zilnice, îndrumare celor frustrați de evenimentele generației noastre.

Doctor Irineu Pop-Bistrițeanul, Episcop Vicar

Mărturisire

Această carte a fost începută înainte de a intra în viața monahală. Sunt perfect conștientă de lipsurile ei, dar nu am putut totdeauna să fac să curgă atât de multe izvoare necesare unei asemenea lucrări, prin urmare cer îngăduință cititorului.

De-a lungul multor ani de cercetări, am fost ajutată și încurajată de mult mai multe persoane decât e loc aici să le numesc; totuși, tuturor le transmit cele mai calde mulțumiri. Mulțumesc în special Mitropolitului Anthony Bloom (de Surozh), Londra și Arhiepiscopului Valerian al Diecezei române a Bisericii Ortodoxe din America, pentru continua lor încurajare. Deosebita mea recunoștință Părintelui Regis Barwig, Prior al Comunității Maicii Domnului (community of Our lady) Oshkosh, Wisconsin, care a citit și redactat cu răbdare manuscrisul și chiar l-a dactilografiat din nou, pentru mine, în fine, cele mai calde mulțumiri Părintelui Bazil Pennington de la Mănăstirea Sfântului Iosif, Spencer, Massachusetts, pentru interesul și amabilitatea sa și pentru că a acceptat să scrie cuvântul introductiv și, de asemenea, pentru faptul de-a fi atras atenția Surorilor de la St. Bede's Publications asupra manuscrisului și care ulterior s-au angajat atât de generos să tipărească smerita mea lucrare. Profunda mea recunoștință fiecăruia dintre ei.

Mă rog ca această cărticică să se bucure de bunăvoință în fața Domnului Dumnezeu nostru, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea.

Maica Alexandra,
Stareța Mănăstirii Ortodoxe Schimbarea la Față

Cuvânt înainte

„Îngerii pe care i-am auzit întru cele înalte”. Cei mai mulți dintre noi, cred, au cântat acest colind popular măcar o dată în viața lor. Dar câți dintre noi au auzit defapt un înger? Sau câți i-au luat serios? Ei fac parte din decorul Crăciunului. Doi apar și în scena Învierii. Ar fi trebuit să fim destul de binecuvântați în tinerețea noastră ca să avem cunoștință asupra îngerilor noștri păzitori. Din păcate, i-am părăsit odată cu închipuirile copilăriei.

Nimeni nu este, poate, atât de neglijat ca acești însoțitori, ce ne poartă tot timpul de grijă.

Și totuși îngerii sunt o realitate, sunt prezențe extrem de active în desfășurarea dramei creației și în exercițiul vieții zilnice a lumii noastre. Ignorându-le prezența, ajutorul și grija, ne lipsim în primul rând pe noi înșine de un important izvor de mângâiere, de întărire și de speranță.

Tradiția monastică a fost întotdeauna foarte vie cu privire la cetele îngerești. O teologie bogată, întemeiată pe revelația aflată în Scripturi, a fost elaborată de acel călugăr sirian din secolul al 5-lea, care ne este cunoscut sub numele de Pseudo Dionisie (pentru că el și-a luat ca pseudonim numele faimosului convertit al Sfântului Pavel, Dionisie Areopagitul). Bernard de Clairvaux, marele mistic cistercian, a perfecționat atât de mult învățătura lui Dionisie, introducând-o în tradiția Bisericii Occidentale, încât a fost numit „Doctorul îngerilor”. Doctorul Angelic - Sfântul Toma de Aquino, cel mai mare dintre scolastici, a încorporat deplin învățătura lui Dionisie în opera sa capitală, Summa Theologica.

Deși tradiția este foarte bogată și cei mai mari învățători și mistici au dedicat îngerilor pagini întregi și tratate, eu nu cunosc nici o lucrare contemporană comparabilă

cu această măreață și foarte amplă antologie concepută de Maica Alexandra.

Femeie deosebită, care a trăit deplin Tradiția, Maica a teaurizat pentru noi cei mai pretioși bulgări de aur. Și asta e bine. Poate pentru că în nici o altă perioadă a vieții Bisericii n-au fost atât de neglijați îngerii și n-a fost atât de multă nevoie de ei. Într-o epocă în care fenomenologia predomină, iar bărbații și femeile trăiesc mai ales prin simțurile lor, protectorii și prietenii care nu pot fi văzuți și simțiți, nu prezintă, se pare, prea multă încredere. Când știința caută cu orice preț să stăpânească și să explice totul, activitatea spiritelor cerești libere în sfera cosmică nu se potrivește contextului.

Preluarea tradiției de către Maica Alexandra, cu toată plinătatea, echilibrul și bogăția ei, adaugă mult unei ere de știință sărăcite pentru a ne ajuta să apreciem, să ne bucurăm și să colaborăm cu ordinea creatoare, înăuntrul căreia trebuie să găsim propriul nostru înțeles și să ne câștigăm, prin strădanii, propria salvare.

Cred că acest contact cu realitățile cerești, pe care ni-l oferă această învățătură vie a tradiției, este deosebit de important pentru acei creștini care încearcă să trăiască o viață plină de rugăciune și laudă, în special pentru cei care psalmodiază zi și noapte slujba dumnezeiască. Jertfa noastră de laudă are nevoie de o foarte însemnată dimensiune și riscă pericolul de a rămâne legată de cele pământești, dacă nu suntem atenți la modul în care rugăciunea noastră de laudă se face una cu aceea a mării cete îngerești, care împreună cu noi creează un continuu ce se înalță până la tronul Celui Care este înscăunat peste heruvimi.

Aceia care, precum Sfântul Bernard, au avut o viziune spirituală mai pătrunzătoare, ne-au relatat cum au văzut ei corurile de îngeri împreună cu corurile pământești ale bărbaților și femeilor exprimând laude Domnului. Ce imbold puternic reprezintă pentru rugăciunea noastră, faptul că ne dăm seama că adorăm și cântăm împreună cu îngerii!

În zilele noastre, când ne temem de un holocaust nuclear, când ne zbatem, ne

luptăm și plângem pentru pacea dintre națiuni și în interiorul națiunilor, când rapoartele despre devastatoarele calamități naturale - inundații, secetă, cicloane, cutremure (majoritatea lor nu sunt naturale, ci se datorează influenței noastre distrugătoare asupra naturii prin exploziile atomice și nucleare, subterane sau la suprafața pământului) ne sfâșie inimile, ne zăpăcesc mințile și ne sleiesc puterile, e bine să știm că există îngerii care lucrează în ajutorul nostru, că națiunile, regiunile, globul pământesc, cosmosul, au îngerii lor păzitori. Probabil că în ciuda uriașelor eforturi ale oamenilor, balanța poate fi păstrată, forțele răului îndepărtate, consecințele cele mai rele înlăturate. Avem multe motive să-L rugăm pe Domnul îngerilor ca sfinții săi slujitori să ne ajute și să aibă grijă de noi în aceste vremuri.

Înainte de a conchide, aș vrea să spun un cuvânt despre autoare, o excepțională slujitoare a lui Dumnezeu. Am scris deja despre această mare maică duhovnicească în cartea mea „În căutarea adevăratei înțelepciuni”.

Maica Alexandra este o femeie frumoasă, de o demnitate regală, strănepoată atât a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei cât și a Reginei Victoria a Angliei. Tatăl ei a fost Regele Ferdinand I al României. Maica a fost căsătorită cu un arhiduce catolic de Austria și are 15 nepoți, de care pe drept este fericită și, în același timp, ca orice bunică din vremea noastră este cât se poate de grijulie.

În viața Maicii s-au împletit cele trei tradiții - romano-catolică, Ortodoxă și anglicană. Totuși, Maica și-a aflat rădăcinile în Ortodoxie. După o luptă grea pentru a-și crește cei șase copii în vremurile aspre ale războiului, dictaturilor și persecuțiilor, Maica Alexandra și-a găsit în sfârșit libertatea de a da un ecou deplin dorinței sale de a fi în întregime a lui Dumnezeu. S-a nevoit îndelung și a deprins felurite rugăciuni, în special Rugăciunea lui Iisus. Acum a putut să intre cu totul în viața de rugăciune, mai întâi în Franța, sub îngrijirea unei renumite maici spirituale, maica Evdochia, și apoi a primei mănăstiri ortodoxe românești de limbă engleză pentru călugărițele din America. Munca

depusă în pregătirea acestui volum nu a fost o sarcină academică. Bogata învățătură de care avem aici privilegiul să ne împărtășim este rodul comuniunii personale a Maicii cu realitatea tradiției creștine. Avem aici nu o colecție de texte istorice, ci o sinteză vie, trăită, a unui curent dătător de viață, așa cum a fost experiat de o profund religioasă și foarte sensibilă fiică a lui Dumnezeu și mamă a copiilor Lui.

Putem fi foarte recunoscători acestei Higumena, atât de ocupată, despre a cărei înțelepciune spirituală vorbesc atât de mulți, că a găsit totuși timp să ne împărtășească în acest volum rodul lecturilor și reflecțiilor sale. Fie ca Domnul, Căruia ea i-a dăruit întreaga viață, s-o răsplătească prin ajutorul său. Și ceea ce ne-a împărtășit să aducă roade vieților noastre, ale tuturor.

M. Basil Pennington,
Sărbătoarea Sfinților îngeri

Prefață

În momentul de față, rafturile de cărți din aeroporturi, din prăvălii sau din alte locuri unde se vând cărți, expun numeroase volume privitoare la cultele satanice, dar nicăieri nu vedem ceva despre sfinții îngeri, care sunt trimișii lui Dumnezeu și corespondentul ceresc al emisarilor infernului.

Sfinții îngeri există, așa cum se arată în Simbolul Credinței (Crezul): „Creatorul (Făcătorul) cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute”. Sfintele Scripturi sunt pline de ei: sunt menționați de peste 230 de ori. Liturghia și rugăciunile noastre îi includ în cele mai solemne momente. Avem rugăciuni speciale, canoane și acatiste adresate îngerilor lui Dumnezeu.

Totuși, în general, credincioșii știu prea puțin despre ei, le ignoră sau, ceea ce este mai trist, nu cred în realitatea lor încât, procedând astfel, se lipsesc de mângâierea și de bucuria de a simți vitală prezența lor și astfel nu reușesc să participe la Liturghia îngerească, ce laudă veșnic pe Domnul Dumnezeu: „Toată făptura cea cuvântătoare și înțelegătoare întărită fiind, Ție slujește și Ție pururea Îți înalță cântare de slăvire, pentru că toate împreună slujesc Ție. Pentru că pe Tine Te laudă îngerii, Arhanghelii, Scaunele, Domniile, Începătoriile, Stăpâniile, Puterile și Heruvimii cei cu ochi mulți; Ție Îți stau împrejur Serafimii cei cu câte șase aripi... cântare de biruință cântând, strigând, glas înălțând și grăind: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot” (Rugăciune și cântare de la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare).

Descoperirea că Sfinții îngeri și demonii au o origine comună e șocantă. Într-adevăr ei au fost făcuți deopotrivă creaturi libere de o infinită frumusețe și înzestrați cu o voință liberă, absolută, perfectă. Felul în care au folosit însă această libertate a dus la uimitoarea despărțire între îngeri și diavoli: creaturi diferite cu destine atât de îndepărtate

unele de altele ca și răsăritul de apus, ca și cerul de iad.

Odată cu ultimul om care se va naște pe pământ, o încheștare cumplită se va dezlănțui în lumea spirituală, cu consecințe asupra destinului final al omenirii. Inevitabil, acest conflict ne afectează mai mult decât ne dăm seama. Atâta timp cât noi înșine suntem făptuitori liberi și decizia ne aparține întotdeauna, nimic bun sau rău nu ne poate forța să acționăm împotriva voinței noastre. Totuși, prin fiecaref aptă a noastră și în special ca creștini, noi ne aflăm fie de o parte, fie de cealaltă. Totuși, nu trebuie să uităm nici o clipă că răul nu este egal cu Binele. Răul își are originea în folosirea greșită a voinței libere de către satana. Satana nu poate fi creatorul, fiind el însuși o făptură creată. Numai Dumnezeu este Creator. „Și a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte” (Facerea 1, 31).

Această carte a fost gândită ca o călăuză prin Sfintele Scripturi și scrierile Sfinților Părinți, pentru a-i conduce pe credincioși la o mai mare cunoaștere și înțelegere a cetelor cerești, cu speranța că credința lor în sfinții îngeri va sta pe o temelie solidă, iar ei vor culege recoltă bogată de har și toate binecuvântările în slujirile cerești ale sfintelor și îngereștilor duhuri.

Maica Alexandra

CARTEA ÎNTÂI

- Îngerii în Vechiul Testament -

Ce sunt îngerii

1. Sfinții îngeri

Ca și existența lui Dumnezeu, existența Sfinților îngeri este presupusă, nu afirmată. În Biblie, îngerii sunt un simplu fapt acceptat. Deși sunt pomeniți de peste două sute de ori, nu aflăm nimic despre crearea lor, nici când a avut loc, nici nu găsim prea multe descrieri fizice. Faptul nu e chiar atât de straniu cum ar putea să pară la prima vedere. Începând cu primele capitole, Biblia nu se ocupă de toată omenirea ci are în vedere, în principal, istoria acțiunii lui Dumnezeu privind omul. Vechiul Testament se ocupă doar cu evoluția unei singure națiuni, poporul ales al lui Dumnezeu, cu toate că aflăm și despre alte popoare, din cauza legăturilor lor cu poporul evreu. La fel, relatarea creațiunii descrie începutul existenței pământului nostru, soarele și stelele, apariția plantelor, animalelor și, în sfârșit, a omului. Nu cuprinde nici o descriere în care să se arate cum și când au fost create ființele spirituale. Asta rămâne o problemă a supozițiilor teologice. Cu toate acestea, încă de la început am fost înștiințați de prezența lor în lumea existentă și de interesul pe care ni-l arată, atât la bine, cât și la necaz.

Pentru o mai bună cunoaștere a îngerilor și a naturii lor, trebuie să cercetăm mai întâi întreaga Biblie, atât Vechiul cât și Noul Testament, ca să cunoaștem ceea ce ne-a fost descoperit despre ființele spirituale; numai după aceea putem culege cronologic

datele, în raport cu cărțile Bibliei. Dar, în primul rând, când ne referim la aceste ființe cerești, trebuie să înțelegem că termenul „înger” este folosit vag și inexact, pentru că în grecește înseamnă pur și simplu „trimis” și, corect vorbind, asta s-ar aplica numai celor două categorii de îngeri în directă relație cu omul.

Îngerii și arhanghelii, deși spirite, nu sunt supranaturali. Dumnezeu singur e supranatural pentru că El singur este necreat. Ca și noi, sfinții îngeri sunt creați, sunt ființe naturale, ca o parte a lumii, ca și noi. „Pentru că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute” (Coloseni 1, 16).

Un înger are personalitate, individualitate și o voință a sa, așa cum avem noi; dar, pe de altă parte, nu ne seamănă. Când se manifestă în fața noastră, un înger ia înfățișare omenească, dar, fizic, nu e niciodată asemenea unei ființe umane, ci numai imaginea mentală a ei. Dacă știm atât de puțin despre ei, este pentru că de regulă nu-i vedem cu ochii noștri de ființă muritoare, iar percepția noastră spirituală este fie neclară, fie nedezvoltată.

Căutând să înțelegem mai bine natura angelică, trebuie să apelăm mai curând la cunoașterea lui Dumnezeu decât la cunoașterea omului. Sfântul Vasile spune că în ochii lui „substanța lor este o răsuflare de aer sau un foc nemuritor și de aceea sunt localizați ori devin vizibili în forma propriilor lor trupuri, acelora care sunt demni să-i vadă”. Sfântul Vasile vrea să spună că ei iau o individualitate vizibilă exprimată în formă umană, dar intangibilă. Sfinții îngeri, de la începutul creației lor, sunt ființe complete, dar fără formă materială. Sunt de o superioritate absolut neînțeleasă nouă, dar fac parte din viața noastră: prin bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu, sunt destinați, în marile momente ale istoriei, să fie mesagerii Celui Preaînalt către cei de jos. Ei sunt și cei care ne conduc pașii, ne păzesc, ne apără, ne povățuiesc, ne protejează și ne alină de la naștere până la mormânt.

Îngerii sunt în întregime spirite pure: nu sunt delimitate nici în timp și nici în spațiu, nici nu cunosc tinerețea sau bătrânețea, ci numai viața veșnică în deplinătatea ei.

Greu ne putem închipui, și doar ca o umbră, măreția, tăria și puterea lor, sau să înțelegem fulgerul care este mișcarea lor. „Și făpturile vii alergau înainte și înapoi, ca scăpărările de fulger” (Iezechiel 1, 14). Mai mult, muritorii nu pot să înțeleagă libertatea sfinților îngeri și întinderea intelectului lor, neîmpiedicat de creierul fizic. Limpezi cum e cristalul și fără greșală, necunoscând nici durere, nici lipsă, netulburați de îndoială sau teamă, nici bărbat, nici femeie, ei sunt frumusețe, iubire, viață și acțiuni, sudate într-o negrăită perfecțiune individuală. „Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri și pe slugile Tale pară de foc” (Psalmi 103, 5). Într-un anume sens, dacă poate fi exprimat astfel, ei sunt sinele individualizat al propriilor atribute ale lui Dumnezeu.

Sfinții îngeri stau în prezența lui Dumnezeu, privind fața Domnului. „Îngeri sunt mai mult decât purtătorii mesajelor divine și călăuzitorii oamenilor: ei sunt chiar purtătorii Numelui și ai Puterii lui Dumnezeu. Nimic trandafiri și nici o dulcegărie poetică nu poți găsi la îngerii din Biblie: ei sunt licăririle luminii și puterii Domnului Atotputernic”. Ființa lor este susținută de bunătatea lui Dumnezeu și ei participă la puterea, înțelepciunea și dragostea Lui. Sunt înălțați prin laudele și mulțumirile lor continue. De la început înălțați spre Dumnezeu, cea mai mare bucurie a îngerilor a fost să aleagă liber pe Dumnezeu și să-I ofere viața toată lor, într-o nesfârșită iubire și cinstire. Toate cetele cerești au luat parte de la început la împlinirea voinței lui Dumnezeu: Serafimii (Isaia 6, 2), Heruvimii (Iezechiel 10, 1), Scaunele (Coloseni 1, 16), Domniile (Coloseni 1, 16), Stăpâniile (1 Petru 3, 22; Efeseni 3, 10), Puterile (1 Petru 3, 22), Începătoriile (Coloseni 1, 16; Efeseni 3, 10), Arhanghelii (1 Tesaloniceni 4, 16) și îngerii. Cele 9 coruri au fost și sunt întotdeauna la dispoziția lui Dumnezeu, gata oricând să-I îndeplinească cu precizie planurile: „Lăudați-L pe El toți îngerii Lui, lăudați-L pe El toate puterile Lui... Să laude numele Domnului, că El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit” (Psalmi 148, 2, 5).

„Domnul în cer a gătit scaunul Său și împărăția Lui peste toți stăpânește.

Binecuvântați pe Domnul toți îngerii Lui, cei tari la virtute, care faceți cuvântul Lui și auziți glasul cuvintelor Lui. Binecuvântați pe Domnul toate puterile Lui, slugile Lui, care faceți voia Lui. Binecuvântați pe Domnul toate lucrurile Lui; în tot locul stăpânirii Lui, binecuvântează suflete al meu pe Domnul” (Psalmi 102, 19-22).

De la început, aceste cete îngerești au fost concepute ca împărțite în trei ierarhii. Sfântul Dionse Areopagitul le numește „coruri”. Acesta este termenul cel mai potrivit, pentru că întreaga lor activitate este ca un veșnic cânt de laudă și de mulțumire Celui Preaînalt.

Întâi vin Serafimii, Heruvimii și Scaunele. Aceștia sunt sfetnici și nu au de-a face direct cu oamenii, ci sunt cufundați într-o nesfârșită iubire și adorare a lui Dumnezeu. Nici o altă creatură nu este capabilă de o dragoste atât de intensă față de Dumnezeu. Apoi vin Domniile, Stăpâniile și Puterile. Ele sunt înțelese ca fiind conducătorii spațiului și stelelor. Planeta noastră, în consecință, ca parte a galaxiei, este sub domnia lor. În alt fel, noi nu avem contact direct cu al doilea cor.

În al treilea rând vin Începătoriile, Arhanghelii și Îngerii. Aceștia au în sarcina lor specială pământul nostru. Ei sunt executanții voinței lui Dumnezeu. Studiul nostru se va ocupa mai ales de acest al treilea cor de îngeri. Arhanghelii sunt individualități distincte și sunt un ordin al ființelor cerești în ele însele, împărțind natura lor și cu Domniile și cu Îngerii. Și ei sunt mesageri, ca și îngerii. Sunt șapte Arhangheli pomeniți, dintre care primii patru sunt menționați cu numele lor în cărțile Bibliei.

1. Mihail (Cine este ca Dumnezeu?), cel mai mare conducător al cetelor cerești. El este cel care a învins balaurul (Lucifer) și l-a alungat din Rai.

2. Gavriil (Omul lui Dumnezeu), îngerul Bunei-Vestiri.

3. Rafail (Vindecătorul lui Dumnezeu), conducătorul îngerilor păzitori și cel ce duce rugăciunile noastre în fața lui Dumnezeu.

4. Urii (Focul lui Dumnezeu), interpretul profețiilor.

Numele celorlalți trei arhangheli nu se găsesc în Scripturi.

„Ca Dumnezeu, Omul lui Dumnezeu, Vindecător, Foc”. Aici, în absoluta simplitate a interpretărilor numelor arhanghelilor, avem crâmpoie trecătoare ale personalităților lor, prin care relațiile ce le au cu Dumnezeu devin mai vădite, ca și puterea și influența lor. Dionisie Areopagitul ne dă o definiție minunată de clară: „Un înger este un chip al lui Dumnezeu, o manifestare a luminii nevăzute, o oglindă arzătoare, luminoasă, neîntinată, fără pată, nici cusur, primind (dacă-mi este permis să spun astfel) toată frumusețea absolutei bunătăți dumnezeiești și (atât de departe cât se poate) aprinzând în ea însăși, cu o iradiere nestricăcioasă, bunătatea tăcerii tainice”.

Cu cât cunoaștem mai mult despre îngerii luminii, cu atât suntem mai puternici în înclinarea noastră înspre bine și abilitatea noastră devine mai ascuțită în descoperirea și rezistența la capcanele întinse de inamicii noștri cei mai acerbi, îngerii întunericului.

„Îngeri fără de trup, care stați înaintea scaunului lui Dumnezeu și cu strălucirile cele de acolo sunteți luminați, și cu revărsări de lumină în veci străluciți și sunteți a doua lumină, rugați-vă lui Iisus Hristos să dăruiască sufletelor noastre pace și mare milă” (Doamne strigat-am, glasul I).

2. Îngerii căzuți

Recunoașterea credinței în îngeri de către Biserică este întemeiată pe Sfintele Scripturi și Sfânta Tradiție. Același lucru se aplică și învățăturii oficiale privind pe satana, ca „înger căzut”. Deși scopul nostru principal este să ne ocupăm de îngerii „buni”, nu putem înțelege în întregime rolul lor destinat omului fără să fim informați despre rolul satanei, „stăpânitorul acestei lumi”, și îngerii săi, îngerii întunericului.

Satana, înainte de a deveni prințul lumii de jos, a fost cel mai mareț înger din oștirile cerești. A fost numit Lucifer („purtătorul de lumină”) și-și avea locul pe piscul perfecțiunii create. În ciuda căderii lui, este mult mai apropiat de natura lui Dumnezeu decât de om, pentru că, fiind duh pur, este fără moarte și fără vârstă; are parte de toate atributele lumii angelice, nu este împiedicat nici de timp, nici de spațiu și intelectul său este limpezimea însăși. Nu trebuie să uităm nici un moment natura spirituală a satanei și numărul redus al limitelor sale. Acestea sunt de înțeles numai când îl privim așa cum îi privim pe toți îngerii - în relație cu Dumnezeu.

„Superioritatea îngerilor asupra lumii fizice nu poate fi nicidecum comparată cu suveranitatea lui Dumnezeu. Cea a îngerilor este una executivă, o superioritate relativă, nu una absolut creativă. Ei își pot folosi puterile și principiile înrădăcinate în natură de Dumnezeu, dar nu pot crea aceste puteri și principii. Deci, îl vedem pe diavol, din cauza naturii sale angelice, ca un duh pur, fără vârstă, independent, imaterial, un principiu de viață, complet în el însuși, o formă pură în mod integral, în totalitate în el însuși. Este dependent de Dumnezeu și independent de toate celelalte lucruri: reflectând strălucirea divină în întreaga ei puritate, duhul pur creat oglindind frumusețea incandescentă a Duhului pur necreat Care este Dumnezeu”.

Cum, deci, și de ce să fi ales o ființă perfectă, puternică, splendidă, să fie

prințul osândiților sau el însuși în întregime osândit? Dumnezeu, în perfecțiunea Lui, a acordat libertate tuturor creaturilor Sale. El a dorit să fie iubit în mod liber, cu generozitate. A acordat, celei mai mari și celei mai mici dintre creaturile sale inteligente, dreptul de a-și orienta dragostea în sus sau în jos. „Prins de frumusețea de netăgăduit, de perfecțiunea, bunătatea propriei sale naturi angelice, pe deplin înțeleasă, Lucifer a-ndrăgit-o. Aceasta era așa cum trebuie să fie, dar dragostea lui a refuzat să facă încă un pas dincolo de ea, a refuzat să privească dincolo de perfecțiunea angelică, la sursa ei divină; a insistat să rămână în această frumusețe, ca să găsească aici deplinătatea fericirii, să-și fie suficient sie însuși. După modul de manifestare al orgoliului, Lucifer s-a izolat pe sine chiar de Dumnezeu... Păcatul lui Lucifer constă în a se iubi pe sine (așa cum insistă orgoliul), până la a exclude orice altceva, și asta nu are scuză, fără ignoranță, fără eroare, fără pasiune, fără dezordine prealabilă în voința sa angelică. Păcatul său a fost păcatul unei răutăți pure”. Astfel, satana a căzut de la starea lui înaltă, pentru că nu a vrut să-și îndeplinească rolul și astfel a pierdut pentru totdeauna locul pentru care a fost creat.

Precum remarcă Isaia: „Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare (Lucifer) fecior al dimineții! Cum ai fost aruncat la pământ, tu, biruitor de neamuri! Tu care ziceai în cugetul tău: „Ridica-mă-voi în ceruri și mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi așeza jilțul meu! În muntele cel sfânt voi pune sălașul meu, în fundurile laturei celei de miazănoapte. Sui-mă-voi deasupra norilor și asemenea cu Cel Preaînalt voi fi”. Și acum, tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adâncului!” (Isaia 14, 12-15).

Aceasta e pedeapsa lui Lucifer și a tuturor care l-au urmat, fie din lumea angelică, fie din a noastră. Toți aceia care au ales calea falsă, îl urmează pe satana și acesta atrage riscul de a-L pierde pe Dumnezeu pentru totdeauna. În agonia și furia sa, diavolul caută să distrugă și astfel îi trage pe alții după el într-o nenorocire la fel de absolută, ca și bucuria sa cerească de odinioară. Pentru el nu există eroare în judecată: el știe ce face și de aceea numele lui este satana, adversarul, și de aceea puterea lui este inferioară numai

puterii lui Dumnezeu. Reamintiți-vă, totuși, că putera satanei este egală cu aceea a heruvimilor și că duce neîncetat bătălia cu oștile cerești, conduse de Sfântul Arhanghel Mihail, arhistrategul lor și întâistătorul lor.

Iisus a mărturisit că l-a văzut pe satana „cum a căzut din cer ca un fulger” (Luca 10, 18). Hristos, Cuvântul, vorbește din cunoașterea Lui dumnezeiască despre ceea ce a fost înainte de începutul timpului. În străfulgerarea orbitoare, au fost văzute două aspecte ale satanei: lumina și mișcarea în zig-zag a șarpelui. Iisus, făcând aluzie la căderea satanei, a accentuat puterea demonică a lui numai în lumea aceasta, ca și natura înșelătoare și amăgitoare a acestei puteri. Din acest motiv, îl găsim pe Mihail Arhanghelul în război cu satana. Nu un serafim sau heruvim se războiește cu cel căzut, pentru că ei nu au în grijă lumea noastră, așa cum o au arhanghelii.

Nicăieri nu este descrisă mai impresionant povestea căderii satanei ca în magnifica viziune dumnezeiască a Sfântului Ioan în Cartea Revelației (Apocalipsa). Trebuie, totodată, să nu uităm că Sfântul Ioan face o relatare simbolică a războiului ceresc, care a început mult timp înainte de crearea pământului și în care Biserica este încă angajată:

„Și s-a făcut război în cer: Mihail și îngerii lui au pornit război cu balaurul. Și se războia și balaurul și îngerii lui. Și n-a izbutit el, nici nu s-a mai găsit pentru ei loc în cer. Și a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și satana, cel ce înșală toată lumea, aruncat a fost pe pământ și îngerii lui au fost aruncați cu el... Bucurați-vă ceruri și cei ce locuiți în ele. Vai vouă, pământule și mare, fiindcă diavolul a coborât la voi având mânie mare, căci știe că timpul lui e scurt” (Apocalipsa 12, 7-12).

Căderea satanei din cer i-a produs o furie de nestăvilnit pentru că acum are putere doar pe pământ. Satana e de două ori mânios: pentru că puterea lui este limitată la lumea noastră și fiindcă știe bine că atunci când lumea noastră se va sfârși, puterea lui de

a amăgi omenirea încetează odată cu ea. Timpul lui pentru fiecare dintre noi este și mai scurt, căci dibăcia lui de a ne înhăța ca indivizi este mărginită la viața ce ne-a fost dăruită pe pământ. Omul primește răsplata bătăliei lui pe acest pământ în veșnicie.

Istoria căderii satanei este atât de dramatică, încât este greu să ne îndepărtăm privirile de abisul fără fund peste care el este rege (Apocalipsa 9, 11) și să privim în sus, o dată mai mult, la acei sfinți îngeri care n-au căzut, dar și-au îndreptat iubirea lor fierbinte în întreaga ei măreție ca să-L adore cu smerenie pe Creatorul lor și să împlinească voința Lui. De ei ne ocupăm în esență în aceste pagini și în special de misiunea pe care o au față de noi, din care cauză îi numim „îngeri”.

„Cel ce ești Domnul tuturor, cu căpeteniile îngerești înconjuri spre mântuire neamul omenesc. Că pe acestea le-ai așezat peste toți cei ce cred și cu dreaptă credință Te laudă pe Tine, Dumnezeuul părinților, Cel lăudat și preaslăvit!” (Canonul de Luni, glasul I).

Îngeri în Geneză

1. Îngeri în Vechiul Testament

Sfinții îngeri, în Vechiul Testament, sunt în mod special păzitorii Legii, obligând omul la ascultare, pedepsind neascultarea lui și protejându-l la necaz. Deși satana este rar menționat în majoritatea relatărilor în care îngerii țin strâns în mâini treburile oamenilor, influența lui nu e greu de întrevăzut. E limpede, deci, că Legea a fost dată ca o consecință a căderii lui Lucifer și a influenței acestuia asupra oamenilor, cu scopul de a-i urma în păcatul său.

Dumnezeu, atent la creația Sa dragă, i-a dat omului Legea, ca un îndrumător, cu ajutorul căruia să-și regăsească drumul înapoi spre fericirea paradisiului. În multe relatări din vechiul Testament, sfinții îngeri sunt văzuți sprijinindu-l pe om și ajutându-l să înțeleagă Legea mântuitoare. A-l menține pe om pe calea dreaptă este, după Vechiul Testament, unul din attributele angelice.

Îi vedem pe îngeri ca „trimiși”, ca „fii ai lui Dumnezeu”, ca „păzitori” și ca „oști cerești”. Pe ici și colo ei se strecoară în povestirile Bibliei ca licăriri de lumină, întotdeauna inspiratoare și mărețe. Cu toate acestea, din toate punctele de vedere, ei sunt ciudat de apropiați și de naturali celor ce li s-a permis să-i vadă și să stea în tovărășia lor.

2. Grădina Edenului

Putem presupune cum satana, invidiind starea perfectă a omului în Grădina Edenului, i-a ademenit pe Adam și Eva la păcat. Lucifer, care fusese cea mai perfectă dintre ființele create, nu putea suporta să vadă o creatură inferioară lui bucurându-se acum de o fericire din care el, în mod absurd, a fost azvârlit. Omul, când a căzut, nu și-a pierdut libertatea; el rămâne liber și-și păstrează dreptul său de a alege între bine și rău. Drumul înapoi, spre Eden, rămâne continuu deschis, dar satana face tot ce-i stă în putință să împiedice omenirea să se întoarcă.

Există o veche zicală franțuzească: „Les heureux n'ont pas d'histoire”, adică „Fericirii nu au istorie”. Această zicală ar putea fi foarte bine folosită ca să explice unul din motivele pentru care avem atât de puține cunoștințe despre sfinții îngeri: ei sunt cu adevărat fericiți și cupa bucuriei lor este întotdeauna plină ochi. Nu același lucru se poate spune și despre noi, ființele omenești. Deci, despre noi e ceva de povestit și, în această istorie, adesea tristă, întunecată și cumplită, întotdeauna strălucește undeva o lumină, o scânteie, o licărire, pentru că îngerii rămân mereu printre noi.

Se pare că putem vedea controversata problemă a răului și a binelui în viața pământească a omului ca izvorând direct din influența exercitată asupra noastră de către îngeri, fie de cei ai luminii, fie de cei ai întunericului. Impulsurile și gândurile noastre nu par să fie, ca să spunem așa, plăsmuite de ele însele, ci venind din afară. Desigur, noi suntem cei care decidem prin voință liberă ce cale să urmăm.

Întorcându-ne la relatarea cronologică a Bibliei, putem observa cum au participat îngerii la istoria omului. Povestea omului începe în prezența ființelor spirituale numite îngeri, în cele două roluri: de păzitor și de ispititor. De la început vedem că omul este prins și atras într-o mare bătălie spirituală. Această luptă nu se dă între forțele binelui

și ale răului. Această luptă nu este între Dumnezeu și diavol, așa cum adesea greșit se presupune; este un război purtat de îngerii luminii, conduși de Mihail, și îngerii întunericului, conduși de satana (Apocalipsa 9, 15; 12, 1-9).

Omul, creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, a fost destinat să tindă către Dumnezeu, să se unească cu Dumnezeu, fără a-și pierde personalitatea. Îngerii au existat înaintea omului, iar satana, se presupune, și-a făcut alegerea înainte ca Dumnezeu să-l așeze pe om în Grădina Edenului.

Aceasta explică, în parte, prezența ispititorului în Grădina Edenului anterior căderii omului, când omul avea tot ce-i putea dori inima: un destin glorios, frumusețe, pace, prietenie și o perfectă libertate. Libertatea include dreptul de a alege; fără această capacitate, omul ar fi fost o creatură fără voință, lipsit de înțelepciune. Prin această putere de selecție, el se plasează astfel într-o ordine mai înaltă a creației și se bucură de privilegiile ei: „Micșoratu-l-ai pe dânsul (omul) cu puțin față de îngerii...” (Psalmi 8, 5). Nu era nevoie ca omul să cunoască durerea, dar a voit să simtă gustul răului. Astfel, gândea el, va obține o cunoaștere deplină și va fi mai aproape de Dumnezeu.

În extraordinara istorisire alegorică a Grădinii Edenului, satana, cunoscând bine ambiția omului, formulează, cu inteligență malițioasă, gândul ispititor: „Veți fi ca niște dumnezei dar Dumnezeu este gelos și nu vă vrea atât de înzestrați: hai să încercăm, o să vă placă!”. Iată cuvintele Sfântului Grigore de Nyssa: „Pentru că acesta a fost începutul întregii secvențe a păcatului, lipsa de bunăvoință în a nu cunoaște răul”. El a făcut apel la mândria și invidia omului, pentru că adevărata ispitire a fost intelectuală, nu senzuală: nu în gustul și suculența fructului rezidă ispitirea, ci în presupusa putere și cunoaștere pe care le dă acesta. Păcatul își face întotdeauna loc mai întâi în intelect. Satana, prin natura sa angelică, putea păcătuți doar prin intelect și, prin intelect, el ispitește și folosește greșit binele. Nu există rău creat. Tot ceea ce a creat Dumnezeu a fost bun și este bun. Creaturile Sale sunt cele care au vrut răul la început și apoi l-au perpetuat. Răul există numai atunci

când este practicat. Dumnezeu îl îngăduie pentru că El permite libertatea. Astfel, omul ascultă glasul ispititorului, care e descris ca „mai subtil decât orice animal” - subtil, nu care produce repulsie, așa cum e astăzi șarpele, pentru că a fost blestemat numai după ce și-a jucat rolul fatal: „...pe pântecele tău să te târăști și țărână să mănânci, în toate zilele vieții tale!” (Facerea 3, 14).

Descrierea ispititorului devine un lucru respingător. Satana adaugă, păcatului său original, păcatul de fi un seducător și de a face să cadă o altă creatură.

Când domnul i-a izgonit pe Adam și pe Eva din grădină ca să cultive pământul din care a fost creat bărbatul, Biblia menționează pentru prima dată pe unul din păzitorii spirituali, al cărui atribut nu este să aibă grijă de om, ci să protejeze un principiu: Domnul Dumnezeu „a pus heruvimi și sabie de flacără vâlvâitoare, să păzească drumul către pomul vieții” (Facerea 3, 24). Sabia de foc, de asemenea este considerată a fi - printr-o legendă pioasă - unul dintre cei șapte arhangheli, care poartă numele de Jofiel, provenit din verbul ebraic „a arde”.

Și omul? Omul, creat după chipul lui Dumnezeu? Nu știm cum era el în Grădina Edenului. Adam, prin cuvintele: „...iată, aceasta este os din oasele mele și carne din carnea mea” (Facerea 2, 23) vorbind astfel despre Eva, recunoaște că ea îi împlinește propria lui natură.

Consecința păcatului a fost diabolică, adică teribil de dezbinatoare. După păcatul original, omul s-a împărțit în multe națiuni, o rasă împrăștiată și farâmițată. Dar el nu și-a pierdut libertatea pentru că, „făcut după chipul lui Dumnezeu, este o ființă personală, confruntată cu Dumnezeu personal. Dumnezeu îi vorbește ca unei persoane și omul Îi răspunde”.

Omul se află încă sub comanda lui a fi „asemenea” lui Dumnezeu, a Cărui chip el îl poartă încă și este obligat să năzuiască la unirea cu El. „Dar această poruncă se adresează libertății umane și nu poate fi refuzată. Ca ființă personală, omul poate accepta

voința lui Dumnezeu, dar o și poate respinge”.

Scopul lui Dumnezeu, în ceea ce-l privește pe omul ce a urmat căderii lui Adam, este mântuirea și reîntoarcerea lui la starea inițială. Ca un Tată iubitor, El dă povățuitori copiilor oamenilor sub forma profeților și a marilor căpetenii și, de asemenea, îi pune pe sfinții Săi îngeri să-i ajute, să-i păzească, să-i protejeze și să le dea învățătură. Îi întâlnim pe îngeri pe întregul drum al mântuirii, până la nașterea Mântuitorului Însuși, prin a Cărui venire atributele angelice primesc un nou înțeles.

„Îngeri fără de moarte, care ați primit viața cu adevărat nepieritoare de la viața cea dintâi, întru tot fericiților, v-ați făcut cinstiți văzători ai slavei celei pururea viețuitoare și ai înțelepciunii celei veșnice, de lumină umplându-vă și arătându-vă întocmai ca niște făclii mișcătoare” (Doamne strigat-am, glasul I).

3. Convorbirile lui Avraam cu îngerii

(Facerea 18)

Dumnezeu, în infinita Sa milostivire, l-a căutat pe om și, chemându-l să iasă din mocirla în care căzuse, începe lungul proces de selecție și purificare. Avraam a fost primul care a auzit și a răspuns chemării.

Istoria lui Avraam, întâmpinându-i pe cei trei îngeri, este frumoasă și plină de înțeles.

„Apoi Domnul S-a arătat iarăși lui Avraam la stejarul Mamvri, într-o zi pe la amiază, când ședea el în ușa cortului său. Atunci, ridicându-și ochii, a privit și iată trei Oameni stăteau înaintea lui; și cum i-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea Lor și s-a închinat până la pământ. Apoi a zis: Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul tău! Se va aduce apă să vă spălați picioarele și să vă odihniți sub acest copac” (Facerea 18, 1-4).

Se pot vedea cu ochii minții câmpiile din Asia Mică, ce se coc în soarele amiezii, aerul vibrând peste pământ uscat, orizontul topindu-se într-o pâclă de praf, nici o linie distinctă între pământ și un cer fără nori, prea fierbinte ca să fie cu adevărat albastru. Sub umbra unui stejar, Avraam stă și contemplă în răcoarea cortului său mare, negru, din păr de cămilă, în care poate intra doar un firav curent de aer prin părțile deschise. Omul sfânt și drept, întotdeauna căutând calea Domnului, privește prin ochii întredeschiși peste câmpia liniștită din fața lui și vede deodată trei oameni stând în picioare, ca și cum ar fi alcătuiți din calm și strălucire. Avraam îi numește pe ei trei printr-un singur nume: „Doamne”. Le oferă ce are mai bun: să stea la umbra copacului, apă să-și spele picioarele - un dar rar și prețios în acele regiuni, semn al emoționantei dorințe a omului de a oferi lui Dumnezeu tot ce are mai prețios.

Avraam și Sarra stau de vorbă cu cei trei oaspeți sfinți care prezic nașterea lui Isaac, la care Sarra, trecută „de prima tinerețe” (Facerea 18, 11) a râs. De câte ori nu ne facem ecoul acestui râs batjocoritor, de neîncredere, când credincioșii ne cer ceva ce nu putem înțelege. Mai departe, oaspeții prezic distrugerea Sodomei și Gomorei. Avraam pledează pentru locuitorii dreți ai cetăților condamnate și imploră, smerit, milostivire.

„Și răspunzând Avraam, a zis: „Iată cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere și cenușă!” (Facerea 18, 27). Rugămintea lui este ascultată și auzită. Profeția vizitatorilor cerești se împlinește. Lot și familia lui nu sunt atinși de ruina Sodomei și Gomorei. Isaac este conceput și se naște.

Conform cu interpretarea Bisericii Ortodoxe și a tradiției romano-catolice, vizitarea lui Avraam de către cei trei îngeri a fost prima imagine revelată a Sfintei Treimi, deplina cunoaștere a ceea ce doar Noul Testament va dezvălui. Faptul că figurile celor trei îngeri au fost înțelese a fi una, este exprimată astfel: „Și terminând Domnul de a mai grăi cu Avraam, S-a dus, iar Avraam s-a întors la locul său” (Facerea 18, 33). Și, ca atare, cei trei îngeri trebuie văzuți ca o autorevelare a lui Dumnezeu, mai degrabă decât ca o simplă apariție angelică.

Din punct de vedere vizual, îngerii au reprezentat prin perfecta lor unitate și egală perfecțiune, prima scipire a măreției doctrinei mistice a Treimii, „admițând, cu ochii neșovăielnici ai minții, originalul și supraoriginalul dar al Luminii Tatălui care este Izvorul Dumnezeirii care ne descoperă imagini... în simboluri figurative spre Raza Primară”.

De aceea, icoanele Sfintei Treimi zugrăvesc această masă oferită de Avraam și Sarra celor trei îngeri. E cea mai pură imagine a lui Dumnezeu întreit, așa cum s-a revelat omului până în prezent și pe care noi o găsim de asemenea atât de perfect oglindită în cuvintele imnului de seară:

„Lumina lină a sfintei slave a Tatălui ceresc Celui fără de moarte, Celui sfânt și fericit, Iisuse Hristoase, venind la apusul soarelui, văzând lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Dumnezeu; vrednic ești în toată vremea a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viață. Pentru aceasta lumea Te slăvește. Când de demult Te-ai arătat lămurit lui Avraam în trei ipostasuri, dar unul singur după firea dumnezeirii, ai arătat în chip văzut nepătrunsul dumnezeirii. Cu credință Te lăudăm pe Tine, Dumnezeule cel unul stăpânitor și în trei străluciri”.

(Slujba Mezonopticii de Duminică, cântarea 3, glasul 1)

4. Lot și Agar

(Facerea 19, 1-17; 21, 9-21)

În relatarea despre Lot, întâlnim prima dată îngeri păzitori mesageri. Credincios promisiunii făcute lui Avraam, să-l cruțe pe Lot de distrugerea generală a Sodomei și Gomorei, Domnul a trimis doi îngeri la Sodoma, în primul rând pentru a-l salva pe Lot și apoi pentru a distruge cele două orașe.

Această poveste este departe de a fi una plăcută pentru că se ocupă de unul dintre cele mai mari păcate omenești, care poartă și astăzi numele orașelor unde a fost generat. Nici măcar cei doi îngeri nu au fost cruțați de insulte și de oroarea unui atac desfrânat. Lot stătea, ni se spune, la poarta Sodomei, când i-a văzut pe vizitatori apărând și i-a invitat în casă să se odihnească. Oamenii din Sodoma au încercat imediat să profite de vizitatorii necunoscuți și au înconjurat casa lui Lot. Pe când Lot apăra intrarea, ei s-au năpustit asupra lor. Îngerii l-au tras pe Lot înăuntru, în casă, și i-au lovit pe agresori cu orbirea, așa încât n-au mai putut găsi ușa, și astfel au plecat. Apoi și-au dezvăluit identitatea lui Lot și familiei sale, și imediat i-au condus afără din orașul sortit pieirii, sfătuindu-i să plece și să nu privească înapoi. Dar nevasta lui Lot n-a ascultat sfatul și a fost prefăcută într-un stâlp de sare. Nu ne putem împiedica să gândim că, într-un fel, familia lui Lot nu era de fapt cu mult mai bună decât cei pe care i-a părăsit. Îngerii păzitori l-au protejat pe Lot mai curând datorită rugămintelor lui Avraam decât propriilor sale virtuți. Aceasta este una din învățăturile ce pot fi trase din această poveste și anume, puterea rugăciunii celui ce intervine. „Căci mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului” (Iacov 5, 16).

Și cealaltă promisiune făcută lui Avraam s-a adeverit, în ciuda vârstei înaintate, Sarra a conceput și a născut un fiu. „Și a pus Avraam fiului său, pe care i-l

născuse Sarra, numele Isaac” (Facerea 21, 3).

Cu totul emoționantă este povestea lui Agar, țiitoarea lui Avraam, care îi născuse un fiu pe vremea când Sarra era stearpă. Sarra îl sfătuisese ea însăși să aibă un copil cu țiitoarea lui, dar acum a văzut că fiul celeilalte femei era un pericol pentru propriul ei băiat. De aceea, i-a spus lui Avraam să o trimită pe Agar cu fiul ei în pustiu. Cuvintele Bibliei sunt pline de frumusețe prin felul în care redau această istorisire: „Când însă s-a sfârșit apa din burduf, a lepădat ea copilul sub un măracine. Și ducându-se, a șezut în preajama lui ca la o bătaie de arc, căci își zicea: „Nu voiesc să văd moartea copilului meu!”. Și, șezând ea acolo de o parte, și-a ridicat glasul și a plâns. Și a auzit Dumnezeu glasul copilului din locul unde era și îngerul lui Dumnezeu a strigat din cer către Agar și a zis: „Ce e, Agar? Nu te teme, că a auzit Dumnezeu glasul copilului din locul unde este! Scoală, ridică copilul și-l ține de mână, căci am să fac din el un popor mare!”. Atunci i-a deschis Dumnezeu ochii și a văzut o fântână cu apă și, mergând, și-a umplut burduful cu apă și a dat copilului să bea” (Facerea 21, 15-19).

Cât de des suntem orbi în deznădejdea noastră, fără să vedem izvorul din preajmă! Îngerul lui Agar era și păzitorul ei și trimisul care i-a arătat grija plină de dragoste a lui Dumnezeu pentru cei izgoniți și nelegitimi. Este suficient să-și îndrepte credința spre El, și Dumnezeu le face loc în lume tuturor oamenilor și are grijă de ei în mizeria lor, indiferent cât sunt ei de respinși de societate.

Avraam, care a sacrificat-o pe Agar și pe copilul născut din dragostea lor naturală, credea că Dumnezeu îi cere jertfirea lui Isaac, fiul său legitim. Un înger a fost acela care i-a oprit mâna lui Avraam, când, conform mentalităților acelor vremuri, el a crezut că ascultă de porunca lui Dumnezeu. A crezut că ceea ce-i oferă el lui Dumnezeu trebuie să depășească cele oferite de păgânii din jurul său. De aceea, a fost gata să sacrifice pe Isaac, fiul pe care îl iubea (Facerea 22, 1-12). Îngerul a luminat pe Avraam facându-l să înțeleagă că slujirea adevărată a lui Dumnezeu nu cere nici o jertfă umană.

Acesta a fost sacrificiul pe care Dumnezeu și l-a rezervat Sieși, anume, să-L ofere pe unicul Său fiu pentru mântuirea omenirii.

Următorul exemplu, care nu este exact nici al păzitorului, nici al mesagerului, ci un exemplu în care inspirația este transmisă printr-un înger, este povestea trimiterii servitorului credincios al lui Avraam să-i găsească o soție lui Isaac. Când îl învăța cum să procedeze, Avraam îi spune să nu se teamă de nimic, pentru că Dumnezeu se va îngriji și „va trimite pe îngerul Său înaintea ta și vei lua femeie feciorului meu de acolo” (Facerea 24, 7).

În această pildă, îngerul nu apare întrupat, ci conduce prin inspirație. Bineînțeles, rugăciunile servitorului au fost întotdeauna adresate direct lui Dumnezeu. Paza îngerului lui Dumnezeu a făcut sigură o călătorie periculoasă și a asigurat reușita misiunii slujitorului. Acest concept al îngerului care îl protejează pe călător îl vom dezvolta mai departe în relatarea despre Tobie. Este un gând dus mai departe cu pioșenie de tradiția creștină și, de asemenea, o mare mângâiere pentru călători, în special pentru aceia care întreprind călătorii lungi și solitare.

„Dorind să laudăm cu osârdie strălucirile îngerilor, ajutorul ce se dă de la Dumnezeu printr-înșii să-l cerem, credincioșilor, cu curăția minții și cu guri preacurate, și vom dobândi strălucirea acestora” (Canonul de Luni, cântarea 3, Glasul 1).

5. Iacov

(Facerea 28; 32; 48)

Este foarte interesant să urmărim în Biblie cum concepția generală despre îngerii se schimbă pe măsură ce oamenii înaintează în cunoașterea lui Dumnezeu. La început, se pare că ei nu faceau clar deosebirea între manifestarea însăși a lui Dumnezeu și trimișii Lui (ori, poate noi suntem cei ce nu mai putem s-o facem?).

Viziunea lui Iacov, cu îngerii care urcă și coboară pe o scară cerească, apare ca prima imagine clară dată omului despre ostile cerești. Cu toate acestea, chiar Iacov părea a fi oarecum confuz. Din versetele de mai jos e greu de știut dacă el a ajuns să se lupte cu o manifestare a lui Dumnezeu Însuși sau cu unul din îngerii creați de El: „Iar Iacov, ieșind din Beer-Șeba, s-a dus în Haran. Ajungând însă la un loc, a rămas să doarmă acolo, căci asfîntise soarele și, luând una din pietrele locului aceluia și punându-și-o căpătâi, s-a culcat în locul acela. Și a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și coborau pe ea. Apoi S-a arătat Domnul în capul scării și i-a zis: „Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău și Dumnezeul lui Isaac. Nu te teme! Pământul pe care dormi ți-l voi da ție și urmașilor tăi...”. Apoi s-a sculat Iacov dis de dimineață, a luat piatra ce și-o pusese la căpătâi, a pus-o stâlp și a turnat pe vârful ei undelemn...” (Facerea 28, 10-18).

Iacov a făcut din perna sa de piatră un stâlp și l-a binecuvântat, stropindu-l cu undelemn și numindu-l casa lui Dumnezeu. A fost probabil primul om care a înțeles, chiar dacă în mod confuz, că Domnul e înconjurat de o ceată îngerească.

De asemenea, de notat, că în imnologia ortodoxă, Fecioara Maria este asemuită cu o adevărată scară cerească ce leagă cerul și pământul laolaltă.

În ce-l privește pe Iacov, după multe pribegii și după ce a lucrat 14 ani pentru

socrul lui, din dragoste pentru frumoasa Rahila, a pornit la drum așa cum Domnul l-a povățuit. Totuși, gândul de a-l întâlni pe Isav - fratele de la care își cumpărase dreptul întâiului născut pentru o farfurie de supă (Facerea 25) și a furat binecuvântarea tatălui lor Isaac - îl frământă destul de mult pe Iacov, așa că el a trimis soli și daruri ca să-l îmbuneze pe Isav. În timp ce aștepta neliniștit rezultatul misiunii, Iacov a avut a doua sa mare experiență cu lumea spirituală și s-a luptat cu un înger întreaga noapte, până s-a crăpat de ziuă. „Iar după ce i-a luat și i-a trecut râul, a trecut și toate ale sale. Rămânând Iacov singur, s-a luptat Cineva cu dânsul până la revărsatul zorilor. Văzând că nu-l poate răpune, Acela S-a atins de încheietura coapsei lui și a vătămat lui Iacov încheietura coapsei, pe când se lupta cu el. Și i-a zis: „Lasă-Mă să plec, pentru că s-au ivit zorile!”. Iacov i-a răspuns: „Nu te las până nu mă vei binecuvânta” (Facerea 32, 23-26).

Unii se grăbesc să interpreteze această istorisire ca pe o bătălie cinstită a lui Iacov cu conștiința lui vinovată, în ceasurile singuratice ale nopții. Îngerul pare să-l forțeze să se vadă pe el însuși în adevărata sa culoare și, în final, îl rănește la șold, adică în presupusa lui tărie, în propria-i justificare. Când Iacov, în fine, reușește să vadă adevărul, îl roagă pe înger să-l binecuvânteze.

Smerit și întărit, Iacov se duce să-i întâlnească pe fratele său cu care s-a împăcat - o minune prilejuită, fără îndoială, nu numai de generozitatea lui Isav, ci și de noua sa înțelegere.

Când, bătrân fiind, Iacov i-a binecuvîntat pe fiii lui Iosif, el nu l-a mai confundat pe Dumnezeu cu îngerul său. În rugăciunea sa, Iacov Îl cheamă pe Dumnezeu și pe îngerul Lui. Cuvintele sale sunt limpezi: „Și i-a binecuvîntat, zicând: „Dumnezeul înaintea Căruia au umblat părinții mei Avraam și Isaac, Dumnezeul Cel Ce m-a călăuzit de când sunt și până în ziua aceasta; îngerul ce m-a izbăvit pe mine de tot răul să binecuvânteze pruncii aceștia...” (Facerea 48, 15-16).

Nu este întotdeauna ușor să deosebești pe mesagerul lui Dumnezeu de propria

manifestare a lui Dumnezeu. Cunoașterea noastră despre natura îngerilor este incompletă, dar chiar de la începutul relatării biblice sunt ușor de recunoscut două atribute ale ființelor cerești: acelea de păzitor și mesager. Scriitorii Vechiului Testament au înțeles cu claritate ceea ce îndelung n-am ajuns noi să facem, că îngerii sunt mult mai asemănători lui Dumnezeu decât omului. Abia după Renaștere oamenii au început să-i vadă pe îngeri mai curând pământenii decât cerești și, în final, să-i izgonească în domeniul miturilor cărora ar aparține dacă ni-i închipuim ca suflete fără trupuri. Putem înțelege cu adevărat îngerii doar când îi privim ca pe adevărații slujitori ai lui Dumnezeu, îndeplinind perfect porunca Lui, executându-și misiunea printr-o perfectă reflectare a Voinței lui Dumnezeu. Dar nu trebuie să-l confundăm pe îngerul creat de manifestarea lui Dumnezeu Însuși, în necreatele sale energii, ca, de exemplu, îngerul rugului aprins de pe muntele Horeb.

„De lumina cea îndumnezeitoare apropiindu-se Serafimii în chip nemijlocit și în multe chipuri umplându-se de dânsa, strălucesc mai într-o lămurit prin luminile cele date lor dintru început și se fac îndumnezeite în dar ca printr-o a doua lumină” (Canonul de Luni, cântarea 3, glasul 1).

Îngerii și primele căpetenii

1. Moise și Iosua

Adevărata concepție a omului despre Dumnezeu, Creator și Izvor al oricărei legi, a venit prin Moise, care ne-a lăsat cele zece porunci, în care rezidă esențele morale ale vieții, care se ocupă numai cu legile fundamentale și pe baza cărora a fost clădită civilizația, așa cum o cunoaștem astăzi. Omul a avut neîncetat nevoie să fie îndrumat, să i se reamintească legile, să fie încurajat să le păstreze și să fie pedepsit când le-a încălcat. A fost nevoie de multe generații, de disciplină, până ce a putut fi perfectat un mod de viață măcar unei minorități.

Așa cum știm, Dumnezeu i-a dat lui Moise Cele Zece Porunci, Legile și Ritualurile și, în sfârșit, un înger păzitor, în această ordine descoperitoare știind că Moise va avea nevoie de sprijinul acestuia și nu va putea îndeplini poruncile sale fără ajutorul unui „perceptor”, cuvânt pe care-l folosește Sfântul Chiril din Alexandria, pentru a-l descrie pe îngerul său. „Iată eu trimit înaintea ta pe îngerul Meu, să te păzească în cale și să te ducă la pământul acela pe care l-am pregătit pentru tine. Ia aminte la tine însuși; să-l ascuți și să nu-i fii necredincios, pentru că nu te va ierta, pentru că numele Meu este în el” (Exodul (Ieșirea) 23, 20-21).

Faptul că îngerii sunt adevărații purtători ai numelui lui Dumnezeu ne scapă adesea. Îngerul, cu toate că e o ființă creată, din cauza proximității sale cu Dumnezeu și prin felul perfect în care îndeplinește voința Lui, ni-L dezvăluie pe Însuși Dumnezeu.

Pur și simplu trebuie să păstrăm în minte neîncetat substanța spirituală a tuturor, datorită căreia apropierea și alăturarea în raport cu noi depășește orice altă

prezență fizică, oricât de perceptibilă. Dionisie îi numește „Inteligențele Divine”. Înțeleasă corect, această expresie evidențiază faptul că ei comunică direct cu propria noastră inteligență. Moise, care a fost atât de mult înduhovnicit și schimbat la față, a înțeles cu ușurință mesajul lui Dumnezeu și a avut încredere în îngerul promis. Și, în urma transmiterii Celor Zece Porunci pe muntele Sinai, Moise, aflat din nou în mijlocul poporului său, a fost instruit de Dumnezeu să construiască Cortul Sfânt și un Chivot în care să așeze sfintele table ale Legii. I s-au dat porunci speciale pentru mărimea, forma și materialul necesar. Mai mult, i s-a cerut să construiască un tron al milostivirii. „Chivotul legii să-l faci din lemn de salcâm: lung de doi coți și jumătate, larg de un cot și jumătate și înalt de un cot și jumătate. Să-l fereci cu aur curat și pe dinăuntru și pe dinafară. Sus, împrejurul lui, să-i faci cunună împletită de aur. Apoi să torni peste el patru inele de aur și să le prinzi în cele patru colțuri de jos ale lui: două inele pe o latură și două inele pe cealaltă latură. Să faci pârghii din lemn de salcâm și să le îmbraci cu aur. Și să vâri pârghiile prin inelele de pe laturile chivotului, încât cu ajutorul lor să se poarte chivotul. Pârghiile să fie neconținut în inelele chivotului. Iar în chivot să pui legea pe care ți-o voi da. Să faci și capac la chivot, de aur curat, lung de doi coți și jumătate și lat de un cot și jumătate. Apoi să faci doi heruvimi de aur; și să-i faci ca dintr-o bucată, ca și cum ar răsări din cele două capete ale capacului; să pui un heruvim la un capăt și un heruvim la celălalt capăt al capacului. Și heruvimii să-i faci ca și cum ar ieși din capac. Heruvimii aceștia să fie cu aripile întinse deasupra capacului, acoperind cu aripile lor capacul, iar fețele să le aibă unul spre altul; spre capac să fie fețele heruvimilor. Apoi să pui acest capac deasupra la chivot, iar în chivot să pui legea ce-ți voi da. Acolo, între cei doi heruvimi de deasupra chivotului legii Mă voi descoperi ție și îți voi grăi de toate câte am a porunci fiilor lui Israel” (Exodul (Ieșirea) 25, 10-22).

Acest scaun al milostivirii nu era capacul Chivotului, ci avea o semnificație independentă. El simboliza tronul lui Dumnezeu, căruia oamenii îi înfațișează păcatele lor spre iertare și ispășire. Tronul lui Dumnezeu trebuie înțeles în sensul în care astăzi vorbim

despre „scaunul stăpânirii”. În mod figurativ, heruvimii poartă și susțin tronul lui Dumnezeu. Fiind pe treapta cea mai înaltă a „Inteligențelor divine” ei sunt cei mai aproape de Dumnezeu, primii care participă la slava Lui și astfel arătați ca susținând tronul. Cortul este numit „al întâlnirii”, pentru că este punctul focal sfânt în care Domnul Își întâlnește poporul Său în prezența îngerilor Săi, iar nu numai locul unde se adună închinătorii Săi.

Când ne rugăm, astăzi, în bisericile noastre creștine, îndreptându-ne gândurile spre altar, spre cruce, sau spre o imagine sfântă ori icoană, facem aceasta în prezența sfinților îngeri. În jurul cupolei, susținând imaginea lui Iisus Pantocrator - Creatorul tuturor lucrurilor - îi găsim pe sfinții îngeri în șiruri solemne și în felul acesta, ne rugăm mai fervent când Îl slăvim pe Dumnezeu în compania cetelor îngerești. Icoanele îngerilor, pictați pe ușile diaconești ale iconostasului, nu există doar pentru a focaliza gândurile noastre (și cu atât mai puțin în scop ornamental) ci pentru că ele sunt adevăratul centru material în care sălășluiește o putere spirituală și o energie divină și care se identifică cu măiestria omului.

Surprinzător că evreii, care erau cu rigiditate iconoclaști, ascultând de cea de a doua poruncă, au figurat totuși în aur bătut înfățișarea heruvimilor, de fiecare parte a scaunului milostivirii.

Ar trebui subliniat de asemenea că respectul pentru sfinții îngeri nu s-a limitat numai la respectarea înfățișărilor spiritelor heruvimice pe scaunul milostivirii. Existau și figurile de heruvimi care erau splendid brodate pe vâlul sacru, ce trebuia atârnat chiar în fața Sfintei Sfintelor. Asta s-a făcut prin ascultarea poruncii nemijlocite și speciale a lui Dumnezeu. „Să faci o perdea de in răsucit și de mătase violetă, stacojie și vișinie, răsucită, iar în țesătura ei să aibă chipuri de heruvimi alese cu iscusință. Și s-o atârni cu verigi de aur pe patru stâlpi de lemn de salcâm, îmbrăcați cu aur și așezați pe patru postamente de argint” (Exodul (Ieșirea) 26, 31-32).

Evident, apropierea îngerilor - atât de Dumnezeu cât și de oameni - trebuia să fie accentuată, pentru că oare nu Domnul Cel Preaînalt urma să hotărască atât de des în viitor să-și comunice sfânta voință și providență trimițând ca mesageri sfintele duhuri? Și nu face El, poate, și azi la fel?

Nu este oare cea mai evidentă nevoie, în ziua de azi, în mijlocul unei societăți secularizate și al unei civilizații desacralizate, să reliefăm rolul hieratic al corurilor îngerești și să învățăm de la ele din nou? Avem nevoie de prospețimea acestei perspective pentru a restabili duhul care Îl adoră pe Domnul cu smerenie.

Moise n-a intrat niciodată în Țara Făgăduinței: lui Iosua, marele său urmaș, i-a fost dat acest privilegiu. Deoarece i-a condus pe Israeliti în Canaan, Iosua a fost profund conștient de ajutorul hărăzit de îngerul care-l condusesse pe Moise. Domnul făcuse deja o minune, despărțind apele Iordanului când s-a apropiat Chivotul de malurile lui, încât fiii lui Israel au putut trece ca pe uscat. Dar acum, un alt obstacol stătea în calea înaintării: orașul fortificat Ierihon. „Aflându-se însă Iosua aproape de Ierihon, a căutat cu ochii săi și iată stătea înaintea lui un om; acela avea în mână o sabie goală. Și apropiindu-se Iosua de dânsul, i-a zis: „De-ai noștri ești sau ești dintre dușmanii noștri?”. Iar acela a răspuns: „Eu sunt căpetenia oștirii Domnului și am venit acum!”. Atunci Iosua a căzut cu fața la pământ, s-a închinat și a zis către acela: „stăpâne, ce poruncești slugii tale?”. Zis-a către Iosua căpetenia oștirii domnului: „Scoate-ți încălțăminte din picioare, că locul pe care stai tu acum este sfânt! Și a făcut Iosua așa” (Iosua 5, 13-15).

Știm cu toții cum a fost cucerit Ierihonul; cum la sunetele de trompetă ale preoților și la strigătele oamenilor, puternicele ziduri fortificate s-au prăbușit până-n temelii, cum spune Biblia. Nu ni s-a povestit dacă Sfântul Mihail (dacă era el) a fost văzut din nou, dar cu siguranță el i-a fost apropiat lui Iosua în tot timpul, pentru că acest soldat și conducător întruchipa acele însușiri pe care marele Arhanghel Mihail le personifică în Tradiția iudeo-creștină.

„Mai marilor voievozi ai oștilor cerești, rugămu-vă pe voi, noi nevrednicii, cu rugăciunile voastre să ne acoperiți pe noi, cu acoperământul aripilor slavei voastre celei netrupești păzindu-ne pe noi, cei ce cădem cu deadinsul și strigăm: Izbăviți-ne din nevoi, ca niște mai mari peste cetele puterilor celor de sus”.

(Condacul Sărbătorii Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil)

2. Nașterea lui Samson (Judecători 13)

Povestirea modului în care a fost conceput Samson este una din cele mai omenești și emoționante relatări din Vechiul Testament. Se pare că îngerul Domnului a venit special la acele biete femei hărțuite, care erau umilite de sterpiciunea lor. Cele mai cunoscute sunt desigur Sarra, soția lui Avraam, Elisabeta, mama Botezătorului și soția fără nume a lui Manoe, mama lui Samson.

Manoe era din tribul lui Dan și a trăit pe vremea când „fii lui Israel au făcut iarăși rele înaintea ochilor Domnului și i-a dat Domnul în mâinile Filistenilor pentru patruzeci de ani” (Judecători 13, 1).

Soția lui Manoe, ni se spune, era stearpă. Și ei, femeie tristă și umilită, i-a apărut îngerul și i-a promis un fiu puternic în tărie și fapte. Cu ce bucurie i-a sunat în

urechi o asemenea veste și cât de repede i-a bătut inima! În Orient, a fi stearpă era un adevărat blestem și nu rareori femeia era „repudiată” de soțul ei. Trebuie să fi fost absolut de necrezut în acea vreme să-i fie promis un eliberator Israelului și încă datorită unei asemenea femei!

În povestea lui Samson există un sens puternic al destinului. Chiar înainte de nașterea lui, el a fost ales să devină unul din cei mai mari eroi ai Israelului care, în ciuda slăbiciunii sale omenești, trebuia să ducă războiul împotriva Filistenilor aproape singur, ca să zicem așa, lipsit de ajutor. Povestea lui Samson începe cu un oaspete sosit pe neașteptate la mama sa. E într-adevăr o relatare frumoasă și, pentru scopurile noastre, merită s-o povestim textual: „Odată însă s-a arătat îngerul Domnului femeii și i-a zis: „Iată tu ești stearpă și nu naști; dar vei zămisli și vei naște fiu. Păzește-te dar, să nu bei vin, nici sicheră și nimic necurat să nu mănânci; că iată ai să zămislești și ai să naști un fiu; și nu se va atinge briciul de capul lui, pentru că pruncul acesta va fi chiar din pântecul mamei sale un nazireu al lui Dumnezeu și va începe să izbăvească pe Israel din mâna Filistenilor”. Și a venit femeia și a spus bărbatului său, zicând: A venit la mine un om al lui Dumnezeu, a cărui înfățișare era ca înfățișarea unui înger al lui Dumnezeu, foarte luminos; nici eu nu l-am întrebat de unde este și nici el nu mi-a spus numele său. Dar mi-a zis: Iată ai să zămislești și ai să naști un fiu; așadar să nu bei vin și sicheră și să nu mănânci nimic necurat, căci copilul chiar din pântecul mamei și până la moarte va fi nazireu al lui Dumnezeu” (Judecători 13, 3-7).

Partea cea mai emoționantă a acestei istorisiri este modul în care părinții primesc mesajul, modul în care își împărtășesc bucuria și grija. Naturalitatea relațiilor între părinții în devenire ai lui Samson și înger este încântător de simplă și plină de prospețime. Manoe este neliniștit la început auzind aceste vești; poate era un pic gelos pe soția lui și, astfel, l-a rugat pe Dumnezeu să-l mai trimită o dată pe mesagerul Său.

„Atunci Manoe s-a rugat Domnului și a zis: „Doamne, fă să vină iarăși pe la

noi omul lui Dumnezeu, pe care l-ai trimis Tu, și să ne învețe ce să facem cu copilul care se va naște!”. Și a ascultat Dumnezeu glasul lui Manoe și a venit îngerul iarăși la femeie, când era la câmp, însă Manoe, bărbatul ei, nu era cu dânsa. Dar femeia a alergat îndată și a vestit pe bărbatul său, zicându-i: „Iată mi s-a arătat omul cel ce a venit atunci la mine”. Și s-a sculat Manoe și s-a dus cu femeia sa și a venit la omul acela și a zis către el: „Tu ești oare omul acela care ai vorbit cu femeia?”. Iar îngerul i-a răspuns: Eu!. Și a zis Manoe: „Așadar, dacă se va împlini cuvântul tău, cum să ne purtăm cu copilul acesta și ce să facem cu el?”. Iar îngerul a zis: „Să se păzească el de toate cele ce am spus eu femeii...” (Judecători 13, 8-13).

Profunda dorință a tatălui de a fi condus de Dumnezeu în creșterea copilului său este una pe care toți părinții ar face bine s-o imite. E bine când un părinte devine conștient de nevoia de Dumnezeu într-o obligație atât de lungă și de plăcută, de a-și crește fii și fiicele. Astăzi, ca și atunci, în acele vremuri îndepărtate, îngerul lui Dumnezeu este aproape de noi și de copiii noștri, chiar dacă adesea nu suntem conștienți de acest fapt.

„Îngerul a zis către Manoe: „Deși mă vei opri, eu nu voi mânca pâinea ta; dar de voiești să faci ardere de tot Domnului, atunci adu-o”. Și nu știa Manoe că acesta e îngerul Domnului. Și a zis Manoe către îngerul Domnului: „Cum îți este numele? Ca să te mărim când se va împlini cuvântul tău”. Zis-a îngerul către el: „La ce mă întrebi tu de numele meu? Că el este minunat”. Atunci a luat Manoe un ied și prinos de pâine și le-a adus Domnului pe o stâncă. Și a făcut acela minunea pe care au văzut-o Manoe și femeia sa. Când a început să se înalțe flacăra de pe jertfelnic spre cer, îngerul Domnului s-a ridicat cu flacăra de pe jertfelnic. Văzând aceasta, Manoe și femeia lui au căzut cu fața la pământ. Și s-a făcut nevăzut îngerul Domnului de Manoe și femeia lui. Atunci a înțeles că acela fusese îngerul Domnului. Și a zis Manoe către femeia sa: „De bună seamă avem să murim, căci am văzut pe Dumnezeu!” (Judecători 13, 16-22).

Revelația adevăratei personalități a îngerilor le-a venit ca un fulger: într-

adevăr o flacără ce arde cu dragostea curată a lui Dumnezeu. Chiar dacă îngerul nu și-a divulgat numele, putem bănuși că este Gavriil „Omul lui Dumnezeu” - trimisul special al Domnului. Căci, pe măsură ce înaintăm, vom realiza că niciodată nu putem ști numele unui înger, ci doar să-i aflăm identitatea în conformitate cu funcția sa specifică.

Nu este surprinzător că un cuplu simplu și umil, care a fost chemat de Dumnezeu să ia parte la un asemenea mister, era plin de uimire și spaimă, dar în afară de aceasta, logica femeii și, mai presus de toate, profunda ei credință a prevalat asupra oricărei cereri inoportune pentru o descoperire viitoare și, în mod implicit, ea s-a închinat milostivirii lui Dumnezeu, Care S-a dezvăluit pe Sine.

Manoe se gândise că vor muri cu siguranță în urma viziunii, după cum am arătat, dar, din nou, nevasta lui îl convinge imediat astfel: „Dacă Domnul ar voi să ne omoare, n-ar fi primit din mâinile noastre arderea de tot și prinosul de pâine și nu ne-ar fi arătat toate acelea și nu ne-ar fi descoperit acum aceasta”. Și a născut femeia un fiu și i-au pus numele de Samson. Și a crescut copilul și l-a binecuvântat Domnul” (Judecători 13, 23-24).

Și, după cum s-a arătat, Duhul Domnului l-a vizitat prima oară pe fiul acestei femei fără nume, în Tabăra lui Dan.

Gândindu-ne la conceperea și vocația lui Samson, ne putem întreba de cât timp trebuie să fi fost nevoie până ca omul să înțeleagă că Dumnezeu dorește binele nostru în orice clipă, că îngerii Săi sunt întotdeauna la îndemână să ne ajute, să ne călăuzească, să ne inspire și să ne susțină.

„După Dumnezeu pe tine te-am luat de la Dumnezeu folositor, povățuitor, ajutător și apărător, preasfinte îngere. Pentru aceasta, nu înceta, te rog, povățuindu-mă, îndreptându-mă și învățându-mă să fac cele cuvioase și să-mi luminezi mintea, până ce mă vei înfățișa mântuit înaintea lui Hristos”.

3. Ghedeon

(Judecători 6, 2-24)

După Moise și Iosua, Israelul n-a avut timp îndelungat nici o figură măreață, mai deosebită, să-l călăuzească, ci doar căpetenii locale numite judecători. Instabili, ducând o viață îmbelșugată și desfătându-se în automulțumire, ei și-au pierdut solidaritatea fermă și vigoarea zilelor petrecute în pustiu. Dușmanii lor nu-i mai respectau și nu se mai temeau de ei ca de poporul protejat de Dumnezeu. Mai rău, israeliții înșiși au început să-l nesocotească pe Dumnezeu, după tot ce făcuse El pentru ei. Au început să se întoarcă la cultul falșilor zei. De aceea, aproape 200 de ani au suferit războaie, invazii, persecuții, oprinare, cu puține perioade de pace.

Când Israelul suferea tocmai una din aceste numeroase invazii, și anume a Madianiților, un înger a insuflat curaj în inima lui Ghedeon, eroul destinat să-și elibereze poporul.

Să relatăm aceste fapte cu alte cuvinte decât acelea ale Bibliei, ar fi o nesăbuiță. Este o istorisire uimitor de obișnuită. Dacă punem alte nume, am avea un tablou al oricărei țări oprimate din zilele noastre: „...Și Domnul i-a dat în mâinile Madianiților pentru șapte ani și mâna Madianiților era grea pentru Israel și ei și-au făcut,

de răul Madianiților, ascunzători în munți și peșteri și stânci greu de pătruns. Când Israel semăna, veneau Madianiții, Amaleciții și locuitorii din pustie la el. Și stăteau la ei în corturi mâncând roadele pământului până la Ghaza și nu lăseau pentru hrana lui Israel nici oaie, nici bou, nici asin. Căci ei veneau cu vitele și cu corturile lor și veneau mulți ca lăcustele; ei și cămilele lor erau fără număr și cutreierau țara lui Israel și o pustiau. Și Israel a sărăcit cumplit din pricina Madianiților și a strigat către Domnul.

Și când au strigat fii lui Israel către Domnul împotriva Madianiților, a trimis Domnul proroc la fii lui Israel și le-a zis: „Așa grăiește Domnul Dumnezeul lui Israel: Eu v-am scos din Țara Egiptului, Eu v-am scos din casa robiei, Eu v-am scăpat din mâinile Egiptenilor și din mâinile tuturor celor ce vă apăseau, i-am alungat de la voi și țara lor am dat-o vouă. Și v-am spus: Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru, să nu cinstiți pe dumnezeii Amoreilor în țara căroră trăiți. Dar voi n-ați ascultat glasul Meu”.

Atunci a venit îngerul Domnului și a șezut în Ofra sub un stejar, care era al lui Ioaș, tatăl lui Abiezer; și fiul său Ghedeon treiera atunci grâul în arie ca să-l ascundă de Madianiți.

Și i s-a arătat îngerul Domnului și i-a zis: „Domnul este cu tine, voinicule!”.

Iar Ghedeon i-a zis: „Domnul meu, dacă Domnul e cu noi, pentru ce ne-au ajuns pe noi toate necazurile acestea? Și unde sunt oare toate minunile Lui de care ne-au istorisit nouă părinții noștri când ne spuneau: „Din Egipt ne-a scos pe noi Domnul”. Acum însă ne-a părăsit Domnul și ne-a dat în mâinile Madianiților”.

Și căutând Domnul spre el, a zis: „Mergi cu această putere a ta și izbăvește pe Israel din mâinile Madianiților. Iată, Eu te trimit!”.

Atunci Ghedeon a zis: „Doamne, cum să izbăvesc eu pe Israel? Iată neamul meu este cel mai sărac din seminția lui Manase, iar eu sunt cel mai mic în casa tatălui meu”.

Domnul însă i-a zis: „Eu voi fi cu tine și tu vei bate pe Madianiți, ca pe un singur om”.

A zis Ghedeon către Dânsul: „De am aflat eu trecere în ochii tăi, arată-mi un semn, ca să-mi dovedești cele ce-mi vorbești: să nu te duci de aici până nu mă voi întoarce la Tine și-mi voi aduce darul meu și Ți-l voi da”.

Și Domnul a zis: „Voi sta până te vei întoarce”. Și s-a dus Ghedeon și a gătit un ied și azime din o efă de făină: carnea a pus-o într-un coș, iar zeama a turnat-o într-o oală și a dus-o la El sub stejar și I-a pus-o înainte. Și a zis către dânsul îngerul Domnului: „Ia carnea și azimile și punele pe piatra aceasta și toarnă zeama peste ele”. Și a făcut Ghedeon așa. Atunci îngerul Domnului, întinzându-și vârful toiagului ce-l avea în mâna sa, s-a atins de carne și de azime; și a ieșit foc din piatră și a mistuit carnea și azimile; și îngerul Domnului s-a făcut nevăzut de la ochii lui. Și a cunoscut Ghedeon că acesta este îngerul Domnului, și a zis Ghedeon: „Vai de mine, stăpâne Doamne, că am văzut pe îngerul Domnului față către față!”. Zis-a Domnul: „Pace ție; nu te teme, căci nu vei muri!”. Și a făcut acolo Ghedeon un jertfelnic Domnului și L-a numit Iahve-Șalom (Pacea Domnului). Și se află acesta și astăzi în Ofra lui Abiezer. (Jud. 6, 1-24).

Și, după cum știm, Ghedeon a mers mai departe în bătălie și prin puterea lui Dumnezeu a putut să-i elibereze pe Israeliți. În entuziasmul lor, Israeliții au răspuns cerându-i lui Ghedeon să fie regele lor dar, în marea sa modestie și profunda umilință, Ghedeon le-a dat singurul răspuns adevărat și înțelept: „Nici eu nu voi domni peste voi, nici fiul meu nu va domni peste voi, ci Domnul să domnească peste voi!” (Judecători 8, 23).

Dar, așa cum relatează povestirea, copiii lui Israel n-au dat ascultare sfatului înțelept al lui Ghedeon, ci dimpotrivă „...fiii lui Israel au început iarăși a păcătui pe urma baalilor și și-au așezat ca dumnezeu pe Baal-Berit; nu și-au mai adus aminte de Domnul Dumnezeul lor, Care-i izbăvise din mâinile tuturor vrăjmașilor care îi înconjurau”

(Judecători 8, 33-34).

Astfel a continuat istoria lor tragică, căzând pradă ademenirilor și ispitirilor celui rău.

„Fiind voi a doua lumină din lumina cea dintâi, Sfinților îngeri, cu împărtășirea cea netrupească și preabogată v-ați strălucit. Pentru aceasta strig: Luminați mintea mea cea pururea întunecată cu patimile vieții”.

(Canon către Cetele îngerești și Toți Sfinții, cântarea 7, Tropar I)

Îngerii și profeții

1. Valaam și asinul său

(Numerii 22)

Profeții din Vechiul Testament, de la Amos la Zaharia, acoperă o perioadă de aproximativ 600 ani. Ei n-au fost niște grăitori ai adevărului, slăviți, ci văzători, oameni vizionari, care puteau să-L vadă pe Dumnezeu limpede ca pe Cel Care conduce universul. „Dumnezeu este în Cer și împărăția Lui trebuie să triumfe și va triumfa” era ideea principală a mesajului lor.

Măreți, și totuși oameni smeriți, profeții au auzit și ascultat cuvântul lui Dumnezeu când El le-a vorbit direct sau prin intermediul viselor ori prin îngerii Lui. Ei nu s-au întrebat despre căile Domnului Oștirilor, ci i-au ascultat cu bunăvoință pe mesagerii Săi.

Frecvent, când ne înhăămăm la o treabă dificilă, dorind să îndeplinim cum se cuvine voința lui Dumnezeu, ne aflăm noi înșine tocmindu-ne cu El și încercând să facem ca voința Lui să fie de acord cu propriile noastre dorințe. Apoi ne trezim lipsiți de vreun rezultat și, într-adevăr, de fiecare dată ne încurcăm. Nu întotdeauna ne oprim pentru a căuta motivul real al poticnirilor noastre, dacă ele nu sunt cumva binecuvântări ascunse. Adesea, calea aleasă de Dumnezeu este aceea care ne arată că am luat-o pe un drum greșit, pentru că El trebuie uneori să ne închidă ușa în față, înainte de a ne deschide o alta.

În Numerii (22, 22-35) avem exemplul lui Valaam, un profet minor care, atunci când a fost chemat de Regele Moabului să vină să-i blesteme pe Israeliți, la început

a refuzat să asculte porunca regelui. Valaam nu era israelit. Cunoștea puțin despre Domnul, singurul Dumnezeu, totuși credea în El. Prin urmare, n-a vrut să blesteme poporul lui Dumnezeu. Mai târziu, ispitit de răsplata bogată ce i s-a oferit, a pornit în călătoria sa cu nădejdea de a-L satisface atât pe Dumnezeu, cât și pe rege. Vroia să creadă cu orice preț că voința sa era cu adevărat voința lui Dumnezeu. De câte ori nu facem și noi același lucru și, astfel, ne supunem voinței satanei.

Aceste versete ale Bibliei ilustrează limpede una din situațiile în care Dumnezeu lucrează cu omul prin îngerii. „Cum ședea el pe asina sa, însoțit de două slugi ale sale, a văzut asina pe îngerul Domnului, care stătea în drum cu sabia ridicată în mână și s-a abătut din drum pe câmp; iar Valaam a bătut asina cu toiagul său, ca să o întoarcă la drum. Dar îngerul Domnului a stat în drumul îngust între vii, unde de o parte și de alta era zid; și asina, văzând îngerul Domnului, s-a tras către zid și a strâns piciorul lui Valaam în zid, și acesta iar a început s-o bată. Îngerul Domnului însă a trecut iar și a stat la loc strâmt unde nu era chip să te abați nici la dreapta, nici la stânga. Iar asina, văzând pe îngerul Domnului, s-a culcat sub Valaam. Atunci s-a mâniat Valaam și a început să bată asina cu toiagul. Dar Domnul a deschis gura asinei și aceasta a zis către Valaam: „Ce ți-am făcut eu, de mă bați acum pentru a treia oară?”. Și Valaam a zis către asină: „Pentru că ți-ai râs de mine; de aș fi avut în mână o sabie, te-aș fi ucis pe loc”. Răspuns-a asina lui Valaam: „Oare nu sunt eu asina ta, pe care ai umblat din tinerețile tale și până în ziua aceasta? Avut-am oare deprinderea de a mă purta așa cu tine?”. Și el a zis: „Nu!”. Atunci a deschis Domnul ochii lui Valaam și acesta a văzut pe îngerul Domnului, care stătea în mijlocul drumului cu sabia ridicată în mână, și s-a închinat și a căzut cu fața la pământ. Iar îngerul Domnului i-a zis: „De ce ai bătut asina ta de trei ori? Eu am ieșit să te împiedic, deoarece calea ta nu este dreaptă înaintea mea. Și asina, văzându-mă pe mine, s-a întors de la mine de trei ori până acum; dacă ea nu s-ar fi întors de la mine, eu te-aș fi ucis pe tine, iar pe ea aș fi lăsat-o vie”. Zis-a Valaam către îngerul Domnului: „Am păcătuit, pentru că n-am știut că stai tu în drum înaintea mea. Deci, dacă aceasta nu este plăcut în ochii tăi, atunci

mă voi întoarce”. Iar îngerul Domnului a zis către Valaam: „Du-te cu oamenii aceștia, dar să grăiești ceea ce îți voi spune eu!”. Și s-a dus Valaam cu căpeteniile lui Balac” (Numerii 22, 23-35).

Putem observa că în lumina cercetărilor moderne în domeniul percepției extrasenzoriale este un fapt dovedit că și animalele posedă facultăți ieșite din comun, așa încât povestea asinei lui Valaam poate fi luată în serios, chiar de către scepticii moderni. Dar, în același timp, trebuie subliniat cu pregnanță că noi nu ne ocupăm de lumea animală, ci de om, care uneori poate să se comporte, și se și comportă, el însuși, nu departe de o asină!

Valaam se hotărâse să procedeze în felul său, și a fost vizibil supărat pe animalul său de povară, în aparență tot atât de încăpățânat ca stăpânul său. Într-adevăr, a fost necesară intervenția vizibilă a unui înger pentru a-l face conștient că e lipsit de sens să mergi împotriva voinței lui Dumnezeu sau să cauți să-L înșeli. Ca și Saul, și-a dat seama că „e dureros să lovești cu piciorul în țepușă” (Faptele Apostolilor 9, 5; 26, 14).

Nu-i ușor, în această povestire, să știm dacă îngerul păzitor al lui Valaam a fost cel ce s-a manifestat sau Domnul a trimis un emisar special pentru acest prilej. Trebuie să ne reamintim că în acele zile oamenii nu aveau încă noțiunea de înger păzitor personal, un concept strict creștin. Noi, care posedăm astăzi o imagine a trecutului, ar trebui să citim întotdeauna Scripturile cu ochi de creștin și să judecăm corect evoluția istorică a timpului. Citind pasajele în lumina lui Hristos, acestea dobândesc integritatea și sensul lor adevărat. De subliniat că ele pot ilustra situații paralele în timpurile noastre și ne pot ajuta să rezolvăm problemele prezente. Când suntem copleșiți de tendințe contradictorii și frământați de mulțimea piedicilor, adesea nu știm cum să le tălmăcim sensul. Sunt ele un semn că am luat-o pe un drum greșit, sau suntem doar ispitiți să ne supunem și să urmăm linia minimei rezistențe spirituale, în timp ce căutăm calea cea mai ușoară? Atunci trebuie cu încredere să ne întoarcem spre îngerul nostru păzitor pentru a ne

sfătui cu el. El va răspunde sigur rugăciunii noastre.

„Pe tine păzitor câștigându-te, împreună petrecător și împreună vorbitor, sfinte îngere, păzindu-mă, cu mine călătorind, împreună locuind și cele de mântuire înainte pururea punându-le, ce iertare voi lua, necunoscător fiind?” (Canon către îngerul păzitor).

2. Ilie

(3 Regi 19)

Ilie a fost un om mare, puternic, clarvăzător și plin de credință. Și totuși, și el a gustat disperarea. Ilie îndrăznise să-i provoace pe zeii Izabelei și pe preoții ei. Izabela era soția lui Ahab, regele Israelului. Era o femeie cu temperament puternic, care își conducea cu ușurință soțul. Era devotată, în mod fanatic, zeului Baal. Pentru a-i face plăcere, Ahab îi zidise un templu lui Baal și i-a permis să omoare oricât de mulți profeți ai adevăratului Dumnezeu, atât de mult cât putea să înhațe. Dar în Ilie și-a găsit egalul (pentru că Ilie i-a omorât pe toți 450 falși profeți ai zeilor).

Pentru a dovedi în mod netăgăduit și în văzul tuturor, al cui Dumnezeu era cel mai tare, s-au înțeles ca fiecare grup să ofere zeului său o jertfa arzândă, dar focul nu trebuia aprins de mână omenească. Când Ilie și-a înălțat rugile spre Dumnezeu, atunci a

căzut focul din cer, aprinzând jertfa, pe care el o udase înainte cu apă, în timp ce ofranda păgânilor a rămas neconsumată, în ciuda tuturor rugăciunilor preoților lui Baal. Lucrul a fost dovedit. Izabela, una din preferatele lui satan, dacă a existat vreodată una, a jurat să se răzbune și a plănuit moartea lui Ilie, care a trebuit să fugă în pustiu, fiindcă nici un om n-a avut destul curaj să-l ajute. Profetul, umilit și întristat, sătul până la moarte de această lume, și-a găsit siguranță și alinare în sălbăticie. Se pare că el căuta să plece, nu atât pentru că se temea de mâna călăului, ci mai curând din cauza profundului său dezgust față de propriul popor, pe care nu l-a putut întoarce la adevăratul lui Dumnezeu.

Ilie s-a aruncat sub un ienupăr și, în disperare și-a dorit eliberarea prin moarte. „Îmi ajunge acum, Doamne! Ia-mi sufletul, pentru că nu sunt eu mai bun decât părinții mei” (3 Regi 19, 4). Ce ecou familiar au aceste cuvinte pentru mulți dintre noi, când suntem sătui de această lume! Dar Dumnezeu a răspuns rugăciunii lui Ilie altfel decât cum s-a rugat el. În loc de moarte, i-a dat un nou curaj: „Și s-a culcat și a adormit acolo sub ienupăr. Și iată un înger l-a atins și i-a zis „Scoală de mănâncă și bea! Și a căutat Ilie și, iată, la căpătâiul lui, o turtă coaptă în vatră și un ulcior cu apă” (1 Regi 19, 5-6). Îngerul l-a vizitat din nou, l-a pus încă o dată pe Ilie să mănânce și să se întărească, pentru ca iarăși să fie în stare să primească mesajul lui Dumnezeu și să porceadă la îndeplinirea poruncii lui Dumnezeu. Există un înțeles adânc în această relatare, care ne poate încuraja, dacă ne reamintim de ea în orele noastre de slăbiciune. Dumnezeu e lângă toți aceia care Îi fac voia, iar îngerul Lui îi întărește și fizic și moral.

Ilie a fost primul care l-a numit pe Domnul: „Dumnezeul oștirilor”. El l-a văzut pe Dumnezeu ca pe stăpânul lumii angelice, o lume de sus, deasupra lumii noastre. Astfel, profetul știa că Dumnezeu e în lume, deși neconținut de creație. El l-a căutat pe Dumnezeu în toate lucrurile și a văzut că nimic nu-l cuprindea, nici chiar furtuna cea mai mare sau cataclismul. L-a găsit în „murmurul blândeii tăcerii”. După Sfântul Isaac Sirul, îngerii au fost creați în tăcere și în aceeași tăcere Ilie l-a aflat pe Dumnezeu.

Lui Ilie nu i-a fost dat să moară, ci a fost strămutat la cer, după cum se spune și despre Enoh. „deodată s-a ivit un car și cai de foc și, despărțindu-i unul de altul, a ridicat pe Ilie în vârtej de vânt la cer ...” (4 Regi 2, 11).

Ilie este recunoscut ca unul din cei mai mari profeți evrei și Biserica Răsăriteană l-a inclus în calendarul sfinților. Sărbătoarea lui este la 20 iulie și este celebrată cu multă evlavie, iar multe biserici îi poartă numele.

După plecarea în carul cu foc, Ilie a fost succedat de Elisei, care n-a avut tăria de caracter sau personalitatea lui Ilie. A apărut ca o căpetenie a unui grup de entuziaști, numiți „fii profeților”. Totuși, s-a bucurat de unele momente rare de viziune a cetelor cerești. Israelul era sub amenințarea Siriei, și Elisei, sculându-se într-o dimineață în zori, a ieșit afară și a observat minunea unui oraș înconjurat de cai și care. Servitorul lui Elisei a strigat „Vai stăpânul meu, ce să facem? El însă i-a zis: „Nu te teme, pentru că cei ce sunt cu noi sunt mai numeroși decât cei ce sunt cu ei” (4 Regi 6, 15-16). Elisei s-a rugat ca ochii servitorului său să fie deschiși, și așa au și fost. Ceea ce a văzut el a fost muntele acoperit cu cai și care de foc, care-l înconjura pe Elisei.

Într-adevăr, „avem de partea noastră mai mult decât au ei de partea lor”. Profetul a știut, fără să aibă nevoie să vadă, dar el s-a rugat ca servitorul său să poată vedea fizic ceea ce el vedea spiritual. Mult mai târziu, Iuda Macabeul a fost, la fel, protejat de o viziune.

Și, tot așa, Iisus va spune într-o zi că ar putea chema în ajutor oștirile cerești, dacă ar vrea, dar a ales să biruie singur, pe cruce.

„Cel ce a fost înger în trup, temei proorocilor, al doilea mergător înainte al venirii lui Hristos, Ilie Maritul, care a trimis de sus lui Elisei har, bolile izgonește și pe cei leproși curățește; pentru aceasta, și celor ce-l cinstesc pe dânsul le izvorăște tămăduiri”.

(Apostiha)

3. Isaia

(Isaia 6, 1-13)

Isaia, unul dintre cei mai mari profeți, egal cu Moise și Ilie, a fost un propovăduitor al dreptății. Vorbea fără teamă în numele lui Dumnezeu. Chemarea lui de către Dumnezeu constituie un capitol unic în literatura și experiența religioasă. Se deosebește de altele prin vivacitatea și amănunțimea relatării. Este atât de firească încât niciodată autenticitatea experienței n-a fost pusă la îndoială.

Era oare singur Isaia sau era în timpul unei ceremonii religioase, când s-a învrednicit de cea mai grandioasă viziune? Nu știm, dar, fără îndoială, o înștiințare a realității divine, măcar simbolică, i-a venit în această singurătate ultimă, care însoțește întotdeauna marile experiențe spirituale.

Totul în jur s-a șters din conștiința lui și el l-a văzut pe Dumnezeu „stând pe tron” (Isaia 6, 1). Dar nici unul din cuvintele noastre nu se poate compara cu acelea ale scriitorului sfânt: „Am văzut pe Domnul stând pe un scaun înalt și măreț și poalele hainelor Lui umpleau templul. Serafimii stăteau înaintea Lui, fiecare având câte șase aripi: cu două își acopereau fețele, cu două picioarele, iar cu două zburau. Și strigau unul către altul, zicând: „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!”. Din pricina acestor strigăte, porțile se zguduiau din balamalele lor, iar templul s-a umplut de fum. Și am zis: „Vai mie, că sunt pierdut! Sunt un om cu buze spurcate și locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Și pe Domnul Savaot l-am văzut cu ochii mei!”. Atunci, unul dintre serafimi a zburat spre mine, având în mâna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleștele de pe jertfelnic. Și l-a apropiat de gura mea și a zis: „Iată s-a atins de buzele tale și va șterge toate păcatele tale și fărădelegile tale le va curăți”. Și am auzit glasul Domnului care zicea: „Pe cine îl voi trimite și cine va merge pentru Noi? Și

am răspuns: „Iată-mă, trimite-mă pe mine!” (Isaia 6, 1-8).

După cum remarcă un comentator: „Citind acest capitol, participăm cu imaginația la viziunea lui Isaia și simțim aceeași săgetare a conștiinței în prezența slavei suverane și negrăite a bunătății lui Dumnezeu. Cu mare limpezime, i s-a lămurit profetului că oricât de mult s-ar putea curăți el însuși potrivit cerințelor cultului, oricât de mult ar fi păstrat normele obișnuite ale moralității, în prezența dreptății simțitoare, el și toți oamenii se dovedesc a nu fi curați. Această recunoaștere a creaturii și a lipsei sale de valoare produce și o curățire printr-o autoritară lucrare a harului și o împuternicire de a vorbi cu cuvinte ce nu erau ale lui, ci ale lui Dumnezeu”.

Dintre toți scriitorii Scripturii, numai Isaia spune că a văzut Serafimii - ceea ce literal înseamnă „cei ce ard” - în sens tranzitiv. Ei, dintre toate ființele, sunt cei mai apropiați de Dumnezeu. Isaia e martor că Serafimii dau glas bucuriei și minunii de a se afla aproape de Dumnezeu, o bucurie atât de mare, încât chiar și ei trebuie să-și acopere fețele într-o adorație smerită, în timp ce doxologesc întreitul cântec sfânt - un cântec căruia îi dăm astăzi noi, bieții muritori, ecou, în Liturgia noastră, iar diaconul își face cruce peste patrafir în timpul Rugăciunii către Domnul, spre a ne reaminti că îngerii se pleacă totdeauna în fața Domnului.

Există o profundă conexiune între viziunea lui Isaia și aceea lui Moise, așa cum arată Grigore de Nyssa: „Și textul sacru descriind Heruvimi, acoperind misteriosul conținut al arcei cu aripile lor, confirmă interpretarea noastră despre chivot. Pentru că Heruvimul, după cum știm, este numele dat acelor puteri care înconjoară pe Dumnezeu Tatăl în viziunea văzută de Isaia și Iezechiel. Să nu fim surprinși de faptul că ei acoperă sicriul cu aripile lor. Găsim același simbol al aripilor în Isaia: numai în Isaia este fața Domnului acoperită (Isaia 6, 2) și iată Chivotul Legământului. Dar, în fiecare caz, înțelesul este același: după mine, se sugerează că contemplarea tainelor dumnezeiești este inaccesibilă minților noastre”.

Nu e de mirare că Isaia, privind o atât de înaltă slavă, a căzut la pământ. Harul curățitor și arzător a venit la el prin mâna slujitoare a unui Serafim al Domnului. Aceasta este singura relatare pe care o avem că cineva din cel mai înalt cor a venit în contact direct cu omul. Totuși nu știm dacă așa ceva nu are loc întotdeauna, la fiecare act divin de iertare față de noi.

Atât de profundă fusese această viziune a lui Isaia, atât de adevărată conștiința păcatului și a nimicniciei omenești și nevoia de a fi curățat, încât cuvintele lui sunt parafrazate în timpul celui mai solemn moment al liturghiei, când preotul, împărtășindu-se la Sfânta Împărtășanie, ștergându-și buzele, se roagă: „Iată s-a atins de buzele mele și va șterge fărădelegile mele, iar de păcatele mele mă va curăți”. Numai după aceea, iertarea păcatului este posibilă, când noi, ca și Isaia, devenim conștienți de groznică necurăție morală de care dăm dovadă în fața Regelui, Domnul oștirilor. Dar Dumnezeu nu dorește câtuși de puțin o smerenie fără de folos; nu, El dorește bărbați și femei de acțiune pe care să-i trimită să lucreze pentru El. Cât de mulți dintre noi ar fi destul de umili ca să aibă încredere în socotința lui Dumnezeu și să continue să meargă mai departe și să împlinească voința Lui pentru noi, răspunzând ca Isaia: „Iată-mă, trimite-mă!”.

Nu trebuie să uităm, citind despre această viziune, că Isaia nu descrie oștile îngerești, ci mai curând înfățișează Slava lui Dumnezeu, mai mult decât am descrie noi încoronarea regilor unei țări, menționând nobilimea care asistă nu pentru propria plăcere, ci pentru că splendoarea lor o mărește pe aceea a întregii scene, în timp ce evenimentul în sine constituie temeiul splendorii și prezenței lor. Astfel, Isaia descrie strălucirea curții cerurilor. Ceea ce a văzut depășește orice cuvânt, totuși el se străduiește chiar și prin cuvinte inadecvate, pentru ca și noi să ne învrednicim de un crâmpei luminos din viziunea lui inefabilă. Proorocul încearcă să arunce în drumul nostru o rază de lumină ca să ne lumineze în mijlocul întunericului în care ne aflăm.

Destul de frecvent se afirmă că Vechiul Testament nu se referă la îngerul

căzut; găsim totuși la Isaia cea mai izbitoare descriere ce poate fi foarte bine luată drept o asemenea referință. „Cum ai căzut din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineții! Cum ai fost aruncat la pământ, tu, biruitor de neamuri! Tu care ziceai în cugetul tău: „Ridica-mă-voi în ceruri și mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi așeza jilțul meu! În muntele cel sfânt voi pune sălașul meu, în fundul laturii celei de miazănoapte. Sui-mă-voi deasupra norilor și asemenea cu Cel Prea înalt voi fi”. Și acum tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adâncului! Cei ce te văd, își întorc privirea înspre tine și se uită cu luare aminte zicând: „Oare acesta este omul de care tremura pământul și împărățiile se cutremurau? Oare acesta este cel ce prefăcea lumea în pustiu și cetățile le doboră și nu da drumul robilor săi?” (Isaia 14, 12-17).

Această descriere dramatică este un cântec funebru, batjocoritor, ce a fost cântat la înlăturarea și moartea unui monarh puternic ce a tiranizat lumea. De câte ori nu vedem repetându-se acest lucru! Dar acest pasaj are un înțeles cu mult mai adânc.

S-ar putea ca Isaia să fi folosit cuvintele unui mit vechi, dar ceea ce ni se înfațișează simbolic este o imagine a acestei voințe mândre, atât de dornică de a supune lumea. Într-adevăr, în primul rând este un asalt asupra tronului lui Dumnezeu. Sfinții Părinți, în special Sfântul Ieronim, leagă acest pasaj de cuvintele lui Hristos: „Am văzut pe satana ca un fulger, căzând din cer” (Luca 10, 18) - și interpretează acest poem dramatic drept o viziune a căderii îngerului. Dacă Isaia s-a referit la un pământean devenit opresor, sau la un înger revoltat împotriva Creatorului său, cuvintele lui rămân oricum o puternică acuzare a propriei voințe și o profeție clară a destinului ultim al aceluia ce abuzează de puterea ce le-a fost încredințată.

Isaia nu a fost singurul care a descris căderea lui Lucifer. Găsim una aproape la fel în Iezechiel. Versetele sunt pronunțat simbolice și comunică o lecție pentru toți aceia care se complac într-o slavă deșartă și, în toate felurile, folosesc greșit puterea dată lor de Dumnezeu.

Mai presus de orice, cântecul pe care Isaia îl aude doxologit de îngeri răsună în imnul nostru de rugăciune la fiecare Sfântă Liturghie: „Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Savaot, plin e cerul și pământul de Mărirea Ta. Osana întru cei de sus. Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului, Osana întru cei de sus”.

4. Iezechiel

Iezechiel este unul din profeții și scriitorii Israelului care a fost purtat în robia Babilonului. Ca mulți dintre noi în această epocă, a fost un exilat, o persoană strămutată. A trăit printre oameni nefericiți și dezdăcinați, dintre care mulți își pierduseră credința, ca și mulți în zilele noastre. În toiul amărăciunii, el a văzut cerurile deschise și a dezvăluit făgăduință unei generații vitregite.

Ca și Isaia, când a primit chemarea la profeție, Iezechiel a avut și el o viziune a slavei lui Dumnezeu. Descrierea lui, a ceea ce a văzut, este mult mai complexă și mult mai greu de înțeles decât aceea a lui Isaia. Încă odată trebuie să nu uităm că ceea ce descrie este slava lui Dumnezeu și nu oștirile cerești ca atare. Fără îndoială, tabloul pe care caută să-l transmită, al măreției și al puterii acestor ființe îngerești, este adânc revelator. Ne face să-i vedem în adevăratul lor loc unde, ca parte a slavei lui Dumnezeu, apar cu statura lor potrivită. Întreaga descriere te umple de un sentiment al nesfârșirii, de o mișcare ce se desfășoară cuprinzând întreg spațiul.

Iezechiel nu reușește să redea uriașa sa viziune în cuvinte potrivite. Vorbește

în simboluri despre faptele ce nu pot fi figurate, despre care se pot face doar comparații stângace cu cele pământești. Totuși, descrie un tablou extraordinar de incitant, aproape de necrezut, care ne înfierbântă și ne uimește imaginația. El are grijă să explice că, desigur, vorbește în simboluri și remarcă clar că „asemănarea lor era... ca apariția lui...”. Iezechiel îl vede pe Dumnezeu într-o furtună de slavă iar noi, ca și el, nu trebuie să ne temem să o privim; trebuie să privim fără spaimă în centrul ei, ca astfel să putem vedea adevărul mântuitor. Un comentator remarcă: „este important să reamintim că avem în această narațiune una din acele puteri care au făcut istoria. Scriitorul acestui capitol L-a văzut pe Dumnezeu în dezastrul abătut asupra națiunii sale și, astfel, a fost în stare să înlăture acest dezastru”.

Să-l lăsăm pe Iezechiel să vorbească: „Eu priveam și iată venea dinspre miazănoapte un vânt vijelios, un nor mare și un val de foc, care răspândea în toate părțile raze strălucitoare; iar în mijlocul focului strălucea ca un metal în văpaie. Și în mijloc am văzut ceva ca patru fiare, a căror înfățișare semăna cu chipul omenesc. Fiecare din ele avea patru fețe și fiecare din ele avea patru aripi. Picioarele lor erau drepte, iar copitele picioarelor lor erau cum sunt copitele picioarelor de vițel și scânteiau ca arama strălucitoare, iar aripile lor erau sprintene. De cele patru părți, ele aveau sub aripi mâini de om și toate patru își aveau fețele lor și aripile lor. Aripile lor se atingeau una de alta și, când mergeau, fiarele nu se întorceau, ci fiecare mergea drept înainte”.

Fețele lor? „Toate patru aveau câte o față de om înainte, toate patru aveau câte o față de leu în dreapta, toate patru aveau câte o față de bou în stânga și toate patru mai aveau și câte o față de vultur în spate. Fețele lor și aripile lor erau despărțite în partea de sus și, la fiecare, două din aripi erau întinse, iar două le acopereau trupul.

Fiecare fiară mergea drept înainte și mergea încotro îi dădea duhul să meargă și în mersul său nu se întorcea. Înfățișarea acestor fiare se asemăna cu înfățișarea unor făclii aprinse; printre fiare curgea foc, iar din foc țâșneau raze și fulgere. Fiarele alergau

înainte și înapoi iute ca fulgerul.

Când mă uitam eu la fiare, iată am văzut jos, lângă aceste fiare, câte o roată la fiecare din cele patru fețe ale lor. Aceste roți, după înfățișarea lor, parcă erau de crisolit, iar după făptură toate aveau aceeași înfățișare. Și după alcătuirea și după făptura lor, ele parcă erau vârâte una în alta. Ele înaintau în toate cele patru părți, și în timpul mersului nu se întorceau. Obezile lor formau un cerc larg și de o înălțime înfricoșătoare și aceste obezi la toate patru erau pline de ochi de jur împrejur. Când mergeau fiarele, mergeau și roțile. Ele mergeau încotro le da duhul să meargă și roțile se ridicau împreună, căci duh de viață era și în roți. Când mergeau acelea, mergeau și acestea, și când acelea se opreau, se opreau și acestea; iar când acelea se ridicau de la pământ, atunci împreună cu ele se ridicau și roțile, pentru că duh de viață era și în roți.

Deasupra capetelor fiarelor se vedea un fel de boltă, întinsă sus, deasupra capetelor lor, care semăna cu cristalul cel mai curat; iar sub bolta aceasta erau întinse aripile fiarelor una spre alta, și fiecare fiară mai avea câte două aripi, care le acopereau trupurile; când mergeau fiarele, auzeam fâlfăitul aripilor lor, ca un vuiet de ape mari, ca glasul Celui Atotputernic - zgomot strașnic, ca zgomotul dintr-un lagăr ostășesc; iar când ele se opreau, își lăsau aripile în jos. După ce fiarele se opreau și își lăsau aripile în jos, zgomotul se auzea încă sub bolul ce se întindea deasupra capetelor lor.

Pe bolta de deasupra capetelor fiarelor era ceva care semăna cu un tron și la înfățișare era ca piatra de safir; iar sus pe acest tron era ca un chip de om. Și am văzut ceva, ca un metal înroșit în foc, ca niște foc, sub care se afla acel chip de om și care lumina împrejur. De la coapsele acelui chip de om în sus și de la coapsele chipului aceuia în jos se vedea un fel de foc, un fel de lumină strălucitoare care-l împresura de jur împrejur. Cum este curcubeul ce se află pe cer la vreme de ploaie, așa era înfățișarea acelei lumini strălucitoare care-l înconjura. Astfel era și chipul slavei Domnului. Și când am văzut eu aceasta, am căzut cu fața la pământ. Atunci am auzit glasul Unuia care mi-a

zis: „Fiul omului, scoală în picioare, că am să-ți vorbesc!” (Iezechiel 1, 4; 2, 1).

În ciuda fantasticului acestei descrieri, trebuie să încercăm să vedem dincolo de ele, ca nu cumva să înțelegem greșit întregul temei al lui Iezechiel, împărtășindu-ne și nouă viziunea. Cuvintele lui Dionisie arată că noi, „ca mulți alții, putem presupune în mod necuviincios că aceste Inteligențe Cerești și Dumnezeiești sunt ființe cu multe picioare, ori cu multe fețe, ori modelate cu brutalitatea boilor sau cu sălbăticiunea leilor, sau cu ciocul curbat ca al vulturilor sau cu penele păsărilor, sau ne putem imagina că ele sunt un fel de roți de foc deasupra cercurilor... sau orice altă descriere simbolică ce ne-a fost dată în felurite imagini sacre ale Scripturilor. Teologia, în sacra ei exprimare privind Inteligențele fără formă, folosește desigur un simbol poetic, având în vedere inteligența noastră... pentru că s-ar putea spune că motivul de a le atribui contururi celor ce sunt dincolo de contur și forme celor ce sunt dincolo de formă nu se datorează numai puterii slabe a intelectualului nostru, care este incapabil să se ridice deodată la contemplarea spirituală... dar este și din cauză că se potrivește cel mai bine cu doctrinele secrete, prin care enigmaticele și sfintele ar trebui să acopere și să facă dificil accesul mulțimii la adevărul sublim și profund al Inteligențelor supranaturale. Pentru că, după cum spune Scriptura, nu oricine este sfânt și nici nu-i este dată fiecărui om cunoașterea”.

Când citim aceste pasaje, ne e greu să înțelegem cum mărețul Heruvim a putut fi pictat de oameni ca un băiețel gol și zburdalnic, asemănător cu Cupidon, ori chiar reprezentat cu o față de bebeluș, fără trup, sprijinită de aripi molatice în cerul de azur! Singura explicație poate fi că numele de „heruv” a fost înțeles greșit a fi diminutivul în loc de singularul lui heruvim (cherubim), după cum „saraf” este singularul lui „serafim”.

Deși măreția slavei lui Dumnezeu și splendoarea oștirilor cerești, ne pot face să ne simțim foarte mici și neînsemnați, trebuie să ne amintim că Dumnezeu l-a chemat pe Iezechiel să stea drept în fața Dumnezeului său și să audă cuvintele spuse lui direct, fără ocoliș. Dumnezeu i-a vorbit lui Iezechiel ca unei făpturi raționale, libere, răspunzătoare,

demne de încredere și cinstire. La fel, Dumnezeu se adresează tuturor oamenilor ce stau drept și ascultă chemarea Lui, ca să dea mărturie despre El în fața lumii: „Dar tu, fiul omului, să nu te temi de ei și de cuvintele lor să nu te sperii, deși ei vor fi pentru tine spini și ciulini și ai să trăiești între ei, ca între scorpii. Să nu te temi de cuvintele lor și de fața lor să nu te sperii...” (Iezechiel 2, 6).

Ar trebui să ne amintim aceste cuvinte când suntem hărțuiți de o lume ce refuză să ne înțeleagă! N-ar trebui să cunoaștem nici teama, nici descurajarea, pentru că Dumnezeu, în toată slava Sa, ia aminte și are grijă de fiecare dintre noi, copii Săi.

Dacă-l citim în întregime, capitolul 28 ne poate deruta, pentru că în versetele 1-11 Iezechiel face aluzii la un oarecare potențial păcătos al timpului său. Citind simplu versetele 12-19, vom observa că înțeleptul Profet îl descrie clar pe satana în similitudini uimitoare, de la înălțimile perfecțiunii sale inițiale, ale frumuseții, înțelepciunii și puterii sale, până la căderea catastrofală și totala sa distrugere. Dar să-i ascultăm pe Iezechiel și să ne facem pentru noi înșine imagini pe care cuvintele sale le evocă.

„Așa zice Domnul Dumnezeu: Tu erai pecetea desăvârșirii, deplinătatea înțelepciunii și cununa frumuseții. Tu te aflai în Eden, în grădina lui Dumnezeu; hainele tale erau împodobite cu tot felul de pietre scumpe: cu rubine, topaze și diamante, cu crisolit, onix, iaspis, cu safir, smarald, carbuncul și aur; toate erau pregătite și așezate cu iscusință în cuibulețe și puse pe tine în ziua în care ai fost făcut. Tu erai Heruvimul pus ca să ocrotești; te așezasem pe muntele cel sfânt al lui Dumnezeu și umblai prin mijlocul pietrelor celor de foc. Fost-ai fără prihană în căile tale din ziua facerii tale și până s-a încuibat în tine nelegiuirea. Din pricina întinderii negoțului tău, lăuntrul tău s-a umplut de nedreptate și ai păcătuțit, și Eu te-am izgonit pe tine, Heruvim ocrotitor, din pietrele cele scânteietoare și te-am aruncat din muntele lui Dumnezeu, ca pe un necurat. Din pricina frumuseții tale s-a îngâmflat inima ta, și pentru trufia ta ți-ai pierdut înțelepciunea. De aceea te-am aruncat la pământ și te voi da înaintea regilor spre batjocură. Prin mulțimea

nelegiurilor tale, săvârșite în negoțul tău nedrept, ți-ai pângărit altarele tale; și Eu voi scoate din mijlocul tău foc, care te va și mistui; și te voi preface în cenușă pe pământ înaintea ochilor tuturor celor ce te văd. Toți cei ce te cunosc între popoare se vor mira de tine, vei ajunge o groază și în veci nu vei mai fi” (Iezechiel 28, 12-19).

N-a contat că odinioară a fost bun și frumos pentru că, în final, satana a fost consumat de propriul său orgoliu distrus de focul propriei sale inimi, până când n-a mai rămas decât praf și cenușă. Oare să îndrăznim acum să ne înălțăm privirea și să ne închipuim tufișul arzând, care nu a fost mistuit de îngerul Domnului care stătea în mijlocul lui, conducând înțelegerea noastră la Preacurata Fecioară care, cuprinzându-L pe Dumnezeu Cel de necuprins, a rămas neschimbată?

„Sfatul cel mai înainte de veci, Gavriil, descoperindu-l ție Fecioară, a stat înaintea ta, închinându-se și zicând ție:

Bucură-te, pământ neșemănat!

Bucură-te, rug nears!

Bucură-te, adânc cu anevoie de privit!

Bucură-te, pod care duci către ceruri și scara înaltă până la cer, pe care a văzut-o Iacob.

Bucură-te, năstrapă Dumnezeiască a manei!

Bucură-te, dezlegare a blestemului!

Bucură-te, chemarea lui Adam, Domnul este cu tine”.

(Doamne strigat-am, la Vecernia Bunevestiri)

5. Zaharia

(Zaharia 1-4)

Zaharia a proorocit cam în jurul anului 520 î.Hr. când a fost rege Darius Histaspis. În 539 î. Hr. s-a permis unui grup de evrei exilați, prin edictul lui Cyrus, un monarh destul de binevoitor și tolerant, să se întoarcă în Palestina și să-și reclădească templul. Această reconstrucție a devenit preocuparea de căpetenie a lui Zaharia, căreia i s-a dăruit din toate puterile. Epoca era destul de neliniștită și tulbure, evreii aveau nevoie de încurajare continuă și de sprijin. În plus, mulți dintre ei erau lipsiți de vlagă și egoiști, preocupați mai mult de reconstrucția propriilor case decât de aceea a Domnului. Zaharia îi îndemna, cu chemări zeloase, la pocăință și cu promisiunea că, la timpul cuvenit, păgânismul va fi învins și împărăția lui Dumnezeu va triumfa.

Zaharia a avut opt viziuni la începutul slujirii sale și se pare că ele i-au apărut în aceeași noapte. El pune un deosebit accent pe natura transcendentală a lui Dumnezeu și acordă o mai mare importanță prezențelor angelice decât vom vedea la Daniel. Îi vedem pe îngeri ocupați cu treburile oamenilor, călătorind în lungul și latul lumii, observând cum stau lucrurile. Îl vedem pe „îngerul Domnului” însoțit de ceilalți îngeri, care-i împlinesc poruncile.

Și Zaharia face o mențiune aparte despre satana, definindu-l destul de limpede. Sunt trei momente în Vechiul Testament în care satana apare și este identificat cu numele său personal. În Cronici se năpustește asupra lui David ca să-l facă să păcătuiască. „Atunci s-a sculat satana împotriva lui Israel și a îndemnat pe David să facă numărătoarea Israelitelor” (1 Cronici (Paralipomena) 21, 1).

În Zaharia și în cartea lui Iov, satana apare în rolul de martor fals și acuzator, ca și de ispititor. Comun celor trei relatări, este faptul că ultimul deznodământ e bun,

pentru că fiecare ispitire este un prilej pentru ca oamenii să aleagă între a rămâne neclintiți sau să se căiască, atingând înălțimi spirituale neatinse până atunci. După cum în cartea de rugăciuni se spune: „O, Dumnezeule Atotputernice, Care din rău scoți binele, și faci chiar ca mânia omului să se întoarcă spre laudă...”.

După cum am menționat, preocuparea principală a lui Zaharia era să reclădească templul din Ierusalim. În acea vreme a avut el viziunea care l-a întărit în scopul său: „Am avut o vedenie în timpul nopții, și iată un om călare pe un cal roșu: și stătea între mirți (copaci ornamentali) într-un loc umbros și, în urma lui, cai roibi, murgi și albi. Și am zis: „Cine sunt aceștia, Domnul meu?”.

Și mi-a răspuns atunci îngerul care grăia cu mine: „Îți voi arăta cine sunt aceștia”.

Și omul care stătea între mirți a răspuns: „Aceștia sunt solii pe care i-a trimis Domnul ca să cutreiere pământul!”.

Și ei au răspuns către îngerul Domnului care stătea între mirți și au grăit: „Am cutreierat pământul și iată tot pământul este locuit și liniștit”.

Și a răspuns îngerul domnului și a zis: „Doamne Savaot, până când vei întârzia să arăți milă Ierusalimului și cetăților lui Iuda, pe care le faci să simtă mânia Ta de șaptezeci de ani?”.

Și îngerului care vorbea cu mine, Domnul i-a răspuns cu cuvinte de mângâiere. Și a grăit către mine îngerul care vorbea cu mine: „Vestește aceasta: așa zice Domnul Savaot: Sunt plin de zel față de Ierusalim și față de Sion. Dar este puternică mânia Mea împotriva neamurilor trufașe! Căci Eu Mă întărâtasem doar puțin, dar ele s-au înverșunat în rele. Pentru aceasta, așa zice Domnul: Mă întorc iarăși către Ierusalim cu milostivire: templul Meu va fi zidit în el, zice Domnul Savaot, și funia de măsurat se va întinde peste Ierusalim! Și vestește încă și aceasta: Așa zice Domnul Savaot: „Încă o dată

cetățile Mele vor avea belșug de bunuri, iar Domnul Își va revărsa din nou îndurarea Sa peste Sion și va alege iarăși Ierusalimul”.

Și am ridicat ochii mei, m-am uitat și iată un om cu o funie de măsurat în mână. Și i-am zis: „Încotro ai pornit?”. Și el mi-a răspuns: „Să măsoar Ierusalimul, ca să văd care este lungimea și lățimea lui!”. Și iată că s-a arătat îngerul care grăia cu mine și alt înger a ieșit în întâmpinarea lui. Și i-a grăit, zicând: „Aleargă și spune tânărului acestuia: Ierusalimul va fi locuit ca un oraș deschis, atât de mare va fi mulțimea de oameni și de dobitoace înăuntrul lui. Și Eu voi fi pentru el un zid de foc de jur împrejurul lui, zice Domnul, și voi fi slava Lui în mijlocul lui” (Zaharia 1, 8-17; 2, 5-9).

Cu toate că lui Zaharia i-a apărut nemijlocită viziunea, este limpede că el nu a înțeles ceea ce a văzut, fără ajutorul îngerului care „vorbea în el”. Sfătuitoarea sa s-a mișcat între cer și pământ, așa cum vedem în altă parte, când un înger îl interceptează atunci când era pe cale să măsoare Ierusalimul. Sfătuitoarea i s-a dat să împărtășească o descoperire mai importantă decât aceea de a măsura cetatea: i s-a spus să arate că mărimea nu folosește și nici nevoie de ziduri nu este acolo unde credința o înconjoară: pentru că acolo unde este Dumnezeu, nici un dușman nu poate intra. Acesta este Noul Ierusalim al spiritului, unul în care putem să trăim în siguranță și fără frică. „Bucură-te și te veselește, fiica Sionului, căci iată Eu vin să locuiesc în mijlocul tău” zice Domnul. „Și multe neamuri se vor alipi de Domnul în ziua aceea și Îmi vor fi Mie popor și voi locui în mijlocul tău...” (Zaharia 2, 14-15).

Ce nemaipomenită promisiune de care să se bucure toate națiunile și rasele atunci, acum și în anii ce vor veni.

Vom trece la interesantul pasaj care îl privește pe satana ca unul ce se opune planului iubitor al lui Dumnezeu de a mântui Israelul; din nou, el este acuzatorul necinstit: „Și mi-a arătat pe Iosua, marele preot, stând înaintea îngerului Domnului, și pe satana, stând în dreapta lui ca să-l învinuiască. Și a zis Domnul către satana: „Ceartă-te pe tine

Domnul, diavole, ceartă-te pe tine Domnul, Cel care a ales Ierusalimul!”. Și era Iosua îmbrăcat în veșminte murdare și stătea înaintea îngerului. Și a răspuns și a zis celor care stăteau înaintea lui: „Dezbrăcați-l de veșmintele cele murdare!”. Și i-a zis lui: „Iată ți-am iertat fărădelegile și te-am îmbrăcat cu veșmânt de prăznuire!” (Zaharia 3, 1-4).

Îngerul Domnului îl ceartă pe satana, dar și Iosua trebuie să-și schimbe veșmintele murdare, în timp ce vina i s-a iertat. Asta înseamnă că Iosua a trebuit să se elibereze de păcatul lui, ca de veșmintele murdare, și să se îmbrace cu altele, de o altă natură, curățate și neprihănite. S-a cerut din partea înaltului Preot îndreptare ca și din partea noastră. Trebuie să fim gata să ne lepădăm de stavila oricărei legături pământești, dacă vrem să fim eliberați de puterea acuzatorului (diavolul). Poate nu întotdeauna vedem că hainele noastre nu sunt curate și că e nevoie să le primenim, dar bunul nostru înger este întotdeauna gata să ne îmbrace cu altele noi, în clipa în care noi ne dăm seama cum suntem în realitate. Într-un astfel de moment și noi l-am putea auzi pe înger spunând, așa cum i s-a adresat altădată lui Iosua: „Așa zice Domnul Savaot: Dacă vei umbla în căile Mele și de vei păzi poruncile Mele, atunci tu vei cârmui casa Mea și vei păzi curțile Mele, și Eu îți voi da ție dregătorie printre slujitorii Mei de aici”. (Zaharia 3, 7).

Asta nu înseamnă, oare, că el întotdeauna va sta în prezența cetelor îngerești? Îngerul își îndreaptă atenția îndatoririi sale ca să nu se uite niciodată că numai spiritul transcende totul „nu prin putere, nici prin tărie, ci prin Duhul meu, zice Domnul Savaot” (Zaharia 4, 6). De asemenea, îngerul îl previne pe profet să nu se îndoiască de cel care îi grăiește, sau să disprețuiască lucrurile mărunte și ne semnificative ale vieții de fiecare zi. „Nimeni nu va trebui să pună la îndoială că Domnul m-a trimis la voi. Căci cine a disprețuit vremea acestor începuturi neînsemnate?...” (Zaharia 4, 9-10).

Reiese că, după cele opt viziuni, Zaharia a fost în stare să audă cuvintele lui Dumnezeu fără tălmăcirile îngerului; îngerul și-a jucat rolul său de mentor până când Profetul a înțeles și a fost în stare să acționeze singur. Dar, la început, el și-a recunoscut

din toată inima lipsa lui de știință și cu umilință a devenit receptiv atât la viziuni, cât și la învățătura lor.

„Înconjoară-ne pe noi cu sfinții Tăi îngeri, ca prin mijlocirea lor, fiind păziți și povățuiți, să ajungem la unirea credinței și la cunoștința slavei Tale celei neapropiate, că binecuvântat ești în vecii vecilor”. (Ceaslov, Rugăciunea Ceasurilor).

Îngerii în poezie, povestiri și Apocalipsă

1. Ezdra și Psalmii

A doua carte a lui Ezdra este una foarte dificilă, aparținând de ceea ce unii consideră a fi scrierile apocrife (necanonice) ale Vechiului Testament, deși unele porțiuni au fost probabil compuse la începutul erei creștine. Este, de fapt, un amestec de mai multe scrieri. Eroul cărții este prezentat ca fiind profund preocupat de taina dreptății lui Dumnezeu. El recunoaște păcatul originar în căderea lui Adam, prin al cărui păcat toți am păcătuit. Dar problema acelor care suferă nevinovați pentru cauza dreptății este cea care neliniștește pe Ezdra într-un mod deosebit și la această problemă caută soluția. În trei viziuni succesive, îngerul Uriil, al cărui nume înseamnă „Dumnezeu este lumina mea”, vine la Ezdra să-l lumineze și să-i ajute să ajungă la un răspuns.

De fapt, din punctul nostru de vedere, în studiul angelologiei, Ezdra nu ne ajută prea mult în cunoașterea naturii angelice, dar ne dă numele personal al lui Uriil, unul din cei șapte Arhangheli (2 Ezdra (Neemia) 4, 1, 36; 5, 20; 10, 28) [eu nu am găsit aceste trimiteri în Biblie despre Uriil]. Și el ne face cunoscută o indicație a locului îngerilor în ordinea creației, descriindu-L pe Dumnezeu drept cauza primară, care există înaintea tuturor timpurilor. „Numai Tu ești Domn și numai Tu ai făcut cerurile, cerurile cerurilor și toată oștirea lor, pământul și toate cele de pe el, mările și toate cele ce se cuprind în ele; Tu dai viață la toate, și Ție se închină oștirea cerurilor” (2 Ezdra 9, 6).

Ezdra exemplifică mai departe cum, atunci când argumentând cu mintea noastră o problemă mai grea, am putea să auzim, dacă ascultăm cu adevărat, vocea îngerului care ne ajută să gândim și să netezim nedumerirea noastră.

Îngerul Uriil îi arată dar lui Ezdra că omul nu poate înțelege ușor pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu se mișcă de-a lungul propriilor Sale căi misterioase. „Crezi că poți înțelege calea Celui Prea Înalt... te întreb, dar numai despre foc și vânt și despre ziua pe care ai trecut-o... acum nu poți să-mi dai răspuns despre ele... Cum ar putea fi creatura ta capabilă să înțeleagă drumul Prea Înaltului?” (2 Ezdra 4, 2-11) [nici aceste trimiteri nu le-am găsit].

Această discuție între înger și Profet e plină de profunzime și de frumusețe. Aceia care se preocupă să măsoare aceste lucruri, multe dintre ele tulburând încă mintea modernă, ar trebui să citească cu atenție această remarcabilă lucrare. Prin cuvintele lui Ezdra și noi putem, întâmplător, să-l auzim pe Uriil sau pe propriul nostru mentor lămurind întrebările noastre.

Mai bine decât oricare alte cântări sau rugăciuni, psalmii au exprimat, pentru generații întregi, venerația a milioane de oameni. Ce tablou se înfățișează pentru cel ce privește dincolo! „Carele lui Dumnezeu sunt mii de mii; și mii se bucură de ele. Domnul se află în mijlocul lor, pe Sinai, în locașul Său cel sfânt” (Psalmi 67, 18).

Apoi, câtă îmbărbătare e să treci de la măreția acestei viziuni la reala, blânda asigurare că, în întreaga Sa slavă, Dumnezeu nu ne disprețuiește ci, că aceleași ființe care-l înconjoară cu măreție, ne înconjoară și pe noi cu o grijă iubitoare. „Că îngerilor Săi va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale. Pe mâini te vor înălța ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău” (Psalmi 90, 11-12). Câtă încredere nemaipomenită se face auzită în acest psalm, câtă siguranță pentru cei ce locuiesc „în cămările tainice ale Celui Prea Înalt”.

Se spune că Psalmul 33 a fost scris de David după ce a scăpat de Achiș,

Regele din Geth, așa cum e scris în 1 Regi 21, 10-15. Acest imn este o chemare către toți oamenii să se alăture psalmistului în recunoștința sa față de Dumnezeu care „l-a salvat de tot necazul său”. Pentru că David vorbea din propria sa experiență, cuvintele sale sunt încărcate cu o profundă și mișcătoare sinceritate. „Săracul a strigat și Domnul l-a auzit pe el și din toate necazurile lui l-a izbăvit. Străjuți-va îngerul domnului împrejurul celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei” (Psalmi 33, 6-7).

Cât de sigură simte marele rege soldat și poet prezența îngerului Domnului, pus să-l vegheze și să-l păzească! Mintețea lui nu este tulburată de îndoieli și de speculații moderne care ne-ar îngrijora; într-adevăr, de ce să ne îngrijoreze aceasta, dacă David a cunoscut prezența îngerului?

În contrast cu alte scrieri din Vechiul Testament, care se ocupă mai ales de cuvintele lui Dumnezeu adresate oamenilor, Psalmii sunt alcătuiți din cuvintele omului adresate lui Dumnezeu. Ei se aud ca o chemare în ajutor, exprimă mulțumiri și încredere, sunt rugăciuni de mărturisire, laudă, căință și mulțumire. „Binecuvântați pe Domnul toți îngerii lui, cei tari în virtute, care faceți cuvântul Lui și auziți glasul cuvintelor Lui” (Psalmi 102, 20).

În mai mulți psalmi, îngerii sunt chemați să fie martori, să se unească în imnuri triumfale. Psalmistul știe că fără vocile îngerilor, care să întărească corul, bietele limbi omenești ar fi neputincioase ca să facă drepte cu adevărat laudele lor: „Lăudați-L voi toți îngerii, lăudați-L toate oștirile cerești!”.

Cu smerenie, ne unim rugăciunile cu ale lor întru lauda Lui, Cel care a ales să ne facă doar cu puțin mai prejos decât îngerii!

2. Iov

Relatarea despre Iov este o carte cu totul ieșită din comun, în care problema suferinței umane este luată în considerație pentru prima dată în Vechiul Testament. Dar, mai presus de orice, este o expunere despre credință, în care răspunsul la toate frământările este găsit în Dumnezeu. Îngerii sunt pomeniți puțin, cu excepția prologului, în care ei sunt descriși ca fii ai lui Dumnezeu, care vin în fața Lui ca să dea socoteală asupra activității lor. Și satana a venit printre ei, ca să-l învinuiască pe Iov, acel om bun și credincios, pentru că era virtuos, doar pentru că poseda toate bunurile lumii, pretinzând că dacă Iov ar fi să piardă tot, L-ar blestema pe Dumnezeu. Dumnezeu crede în bunătatea și credința ultimă a lui Iov, și îi îngăduie satanei să facă ce vrea cu el. Nu Dumnezeu, ci satana s-a gândit la toate încercările și suferințele prin care a pus la încercare credința lui Iov.

Cu toate că povestea lui Iov ne este bine cunoscută, morala ei ne poate scăpa. Și anume, că Dumnezeu îngăduie faptele satanei pentru scopuri pe care noi nu le putem înțelege pe deplin, dar care ne conduc înapoi la Dumnezeu dacă suntem credincioși până la moarte. Dumnezeu, Tatăl nostru, îi instruește și-i disciplinează pe copiii Săi și chiar folosește răul în perspectiva unui bine final.

Satana, să nu uităm, este una din creaturile lui Dumnezeu, unul din copiii Lui care a folosit rău libertatea. Satana Îl urăște pe Dumnezeu și tot ce e bun, pentru că el a ales să se iubească pe sine mai presus de Dumnezeu. Se luptă cu îngerii luminii și, urând omul, încearcă prin toate mijloacele să ne smulgă din mâinile Tatălui. Satana nu poate concepe o dragoste dezinteresată; el se așteaptă ca noi să cădem prin încercări ca ale lui Iov. Se bucură când păcătuim. Dar Dumnezeu are încredere în noi așa cum a avut încredere în Iov și poate arăta satanei, chiar prin noi înșine, cât de fără de speranță sunt

eforturile lui. În acest fel, noi putem fi uneltele lui Dumnezeu pentru triumful Său asupra puterilor întunericului. Cine poate spune? Putem răspunde tot atât de puțin ca și Iov, când Dumnezeu l-a întrebat: „Unde erai tu, când am întemeiat pământul? Spune-Mi, dacă știi să spui... cine a hotărât măsurile pământului... cine a pus piatra lui cea din capul unghiului. Atunci când stelele dimineții cântau laolaltă și toate puterile cerurilor Mă sărbătoreau?” (Iov 38, 4-7). „Puterile cerești” sunt îngerii care iau parte la natura divină și se prezintă în fața Tatălui și Creatorului tuturor, cum e descris în altă parte: „Am văzut pe Domnul stând pe tronul Său și toată oștirea cerească sta lângă El, la dreapta și la stânga Lui” (3 Regi 22, 19).

Satana, în povestirea lui Iov, pare a fi venit „printre” acești fii, dar nu este unul dintre ei. El vine ca un instigator la dezordine, ca acuzator. Când Dumnezeu îl întreabă unde fusese, satana răspunde: „Am dat târcoale pe pământ și m-am plimbat în sus și în jos” (Iov 1, 7).

Acesta este aproximativ răspunsul tupeului, a nestăpânirii unuia care nu „aparține” celorlalți. Interesant că în limba arabă verbul „shatana” înseamnă „a fi îndepărtat” și e destul de aproape de latinul „satana”. Răul este cel mai îndepărtat lucru de Dumnezeu, atât de departe încât sfârșitul se va desfășura între mai îndepărtat și mai satanic, în nimicnicia și întunecimea puțului fără fund al disperării.

Îngerii luminii personifică tot ceea ce este Dumnezeu; îngerii întunericului personifică tot ceea ce nu este Dumnezeu.

A asculta de rău și a dispera înseamnă a te îndepărta de Dumnezeu. Lupta lui Iov a fost să se țină tare; el a luptat și a câștigat. Nimic nu ne împiedică să facem și noi la fel, știind că a gândi și a acționa drept este singura noastră realitate.

Ca și Iov, trebuie să avem încredere în Dumnezeu, în toate încercările noastre. La sfârșitul lor, dacă le-am îndurat, Îl vom găsi apoi pe Tatăl iubitor.

„Bucurându-se de cuviința îngerescă, cetele îngerilor, prin împărtășirea cea prea bogată din Tainele Tale, se luminează cu daruri dumnezeiești prea înfrumusețate” (Canonul îngerilor; cântarea 1, glasul 3).

3. Daniel

Cartea lui Daniel se crede a fi fost scrisă în timpul revoltei macabeilor, în al doilea secol î.Hr. Eroul său (Daniel), o figură legendară a secolului 7 î.Hr., a trăit în exil, în Babilon. Nu datarea precisă a acestei remarcabile cărți trebuie să ne preocupe atât de mult, cât mesajul ei, tot atât de semnificativ astăzi, ca și cu atâtea secole în urmă.

Daniel, ca și toți Profetii, a fost mai puțin preocupat de a scrie istorie și mai mult de a proclama o credință. El cheamă la curaj, nădejde și răbdare; cuvintele lui au fost scrise în timpuri asemănătoare cu ale noastre. Teama de viitor era tot atât de mare pentru oameni, din păcate, așa cum este și astăzi pentru mulți dintre noi. Groaza noastră principală pare a fi distrugerea produsă de armele nucleare, a lor era o putere la fel de capabilă să anihileze micul lor Israel.

Cuvântul lui Dumnezeu, adresat lui Daniel în acel timp, era asemenea celui de care și noi avem nevoie azi. Doctrina esențială consta într-o loialitate absolută față de Dumnezeu, o noblețe a vieții zi de zi, o încredere că ziua de mâine este într-adevăr în grija lui Dumnezeu.

Pentru studiul nostru de angelologie, Cartea lui Daniel este deosebit de interesantă, pentru că relatarea sa este un mare pas înainte față de scrierile timpurii, în care îngerii sunt mesagerii anonimi ai lui Dumnezeu și fără caractere proprii, deosebite. Daniel le dă numele personale și le definește funcțiile ca patroni și păzitori ai națiunilor. El a avut contact direct cu ei, atât din punct de vedere practic, cât și mistic.

Daniel, ni se relatează, a fost dus în Babilon la curtea lui Nabucodonosor și a supraviețuit până în zilele lui Cyrus, cuceritorul persan al Babilonului. Astfel, trebuie să fi fost contemporan cu Isaia.

Cartea lui Daniel se împarte în două părți: cea narativă și cea vizionară; în ambele îi găsim pe îngeri.

Prima narațiune ce ne interesează din punct de vedere angelologie este aceea a cuptorului de foc (Daniel 3). Trei prieteni și ucenici ai lui Daniel - Șadrac, Meșac și Abed-Nego - au refuzat să asculte ordinul lui Nabucodonosor de a adora o imagine în aur (idol sculptat) și, în consecință, au fost legați și, din ordinul regelui, aruncați într-un cuptor de foc de șapte ori mai încins decât de obicei. Dar cei trei tineri, credincioși neînfricați, și-au pus credința în Dumnezeu și s-au rugat să fie salvați. „Și n-au încetat slujitorii regelui, care-i aruncaseră în cuptor să înfierbânte cuptorul cu catran și cu smoală și cu câlți și cu viță. Și vâlvătaia se ridica deasupra cuptorului de patruzeci și nouă de coți... Iar îngerul Domnului s-a coborât la Azaria (Abed-Nego) și la cei trei prieteni ai lui în cuptor și a stins văpaia. Și le-a suflat în mijlocul cuptorului ca o răcoare de adiere și de rouă, așa că focul nu i-a mai atins; nu le-a mai pricinuit nici dureri, nici teamă” (Daniel 3, 46-51).

Recunoștința celor trei tineri și-a găsit expresia în acel faimos imn de mulțumire, care este folosit de secole în Biserica creștină, cunoscut ca Benedicte sau „Cântarea celor trei tineri”, neinclusă în toate versiunile Bibliei.

„Binecuvântat ești Doamne Dumnezeul părinților noștri și lăudat și preainălțat întru toți vecii. Binecuvântat ești Cel ce vezi adâncurile și șezi pe Heruvimi și lăudat și

prea înălțat în veci. Binecuvântați toate lucrurile Domnului pe Domnul, lăudați-L și-L înălțați pe El în veci...

Binecuvântați îngerii pe Domnul, lăudați-L și-L preaînălțați pe El în veci. Binecuvântați pe Domnul, Dumnezeul dumnezeilor, toți care vă închinați Lui, lăudați și mulțumiți, că în veac este mila Lui” (Cântarea celor trei tineri, 28, 31, 34, 36, 67).

Miracolul cuptorului de foc a făcut o impresie atât de adâncă asupra lui Nabucodonosor, încât a încetat să-i mai persecute pe evrei pentru practicile lor religioase. Ne putem ușor imagina că regele a fost uimit când, crezând că victimele au fost carbonizate, a văzut pe cei trei tineri evrei mergând nelegați și nevătămați în mijlocul flăcărilor în compania unei ființe cerești.

Căruia dintre noi nu i-a plăcut povestea lui Daniel în groapa leilor? Este o splendidă ilustrare religioasă și nu o relatare istorică care ne incită la a răspunde întrebării: la ce trebuie să renunțe omul, în schimbul integrității sale? Daniel răspunde prin această mărturie de credință neclintită și curaj, azi o poveste favorită atât pentru generațiile în vârstă, cât și pentru cele tinere.

Nabucodonosor a murit, și Darius Medul, care cucerise Babilonul, s-a urcat pe tron. El, desigur, nu auzise despre cei trei tineri din cuptorul de foc, iar vechea problemă spinoasă a practicilor religioase a izbucnit din nou. Daniel continua să-L adore pe Dumnezeu după credința mozaică, în ciuda unui decret proaspăt. Darius, ca să facă plăcere sfetnicilor, mai mult decât din adâncă convingere personală, l-a aruncat pe Daniel leilor. După o noapte nedormită, a privit în groapa leilor și acolo, spre marea lui mirare, l-a văzut pe Daniel stând liniștit cu fiarele sălbatice la picioare. Când uimitul (și, ca să-i facem dreptate, încântatul) rege l-a cercetat pe Daniel, acesta i-a răspuns: „Dumnezeu l-a trimis pe îngerul Său, care a închis gura leilor, și ei nu mi-au făcut nici un rău pentru că am fost găsit nevinovat înaintea Lui, precum și în fața ta, rege, n-am făcut nici un rău!” (Daniel 6, 23).

Scrierile din a doua jumătate a cărții lui Daniel sunt, așa cum se știe, apocaliptice, o formă de compoziție pe care evreii au folosit-o în timpurile de asuprire și care „lăsau fără vâl” nădejdea și asigurau pe cei dreți de împlinirea ultimei rugăminți.

Lui Daniel i s-au înfățișat multe viziuni a căror deslușire îl puneau în încurcătură, până când Arhanghelului Gavriil i s-a ordonat de către Dumnezeu să le tălmăcească pentru el. Este pentru prima dată când i se dă un nume personal unui înger în Vechiul Testament. Numele lui înseamnă „Omul lui El” adică „Omul lui Dumnezeu”. „El” este vechiul cuvânt canaanit pentru Dumnezeu și „gabr” înseamnă „om”. Alții îl interpretează că „El este luptătorul meu” sau „El se arată viteaz”.

Daniel a priceput că fiecare națiune are un înger păzitor și, în mod specific, Sfântul Arhanghel Mihail este protectorul și patronul Israelului (Daniel 10, 21). De asemenea, a văzut slava lui Dumnezeu, deși cuvintele sale, într-un fel, nu au puterea celor ale lui Isaia și Iezechiel. Descrierile lui Daniel par a fi mai convenționale, împrumutând termeni care fuseseră folosiți mai înainte; dar, totuși, în relatarea lui, există timbrul adevărului care nu lasă nici o îndoială că el a avut o experiență spirituală, autentică și profundă și că a văzut într-adevăr oștirile cerești. „Mii de mii îi slujeau și miriade de miriade stăteau înaintea Lui” (Daniel 7, 10), ne spune el.

Mult din ceea ce a văzut Daniel și a năzuit să exprime în cuvinte, rămâne neclar pentru aceia care așteaptă o cunoaștere specifică în acest domeniu, dar există un moment intim al atingerii dintre vizionar și Arhanghelul Gavriil, care este ușor de înțeles și coboară experiența lui la nivelul nostru.

Daniel relatează că asta s-a întâmplat într-o seară, când era profund concentrat și adâncit în rugăciune.

„Și în vreme ce grăiam și mă rugam și mărturiseam păcatul meu... și cădeam cu ruga mea fierbinte înaintea Domnului Dumnezeului meu... iată un om, Gavriil, pe care l-am văzut în vedenia mea cea de la început, în zbor grăbit, s-a apropiat de mine pe la

vremea jertfei de seară. Și a venit și mi-a grăit, zicând: „Daniele, chiar acum am venit ca să-ți deschid mintea” (Daniel 9, 20-22).

Mă întreb cât de des ne atinge îngerul nostru și caută să ne dea darul discernământului - acea îndemânare a înțelegerii și a percepției profunde? Dar, din păcate, suntem adesea prea îngreunați la minte, nepăsători sau prea grăbiți ca să mai putem auzi vocea Duhului.

„Cel ce izvorăști pâraie și râuri de bunătate, Bunule, pe cetele îngerilor le-ai arătat strălucind cu raza tainelor Tale celor nepătrunse” (Canonul îngerilor, cântarea 3, glasul 3).

4. Tobit

Una din cele mai fermecătoare povestiri ale Vechiului Testament este aceea a lui Tobit și despre Arhanghelului Rafael. E o povestire religioasă scrisă într-o formă plăcută, aproape ca un roman. Acțiunea se petrece la Ninive, în timpul captivității asiriene, și se povestește despre o familie credincioasă de evrei exilați. Tobit (Tobit era tatăl iar Tobie era fiul lui Tobit), un om pios și temător de Dumnezeu, trăia după legea părinților săi, în ciuda străinilor care-l înconjurau. Făcea multe lucruri bune, printre care acela de a îngropa morții după obiceiul evreilor. Făcând aceste fapte de caritate, și-a pierdut vederea și soția sa. „Ana a preluat treaba pe umerii ei de femeie” pentru ca să-i ajute să păstreze rânduiala familiei. Ce experiență familiară a refugiaților în orice timp și vreme!

În această împrejurare, Tobit și-a amintit că a lăsat în Media, la o rudă a sa, Gabael, zece talanți de argint. A hotărât să-l trimită pe fiul său Tobie să recupereze banii atât de necesari. Tobit a angajat un străin să-l însoțească pe Tobie în călătorie. Acest străin era Arhanghelul Rafael deghizat. În timpul călătoriei lor, cei doi tovarăși s-au dus să pescuiască și îngerul l-a povățuit pe băiat să păstreze ficatul peștelui, inima și fierea, care-i vor folosi mai târziu.

Ajungând la Ecbatana s-a adăpostit la Raguel, a cărei fiică Sara era tare necăjită și-și dorea moartea. Nefericirea ei se datora uciderii de către duhul cel rău, Asmodeu, a celor șapte bărbați succesivi, chiar în noaptea nunții. Tobie s-a îndrăgostit de Sara și s-a căsătorit cu ea, neluând în seamă blestemul ce era asupra ei. Rafael, protejând tânărul cuplu, a ars ficatul și inima peștelui, care au produs fum. „Și simțind demonul mirosul acesta, a fugit în părțile de sus ale Egiptului, și îngerul l-a legat” (Tobit 8, 3).

Este exemplul perfect al încleștării dintre îngerii buni și cei răi, în care putem

vedea rolul pe care-l joacă propria atitudine a omului. Îngerul bun a fost în stare să-l apere pe acela pe care-l avea în grijă, pentru că Tobie era ascultător, curajos și pentru dragostea sa adevărată pentru Sara.

Tobie, credincios scopului călătoriei, a recuperat cei zece talanți de argint și s-a întors acasă cu mireasă. A fost în stare să vindece orbirea tatălui său cu unsoarea făcută din fierea peștelui, așa după cum l-a învățat îngerul.

Familia reunită și plină de recunoștință a vrut să-l răsplătească pe străinul angajat, care s-a dovedit a fi un prieten atât de înțelept și devotat, copleșindu-l cu daruri. Dar străinul a refuzat spunând:

„Binecuvântați pe Dumnezeu, slăviți-L și mărturisiți înaintea celor vii ce a făcut El pentru voi... Taina regelui se cuvine s-o păstrezi, iar lucrurile lui Dumnezeu este de laudă să le vestești. Faceți bine și răul nu vă va ajunge! Mai mult prețuiește rugăciunea cu post și dreptate, decât bogăția cu nedreptate... iar păcătoșii sunt dușmanii propriei lor vieți... Când te rugai tu și nora ta Sara, eu duceam pomenirea rugăciunii voastre înaintea Celui Sfânt și, când îngropai tu pe cei morți, încă eram cu tine. Și când tu nu te-ai lenevit să te scoli și să-ți lași prânzul tău ca să te duci să ridici pe cel mort, binefacerea ta nu s-a ascuns de mine, căci eu eram cu tine” (Tobit 12, 6-13).

Arhanghelul Rafael este îngerul rugăciunilor, al faptelor bune și al vindecării; de asemenea este protectorul tuturor călătorilor, iar azi mai ales al celor care călătoresc cu avionul.

Numele lui Rafael înseamnă în ebraică „Dumnezeu vindecă”. Dintre toate energiile lui Dumnezeu, mai vădit transcendentă, este aceea a vindecării. În durerile și în zbaterile noastre, cât de mult ne ajută să știm că cel ce duce rugăciunile noastre la Dumnezeu este însăși puterea vindecătoare a lui Dumnezeu. Să ținem întotdeauna minte și să repetăm vechea rugăciune pentru aceia care călătoresc.

„Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Căla ce ești calea, adevărul și viața, binecuvântează călătoria noastră. Trimite și nouă înger păzitor ca lui Tobie, ca să ne fie povățuitor și păzitor și să ne ferească nevătămați de toată reaua întâmplare...” (Rugăciuni pentru creștinii ortodocși).

5. 2 Macabei

În ambele cărți ale Macabeilor suntem puși la curent cu istoria Ierusalimului, aproximativ între 176-136 î.Hr. Prima carte este relatarea strict istorică a revoltei evreilor de sub jugul sirian, condusă de Macabei. A doua carte, care ne interesează pe noi, este centrată pe figura eroică a lui Iuda Macabeul, eliberatorul Ierusalimului. Prima parte a acestei cărți (2 Macabei) relatează evenimentele care au cauzat faimoasa revoltă.

„Acum, când cetatea era liniștită și legile respectate pretutindeni din cauza sfințeniei lui Onia, marele preot...” (2 Macabei 3, 1). Astfel începe istorisirea dar, curând, intriga intră în scenă. Un anume Simon se ceartă cu Onia, bunul Arhiereu, și din cauză că mașinațiile sale locale n-au dat rezultate, i-a șoptit regelui că există o comoară mare în templu, care nu „aparținea cheltuielilor folosite la jertfe” și putea fi adusă spre cercetare. Regele l-a însărcinat pe trezorierul său Eliodor să se ducă și să confişte banii. Eliodor, sub

pretext că vizitează cetățile din Celosiria și Fenicia, s-a dus la Ierusalim, unde a fost primit cu multă curtoazie. Imediat el i-a cerut lui Onia să-i predea proprietatea. Arhiereul a protestat, explicând că banii erau destinați să le ajute pe văduve și pe copiii orfani și au fost încredințați Templului spre bună păstrare. În plus, Simon a exagerat grosolan suma. Eliodor n-a luat în seamă aceste cuvinte și a încercat mai departe să-și însușească banii. Descrierea necazului lui Onia și al oamenilor constituie într-adevăr o narațiune emoționantă. În disperarea lor, s-au adresat lui Dumnezeu să le salveze Templul venerat de la pângărire.

„Și se rugau cu mâinile ridicate spre cer... Iar Eliodor, vrând să îndeplinească porunca, fiind cu ostașii la visterie, Domnul părinților și Stăpânul a toată puterea a făcut o minunată arătare, încât toți cei ce îndrăzniseră să vină, spăimântându-se de puterea lui Dumnezeu, au leșinat și s-au înfricoșat. Că li s-a arătat un cal care avea pe el un călăreț groaznic și era împodobit cu foarte frumos acoperământ și, pornindu-se iute, a lovit pe Eliodor cu copitele cele dinainte; iar cel care ședea pe cal se vedea având arme de aur. Și încă alți doi tineri s-au arătat înaintea lui, puternici foarte, strălucind de Mărire și cu îmbrăcăminte luminoasă, care, stând de amândouă părțile, neîncetat îl băteau cu multe lovituri, copleșindu-l. Și fără veste, căzând Eliodor la pământ și cu mult întuneric împresurându-se...” (2 Macabei 3, 22-27).

Eliodor a căzut grav bolnav. Recunoscători, oamenii l-au adus mulțumiri lui Dumnezeu pentru salvarea Templului de la pângărire, dar Arhiereul s-a rugat: „pentru izbăvirea omului. Și după ce Arhiereul s-a rugat lui Dumnezeu, tinerii aceia iarăși s-au arătat lui Eliodor cu aceleași haine îmbrăcați și, stând, au zis: „Mulțumire multă să aduci lui Onia Arhiereul că pentru el ți-a dăruit Domnul viață” (2 Macabei 3, 32-33).

Ce comentarii putem face în plus, decât să spunem: mari sunt lucrările lui Dumnezeu! Pentru cei învinși, cât și pentru cei mântuiți, mâinile lui Dumnezeu au fost deplin vădite sub înfățișarea războinicilor cerești: nu a fost ultima dată când au apărut în

timpul acelor zile zbuciumate și eroice, când o națiune mică și amarnic asuprită a scuturat singură jugul unei mari puteri.

Scurt timp după aceste evenimente, bunul Onia a fost omorât, regele a murit și în locul lui a domnit crudul și nedreptul Antioh Epihanul care în final a capturat și pângărit Templul. Evreii s-au revoltat sub conducerea curajoasă și înțeleaptă a lui Iuda Macabeul, care i-a învins pe sirieni, a eliberat Templul din mâinile necredincioșilor și l-a dăruit din nou slujirii Singurului și Adevăratului Dumnezeu. Totuși lupta nu s-a terminat; au rămas succesorii lui Antioh și alți vecini ostili. În două din bătăliile sale, viața iudeilor a fost salvată prin miraculoasa intervenție a călăreților angelici.

Evreii erau amenințați de o mare putere armată sub comanda unui general numit Timotei, care a crezut că poate supune mica și tenacea națiune prin forța armelor, dar ei, ca de obicei, și-au pus încrederea în Domnul.

„Și când a răsărit soarele, s-au lovit amândouă părțile, aceștia având chezaș de bună norocire și de biruință fapta bună și scăparea cea spre Domnul, iar aceia având călăuză mânia. Și pe când se băteau cu înverșunare, s-au arătat vrăjmașilor, din cer, cinci bărbați străluciți, călări pe cai cu frâie de aur, care purtau în luptă pe iudei. Doi dintre ei, luând pe Iuda Macabeul în mijloc și acoperindu-l cu armele lor, îl păzeau nevătămat; iar asupra vrăjmașilor aruncau săgeți și trăsnete. Deci învălmășindu-se, pentru că nu vedeau, și tulburându-se, cădeau în sabie” (2 Macabei 10, 28-30).

Altădată, Lisias, „epitropul” regelui, a pornit să asedieze orașul întărit Betur, cu o mare desfășurare de pedestrași călăreți și chiar o grupă de 80 de elefanți, arma secretă îngrozitoare a acelor timpuri: „Și Macabeu, luând cel dintâi armele, a îndemnat pe ceilalți să stea împreună cu el la primejdii și să ajute pe frații săi. Și împreună cu osârdie pornind, și la Ierusalim fiind ei, s-a arătat călăreț cu haină albă mergând înaintea lor și cu arme de aur sclipind. Și toți împreună au binecuvântat pe milostivul Dumnezeu și s-au întărit cu inimile, fiind gata a năvăli nu numai asupra oamenilor, ci și asupra fiarelor

sălatice și a zidurilor de fier. Deci, apropiindu-se cu bună rânduială, având ajutor pe Domnul cel din cer, Care se milostivea spre ei... (2 Macabei 11, 7-10).

Mai presus de orice, în aceste istorisiri este remarcabilă credința și încrederea acestor oameni. Iuda Macabeul a fost o persoană reală care cu adevărat a dat aceste bătălii împotriva îngrozitoarelor adversități și a câștigat. Există un verset foarte sugestiv: „când a răsărit soarele, s-au lovit amândouă părțile, aceștia având chezaș de bună norocire și de biruință fapta bună și scăparea cea spre Domnul, iar aceia având călăuză mânia” (2 Macabei 10, 28). În asta stă răspunsul oricărei întrebări. Credința și curajul evreilor și harul lui Dumnezeu au fost scoase la lumină, de către aceia care au avut ochi să vadă pe cavalerii cerești. Credința lor i-a făcut să se simtă siguri și, în consecință, au și fost siguri, pentru că îngerul lui Dumnezeu a fost cu ei cu adevărat. Astfel, împreună cu toți aceia care-și pun încrederea în Dumnezeu, ei se bat în toiul conflictului cu noi și pentru noi.

Exceptând călăreții Apocalipsei, aceasta este cea mai impesionantă descriere a îngerilor călare ce se găsește în Scriptură. Există un adevăr evident în aceste pasaje, care le scoate din simpla legendă și le aduce în domeniul experienței spirituale concrete.

6. Cartea secretelor lui Enoh

E greu de afirmat unde ar putea fi locul lui Enoh într-un studiu ca cel prezent. Scrierile sale, desigur, nu aparțin cărților canonice, ci mai mult literaturii pseudo-apocrife. Personajul istoric Enoh, ca și pasajele din cărțile ce poartă numele lui, sunt atribuite Noului Testament și i-au influențat pe scriitorii acestuia. Cărțile lui Enoh au fost foarte bine privite și mult citate în primele secole, atât de creștinii ortodocși, cât și deeretici.

Enoh însuși este identificat în genealogia lui Noe ca fiul lui Jared și tatăl lui Matusalem. Mai departe suntem informați că: „Și a plăcut Enoh lui Dumnezeu și apoi nu s-a mai aflat, pentru că l-a mutat Dumnezeu” (Facerea 5, 24). Tradiția a reținut că Enoh a fost atât de apropiat de Dumnezeu încât, chiar când era pe pământ, a vizitat cerurile și în final n-a murit, ci a fost strămutat, cum spune Sfântul Pavel:

„Prin credință, Enoh a fost luat de pe pământ, ca să nu vadă moartea, și nu s-a mai aflat, pentru că Dumnezeu îl strămutase căci, mai înainte de a-l strămuta, el a avut mărturie că a bine-plăcut lui Dumnezeu” (Evrei 11, 5).

În jurul numelui lui Enoh au luat naștere multe legende, printre care și aceea că el ar fi descoperit scrisul, aritmetica și astrologia, dar în special se credea că a văzut cerul. Se presupune chiar că relatările lui în această privință au fost luate de Noe în arca lui. Nu este surprinzător, deci, că antologiile care descriu cerurile vor purta numele său, chiar dacă au fost adunate lung timp după ce a murit adevăratul Enoh. Era un procedeu obișnuit în vremurile Vechiului Testament și chiar în primele secole ale erei noastre creștine. Multe scrieri erau adunate sub numele unui profet sau al unui om înțelept, care a avut un mod deosebit de a gândi, cum ar fi Solomon ori Isaia.

Există două cărți legate de Enoh: Cartea lui Enoh și Cartea Secretelor lui

Enoh. Amândouă au dispărut din circulație aproximativ cam în secolul II sau IV al erei creștine. Prima dintre ele, scrisă în etiopiană, a fost descoperită în 1773 în Abisinia și datează din al doilea și primul secol î.Hr. Cealaltă, care ne interesează îndeosebi în studiul nostru, Cartea Secretelor lui Enoh, a ajuns până la noi într-o versiune slavonă, evident făcută după un original grecesc cam între 30 î.Hr. și 70 d.Hr. Autorul său a fost un evreu ortodox elenist, care a trăit în Egipt. Nu se cunoaște despre el nimic mai mult. El se ascunde sub numele de Enoh. Deși chiar și informația că o astfel de carte a existat s-a pierdut pentru aproximativ 1200 ani, câteva din frazele ei, deși nu cartea ca atare, cum deja s-a remarcat, sunt citate în Noul Testament, ca și în literatura apocrifa unde sunt reproduse aproximativ.

La această carte se referă Origen, Clement din Alexandria și Irineu. Enoh cu siguranță trebuie să-l fi influențat pe Dionisie Areopagitul și prin el pe Toma d'Aquino, Dante Alighieri și John Milton. Textul slavon a fost tradus în engleză de Morfill în 1896 și redactat de R.H. Charles. Din această carte cităm.

Cartea secretelor lui Enoh se deschide prin a ne povesti cum Enoh a avut un vis în care era înștiințat că va fi luat să viziteze cerul.

„A fost un om foarte înțelept și care făcea lucruri mari: Dumnezeu îl iubea și l-a primit, așa ca el să poată vedea locuințele cerești, împărățiile înțeleptului, mărețului, necuprinsului și niciodată schimbătorului Dumnezeu, Domnul tuturor... și gradele și manifestările oștirilor spirituale, și ca să fie un martor ocular al slujirilor de nespus ale multitudinilor de creaturi și ale diverselor înfățișări și cântărilor indescriptibile ale oștilor Heruvimilor și ale lumii incomensurabile”.

În timp ce se afla singur în casă, Enoh a visat că a fost vizitat de doi mesageri cerești, pe care el îi descrie ca foarte înalți. „Și fețele lor străluceau ca soarele și ochii lor erau ca niște lămpi arzânde; și foc ieșea de pe buzele lor. Hainele lor păreau niște pene, picioarele erau purpurii, aripile lor mai strălucitoare ca aurul; mâinile lor mai albe decât

zăpada. M-am deșteptat din somn și i-am văzut dar pe acești oameni stând în fața mea”.

De notat că, în acest moment, Enoh nu mai visa, pentru că vizitatorii l-au deșteptat. Mai târziu sunt identificați cu numele de Samuel și Raquel. L-au purtat pe Enoh pe aripile lor și l-au dus succesiv în cele șapte ceruri. Aceasta este poate originea expresiei noastre „a te afla în al șaptelea cer”.

Enoh ne povestește, în capitolul patru până în capitolul șase, că îngerii l-au purtat deasupra aerului în eter și acolo, în primul cer, a văzut 200 de îngeri, conducătorii stelelor și păzitorii zăpezii și ai gheții, norilor, ai picăturilor de rouă și al sfântului mir pentru ungere.

În al doilea cer (capitolul al 6-lea și al 7-lea), el a văzut îngerii căzuți „cei care l-au apostaziat pe Domnul” și a căror înfățișare era nespus de întunecată „mai mult decât întunericul de pe pământ”. Enoh s-a întristat la vederea lor și a fost tulburat de faptele căzute, care-i cereau lui, simplu muritor, să se roage lui Dumnezeu pentru ei.

În cerul al treilea (capitolele 8-10), cei doi îngeri care-l însoțeau, i-au arătat lui Enoh paradisul, „un loc cum niciodată n-a fost cunoscut pentru frumusețea sa”. Aici e Grădina Edenului, păzită de 300 de îngeri, și aici se află arborele vieții. Ei i-au arătat locul rugăciunilor, veșnica și binecuvântata moștenire a dreptilor și a celor care îndură și sunt credincioși până la sfârșit. La Nord de Eden îngerii i-au arătat lui Enoh „un loc înspăimântător de „întunecime sălbatică și de o beznă de nepătruns”, pregătit pentru aceia care nu-L cinstesc pe Dumnezeu, care fac fapte rele pe pământ”. Aceasta este veșnica moștenire a celor răi, unde ei suferă și sunt chinuiți, sunt înconjurați de foc și de gheață, asemenea atmosferei care arde și îngheață.

În al patrulea cer (capitolele de la 11 la 17), lui Enoh i-au fost arătate căile soarelui și ale lunii, cu creaturile lor stranii și minunate, fenicși și himere, care desfid orice descriere. A fost purtat la răsărit de porțile soarelui și la nord; apoi la răsărit de drumul lunii. Și apoi, înainte de a fi dus mai departe, Enoh a zărit o clipă slava lui

Dumnezeu.

„În mijlocul cerurilor am văzut o ceată înarmată, slujindu-l pe Domnul cu chimvale și orgi și cu glas neconținut. Am fost încântat să aud asta”.

De acolo, Enoh s-a dus în al cincilea cer (capitolul 18), unde i-a văzut pe Veghetori, cunoscuți de asemenea ca paznici. Ei sunt frații acelor îngeri care s-au revoltat sub conducerea prințului lor, Satanail, și care, în consecință, au fost închiși în al doilea cer.

Enoh a fost purtat apoi în al șaselea cer (capitolul 19), și acolo a văzut cele șapte cete de îngeri, „foarte strălucitoare și pline de slavă, fețele lor străluceau ca razele soarelui. Erau splendide și aveau obraji, la fel și felul lor de a se purta era la fel, ca și felul îmbrăcămintii lor. Și aceste ordine îngerești rânduiesc și studiază revoluția stelelor și schimbările lunii și revoluțiile soarelui și supraveghează condițiile bune sau rele ale lumii. Și ei rânduiesc învățăturile și instrucțiunile și vorbirea blândă și cântatul și alte forme ale măreței laude. Ei sunt Arhanghelii, care hotărăsc asupra îngerilor. Ei țin sub puterea lor orice lucru, viețuind în cer și pe pământ. Și îngerii au grijă de râuri și mare și sunt cei ce au în supravegherea lor fructele de pe pământ, și orice iarbă, dând tot felul de hrană oricărui lucru viu. Și îngerii care au în grijă toate sufletele oamenilor, care notează toate faptele lor și viețile lor în fața Domnului. În mijlocul lor sunt șapte fenicși și șapte heruvimi și șapte creaturi cu 6 aripi, fiind ca o singură voce și cântând cu o singură voce, și nu e posibil să descrie cântarea lor și ei se bucură înaintea Domnului la picioarele scaunului său”.

De aici, Enoh a trecut în al șaptelea cer (de la Capitolul 20 la 36), unde a văzut deplina slavă a lui Dumnezeu și i-a vorbit Lui: „...și am văzut acolo o foarte mare lumină și toate oștirile înflăcărate ale marilor Arhangheli și Puterile spirituale și Conducătorii și Împărățiile și Puterile; Heruvimii și Serafimii, tronurile și păzitorii cu mulți ochi. Erau trei trupe, un loc al strălucirii... mi l-au arătat pe Domnul, de departe, stând pe tronul Său înalt. Și toate oștirile cerești, apropiindu-se, stăteau pe zece trepte, după rangul lor, și-i

arătau supunere Domnului. Și astfel ei mergeau la locurile lor în bucurie și veselie și în lumina nestăvilită, cântând cântări cu voci încete și blânde și cu slavă slujindu-L. Nu părăsesc și nu se îndepărtează, zi și noapte stând înaintea feței lui Dumnezeu, făcând voința Lui, Heruvimii și Serafimii stând în jurul Tronului Său. Și creaturile cu șase aripi îi umbreau tot tronul, cântând cu voce dulce înaintea feței Domnului: „Sfânt, sfânt, sfânt domnul Savaot! Cerurile și pământul sunt pline de Mărirea Ta”.

Câte reminiscențe au aceste cuvinte din Isaia și Iezechiel, deși au un specific orbitor care l-au făcut pe Sfântul Pavel să folosească cuvintele lui Enoh când vorbește de oștirile cerești (Efeseni 1, 21 și Coloseni 1, 16). Cele descrise de Enoh au mai multe amănunte, sunt mai puțin impresioniste decât descrierile făcute de primii doi mari profeți. Dar, încă odată, să nu uităm că vorbim de simboluri. Enoh îmbracă viziunile concepțiilor sale spirituale în lucruri perceptibile ochilor trupului. „Cine sunt” întreabă el, „ca să vorbesc de neînțeleasa existență a Domnului și de fața Lui luminată și despre care nu se poate vorbi... și de tronul Domnului foarte mare și nu făcut de mâini, și de corul stând în jurul lui, din cetele Heruvimilor și Serafimilor”. Totuși, Enoh încearcă să pună în cuvinte ceea ce i se descoperise lui: „Și eu l-am văzut pe Domnul față către față, și fața Lui era plină de slavă și minunată și cumplită, amenințătoare și stranie”.

Enoh a fost plin de uimire și frică dar Gavriil i-a spus „Nu te teme”. Frumoase sunt cuvintele acelea „nu fi înfricoșat, nu te teme!”. Le auzim repetate iarăși și iarăși de-a lungul Scripturilor, de câte ori apare îngerul. Sunt aceleași cuvinte ce-au fost spuse Fecioarei Maria din Nazaret.

Stând înaintea feței Domnului, Enoh era susținut de Arhanghelul Mihail, conducătorul oștirilor cerești. El îl mai menționează și pe Vretil ca unul din Arhangheli, un nume pe care nu-l vom găsi în nici o altă literatură. Vretil i-a explicat lui Enoh: „Toate lucrurile din cer și de pe pământ și de pe mare... totul despre sufletele oamenilor... Pentru că fiecare suflet a fost creat veșnic, înaintea întemeierii lumii”.

Apoi Domnul l-a chemat pe Enoh să stea la stânga Lui, cu Gavriil, și Domnul i-a descoperit multe taine. Asemenea taine n-au fost spuse nici îngerilor. Domnul i-a dezvăluit cum din nimic el a creat toate lucrurile, cum din întunecimea cea mai de jos a făcut văzutele și nevăzutele, cum a făcut apa și a mărginit-o cu lumină și a întărit sferile cerești.

„Și pentru toate oștile cerești, am făcut o natură asemenea unui foc... Și, din stălucirea ochiului Meu, fulgerul a primit natura lui minunată. Și foc este în apă și apă în foc și niciodată unul nu e stins și niciodată cealaltă nu seacă... Și din foc am făcut rândurile cetelor cerești, 10.000 de îngeri... i-am așezat să stea fiecare rânduit. Unul din aceștia, din rândurile Arhanghelilor, întorcându-se și îndepărtându-se cu tot rândul dinapoia lui, a nutrit o idee imposibilă, aceea că ar putea face tronul său mai înalt decât norii deasupra pământului și ar putea fi egal cu puterea Mea. Și l-am zvârlit din înalturi cu îngerii săi... Și astfel am creat toate cerurile și a fost ziua a treia. În ziua a treia am ordonat pământului să producă”.

Din cele arătate mai sus, putem afirma că îngerii au fost creați în a doua zi, și tot în acea perioadă au căzut. Trebuie să ținem minte că în termeni biblici, cuvântul „zi” este interpretat cosmologic ca o eră. Domnul descrie în continuare creația până la ziua a șasea, când l-a făcut pe om bogat în daruri de orice fel. „Am intenționat un lucru subtil: din natura invizibilă și vizibilă l-am făcut pe om. Din amândouă sunt moartea și viața lui și înfățișarea... Și l-am așezat pe pământ ca un al doilea înger... conducător să domnească peste pământ și să aibă înțelepciunea Mea ... Și i-am dat lui voința și i-am arătat două căi: lumina și întunericul”.

Apoi Dumnezeu a creat-o pe Eva, ca în Geneză, din coasta lui Adam și i-a trimis în Grădina Edenului, de unde-i puteau vedea pe îngeri cântând în ceruri. „Totuși, celui rău i-a venit gândul că ar dori să facă o altă lume, pentru că lucrurile erau sub ordinea lui Adam pe pământ... Diavolul este spiritul rău din locurile cele mai de jos; el a

devenit satana, după ce a părăsit cerurile. Numele lui, pe vremuri, a fost Satanail, și apoi, deși a devenit diferit de îngeri, în natură, el nu și-a schimbat înțelegerea despre gândurile drepte și cele păcătoase. El a înțeles judecata și păcatul trecut pe care l-a făcut. Și pentru asta a conceput planul împotriva lui Adam... Și a înșelat-o pe Eva... Dar l-am blestemat pe el (satana) pentru ignoranța lui... nu pe om l-am blestemat, nici pământul, nici alte lucruri create, ci răul fruct al omului și apoi lucrările lui”.

Dumnezeu a rămas și rămâne pentru totdeauna milostiv față de om. Numai lucrarea rea a omului și roadele ei sunt blestamate, pentru că Dumnezeu și-a retras binecuvântarea de la ele. Toate lucrurile celelalte sunt sfințite, de la crearea lor. Noi ne-am atras singuri nenorocirea asupra noastră, prin fărădelegile noastre; responsabilitatea este în întregime a noastră, chiar dacă ispita sub care acționăm își are izvorul în lumea spirituală care ne înconjoară. Ar fi încurajator să știm că toată fapta bună este deja binecuvântată de la început. Domnul a mai descoperit multe lucruri minunate lui Enoh și, în final, l-a trimis înapoi pe pământ, în grija unui înger păzitor, ca să consemneze tot ceea ce văzuse până când urma să fie din nou luat în înalături.

Care este valoarea și autoritatea lui Enoh? Biserica nu s-a pronunțat încă definitiv, deși noi știm că a fost ținut la mare stimă în biserica paleocreștină, când canonicitatea Scripturilor a fost cernută cu mai puțină meticulozitate. Deși pierdut pentru douăsprezece veacuri, fără îndoială, prin tradiție, el a influențat mult gândirea religioasă până în vremurile prezente și, din nefericire, uneori a condus la erezie.

Putem spune cu adevărat că lectura lui Enoh este fără îndoială interesantă, pentru că avem la îndemână înregistrarea unui vizionar inspirat cu adevărat. Ca unul care se ascunde sub anonim, așa încât mesajul său să poată fi tot mai puternic, Enoh deschide uși pentru propriile noastre imagini și percepții mentale, ajutându-ne să urcăm scara lui Iacob, atingând tărâmurile spirituale încă necercetate.

Studiul nostru despre angelologie, așa cum ne-a parvenit până în zilele

noastre, ar pierde o verigă clarificatoare dacă am ignora această carte cu adevărat onorabilă, chiar dacă, pe de altă parte, n-o putem privi ca pe o carte biblică din punct de vedere canonic.

7. Rezumat

Este semnificativ că îngerii apar în principal ca ceva puternic: războinici, constructori, dători de legi și învățători, într-adevăr, cum ar putea fi altfel? Oamenii fără vederi clare nu pot fi conducători. Adevărații „oameni de acțiune” - printre copiii oamenilor - au avut orizonturi largi și au fost capabili să vadă mai departe și înaintea celor obișnuiți.

Cel cu adevărat mare nu s-a rușinat niciodată să-l cinstească pe cel căruia i se cuvine onoarea. Deci, iată de ce oamenii din Biblie nu s-au temut să fie considerați „trăsniți, ciudați”, din cauză că mărturiseau ce văzuseră și chiar fuseseră călăuziți de îngeri. Din contră, pentru ei era o dovadă că aveau cu adevărat o misiune. Le-a dat încredere în acțiunile lor și i-a încununit cu perseverența atât de necesară pentru reușita marilor lucrări.

Îngerii sunt caracterizați prin măreție, iuțime, putere, frumusețe, înțelepciune și dragoste. Activitățile lor sunt de a-L cinsti și preaslăvi pe Dumnezeu, ale cărui porunci le execută; misiunea lor față de om este să-l apere, să-l călăuzească și să-l dojenească. Ei sunt prezenți atât în ceasul rugăciunii cât și în bătălie. Nu au nimic din slăbiciunea

sentimentală și nimic spectral și nici nu au caracteristici feminine. Ne adresăm întotdeauna cu „el”, Omul lui Dumnezeu. Ei protejează națiunile și indivizii, personifică virtuțile, adevărata înțelepciune și iubirea adevărată.

În general, îngerii nu-și fac văzută prezența și nici nu apar pentru că sunt chemați sau pentru că cineva este în transă. Ba chiar apar pe neașteptate și-l umplu pe cel vizat de teamă, deși, cel mai adesea, mesajul pe care-l aduc, mai mult decât prezența lor, îl fac pe cel căruia i se adresează să se cutremure.

În Geneză, îngerii sunt stranii, de neînțeles, plini de lumină și imprevizibili, adesea învață, aduc făgăduință și speranță; în Eden, satana ispitește, Heruvimul păzește.

Avraam este vizitat și i se dă o primă scânteie a unei mai pătrunzătoare înțelegeri a lumii spiritului și, prin asta, înțelegerea celei mai de nepătruns și de trei ori sfântă Taină a Prea Sfintei Treimi. Ascultând porunca îngerului, îl imploră pentru ruda sa Lot. Agar, pe care o abandonează, este apărată în mod special de îngerul Domnului.

Iacob este condus de la postura unui om egoist, apucător, la aceea de a deveni tatăl unui mare popor, cu ajutorul viziunii îngerilor.

Și Valaam, care era plin de puterea duhului, ar fi apucat drumul greșit dacă un spirit angelic n-ar fi stat în calea lui, pentru a-l opri și a se ocupa de el fără încetare.

Moise, cel mai mare legiuitor, mijlocitorul dintre om și Legea lui Dumnezeu, a avut un înger să-l păzească și să-l îndrepte de-a lungul drumului său spre întâlnirea cu Cel preaînalt. El a văzut că Scaunul milostivirii lui Dumnezeu este susținut, sprijinit și purtat de Heruvimii cerești - cele mai mari și mai sublime puteri ale lui Dumnezeu.

Iosua, alesul lui Moise și urmașul său loial, soldat, conducător și preot, a fost îndrumat în bătălie și încurajat de Arhanghelul Mihail.

Și Samson, mereu puternicul luptător în slujba poporului său, a fost un om care a avut extraordinarul privilegiu de a fi îngrijit, și așa zis „guvernat”, chiar înainte de

naștere, de îngerul care i-a povățuit și pe părinții săi.

Ghedeon, eliberatorul, soldatul, omul înțelepciunii și smereniei, și-a asumat foarte greaua și pretențioasă sarcină, care i-a fost proprie, numai la porunca „Omului lui Dumnezeu”, vizitatorul angelic.

Ilie, profetul, reformatorul, omul de acțiune, a fost condus și susținut fizic și moral, încurajat, îndemnat, înălțat până la deplina statură a chemării sale speciale de către un înger al Domnului.

Iov, în cea mai profundă speculație filozofică despre viață și felul de a trăi, nu a fost un cuget abstract, ci un om care a mărturisit prin propria sa viață cum creaturile angelice au jucat rolul lor în marele mister al biruinței încercărilor.

Și ce să spunem despre Isaia și Iezechiel, acele două profetice figuri, ale căror cuvinte răsună încă prin veacuri? Ei au fost cu adevărat oameni bravi, curajoși, fii ai lui Dumnezeu, care nu s-au temut, care au îndrăznit să stea drept și să spună fără ocoliș ce era în inima și mintea lor, conducătorilor, tiranilor și puternicilor dictatori ai zilelor lor. Ei au pornit în lucrarea lor cu un curaj simplu, pentru că un înger i-a luminat că aceea este voința lui Dumnezeu. O dată hotărât acest lucru, nu s-au mai întors înapoi și au adevărit mesajul Domnului la momentul potrivit.

Zaharia, care a fost atât de preocupat de lucrurile de jos, de pe pământ (construirea și întărirea zidurilor), a fost încurajat în întreprinderile lui de un înger care i-a revelat lumea spiritului și l-a făcut să vadă dincolo de piatră și mortar, dincolo de lumea aceasta materială a irealului, lumea spirituală a autenticului real și adevăr.

David și Solomon, regi ai bogăției, ai puterii și înțelepciunii de neîntrecut, au văzut îngerii atât de vrednici de respect și, după cum arată mărturia necontenită și binecuvântată, cântau duhurilor cerești în cele mai profunde poeme și imnuri religioase: psalmii.

Daniel, vizionarul unic, n-a putut înțelege ori folosi viziunea sa, realității careia trebuia să-i facă față, dar a fost ajutat de asistența de neînlocuit dată de tălmăcirea lui Gavriil însuși.

Fermecătoare poveste a lui Tobit, atât de apropiată omenescului fiecăruia dintre noi, înțelepciunea lui Ezdra, toate ne vorbesc despre îngeri, despre amestecul lui Dumnezeu în treburile oamenilor, cu ajutorul duhurilor cerești.

Și în timpul întreprinderilor militare, chiar și lui Iuda Macabeul i-a fost dată asistență de către cerescul războinic.

Despre Enoh, așa cum este, știm numai că el a avut o viziune mai clară a cerurilor decât oricare altul și, deși învăluită în anonimat, influența sa a fost mult extinsă.

Și totuși, noi ne îndoim! Ne îndoim de existența îngerilor, bazându-ne naiva noastră necredință pe ceea ce ne apare a fi foarte rezonabila logică! Pur și simplu pentru că îngerii aparțin unei părți a creației aflată nu sub orizontul imediat și palpabil și pentru că nu-i putem vedea când ni se năzare. Totuși, pe de altă parte, cât de mult din viața de toate zilele cunoaștem și înțelegem cu adevărat? Cunoaștem multe „cum-uri”, dar ultimul „de ce” a rămas încă științific neexplicat și fără răspuns în fiecare domeniu al vieții. Nu avem un motiv mai puternic de a pune la îndoială existența îngerilor, decât acela care ne determină să chestionăm orice forță inexplicabilă prin ceea ce numim „natură”.

Într-adevăr, nu trebuie să fim simpli cu mintea, ci trebuie să fim smeriți cu mintea. Avem nevoie să ne eliberăm de teorii și de preconcepții și, cu o minte proaspătă, să vedem deasupra și dincolo și foarte aproape, totuși, pentru că păzitorul sufletelor noastre stă în preajma noastră.

Astfel, în acest cadru al intelectului trebuie să medităm, să reflectăm, să cugetăm despre ceea ce am citit și să strângem înăuntrul inimilor noastre elanul unei speranțe și al unei încrederi ce a fost dat profetilor de odinioară din pricina profundeii lor

credințe în făgăduința lui Dumnezeu, că ceea ce El spusese, cu siguranță se va împlini. Astfel, vom înțelege mai ușor cum împlinirea acelei făgăduințe, în Noul Testament, schimbă rolul îngerilor și-i aduce într-o relație mult mai apropiată cu noi.

Dacă suntem cu adevărat onești, trebuie să recunoaștem că rolul îngerilor în Vechiul Testament a fost unul important, plin de semnificație și cu o orientare extrem de precisă. Ei au ajutat la pregătirea mântuirii. Chiar de la începutul istoriei religioase a omului, pe care o numim într-adevăr „istoria mântuirii”, îngerii sunt prezenți, ei îl păstoresc pe om și pregătesc calea Domnului. Și astfel, din pragul Noului Testament și drept în lumea modernă, îngerii luminii licăresc și strălucesc în serviciul unicului lor Rege, Iisus Hristos Domnul nostru, și așa, veșnic se amestecă împreună cu noi, credincioșii Lui.

„Cu cutremur stându-Ți înaintea strălucirilor îngerești, ca niște slujitori, Hristoase, laudă pururea puterea Ta cea cu nemărginire puternică” (Canonul îngerilor, cântarea 3, Glasul 3).

CARTEA A DOUA

- Îngerii în Noul Testament -

Îngerul Bunei Vestiri

„Marele voievod al cetelor celor fără trup, venind în cetatea Nazaretului, ți-a vestit ție, curată, pe Împăratul veacurilor și Domnul: bucură-te!; grăind ție binecuvântată Marie, minune necuprinsă și netâlcuită, chemarea din nou a oamenilor” (Imn, Utrenia Buneivestiri).

În Noul Testament, îngerii apar ca personalități distincte iar locul lor în creație este bine definit. Sunt ființe dotate cu intelect și voință liberă, specific deosebite de om și superioare lui, dar esențial inferioare lui Dumnezeu. Noul Testament confirmă și se adaugă învățaturii Vechiului Testament.

Revăzând rolul Sfinților îngeri ai Vechiului Testament, îi vedem ca „mesageri” (Facerea 24, 7), „Fiii lui Dumnezeu” (Iov 1, 6), „Duhuri” (Psalmi 103, 5), „sfinți” (Daniel 4, 14), „Oștirile Domnului” (Iosua 5, 14) și numărul lor este de miriade. Funcțiile lor erau și sunt să-L preamărească pe Dumnezeu, să slujească tronul Său și să-I execute poruncile aici pe pământ, să apere pe cei credincioși, să pedepsească pe cei răi și să îndepărteze duhurile rele. În Vechiul Testament, ei au ajutat la pregătirea căii pentru venirea lui Iisus Mântuitorul, conducându-i pe oameni pe drumul virtuții și dreptății, în Noul Testament, precumpănitor, îngerii Îl adoră pe Iisus Hristos, care este Regele lor.

„Mai presus de toată începătoria și stăpânia și puterea și domnia și de tot

numele ce se numește, nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor” (Efeseni 1, 21; Filipeni 2, 10).

Îndatoririle îngerilor, cu privire la oameni, sunt să manifeste și să împlinească voința divină. Vom reflecta asupra acestor manifestări în cele 4 Evanghelii, în Faptele Apostolilor și în Epistole. Îngerii ridică la ceruri rugăciunile credincioșilor și mijlocesc pentru ei, așa cum apare în Cartea Apocalipsei, îi îndeamnă pe oameni înspre bine și-i slujesc în vreme de pericol. Fiecărui copil i se dă un înger păzitor.

Satana, care în Vechiul Testament era o ființă răuvoitoare, o ființă supranaturală, deosebită de îngeri, în Noul Testament este căpetenia îngerilor căzuți, ori a demonilor. Mai este denumit „Dracul”, „Acuzatorul”, „Calomniatorul” și cei care-l urmează sunt „demoni și draci”.

În Noul Testament și în scrierile Părinților Bisericii, bătălia între bine și rău, între îngerii întunericului și îngerii luminii, devine din ce în ce mai limpede și mai distinctă. Omul, mântuit de Iisus Hristos din robia păcatului original, este un agent liber și apt să li se alăture în lupta dintre bine și rău față de care, prin natura lucrurilor, nu poate rămâne indiferent. Așadar, cu adevărat conștienți de pericolul unei interpretări greșite, să abordăm misiunea Sfinților îngeri în Evanghelia Domnului. Aici, îngerii devin mult mai apropiați, relația lor cu omul este mult mai strânsă. Ei însă nu mai interacționează cu omul doar ca mesageri și conducători, ci venind să îndeplinească sarcina de a-L sluji și a-L sprijini pe Iisus, Omul desăvârșit. Ei devin „diaconi”, prototipul treptei diaconatului, pentru că „diacon” vine din grecescul diakonos, slujitor și ministrant.

Odată cu venirea lui Iisus Hristos, Sfinții îngeri calcă pe pământ ferm și se amestecă fratern cu noi. Iisus o spune limpede că fiecare om are propriul său înger păzitor și acești îngeri fac parte integrantă din viața noastră pământească. Pentru că Iisus Hristos, Fiul omului, a devenit unul dintre noi, El a purificat omenirea, prin pătimirea Lui. În acest fel, relația de la perceptor la cel ce învață e transformată într-o frăție spirituală și suntem

încurajați să-i privim pe Sfinții îngeri ca pe „frații noștri mai mari”, înțelepți și protectori.

Generații nenumărate ale poporului ales au fost conduse, apărate, pedepsite, constrânse, instruite și pregătite așa cum cineva pregătește pământul cu răbdare, cernându-l și îngrijindu-l, până ce acesta este gata să primească neprețuita sămânță. Așa cum un grădinar găsește pământul roditor înghesuit, într-un colț al magaziei sale, tot așa Dumnezeu a găsit o ființă omenească trăind într-un mic, foarte rar pomenit, chiar disprețuit orașel deluros din Galileea, unde nimeni nu se aștepta la nimic de preț, cu atât mai puțin la ceva ieșit din comun. „Poate veni ceva bun din Nazaret?” (Ioan 1, 46). Dumnezeu nu a venit să-și mântuiască poporul printr-o lovitură de trăsnet sau cu măreție și pompă. El a venit în liniște, noaptea, și foarte puțini au știut și s-au bucurat - un preot bătrân și soția lui, o fată simplă și logodnicul ei, câțiva păstori umili și câțiva oameni înțelepți. Mereu și mereu povestea nașterii lui Hristos ne încălzește inimile cu minunare și bucurie.

Dar dacă Dumnezeu n-a venit cu trâmbițe, n-a venit nici neanunțat. L-a trimis pe îngerul Său înaintea Lui, să-i aducă la cunoștință pe slujitorii Săi că Se apropie. Ei l-au așteptat timp îndelungat, sperând dincolo de orice speranță, păstrând cu bucurie casa măturată și împodobită, în timp ce așteptau vestea bună a sosirii Sale.

Sfântul Luca, considerat de cercetători drept un istoric grijuliu și precis, începe povestirea vieții pământești a lui Hristos cu apariția îngerului Domnului la Zaharia și zilele în care Irod cel Mare era rege al Iudeii. Zaharia era preot în templul din Ierusalim. David îi împărțise pe preoți în 24 de cete, fiecare, prin rotație, răspundea în Templu de serviciu timp de o săptămână. Zaharia aparținea de ceata lui Abija și fusese ales să tămâieze în templu, o practică folosită pentru a înlătura disputele. Tămâia se ardea de două ori pe zi, dimineața și seara. Sacrificiul zilnic al mielului era oferit pe marele altar al arderilor, în afara Templului propriu zis. Tămâierea se făcea în templu, la altarul aurit al tămâierii, care era așezat în fața vălului Sfintei Sfintelor. Pe acest vâl erau brodați

Heruvimii: „După aceea, au făcut o perdea de țesături purpurii, stacojii și albastre și de vison, iar pe ea au închipuit Heruvimi” (2 Cronici 3, 14). Preotul care oficia venea înăuntrul templului în timp ce tămâia; ceilalți preoți și poporul stăteau afară. Doar o dată în viață se putea bucura un om de acest privilegiu și era întotdeauna după aceea considerat „bogat”. Era cea mai solemnă parte a serviciului zilnic, simbolizând ca acceptate rugăciunile lui Israel.

Smeritul și dreptul preot s-a umplut de teamă și de uimire, dar și de îndoială. Întregul fapt îi părea incredibil; iată ce s-a întâmplat: în timp ce-și îndeplinea datoria sa de preot, Zaharia stătea singur, cufundat în rugăciune, urmărind fumul de tămâie încărcată de parfum, care urca spre cer. Cum stătea și se ruga, un înger și-a făcut apariția în partea dreaptă a altarului și i-a vorbit, spunându-i că rugăciunile lui pentru Salvarea Mesianică erau aproape îndeplinite și ca un prim semn, el, Zaharia și Elisabeta, soția lui bătrână și stearpă, vor deveni părinții Înaintemergătorului Domnului.

Semnul în sine era cea mai incredibilă cale posibilă din toate. „Prin ce voi cunoaște aceasta, pentru că eu sunt un om bătrân și nevasta mea înaintată în zilele ei” (Luca 1, 18). Mesajul, mai mult decât trimisul, l-a tulburat pe Zaharia. Poate pentru că era familiarizat cu povestea că marele preot Simeon cel Drept, care făcuse același oficiu, mai înainte cu peste 300 de ani, văzuse și el un înger îmbrăcat în alb, venind în Locul Sfânt, în Ziua Ispășirii. De asemenea, știa desigur, de vizitarea lui Daniel în ceasul jertfei de seară. Îngerul, ca să-l asigure, i-a spus numele și i-a explicat misiunea sa: „Și îngerul, răspunzând, i-a zis: Eu sunt Gavriil, cel ce stă înaintea lui Dumnezeu. Și am fost trimis să grăiesc către tine și să-ți binevestesc acestea” (Luca 1, 19).

Aceasta amintește de explicația dată de Rafail lui Tobie. Gavriil și Rafail stau ambii în prezența Domnului și ambii sunt trimiși ca mesageri omului, jos, pe pământ. Observăm aici două din rolurile principale ale Sfinților îngeri. Ei stau înaintea lui Dumnezeu și, în același timp, se pogoară la oameni. Sunt adoratori și slujitori. Înainte de

toate, ei stau în prezența lui Dumnezeu, sunt parte din corurile cerești, dar sunt și slujitori, mesageri, trimiși în misiune de către Dumnezeu, omului. Ei își îndeplinesc rolul de diaconi. Și aici, ca și în Vechiul Testament, putem observa că ființele cerești nu sunt nici vagi, nici nebuloase, ci sunt personalități aparte și distincte, individualizate și identificate prin nume.

Numele joacă un rol esențial și clarificator în gândirea și înțelegerea noastră. Nimic concret sau abstract nu are cu adevărat înțeles pentru noi fără un nume. Prima noastră întrebare este „ce e asta” sau „cum se cheamă”. Această definiție printr-o denumire conferă concretețe tuturor obiectelor și gândurilor. De fapt, fără un nume, orice ar rămâne un „lucru” nedefinit, fără formă și gol de sens. Există o cale strânsă și inseparabilă între un nume și o persoană, așa cum numele lui Iisus a fost, de la început, sinonim cu Iisus Însuși. Nici un nume din vechime n-a existat fără un înțeles, toate au avut o interpretare. Rafail, înseamnă „Dumnezeu vindecă”, Gavriil înseamnă „Omul lui Dumnezeu”, și așa mai departe. Desigur, nu ne este nouă dat să cunoaștem numele reale ale îngerilor: acele nume, pe care le folosim, reprezintă misiunile lor și le definesc personalitățile. Gavriil se dezvăluia el însuși prin acest nume, pentru că prin acesta este cunoscut de evrei în mod obișnuit. El, totuși, nu este un necunoscut, o apariție bruscă, ci o persoană ce poate fi recunoscută, care se face înțeles prin chemarea, scopul și misiunea sa.

Pentru a înlătura orice bănuială privind realitatea prezenței sale, Gavriil face ca Zaharia să fie mut, până după nașterea fiului său Ioan, care urma să împace pe părinți și copii și să-i întoarcă pe cei neascultători la înțelepciunea celui drept: să facă un popor pe deplin pregătit pentru Domnul lui, în duhul și puterea lui Ilie (Teseviteanul).

În conformitate cu ritualul, imediat ce preotul oficia arderea tămâiei, era așteptat ca, ieșind din sanctuar, să pronunțe binecuvântarea. Zaharia n-a fost în stare să facă decât gesturile obișnuite, dar nici un cuvânt n-a ieșit din gura lui. Adunarea nerăbdătoare, care era mirată de zăbava lui în sanctuar, pe drept a ajuns la concluzia că

avusese o viziune. Deși viziunile nu erau în nici un caz întâmplări ce se petreceau zilnic, poporul nu era atât de sceptic în acele zile, ca să le discrediteze în întregime. Astfel, scena a fost pregătită îndelung, așteptatul mesaj a sosit, Domnul a venit în preajma noastră!

„Un înger ce stă înaintea Domnului, vine plin de bucurie la preacinstitul preot Zaharia, pe când slujea în Templu și îi aduce vești de mare veselie despre cel ce este asemenea îngerilor, cum tu, preabinecuvântat vei deveni, Înaintemergătorule și prieten al Domnului” (Canon la Sărbătoarea Sfântului Ioan Botezătorul).

Șase luni mai târziu, mesajul a fost dus chiar în inima neamului omenesc. În ciuda măreției sale, a fost auzit în acea zi doar de o tânără fecioară fără de păcat. Neînsemnată în ochii lumii, trăind liniștită într-un sătuc din munții Galileii, Nazaret, Maria a fost aleasă de Dumnezeu. El, care vede în adâncul inimii și sufletului omului, a găsit în inima ei ceea ce nici o alta n-ar fi fost capabilă să dăruiască, o neîntinată și fără de prihană personalitate. Curăția Mariei era una de opțiune, nu de ignoranță; voința ei era să vrea ceea ce vroia Dumnezeu. Într-asta constă măreția Mariei, în ascultarea ei totală, care o modela ca perfectă verigă, ce urma să-L unească pe om cu Dumnezeu. Doar ea singură, în toate generațiile de femei, a fost găsită vrednică să-i dea umanitate lui Dumnezeu. Gândul acesta este tot atât de uimitor pentru noi, așa cum a fost și pentru ea.

Relatarea atât de plăcută a Sfântului Luca este schițată cu mare economie de cuvinte. Ne-a lăsat să completăm detaliile prin imaginația noastră. Scena a fost dragă pictorilor, de-a lungul secolelor. Dar ce condei sau penel poate cu adevărat reda acest lucru? Doar cu ochiul lăuntric al duhului putem realiza ce a putut fi acel moment, când îngerul a venit în casa ei și i-a spus: „Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine, binecuvântată ești tu între femei” (Luca 1, 28). „Binecuvântată” îi spune Gavriil. El îi dă Mariei acest titlu și a rămas prea iubit de toate generațiile.

Minunată, în afara oricărei comparații trebuie să fi fost cea oră, când tânăra fată, în cămăruța ei văruită, a devenit conștientă că se află în prezența unui înger al lui Dumnezeu. Ea a simțit marile aripi întinse spre ea, s-a uitat la fața perfectă și a întâlnit privirea fermă a ochilor cerești care cuprindeau atât promisiune cât și înțelegere. Maria nu s-a temut de înger, era doar încurcată, pentru că nu putea înțelege sensul salutului și, năucită, a căutat o explicație: „Fă-mi cunoscută îngere, puterea graiurilor tale! Cum va fi ceea ce ai zis? Spune-mi mai limpede, cum voi zămisli, fiind fecioară curată? Și cum voi fi Maica Ziditorului meu?”.

„Cu teamă, ca o slugă, stau înaintea ta, Doamnă; și cu frică, fecioară, mă străduiesc să te fac să înțelegi: ca ploaia pe lână se va pogorî la tine Cuvântul Tatălui, precum a binevoit” (Canonul Bunei Vestiri).

A fost un moment absolut și perfect al întâlnirii dintre două ființe (una cerească, cealaltă umană) în una singură, pentru că voințele ambelor îndeplineau voia lui Dumnezeu. Ascultarea era pentru amândouă legea ființei lor, numai cunoștința lor nu era încă egală. Iată frumoasele cuvinte ale Acatistului:

„Văzându-se pe sine Sfântă întru curăție, a zis lui Gavriil cu îndrăznire: Glasul tău preamărit se arată a fi cu anevoie primit sufletului meu; cum vestești mie naștere cu zămislire fără sâmânță? Din pânțece curat cum este cu puțință să se nască fiu, spune-mi? Iar el a zis către ea, cu frică strigând așa:

Bucură-te, tăinuitoria sfatului celui nespus,
Bucură-te, începătura minunilor lui Hristos,
Bucură-te minune, care de îngeri ești mult slăvită”.

Maria nu a protestat cum că ar fi nedemnă, că ar fi incapabilă să îndeplinească această exigență; cu integritatea care îi este caracteristică, ea a rămas aceeași. Ascultătoare

și senină, și-a plecat capul și a spus: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău” (Luca 1, 38). A fost vreodată măreția atât de smerit acceptată?

Gavriil, omul lui Dumnezeu, marele mesager ceresc, a îngenunchiat înaintea unei simple fete, și-a încrucișat mâinile peste piept și s-a închinat în fața unuia mai mare decât el. Așa și-a imaginat Fra Angelico scena minunată a acestei zile binecuvântate. Acel om al lui Dumnezeu întâlnește ființa umană perfectă și cu siguranță că natura sa angelică s-a bucurat. Mult mai liber și mai strălucitor decât oricând de la căderea lui Lucifer, putea acum să adore, să laude și să-I mulțumească Creatorului său; în curând, frații căzuți, oamenii, vor fi rechemați la locul lor original, curat, și vor intra într-o viață nouă. În sfârșit, printr-o ființă umană perfectă, Dumnezeu va veni în mijlocul poporului Său și-l va mântui.

„Un prinț al îngerilor a fost trimis din cer să-i spună Fecioarei: „Bucură-te”. Și văzându-Te, Doamne, întrupat, cu glasul lui netrupesc s-a înspăimântat și i-a stat înaintea, grăindu-i unele ca acestea:

Bucură-te, prin care răsare bucuria,
Bucură-te, prin care pierie blestemul,
Bucură-te, chemarea lui Adam celui căzut,
Bucură-te, mântuirea lacrimilor Evei,
Bucură-te, înălțime, întru care cu anevoie se suie gândurile omenești,
Bucură-te, adâncime, care nu te poți lesne vedea nici cu ochii îngerești...
Bucură-te, steaua care arăți soarele;
Bucură-te, pânțelele dumnezeieștii întrupări,
Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!”

După Evanghelia Sfântului Matei (1, 18-25), îngerul Domnului i-a apărut în vis lui Iosif, logodnicul Mariei. Iosif era, așa cum spune cronica, „un om drept” - unul care păstra Legea Evreilor în cele mai mici amănunte. Pentru că era un atât de profund om al Legii, Iosif nu a fost numai întristat, ci și tulburat, când a auzit că logodnica lui, pe care n-o luase încă în casa sa, era însărcinată. Logodna era aproape echivalentă cu căsătoria și nu putea fi desfăcută fără un divorț formal. Un soț evreu putea să-și lase nevasta dacă nu-i plăcea, dar pedeapsa legală pentru greșeala presupusă era lapidarea (omorârea cu pietre). Putem înțelege conflictul spiritual al lui Iosif, între dragostea sa pentru Maria și grija de a face lucrul drept.

În marea sa uimire, Iosif s-a gândit cu toată seriozitatea la voința lui Dumnezeu. Pentru că dragostea pentru Maria (și putem crede în bunătatea lui fundamentală) era în dezacord cu prescripția Legii, rugăciunile lui spre a fi îndrumat erau ardente și, chiar când dormea, sfâșierea nu-l părăsea. Visele aparțin imponderabilului, tainicului timp al somnului, în care trupul se odihnește, dar sufletul și mintea au o activitate despre care știm prea puțin. Evanghelia nu spune că Iosif a visat un înger, ci că îngerul i-a apărut în vis. Cugetul său a rămas la nivelul la care rugăciunile l-au ridicat în timp ce era treaz. Prin curăția cererii sale, el a stat pe pragul cerului, acolo unde își lăsase sfâșierea sa pur umană.

Iosif a fost sensibil la vizita divină și a priceput repede momentul luminos: „Uitându-se la tine, cea neamestecată cu nunta, gândind că ești furată de nuntă, tu, ceea ce ești fără prihană, vifor de gânduri necredincioase având întru sine, înțeleptul Iosif s-a tulburat, iar când a cunoscut că zămislirea ta este de la Duhul Sfânt a zis: Aliluia!” [Akathistos, hymn to the Birthgiver of God, Kontakion IV].

Îngerul păzitor este foarte apropiat oamenilor când dorm. Numai că noi, spre deosebire de Iosif, nu îi suntem la fel de disponibili prin rugăciuni, adâncă evlavie și puritate a dorinței și de aceea nu putem să-i auzim sau să-i vedem. Nu putem vedea, cetele

cerești și nici să cerem o asemenea viziune, dar, în același timp, nu putem clădi necredinței și preocupărilor omenești ziduri impenetrabile, astfel încât îngerii să nu poată pătrunde în conștiințe, să ne apere și să ne conducă pașii.

Îngerii, deși fără trup, nu sunt mai puțin reali în vise decât în ceasurile noastre de trezie. În somn, prejudecățile și necredințele noastre sunt mai puțin active decât atunci când suntem în posesia facultății noastre de-a argumenta. În orice caz, esențiale sunt starea sufletească smerită și plină de ardoare și spiritul receptiv, precum și o conștiință curată. Îngerul păzitor veghează asupra duhului nostru tot atât de bine și când dormim; cu cât sunt mai curate gândurile noastre, cu atât vine mai în preajmă. Nu în zadar Maica noastră - Biserica - ne învață rugăciunile de seară, în care ne mărturisim greșelile, așa încât să ne odihnim în pace mintea și trupul.

„De toate visurile noastre bolnave apără-ne ochii,
De temerile și nălucirile nopții, apără-ne,
Calcă în picioare dușmanul nostru nălucitor
Ca să nu cunoaștem întinarea”.

(Breviarum Monasticum Benedictin)

Tălmăcirea viselor a preocupat mintea celor vechi și, de asemenea, îi preocupă și pe moderni, dar cei curați cu duhul nu au asemenea probleme; lor, înțelesul le este clar. Când sunt luminați de înger, totul li se pare simplu.

Într-adevăr, „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu”
(Matei 5, 8).

Îngerii de la Betleem

1. Păstorii (Luca 2, 8-14)

„Nașterea sfântă a celei Preacurate, mai presus de gând văzând-o păstorii s-au înfricoșat de minunea cea mare. Îngerii, cântând, laudau pe Stăpânul fără sămânță, întrupat din Fecioară” (Canonul Nașterii, cântarea 3).

În liniștea unei nopți înstelate, un grup de păstori ce-și păzeau turmele au avut una dintre cele mai fermecătoare viziuni cunoscute vreodată de om. Atât de drag a fost acest eveniment nenumăratelor generații, atât de multe imnuri îl laudă, atâți pictori l-au pictat, încât înțelesul real tinde să fie pierdut. Relatarea s-a transformat, pentru mulți, într-o fermecătoare legendă, în timp ce alții au încercat s-o facă rațională.

Unul din înțelesurile simbolice date apariției îngerilor în fața păstorilor din afara Betleemului este acela că mesajul lui Dumnezeu Iisus Hristos a fost pentru cei săraci, cei de jos. Dar, în mod sigur, mesajul lui Hristos se adresează tuturor oamenilor, din înalta societate sau din cea de jos, fără excepție, deși cei sărmani și smeriți cu duhul îl vor accepta cu cea mai mare bucurie, indiferent de starea lor socială. Mândria intelectului nu este proprietatea exclusivă a acelor care stau pe tronuri, ci poate fi găsită în orice căsuță, ca și în oricare palat. Totuși, mândria e mai puțin prezentă printre cei care trăiesc mai aproape de natură, care dorm sub cerul liber al lui Dumnezeu, așa cum fac păstorii. Devin mai apropiați de minunile cerești. Este ca și cum acoperișurile caselor ar fi mai mult decât o protecție față de fenomenele naturii și s-ar transforma într-un acoperământ spiritual, despărțind sufletul de curăția comunicării libere cu Dumnezeu.

Cine dintre noi, care a hoinărit printr-un ungher singuratic, într-o noapte înstelată, liniștită, n-a fost mișcat de un simțământ de uimire, n-a simțit lucruri care sunt în afara și dincolo de puterea noastră de a le atinge? Păstorii petrec lungi perioade de timp în această atmosferă, în care comuniunea cu natura este tot atât de normală ca și respirația. Ei citesc semnele corpurilor cerești cu ușurință; fără să fie o superstiție, pentru ei aceasta este o a doua natură.

Sunt conștienți de propria lor micime, iar contemplația vine la ei, în marea singurătate, chiar acolo unde trăiesc, și ca ceva de la sine înțeles. Dacă îl citim cu atenție pe Sfântul Luca, vom vedea că descrierea sa este sobră: se desfășoară fără înflorituri, este arătat evenimentul în cuvinte simple și fără introducere. Îngerul Domnului apare ca din senin în mijlocul păstorilor, înspăimântându-i. El repetă încă o dată bine cunoscutele cuvinte: „Nu vă temeți”. Mereu această liniștire a fricii, ca și cum omul trebuie convins că interrelația cu lumea duhurilor este una bună și normală, fără nimic de care să se teamă. Îngerii vin la aceia care îi pot accepta fără să se întrebe cât de tefere le sunt simțurile. Astfel, gloriosul mesaj a fost dat mai întâi acelor care trăiesc aproape de Dumnezeu, care au putut vedea și înțelege cu o pricepere pe care mințile sofisticate n-o pot avea. Mesajul este pentru toți oamenii, dar nu toți îl vor înțelege.

Povestirea apariției angelice nu este o legendă ori o alegorie; căci, ce tâlc ar mai avea o asemenea legendă? Sfântul Luca a descris-o pentru un intelectual român: marelui Teofil, pentru a cărui instruire (ca și a altor români) el a adunat și a înregistrat faptele referitoare la Iisus. Unul din aceste fapte a fost vizita păstorilor la staulul din Betleem. Acolo, ei au găsit un copilaș nou născut, înfășat în scutece, așezat într-o iesle, lucru destul de ciudat, indiferent cum ar fi fost privit, și care a constituit o dovadă pentru acei oameni simpli, încrezători, că simțurile lor nu fuseseră înșelate. Copilul dovedea că ceea ce auziseră și văzuseră era adevărat și ceea ce văzuseră și auziseră i-a convins că acolo se afla Mântuitorul, născut laolaltă cu mieii de jerffit pe care îi îngrijeau ei și chiar

acolo unde se nășteau: într-una din grotle naturii. Acolo se afla adevărata „Evanghelie”, „Vestea Bună” a lui Dumnezeu, pe care El Însuși luase inițiativa să o facă cunoscută omului.

Să citești mai mult în acest eveniment decât spun cuvintele înseamnă să-i furi din frumusețe și, în special, din adevăratul fond și adevărata substanță: Nașterea lui Iisus Hristos. Întruparea în sine a fost un eveniment atât de uluitor, încât nu are nevoie de alegorii, nici de legende, spre a-l face mai important. De ce ar fi nevoie ca vederea cetelor cerești să fie explicată, când nici întruparea nu poate fi tălmăcită și, așadar, nici Crearea.

Cu cât știința sapă mai mult, cu atât mai mult necunoscut scoate la iveală. În pofida mulțimii de vorbe sau scrieri, realitatea lui Iisus în istorie nu a putut fi schimbată. E curios, totuși, că cei care cred în El insistă să minimalizeze apariția îngerilor, un eveniment în sine cu mult mai mic decât întruparea. Ei i-ar refuza omului orice participare la bucuria îngerilor și, prin ei, la aceea a întregii creații. Să mărginim dar această bucurie la mica noastră lume, acum, în era descoperirii imensității cosmosului? Desigur suntem ființe extrem de mărunte, mai ales dacă ne gândim că întruparea ne privește doar pentru noi.

Dacă totuși dorim să întrezărim explicații ale viziunii cetelor cerești, nu ar fi mai bine oare să ne apropiem de realitate văzând în descrierea Sfântului Luca un scurt moment de pătrundere, o intuiție a unui plenum existent departe, în afară și dincolo de înțelegerea noastră. N-a fost oare recunoașterea în străfulgerarea unei lumi sosită abia acum până la hotarele neamului nostru omenesc?

Îngerii ne leagă de celelalte lumi, cărora le-am aparținut întotdeauna, deși nu le cunoaștem în mod științific.

A explica experiența păstorilor e ca și cum ai închide fereastra și ai trage obloanele, pentru a te lipsi de o splendidă priveliște. Înseamnă, să negi splendoarea

locului și puterea omului de a ști și recunoaște lumea spiritului. Suntem mult mai aproape de adevăr prin acceptarea umilă a relatării, exact așa cum este ea făcută, decât găsindu-i imediat o interpretare.

Da, „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” (Luca 2, 14). Frumusețea acestui cântec de laudă și bucurie curată a răsunat sărbătorește în ceruri, la Betleem; o bucurie atât de mare, încât a avut ecou de-a lungul veacurilor în inimile tuturor credincioșilor adevărați. O bucurie ce acoperă distanțele dintre om și om, om și Dumnezeu. O fericire intens personală, și totuși aparținând tuturor oamenilor și întregii creații. O bucurie ca la nașterea Mântuitorului. O bucurie sublimă, în mijlocul nostru, pentru toate timpurile.

„Din înălțimea cerului, Împăratul vine la noi, din curata Fecioară, Dumnezeu fiind, dar în vremea din urmă Cuvânt întrupat ca să cheme la Sine, din stricăciune, pe omul zidit întâi” (Canonul Nașterii, cântarea 3).

„Umila Fecioară își alăptează Copilul și, în fundal, sugerat de acești îngeri, eonii (spiritele) se manifestă ei înșiși, cerurile cu dimensiunile lor cosmice, o întinsă umbră pierzându-se în Calea Lactee; Fecioara, cu diadema ei de stele, Îl hrănește cu lapte ceresc pe Mântuitorul veacurilor” [Jean Danielou, *The Presence of God* (traducere din „Le Signe du Temple”, by Walter Roberts) London: A.R Mowbray and Co., Ltd., pag. 21-22].

De aceea, Arhanghelii sunt legați de toate tainele vieții lui Iisus. Gavriil străjuiește Bunavestire, toate bunele vestiri, pe Maria, pe Zaharia, pe Iosif, pe păstori și tot alaiul unde el este personajul principal. Rafail străjuiește faptele divine, miracolele, vindecările, el este îngerul din Vitezda care tulbură apele tămăduitoare și tot el este mângâietorul, protectorul. Sunt îngerii care-L slujesc pe Iisus în pustiul ispitirii și-L întăresc în agonie” [Jean Danielou, *The Presence of God* (trans. of „Le Signe du Temple”, by Walter Roberts) London: A.R Mowbray and Co., Ltd., pag. 22].

2. Cei trei magi (Matei 2, 1-12)

Credința că toate stelele se află sub puterea îngerilor capătă confirmare în steaua care i-a condus pe cei trei oameni înțelepți din Răsărit să I se închine Copilului-Hristos, în Betleem.

Magii, sau oamenii înțelepți din acele vremuri, credeau că steaua putea fi Îngerul unui mare om, fravashi (spirit în limba persană) sau echivalentul său. Cuvântul fravashi nu trebuie să ne tulbure, pentru că îngerul, într-un sens, este corespondentul spiritual al virtuților, formând un complement natural al omului pe care-l păzește, la fel cum diavolul poate fi echivalentul rău al instinctelor noastre rele. Magii erau oameni de știință, astrologi; de aceea, în răbdătoarea lor observare a cerurilor, ei puteau înțelege cel mai bine cum se poate revela un înger într-o cometă mai degrabă decât altceva. Dacă simplului păstor apariția îngerului Domnului cu aspectul său omenesc îi era credibilă, astrologului i se părea convingătoare o nouă și neașteptată mișcare a unui astru ceresc.

„Neamul, ce era altădată în umbră, a văzut acum lumină strălucită; iar pe cei păgâni, Fiul, aducându-i Tatălui moștenire, a împărtășit har tainic acolo unde stăpânea păcatul” (Canonul Nașterii, cântarea 5).

Omul simplu și needucat și omul de știință, fiecare în felul lui, au văzut și au înțeles semnul și, ascultând de el, au mers să se închine copilului. Într-asta constă marea lecție a celor două povestiri. Cunoaștere și simplitate, bunăstare și sărăcie, au fost puse la picioarele lui Iisus. Prin magi, știința a adus omagiu religiei; prin păstori, omul obișnuit L-a slăvit pe Dumnezeu. Lângă fiecare a mers îngerul conducător și participant, plin de bucurie al închinării.

La fel e și astăzi, când fiecare creatură își urmează adevăratul său destin, care

este să-L iubească și să-L adore pe Dumnezeu. Dar noi adesea ne refuzăm destinul, care înseamnă să-L iubim și să-L adorăm pe Dumnezeu. Ca și satana, preferăm, în egocentrismul nostru, să urmăm calea propriei noastre proslăviri și, ca el, cădem în luptă și durere, departe și mai departe de Dumnezeu, unicul și singurul nostru rost adevărat.

Nu tot așa se petrece cu magii. Așa cum Ruskin spune atât de frumos: „Acești oameni, în ceea ce-i privește, vin - vă rog insistent să observați asta - nu să vadă, nici să vorbească, ci să I se închine, să-și arate respectul. Nu sunt nici curioși, nici vorbăreți, ci supuși” [Letter XII, December 23, 1871].

Supunerea aceasta le-a permis magilor să fie înștiințați într-un vis că nu trebuie să dezvăluie nimănui succesul căutării lor. Nu s-au dus să se laude lui Irod. Au mers mai departe, bucurându-se cu smerenie, știind că la timpul potrivit Dumnezeu le va descoperi totul.

Credința zilnică îi conferă omului o mai grabnică cunoaștere a Adevărului. Viața exemplară a păstorilor și a magilor, cu răbdare fideli treburilor lor, apropiați de Dumnezeu în înțelegerea lor, se cuvine a fi urmată cu bucurie. Chiar dacă nu putem să vedem în afără, putem înăuntrul inimilor noastre să auzim cetele cerești și, cu ele, să-I aducem laude Regelui nou născut.

„Toți cei ce erați cufundați în pierzare, izbăvindu-vă de sub mânia celui rău, ridicați-vă cu cântări de laudă, slăvind pe Hristos, pe Binefăcătorul, Cel ce a venit la noi din marea Lui milă” (Canonul Nașterii, cântarea 4).

3. Fuga

(Matei 2, 13-20)

„Scoală-te și fugi”. Pe când Iosif, Fecioara Maria și Pruncul Hristos erau încă în Betleem, pe când cântecele de laudă mai răsunau încă în urechi și pe când vizita magilor le era încă vie în mintea lor, a sosit chemarea neașteptată la fugă! Încă o dată nu auzim din partea lui Iosif nici un protest și nici din partea Mariei. Ascultând de porunca îngerului, ei și Copilașul au luat calea amară a exilului.

Aici ne aflăm în fața uneia din cele mai dure enigme ale vieții: când este drept să rămâi pe loc să întâlnești dezastrul și când e bine să fugi? În care mod este Dumnezeu mai bine slujit? Porunca îngerului către Iosif a fost: „Ridică-te și fugi”, în realitate n-a fost o fugă, nici abandonarea unei cauze sau a unui popor, ci îndeplinirea unei chemări. Nu din frică, ci din ascultare, Iosif a îndepărtat pe noul născut și pe Mama Lui de falsa siguranță a unui loc cunoscut și i-a dus la, aparent lipsa de siguranță a necunoscutului.

Evangelistul ne lasă aici să urmărim cu imaginația noastră aceste trei figuri singuratice, făcând călătoria periculoasă, prin pustiu. Egiptul a fost inevitabil asociat în mințile israeliților cu sclavia și exilul, deși, în vremea lui Iisus, acolo se afla o colonie de evrei prosperă și cultivată. Ceea ce se reliefează în istorisirea simplă, neînflorită, a lui Matei, este încrederea în cuvântul îngerului; Iosif, fără să pună întrebări, apucă pe drumul plin de pericole, expunând pe Mamă și Copil primejdiilor unei călătorii pe meleaguri străine. Și aceasta e o icoană dragă pictorilor, pe care fiecare dintre ei a zugrăvit-o după concepția lui. Dar există o trăsătură comună tuturor tablourilor și descrierilor verbale: lumina protectoare care învăluie pe cei trei. Este o supunere a tuturor primejdiilor în fața puterii spirituale a acestor trei personaje solitare, aparent lipsite de apărare, într-o lume

potrivnică. Nu toți artiștii au pictat puterea pe care au simțit-o acolo, adică aceea a îngerului păzitor, dar nu există tablou în care să nu se facă într-un fel simțită, chiar dacă nu vizibilă.

Fuga în Egipt ar trebui să fie o alinare și o încurajare pentru mulți care azi pribegesc departe de cămin și țară. Pentru că ei, de asemenea, și-au părăsit totul, pentru a salva ceva mult mai prețios decât orice în lume, adică libertatea credinței.

„Urmându-L pe Prunc, în exil, să devenim și noi străini pentru lume. Văzând naștere străină, să ne înstrăinăm de lume, mutându-ne mintea la cer. Că pentru aceasta Preaînaltul Dumnezeu pe pământ S-a arătat om plecat, vrând să tragă la înălțime pe cei care-i cântă: Aliluia!” (Acatistul Bunei Vestiri, Condac 8).

„Scoală-te... și fugi”. Iosif nu a plecat singur, ci a luat cu el pe Mamă și pe Prunc, așa cum întotdeauna este de datoria noastră să o facem. Ortodoxul poate pururea să-L aibă pe Dumnezeu cu el, în inima lui. „Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor” (Matei 28, 20).

Ce poartă omul în inima lui este important. „Ci să fie omul cel mai ascuns al inimii” (1 Petru 3, 4), așa cum spune Sfântul Petru. Dacă fugim, doar acesta poate fi motivul fugii noastre. Poate ne e dat să auzim vocea îngerului chemându-ne, așa cum i-a chemat pe Iosif să se întoarcă, nu unde dorea el s-o facă, ci unde a fost trimis, în neînsemnatul Nazaret. Și aici e o lecție pentru exilați: drumul și destinația întoarcerii noastre nu trebuie să fie după propria noastră alegere, ci trebuie să ne întoarcem în locul și la datoria pe care Dumnezeu le-a pregătit pentru noi.

Fie ca rugăciunea către îngerul care păzește pribegia noastră să fie ca noi, care-L purtăm pe Dumnezeu Iisus Hristos în inimile noastre, să luăm fără greș drumul dreptății. Putem foarte bine să găsim calea cea bună prin ușile care sunt închise mai curând, decât prin cele deschise. Nu multora le-a fost dată vederea clară a lui Iosif, dar

încrederea lui calmă și credința implicită pot ușor fi și ale noastre. Astfel, mâna conducătoare a îngerului pe umerii noștri poate fi simțită de fiecare dintre noi și cuvintele psalmistului pot răsuna cu adevărat: „Că îngerilor Săi va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale. Pe mâini te vor înălța ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău” (Psalmi 90, 11-12).

Faptele atât de intens umane ale Cuvântului întrupat, trăite de Iisus, ilustrează în multe momente atitudinea Sa privind îngerii. Strâns legate, viața și învățătura Sa vor fi întotdeauna modelul prin care să ne conducem propriile noastre vieți. „Adevărat, adevărat zic vouă: cel ce crede în Mine va face și el lucrările pe care le fac Eu și mai mari decât acestea va face, pentru că Eu Mă duc la Tatăl” (Ioan 14, 12).

Vom vedea că învățătura lui Iisus despre îngeri și contactele Sale personale cu ei sunt o parte integrantă a misiunii Sale. Ar fi o nesăbuiță să ignorăm toate acestea.

Cum spunea Jean Danielou, care a scris atât de convingător despre îngeri și misiunea lor: „Suntem martorii apariției Arhanghelilor care, prin Gavriil, vor înconjura de-acum încolo, pe Iisus Omul, plutind discret, dar întotdeauna prezenți, și nu atât ca să-L laude pe Iisus, cât ca să se afle ei înșiși în înaltul cerurilor, care deja înconjoară Copilul conceput în pântecul Fecioarei. Iată adevărata taină a Omului-Dumnezeu, căruia îngerii Îi aduc laude și care Se micșorează pe Sine smerindu-Se în trup; iată una lângă alta, stau prezența pământescă și cea cerească; eveniment hipercosmic al întrupării. De aici înainte Îl vom găsi pe Iisus înconjurat în tot locul de această prezență dublă. Pe de o parte procesiunea îngerilor însoțește pretutindeni Cuvântul căruia ei Îi sunt strălucirea și hotarul împărăției intelectuale; pe de altă parte, este sărăcia Leagănului. Vom găsi același contrast în Agonie, unde sunt prezente douăsprezece legiuni de îngeri, chiar în clipa sărutului lui Iuda” [Jean Danielou, pag. 21].

Creștinul care înlătură conceptul îngerilor din cel al lumii lui Dumnezeu e ca un om care crede că ține în mâinile lui o cupă de cristal fără cusur, plină cu elixirul vieții;

și tot timpul, cupa are o spărtură și pierde o parte din lichidul prețios care se scurge. Viața Noului Testament înseamnă să acceptăm totul, nu să selectăm și să respingem în mod arbitrar, după un criteriu stabilit de noi înșine, pe baza înțelegerii noastre limitate.

Numai când acceptăm și trăim întreaga învățătură a lui Iisus Hristos, când bem cupa până la capăt, putem deveni pe deplin noi înșine și să atingem dumnezeiasca asemănare cu Dumnezeu, despre care Părinții Bisericii au vorbit cu atâta convingere și pe care atât de puțini dintre noi o înțeleg.

„Toată firea îngerească s-a minunat de lucrul cel mare al întrupării Tale; că pe Cel neapropiat, ca Dumnezeu, L-a văzut om apropiat tuturor, petrecând împreună cu noi și auzindu-ne pe toți: Aliluia” (Acatistul Bunei Vestiri, Condac 9).

Îngerii ispitirii

„Iar Iisus, plin de Duhul Sfânt, S-a întors de la Iordan și a fost dus de Duhul în pustie” (Luca 4, 1).

Iisus a coborât în Iordan pentru a fi botezat, nu pentru că ar fi avut nevoie să fie curățat de păcat ci, mai curând, pentru a face un semn vizibil prin care, cu toată smerenia, S-a așezat în rândul celor păcătoși. El este Mielul lui Dumnezeu care în acest fel a luat asupra Sa păcatele lumii. Iisus nu S-a manifestat niciodată în izolare, ci a împărtășit cu totală simpatie nevoile tuturor oamenilor.

Botezul a fost pentru Iisus ceasul unei concentrate consacrări și încredințări voinței Tatălui Său. Cerurile s-au deschis pentru El și vocea Tatălui I-a vorbit.

Încă de la începutul istoriei sale, omul căzut, pe care diavolul îl învinsese, putea, totuși, să aștepte promisiunea zilei în care avea să-l biruie pe adversarul său. Victoria omului asupra satanei este adevăratul țel al misiunii lui Hristos. El a venit ca „să surpe prin moartea Sa, pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul” (Evrei 2, 14). În cuvintele Sfântului Ioan pentru aceasta s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, „ca să strice lucrările diavolului” (1 Ioan 3, 8).

Bătălia începe pentru Iisus imediat după Botez, în ispitirea pe care El a descris-o apostolilor Săi. Era pentru prima oară de la izgonirea sa din Rai când omul prin Persoana dumnezeiască a Fiului Omului se găsea față în față cu satana. Ispita care L-a hărțuit în timpul celor patruzeci de zile de post și rugăciune a fost chintesența tuturor necazurilor care îi vor urmări pașii pe întregul drum al Crucii și, apoi, și necazurile dintotdeauna ale omenirii.

Putem pricepe întregul înțeles mai bine, dacă ne amintim mereu că Iisus s-a

luptat cu satana de la același nivel; ca „Fiul Omului”, a luat asupra Lui tot păcatul și slăbiciunea omenească și și-a învins adversarul exact acolo unde, la început, el îl doborâse pe om.

Secvențele ispitirii ne sunt redată în diferite feluri de Sfântul Matei și Sfântul Luca. Vom urmări relatarea Sfântului Matei pentru că pare cea mai logică deși, de fapt, numai conținutul relatării este important. Sfântul Marcu acordă doar două versete incidentului, important pentru studiul nostru din cauza referirii la slujirea îngerilor.

În timpul desfășurării misiunii Sale, nevoia de hrană și odihnă reprezenta pentru Iisus o problemă reală. Călătoriile sale erau lungi și trebuia să cheltuiască multă energie când predica și făcea vindecări. Trebuia, de asemenea, să le ceară aceeași rezistență celor ce-L urmau, ca și Lui Însuși: „Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi; dar Fiul Omului n-are unde să-și plece capul” (Matei 8, 20). Deseori trebuia să uite de foamea și setea trupului Său, pentru a sluji cererilor spirituale ale altora. „Între timp, ucenicii Lui Îl rugau, zicând: Învățătorule, mănâncă. Iar el le-a zis: Eu am de mâncat o mâncare pe care voi nu o știți” (Ioan 4, 31-32). Fiind un om adevărat și silindu-se pentru aceasta, foamea și dorința de a-și odihni trupul trebuie să fi fost cu mult mai mari decât ne putem închipui noi în mod obișnuit. „Căci mulți erau care veneau și mulți care se duceau și nu mai aveau timp nici să mănânce” (Marcu 6, 31). Dar Iisus nu ceda niciodată acestor nevoi pe spatele altora. Știm doar despre odihna Lui ca să se roage. Cu toate acestea, în pustie exact asta făcea, se ruga. Și chiar acest moment și l-a ales satana pentru atac.

Odată cu întruparea Cuvântului, cu venirea lui Hristos în mijlocul nostru, binele și răul au fost definite cu claritate. Au încetat de a mai fi subiect de opinie. Odată ce Dumnezeu S-a manifestat El Însuși, răul și-a pierdut caracterul său nebulos și satana a apărut în adevărata sa lumină, o personalitate reală, crezând că era destul de puternic ca să-L ispitească pe Fiul Omului.

Până la venirea Domnului, satana a făcut cam ce i-a plăcut. Lumea era la

cheremul lui, dar lui i-a lipsit mila. Acum, prin întrupare, domnia lui era în pericol iminent. Nu mai putea să se încreadă mult în confuzia înșelătoare, ci trebuia, din contră, să-și adune toate forțele, să se năpustească personal asupra aceluia care l-ar fi putut distruge. De aceea, satana L-a atacat pe Iisus chiar la începutul misiunii Sale. Deoarece adevărata rugăciune este cea mai ascuțită armă împotriva lui, satana întotdeauna încearcă să-i tocească tăișul. Avem multe exemple din acestea în viețile Sfinților, mai ales ale Părinților pustiului..

Întâlnirea din pustiu, prin urmare, nu este o poveste închipuită ci un fapt sigur. Tot ceea ce Iisus a predicat a și luat asupra Sa. A întâlnit răul față către față. Nu-și facea iluzii despre el. Cunoștea realitatea lui și nevoia de a lupta cu el, pe față și fără cruțare. De aceea, le-a și povestit Iisus ucenicilor despre propria Sa întâlnire dramatică cu forțele ce i se opuneau.

Prima încercare a Sa a fost să reziste în timpul lungului post la atât de naturala și omenească foame. Iisus este deci, deopotrivă, omul care are nevoie de hrană și Cuvântul Însuși al lui Dumnezeu, prin care omul este hrănit. Chiar diavolul dorea să știe cui îi va face într-adevăr față. Cine era această Ființă ce nu-și pleca urechea la îmbierile lui? A simțit că se afla în fața unei puteri mai mari decât a oricărui patriarh sau profet însemnat cu care se luptase mai înainte. Satana a simțit, dar n-a știut în fața cui se afla.

Îngerii L-au recunoscut pe Fiul lui Dumnezeu, dar noi nu putem ști dacă lor le-a fost permis să cunoască întreaga iconomie a întrupării. Ei erau în spate, gata oricând să-L servească, știind că ei singuri nu pot salva omul din capcana satanei și s-au bucurat că Însuși Fiul lui Dumnezeu a coborât personal, să-i conducă în misiunea lor. Mulți dintre Părinți interpretează rolul îngerilor după întrupare ca fiind de-a-L înconjura pe Hristos în tot locul cu excepția coborârii Lui în iad.

De aceea, diavolul, dorind să știe pe cine are în față, L-a pus la încercare. Are el, sau nu are, puterea să transforme pietrele în pâine? Dar Iisus îi răspunde satanei în

cuvinte întemeiate pe Scriptură și pe experiența din trecut a lui Israel: „Nu numai cu pâine trăiește omul, ci cu tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu” (Deuteronomul 8, 3).

Cât de clar îndreaptă Iisus balanța! Ispitirea pânđește întotdeauna nevoile noastre legitime. Nu e nimic rău în faptul că noi suntem supuși nevoilor materiale. Doar încrederea noastră numai în ele este nelalocul ei. Părinții Bisericii ne învață că, prin botez, satana este exclus din sinele nostru și ca atare se poate apropia de noi numai din afară, mai ales prin nevoile cărnii. Carnea în sine nu ne este dușman, ci mijlocul prin care putem să cădem.

Apoi, satana l-a așezat pe Iisus pe acoperișul Templului și i-a spus: „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te jos fiindcă scris este: El va trimite îngerii Săi, să te apere”. Încă o dată, satana vrea să știe singur cu ce adversar are de-a face. Ispitirea pentru Iisus era să cedeze dorinței de a face această dovadă. Satana a căutat să-L îndemne s-o ia pe scurtătură, să ocolească durerile, dezamăgirile și moartea. Mai târziu, cuvintele vor fi: „Dacă tu ești Hristosul, mântuiește-Te pe Tine Însuși și pe noi” (Luca 23, 39). Dar Iisus spune: „E scris iarăși, să nu-L ispitești pe Domnul Dumnezeuul tău”. Sfântul Luca are motivele lui când face din această ispitire punctul culminant al narațiunii sale, pentru că tocmai aici există acea subtilitate primejdioasă pentru o natură foarte spirituală.

Cât despre noi înșine, există întotdeauna pericolul să abuzăm de bunăvoința răbdătoare a lui Dumnezeu. Este posibil să te crezi atât de sigur de iertare și de prezența susținătoare a îngerilor tăi, încât nu mai ești grijuliu să nu păcătuiești și consideri că poți să faci rău, contând anticipat pe milostivirea Sa. Atunci când noi „ispitim pe Dumnezeu”, nu vom găsi mâinile îngerilor care să ne susțină, ci mai curând batjocura diavolului care ne târâie în jos.

Că Iisus a fost ispitit, ne stă mărturisire propriul Său cuvânt. Asta face uimitor de palpabile propriile noastre ispite. Le scoate din imperiul speculației teoretice și le așază exact în realitatea concretă a fiecărei zile. În același timp, trebuie să ne dăm seama că

ispitirile lui Hristos au fost spirituale și foarte teologice. Istoria grăitoare a lui Iisus ne mai învață că, în astfel de momente de încercare, îngerii stau alături și așteaptă cum L-au așteptat pe El! Oare inimile lor mari și credincioase au tremurat în ceasul când Domnul lor S-a smerit de bunăvoie, din dragoste pentru om, îngăduind să fie ispitit așa cum sunt faptele Sale neascultătoare? Probabil că ar fi vrut să alerge alături de El, dar nu, au trebuit să stea deoparte; bătălia nu se încheiase încă!

Satana I-a arătat apoi lui Iisus toate împărățiile lumii și slava lor, spunând că toate pot fi ale Lui, ca să le transforme după voie, dacă i se va închina, acceptând autoritatea și puterea satanei de a desăvârși treburile lumești! I-a fost așezată în fața ochilor, întreaga perspectivă a ceea ce ar însemna folosirea puterii sale absolute, pentru a forța lumea să-I accepte învățăturile, ca să se împlinească salvarea noastră. Dar dorința puterii personale, la orice nivel, înseamnă să nu se țină seama de Dumnezeu, să I se uzurpe tărâmul, să I se pună la încercare și să I se smulgă cu forța ceea ce este doar al Lui. „Înapoia mea, satano, pentru că scris este, te vei închina la Domnul Dumnezeuul tău, și numai pe El Îl vei sluji”. Este, desigur, răspunsul ultim. Satana e bătut, dar nu învins încă. Se va întâmpla asta doar după răstignirea și învierea Domnului. De aceea, omul este încă angajat în bătălia cu satana, pentru că ultimul soroc este întotdeauna „vremea ce va veni”, căci nici o individualitate în această lume nu este încă deplină, ci numai în Dumnezeu Iisus Hristos.

Trebuie să luăm aminte că: Limbajul menit să descrie eroismul uman este în întregime străin Noului Testament. Evenimentele vieții și morții lui Iisus nu au fost gândite ca un fapt uman, ci ca un fapt Dumnezeiesc, lucrat în carne și sângele omenesc, ceea ce este cu totul altceva.

Și „apoi diavolul L-a părăsit (pentru un moment) și iată îngerii au venit să-I slujească”.

După încercările din pustiu, cetele îngerești L-au înconjurat pe Domnul ca să-i

slujească cu dragoste și grijă: El a fost Domnul lor în chip mai deplin în acel ceas, decât oricând mai înainte. „Voi mă numiți Învățător și Domn; și bine ziceți, pentru că sunt” (Ioan 13, 13). Da, „învățător”, mai întâi Lui Însuși ca om. Asta este ceea ce cere și de la noi, să ne înfrânăm pe noi înșine și să ne păzim de orice ispitire. De altfel, acest lucru nu este o simplă închipuire, ci un fapt duhovnicesc.

Există o diferență subtilă între noi și îngerii în materie de ispitire. Îngerii nu sunt ispitiți cum suntem noi. Satana a născocit păcatul din propria lui voință și apoi l-a ispitit pe om. Omului, păcatul i-a adus moarte; îngerilor degradare. Păcatul nu este inerent naturii nemuritoare a îngerilor, cum este pentru natura muritoare a omului. Iată teribila pedeapsă a Satanei și a îngerilor lui: au făcut ceea ce nu era în natura lor să facă. Diavolul, în înverșunarea chinurilor sale, caută să ne aducă sub stăpânirea sa și, odată aflați în puterea lui, e cu neputință să o sfărâmăm noi înșine. Numai prin Hristos suntem izbăviți de puterea păcatului. Nu suntem niciodată „obligați” să păcătuim, deși este în natura noastră căzută să o facem.

„Orice răutate, deci orice patimă impură este lucrarea minții lor (a diavolilor). Dar deși au libertatea să-l atace pe om... ei nu au puterea de-a birui pe nimeni, pentru că stă în puterea noastră să primim sau nu atacul” [Sfântul Ioan Damaschinul, Expunere a credinței ortodoxe (Dogmatica), Book II, capitolul IV, pag. 20, in Nicene and Post-Nicene Fathers, vol. IX Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1955].

Ispitirile lui Iisus în pustie nu au fost nici pe departe sfârșitul, ci doar începutul încheștării pentru mântuirea omului.

Zarurile erau aruncate: forțele binelui și răului se înfruntau disputându-și destinul ultim al omenirii. Hristos nu se luptă pentru supremația lui Dumnezeu - să nu facem niciodată această greșală - ci pentru mântuirea omului. Omul singur nu-l poate răpune pe prințul acestei lumi pentru că, așa cum spune Pavel: „În sfârșit, fraților, întăriți-vă în Domnul, și întru puterea tăriei Lui îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu ca să

puteți sta împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva domniilor, împotriva stăpânilor, împotriva căpeteniilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății răspândite în văzduhuri” (Efeseni 6, 10-12).

În timp ce noi nu putem câștiga bătălia împotriva diavolului, Hristos a și făcut-o: trebuie doar să ne luăm crucea și să-L urmăm. Dumnezeu s-a făcut om, ca să-l elibereze pe om din îndrăcirea care-l ținea înlănțuit. Iată marea taină, minunea și slava, o slavă la care participă îngerii, dar pe care n-o pot săvârși. Prețul victoriei a fost crucea, iubirea transfiguratoare a unui Dumnezeu preamilostiv.

Nici un adevărat căutător al lui Dumnezeu nu este cruțat de arșița drumului prin pustie. Pentru că Hristos merge înaintea lui, atunci când va merge și el, îi va găsi pe îngeri acolo așteptându-l așa cum a făcut-o Iisus.

„Slujitor al lui Dumnezeu și păzitorul cel prea ales al meu, care ești tot timpul lângă mine păcătosul, care mă izbăvești de toată facerea de rău a diavolilor, care pretutindenea mă așezi pe cărările cele dumnezeiești și care mă îndemni spre viața cea nesticăcioasă, roagă-te pentru mine!” (Condacul Canonului către îngerul păzitor).

Îngerii în slujirea și învățătura Domnului

1. Îngerul Păzitor

După cele 40 de zile de arșiță în pustia aridă a muntelui de lângă Iordan, Iisus S-a reîntors printre oameni, ca să-i învețe, să-i vindece și să-i mântuiască. Puterea și adâncimea cuvintelor Sale sunt atât de mari, încât comentariile scrise despre El au umplut numeroase volume, din vremea Apostolilor până în zilele noastre. Există atâta belșug de înțelesuri, atâta veșnicie în cele spuse, încât, întotdeauna, un sens nou și adaptat vremurilor iese la lumină, răspunzând în permanență nevoilor fiecărei epoci. Înțelegerea Sa divină, precum și profunzimea înțelegerii Sale umane fac învățăturile lui Iisus de neclintit.

Una din cele îndrăgite și, adeseori, foarte greșit înțelese afirmații, este chiar aceea pe care ne întemeiem credința în îngerul păzitor. Arătând înspre un copil, Iisus a spus: „Vedeți să nu disprețuiți pe vreunul din aceștia mici, că zic vouă: Că îngerii lor, în ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Matei 18, 10). Acest lucru a dus la ideea că copiii sunt angelici prin natura lor și că, atunci când mor mici, automat devin îngeri. Această erezie, în unele cazuri, a mers atât de departe, încât a dat naștere ideii că ființele umane, în general, dacă sunt foarte bune, pot deveni îngeri. Nu există autoritate scripturală care să îndrituiască (permită, îngăduie) această credință stranie: această noțiune nu se află nici în Noul Testament apocrif, nici în scrierile Părinților. Iisus a afirmat foarte clar, când a vorbit despre viața omului după moarte: „Căci sunt la fel cu îngerii și sunt fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii” (Luca 20, 36). Egali da, dar nu transformați în îngeri. Ei (îngerii) sunt dintr-o rasă diferită de a oamenilor, sunt duhuri și au fost creați

îngeri, așa cum noi am fost creați oameni, și nu alt soi de animal sau plantă. Există o ordine profundă și plină de putere în creația lui Dumnezeu, ce nu poate fi răsturnată. Dorința însăși de a răsturna această stare este un păcat, deci avem nevoie de o întoarcere, iar nu de o modificare a legii și ordinii divine.

Iisus ni l-a arătat pe om transfigurat, în adevărata sa lumină. Există o subtilă diferență între transfigurarea și transformarea omului. Prima se referă la spiritualizarea substanței; a doua pare că indică remodelarea sa. Ca oamenii să devină îngeri, ar trebui ca Domnul să răstoarne propria Sa ordine a creației în care fiecare lucru, fiecare viață și fiecare perioadă de timp își au locul lor rânduit. Omul poate deveni egal îngerului, în virtutea învierii și prin Hristos - așa cum vom observa pe larg, mai târziu - poate să se ridice chiar deasupra îngerilor, dar niciodată nu va deveni înger. O asemenea credință ar ține de conceptul păgân al reîncarnării sau al transmigrării sufletelor.

Citatul despre îngerul copiilor, luat în sine, ar duce la presupunerea că ei, copii, au un înger păzitor, dar dacă-l citim în contextul lui Matei 18, vom vedea că Iisus era preocupat să definească însușirile care ni se cer pentru a ajunge în rai. A fi smerit cu inima, sau smerit cu mintea, este cel mai bun pașaport pentru rai: „Și chemând la sine un prunc, l-a pus în mijlocul lor. Și a zis: Adevărat vă zic vouă: De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor” (Matei 18, 2-4).

Acesta a fost răspunsul la întrebarea: „Cine e mai mare în Împărăția cerurilor?”. Iisus a indicat calitățile copilăriei, ca un ideal spre care să năzuim. El nu vorbea de mintea copilărească ci de duhul copilăros curat. Mintea curioasă, perseverentă, inocența și încrederea sunt caracteristici ale copiilor. Un copil nu cunoaște falsa mândrie, nici falsa smerenie. Se știe că Iisus se adresa cu „turmă mică” celor ce-L urmau : „Nu te teme, turmă mică” (Luca 12, 32). Și nu ne asigură mereu că suntem copiii lui Dumnezeu? Tocmai în numele acestei calități de copii ai Săi ne-a fost dat îngerul păzitor.

Cuvintele lui Iisus se referă la vechea credință, în îngerul păzitor. După Daniel

(10, 13), aceasta este dată în special popoarelor, ca îngerul promis lui Moise și văzut de oameni ca o coloană de foc noaptea și ca un nor ziua: „Eu însumi voi merge înaintea ta și te voi duce la odihnă” (Exodul (Ieșirea) 33, 14). David îl concepea pe înger ca protejând pe toți cei cu adevărat credincioși: „Străjui-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei” (Psalmi 33, 7). Iisus a fost Cel care ne-a arătat că fiecare dintre noi avem propriul nostru înger. Evreii vedeau mântuirea prin comunitatea lui Israel și, ca atare, era suficient un fel de înger colectiv sau comun. Dar Iisus ne-a învățat că o comunitate se mântuiește prin fiecare ins, astfel că fiecare dintre noi, ca un copil deosebit al lui Dumnezeu, are un înger personal, înălțând demnitatea noastră umană.

„Sfinte îngere, cel ce stai înaintea pătimășului meu suflet și al vieții mele cele ticăloase, nu mă lăsa pe mine păcătosul, nici nu te depărta de mine...” (Rugăciune către Îngerul Păzitor, Cartea ordodoxă de rugăciuni).

2. Îngerii morții și ai dreptății

Și în ceasul morții noastre, îngerii sunt cu noi, însoțindu-ne peste prag. Iisus ne spune acest lucru în frumoasa parabolă a omului bogat și a lui Lazăr, cerșetorul de la poarta sa (Luca 16, 19-31). Din cuvintele sale putem deduce că îngerul nostru păzitor nu este din aceeași cerească tovărășie care, la sfârșitul lumii va despărți pe cei buni de cei răi, și pe care-i numim îngerii dreptății.

Îngerul nostru păzitor ne însoțește de-a lungul timpului, ocrotindu-ne pașii șovăielnici ai prunciei, aventurile copilăriei și scăpându-ne din multe strâmtorări. (Care dintre noi nu și-a ținut răsuflarea la vreo pozna prea îndrăzneată a unui copil și n-a fost de acord că ei, copiii, trebuie să aibă un înger păzitor?). Îngerul care ne păzește de-a lungul anilor vieții noastre pământești, cu toate urcușurile și coborâșurile ei, și care ne poartă acum spre adevăratul prag al noului început, ne trece în alte mâini angelice, sau cel puțin așa se pare.

În orice caz, nu pornim în această ultimă călătorie singuri. Un înger, sau poate mai mulți, sunt cu noi chiar și atunci. Acest fapt ar trebui să ne fie o adevărată alinare când vedem că cei pe care-i iubim pleacă, sau când ne pregătim s-o facem noi înșine. La urma urmei, cu ce se deosebește aceasta de o călătorie într-o țară îndepărtată? De aceea, Biserica are rugăciuni pentru cei ce mor, prin care invocă prezența unui înger al luminii care să însoțească sufletul ce pleacă.

Enoh, ale cărui descrieri despre șeol (iadul) le folosește Domnul nostru în parabola lui Lazăr, are un frumos verset despre activitatea rugătoare a îngerilor, în numele nostru: „Și ei au cerut și mijlocit și s-au rugat pentru copiii oamenilor și dreptatea curgea în valuri, în fața lor, ca apa” [R.H. Charles, *The Book of Enoch*, London: Society for Promoting Christian Knowledge, p. 58].

Și Iisus a vorbit despre rolul îngerilor ca împlinitori ai dreptății lui Dumnezeu. Tălmăcind Apostolilor Săi parabola neghinei din grâu (Matei 13, 24-41), Iisus reliefează că gândurile și impulsurile rele - boabele de neghină - sunt semănate de dușman, satana, în mijlocul semințelor bune. Semințele de neghină, ori copiii celui rău, vor fi adunate la vremea secerișului și arse. Mai departe, Iisus spune că „secerătorii sunt îngerii”. Această imagine a îngerilor ce-L însoțesc pe Fiul Omului este împrumutată din cea folosită de Enoh când descrie pe Dumnezeu, Cel care împarte dreptatea. Domnul nostru o întărește prin cuvintele din parabola cu plasa de pecuit azvârlită în mare (Matei 13, 47-48): „La sfârșitul lumii, îngerii vor ieși și vor despărți pe cei răi de cei drepti” (Matei 13, 49).

Vorbind despre a doua venire, Iisus încă o dată îi descrie pe îngeri ca heraldzi (ofițeri, dregători) ai dreptății înfricoșătoare și ai răsplății: „Și El (Fiul Omului) va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai lui Dumnezeu din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini” (Matei 24, 31, Marcu 13, 27).

Îngerii înșiși nu cunosc dinainte evenimentele, ei nu sunt decât trimiși din veac să facă voia lui Dumnezeu, să îplinească misiunea lor de diaconi, de slujitori. Descriind întâmplările acelor zile de pe urmă, Iisus spune: „Iar de ziua și ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii, nici Fiul, ci numai Tatăl” (Matei 24, 36).

În ceasul acela chiar Iisus va fi mediatorul nostru în fața tribunalului ceresc. El ne-a promis mărturia Lui, dacă rămânem credincioși cuvântului Său. Și zic vouă: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor și Fiul Omului va mărturisi pentru el înaintea îngerilor lui Dumnezeu” (Luca 12, 8). Firește, îngerii așteaptă să vadă atitudinea noastră față de Hristos. Ei se așteaptă ca noi să fim credincioși Domnului nostru, înainte de-a ne arăta prietenie. Dacă nu suntem loiali, nu putem aștepta nimic altceva decât dispreț îndurerat din partea lor din cauza naturii și a întregii lor ființe care nu acceptă compromisul. Lipsă de loialitate pe care nici chiar Iisus n-o va apăra. „Iar cel ce se va

lepăda de Mine înaintea oamenilor, lepădat va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu” (Luca 12, 9). Ce gând înspăimântător! Sfântul Marcu folosește sintagma „mă voi rușina de el” (Marcu 8, 38) în loc de „el va fi lepădat”. În zilele noastre poate că „împietrit” este mai potrivit, căci pentru popoarele ce trăiesc în spatele Cortinei de fier teama de ridicol, mai degrabă decât teama persecuției, îi face pe mulți necredincioși.

Nestatornicia și superficialitatea noastră poate fi motivul pentru care îngerii noștri nu văd întotdeauna fața lui Dumnezeu.

3. Diavolul și îngerii lui

Orice discuție despre îngerii aflați în slujirea Domnului ar fi incompletă dacă n-am vorbi și despre îngerii căzuți. Credița în posesiunea demonică era generală pe vremea lui Iisus Hristos. O concepție pe care mulți o consideră azi neluminată, obscurantistă și superstițioasă, în acele secole, pentru mulți, era o interpretare răspândită, aplicată unor fapte care nu puteau fi imediat explicate altfel, sau erau de neînțeles. Astăzi, folosim alte cuvinte, dar cunoaștem aproape la fel de puțin despre, să spunem, cei dereglați mintal, tot atât cât cunoșteau oamenii de atunci care credeau în posesiunea demonică, incluzând aici, fără discriminare și alte categorii de dereglări. Astăzi, desigur, folosim șocuri electrice ca să „exorcizăm”, deși cunoaștem foarte puține lucruri din cele ce se întâmplă. Dar Iisus „izgonea diavoli”, pe deplin conștient de ceea ce se întâmplă. Se lupta cu răul sub toate formele sale, oriunde îl întâlnea.

Dar nu cu problema exorcismelor ne ocupăm aici, ci cu învățăturile lui Iisus și atitudinea Lui față de forțele răului. Iisus folosea limbajul vremii Sale. Dar am merge prea departe dacă ne-am închipui că Iisus Însuși credea în mituri. Mai degrabă, în toate relatările acestea, trebuie să vedem în primul rând continuarea luptei lui Iisus cu satana, care a început în pustie.

Iisus învăța despre realitatea lumii care este rea și despre boală ca rezultat al păcatului colectiv al lumii, mai degrabă decât al unui păcat anume, sau al unui anume păcat individual. Este pur și simplu rezultatul nemijlocit al puterii satanei asupra lumii. De obicei, pe unii oameni Hristos îi ierta pentru participarea la păcat, datorită calităților lor spirituale și astfel îi vindeca. „Căci ce este mai lesne a zice: *Iertate sunt păcatele tale* sau a zice: *Scoală-te și umblă?*” (Matei 9, 5). S-a exprimat despre femeia care avea o infirmitate de 18 ani, ca fiind legată de satana (Luca 13, 16) susținând că ea avea tot atât de mult dreptul de a fi eliberată de El, ca oricare bou sau asin, care trebuia să fie dezlegat din grajd și dus la adăpat. Astfel, Iisus consideră vindecările Sale ca o dezlegare de rău și numai iertarea lui Dumnezeu putea împlini așa ceva. „Nu e ușor să ierți. A ierta înseamnă mult mai mult decât a lăsa la o parte faptul că ești îndreptățit să ceri plata păcatului sau răzbunare; este iubirea ce suferă durerea și rușinea, cu voința puternică de a mântui” [George A. Buttrick, „Exposition on St. Matthew” in *The Interpreter’s Bible*, vol. 7, New York: Abingdon Press, p. 35].

Aceasta, Iisus, cu adevărat o făcea din plin.

Iisus elibera oamenii, nu negând existența răului, ci recunoscând adevărul existenței păcatului și identitatea autorului răului pe care îl numea „un mincinos, tatăl minciunii” (Ioan 8, 44), cu alte cuvinte, o personalitate reală căreia trebuie să i te împotrivești, să o răstorni și să o învingi.

Când fariseii l-au acuzat pe Iisus că a scos diavoli cu Belzebut, El a spus: „Dacă satana e izgonit prin satana, înseamnă că el însuși este dezbinat și cum va rezista

împărăția lui?”. Și mai departe spune: „Cum poate cineva intra în casa unui om puternic și să-i ia toate bunurile, dacă nu-l leagă mai întâi pe omul cel puternic?”. Astfel, Iisus spune că ori îl legăm pe satana, ori el ne leagă pe noi și pentru asta avem nevoie de El, de Iisus Hristos, pentru că „Cine nu este cu Mine este împotriva Mea și cine nu adună cu Mine risipește” (Matei 12, 24-30). Ar fi bine să ne amintim aceste cuvinte adeseori.

Există o altă comparație, despre obiceiurile diavolilor, pe care am experimentat-o adesea, dar n-am recunoscut-o întotdeauna. Uneori ne simțim bine și siguri de noi pentru că tocmai am fost curățiți printr-un exercițiu spiritual și ne găsim deodată teribil de uimiți în fața faptului că un incident absolut trivial poate să ne smintească. Iisus știa acest lucru foarte bine.

„Când duhul cel necurat iese din om, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă și, negăsind, zice: *Mă voi întoarce la casa mea, de unde am ieșit*. Și, venind, o află măturată și împodobită. Atunci merge și ia cu el alte șapte duhuri mai rele decât el și, intrând, locuiește acolo; și se fac cele de pe urmă ale omului aceluia mai rele decât cele dintâi (Luca 11, 24-26).

Într-adevăr, trebuie să ne păzim întotdeauna de arhiinamicul nostru și să nu ne culcăm pe lauri pentru că nu în zadar Petru l-a numit „un leu răcnind, căutând pe cine să înghită” (1 Petru 5, 8). Trebuie să ne păstrăm casa plină cu duhul lui Dumnezeu. Nu e nici un pericol atât de mare ca mulțumirea de sine.

Tot așa, în parabola cu neghina și grâul, Iisus spune clar că sămânța cea rea este semănată de satana sau, în cea cu semănătorul, că el smulge sămânța bună din inimile noastre. Nici nu-și îndulcește vorbele despre soarta diavolilor și a celor înșelați de el: „Atunci va zice și celor de-a stânga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui” (Matei 25, 41).

Una din caracteristicile noastre creștinești, unul din semnele care ne deosebește, care ne singularizează, este faptul că nu mai simțim nevoia să ne temem de

satana: „Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele Meu, demoni vor izgoni, în limbi noi vom grăi” (Marcu 16, 17).

Relatarea din Marcu (5, 1-13) referitoare la legiunile de diavoli pe care Iisus le-a exorcizat dintr-un om îndrăcit și care au intrat într-o turmă de porci, care s-a aruncat de pe deal în mare și s-a înecat, este de un interes special. Este o scenă care, la prima vedere, e greu de înțeles; dar, de fapt, este cât se poate de limpede. Nu este o alegorie; cu adevărat demonii se aflau acolo. Iisus este confruntat cu un rău care își spune singur *legiune*, „pentru că suntem mulți”. Ei sunt conștienți de puterea cu care sunt înfrunțați și cer îndurare și permisiunea de a merge în altă parte. Iisus le îngăduie să intre într-o turmă de porci din apropiere. Aceasta se aruncă în mare, să moară, nu pentru că Iisus a dorit asta, ci pentru că răul este autodistructiv. Răul distruge orice atinge și, în cele din urmă, se distruge pe sine însuși.

Sistemele despotice materialiste sfârșesc în dezastru aducând foamea în marile țări producătoare de cereale peste care domnesc, nu pentru că doresc foametea, ci pentru că sămânța corupției se află în însăși răutatea sistemului. Aceia în care intră diavolul sunt cei pe care el îi împinge în cele din urmă în oceanul disperării, până când el însuși nu mai are unde se duce, decât mai adânc, în abisul propriei sale nefericiri.

Iisus Hristos cunoaște sfârșitul Satanei, pentru că l-a știu de la început și l-a văzut căzând: „Am văzut pe satana ca un fulger căzând din cer” (Luca 10, 18). Este o referință la viziunea lui Isaia: „Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineții” (Isaia 14, 12-17). Unii comentatori au văzut în aceste cuvinte un strigăt de triumf din partea lui Iisus, când ucenicii s-au întors victorioși dintr-o misiune în care exorcizaseră duhurile rele. Dar un strigăt de biruință nu-L caracteriza pe Iisus. Este cu mult mai mult o neclintită afirmare a unui fapt care pentru noi nu este o dovadă de credință superstițioasă, ci de adevărată cunoaștere.

4. Bucuria îngerilor

După ce a spus cele două splendide parabole despre oaia cea pierdută și drahma de argint (Luca 15, 1-10), Iisus a făcut această analogie: „Zic vouă, așa se face bucurie îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăiește” (Luca 15, 10)

Îngerii se bucură și ne primesc pe fiecare dintre noi, care ne pocăim. Ce plin de dragoste este cuvântul de bun venit, cu mult mai generos, cuprinzător și purificator decât orice împăcare omenească. O altă interpretare a acestor două parabole este că cele 99 de oi sau cele 9 drahme de argint sunt îngerii acelor lumi care n-au căzut și nu au nevoie de mântuire. Dar oaia pierdută este lumea noastră, pentru care Hristos le-a părăsit pe toate celelalte ca să vină s-o caute, „drahma” rătăcită pentru a cărei mântuire Și-a dat viața.

Credința în Sfinți îngeri și încrederea în îngerul păzitor fac indiscutabil parte din învățăturile lui Dumnezeu Iisus Hristos.

Cuvintele Lui justifică încrederea noastră în ei și validează rugăciunea noastră smerită: „Înger al lui Hristos, păzitorul meu cel sfânt, acoperitorul sufletului și al trupului meu, rogu-te luminează-mi această zi și de toată viclenia vrăjmașului mă izbăvește; povățuiește-mă înspre tot lucrul bun și așează-mă pe calea mântuirii. Amin” (din Cartea Ortodoxă de Rugăciuni).

Sfârșitul și noul început

1. Ghetsimani

Pe măsură ce misiunea Lui se apropia de sfârșit, S-a aflat confruntat din nou și mai intens ca înainte cu primele ispite pe care le biruise în pustie. Nu trebuie să uităm cuvintele criptice ce încheie acel episod: „Și diavolul, sfârșind toată ispita, s-a îndepărtat de El, până la o vreme” (Luca 4, 13). Satana și-a continuat atacurile în diverse moduri: ispita puterii i-a fost adesea propusă lui Iisus, uneori impusă cu forța: „Cunoscând deci Iisus că vor veni să-L ia cu sila, ca să-L facă rege, S-a dus iarăși în munte, El singur” (Ioan 6, 15).

Știm că Iisus a luptat neîncetat împotriva răului sub toate formele, dar acum, la sfârșit, toate puterile răului s-au adunat într-un mare efort, urmărind o distrugere finală.

De această dată, spre deosebire de vremea nașterii Sale, n-a apărut nici un înger care să-i spună să fugă. De data aceasta trebuia să facă față încercării singur, pentru că acum, prin moartea Sa, avea să mântuie lumea și să câștige coroana slavei. Putea să cheme îngerii în ajutorul Său, dar a îndepărtat acest gând: „Sau ți se pare că nu pot să-L rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri?” (Matei 26, 53). Prietenii Săi pământești aveau să-L părăsească și pe prietenii Săi cerești nu îi va chema! Putem înțelege bine cuvintele Sale sfâșietoare: „Acum sufletul Meu e tulburat, și ce voi zice? Părinte, izbăvește-Mă de ceasul acesta. Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta” (Ioan 12, 27). Pentru asta se născuse, fusese salvat din mâinile lui Irod, fusese adus înapoi din Egipt, crescuse în înțelepciune, fusese botezat, slujise, învățase oamenii și îi tămăduise: toate acestea pentru a-l mântui pe om și pentru a sfârâma

puterea satanei: „Acum este judecata acestei lumi; acum stăpânitorul lumii acesteia va fi aruncat afară. Iar Eu, când Mă voi înălța de pe pământ, îi voi trage pe toți la Mine” (Ioan 12, 31-32).

Aici, în câteva cuvinte, avem totul rezumat: stăpînire a oricărui rău prin ultima Sa jertfa. Această jertfa n-a fost oferită zadarnic, pentru ca să distrugă ceva ce nu exista! Atât de preocupați suntem să urmărim învățătura lui Iisus, încât avem tendința să interpretăm greșit sfârșitul, fără de care învățătura Sa ar fi asemenea învățăturilor atâtor oameni captivanți, interesanți, luminați mai înainte și de atunci încolo - învățături minunate, fără îndoială, dar nu dătătoare de viață. Chiar înlăturarea prințului acestei lumi a fost rațiunea întrupării Sale; și de asemenea, rațiunea morții Sale în forma în care s-a produs: „Dacă trupul Său s-ar fi îmbolnăvit și cuvântul l-ar fi părăsit în această credință, cât de nepotrivit ar fi fost. El, care a vindecat trupurile altora, să neglijeze propria-i sănătate? Cum ar fi fost crezute minunile Sale, vindecările, dacă ar fi fost astfel? Apoi, iarăși să presupunem că, fără vreo boală, ar fi tăinuit trupul Său undeva și apoi deodată să reapară și să spună că a înviat din morți. Ar fi fost privit mai curând ca un povestitor de basme. Și pentru că n-ar fi existat mărturia morții Lui, nimeni n-ar fi crezut în învierea Sa. Sau cum ar fi putut fi declarate sfârșitul morții și victoria asupra ei, dacă Domnul n-ar fi făcut ca moartea să se petreacă în fața tuturor, ca prin trupul său nestricăcios să dovedească de aici înainte că moartea a fost desființată și golită de conținut... Moartea a venit în trupul Său, așadar, nu de la sine, ci prin acțiune vrăjmașă, astfel ca Mântuitorul să poată desființa definitiv moartea, sub orice formă i-ar fi fost ea oferită... Cum ne-ar fi putut cheama dacă n-ar fi fost răstignit, pentru că numai pe cruce un om moare cu brațele deschise? Din nou, văzduhul este sfera diavolului, acest dușman al rasei noastre care, căzut fiind din cer, încearcă împreună cu celelalte duhuri rele, care au participat la neascultarea sa, să țină sufletele departe de adevăr și să oprească creșterea acelor care încearcă să-L urmeze... Dar Domnul a venit să alunge diavolul și să curețe văzduhul și să facă o cale pentru noi, sus, spre cer...” [Sfântul Atanasie, Întruparea Cuvântului lui

Dumnezeu, translated by a Religious of C.S.M.V. New York: The Macmillan Company, 1951].

Dacă ne-a fost dat ca exemplul lui Iisus să ne mântuiască și să ne fie de folos în propria noastră încheștare individuală cu răul și moartea, atunci el trebuie să devină relevant pentru fiecare dintre noi. Pentru ca exemplul Său să fie real, trebuia să-Și supună puterea divină luptei și mărginirii omenești și să-Și plece voința Sa omenească în fața voinței Sale divine. Numai pe măsură ce începem să înțelegem această profunzime a tainei, realizăm imensa singurătate a patimilor și a ceasurilor din Ghetsimani. Nu e de mirare că sudoarea Sa era ca picăturile de sânge. Trupul muritor al lui Iisus nu voia să moară; iubitoarea Sa inimă omenoasă nu putea îndura trădarea prietenilor Săi. Ca Dumnezeu, avea deplina cunoaștere a păcatului lumii, pentru care urma să moară. Toată mâhnirea omului, de până la El și după aceea și-o asumase în acel ceas. S-a rugat să treacă paharul de la El în acea ultimă și teribilă luptă cu o durere nemăsurată, pe care numai Dumnezeu o putea cunoaște, înțelegând îngrozitoarea ticăloșie de care era capabil omul. A implorat pe cei mai apropiați și dragi prieteni, pe care-i avea, să vegheze cu El, să nu-L lase singur. Dar ei erau obosiți. Și nici nu le era dat atunci să-și dea seama de profunzimea mâhnirii lui Iisus și intensitatea cu care dorea un alt sfârșit, nu pentru El însuși, ci pentru om. De două ori S-a întors la însoțitorii Săi, căutând parcă întărire, o cale de ieșire, „dar ei dormeau”.

N-a existat decât un singur răspuns: „Părintele Meu, dacă nu este cu putință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, făcă-se voia Ta” (Matei 26, 42). Ca să nu-l beau! Aici era soluția. Nici o mâhnire nu e biruită, nici o durere vindecată, nici un dezastru nu poate fi înlăturat, până ce cupa amărăciunii nu e sorbită până la fund.

Încă odată, și pentru ultima oară, îngerii L-au susținut în chinul așteptării; în acel ceas, întregul destin al omului atârna în balanță. Va accepta Iisus paharul? Mai era încă timp să-l respingă. Iuda nu-i dăduse încă sărutul trădării. Înțelegând cu o

atotvăzătoare claritate întreaga imensitate a răspunderii Sale, intolerabila povară a durerii lumii, Iisus și-a plecat capul: „Nu voia Mea, ci a Ta să se împlinească” (Luca 22, 42).

În timp ce se ruga în agonie, „Un înger din cer s-a arătat Lui și-L întărea” (Luca 22, 43). Odată lupta terminată și ispitirea înlăturată, îngerii puteau să se adune în jurul Lui, să-L întărească și să-L încurajeze să meargă fără șovăială pe acest drum teribil, pe care și-l alesese. Marșul triumfător pornise - calea împărătească fusese deschisă. Nimeni în acea clipă n-a recunoscut în „omul disprețuit... și cel din urmă dintre oameni, om al durerilor și cunoscător al suferinței” (Isaia 53, 3) pe Regele Slavei! Dar îngerii, da!

Doar în plecăciune și tăcere, fără cuvinte, în inefabilă contemplație, putem într-adevăr comenta prezența îngerilor în acel ceas al supremei încercări. În Grădina Edenului, Adam trădase neamul omenesc, în grădina Ghetsimani, Iisus îl mântuia.

2. Golgota

Deși nu citim nimic despre îngerii buni sau răi de la locul răstignirii, în lumina celor petrecute înainte, ne putem cu greu îndoii că ei n-ar fi fost prezenți. Într-un ultim efort, pentru a câștiga o bătălie deja pierdută, satana s-a străduit să ajungă la Iisus prin batjocurile mulțimii amatoare de senzații, care se îmbulzea în jurul Crucii.

„Hristos, regele lui Israel, să se coboare de pe cruce, ca să vedem și să credem” (Marcu 15, 32). Cu perspicacitate diavolească, satana a intrat într-unul din cei ce sufereau cu Iisus. „Dacă Tu ești Hristos, mântuiește-Te pe Tine Însuși și pe noi” (Luca 23, 39). Aceasta era doar o repetare a primei ispitiri din pustiu. Iisus a răspuns doar rugându-se Tatălui Său și supunându-se legii cărnii, pe care și-o asumase.

Arta creștină, de-a lungul secolelor, a pictat îngerii plutind deasupra Crucii și, putem presupune că, în adevăr, ei erau prezenți și L-au însoțit pe Domnul lor, chiar când a coborât în iad, ca să-i elibereze pe cei ce erau acolo, ținuți prizonieri.

Există credința conform căreia Crucea a fost înfiptă acolo unde a crescut pomul cunoașterii. Ne putem duce cu gândul mai departe și să credem că ea a fost făcută din același lemn cu pomul:

„Că unde este multă înțelepciune este și multă amărăciune, și cel ce își înmulțește știința își sporește suferința” (Ecclesiastul 1, 18), spune profetul, și nu ne-a spus Iisus să ne luăm crucea și să-i urmăm? Într-adevăr, întreaga cunoaștere lumească pe care am acumulat-o, abia dacă ne-a făcut mai fericiți sau abia dacă a transformat pământul în paradis. Dar acum, doar încărcându-ne cu greutatea cunoașterii noastre ne putem întoarce de unde am plecat, pentru a regăsi acea bucurie pe care nimeni nu ne-o poate lua, și astfel, cu adevărat, să fim egali cu îngerii. Cercul s-a închis în întregime.

„Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia” (1 Corinteni 15, 22). Îngerii care odinioară i-au alungat pe Adam și Eva din rai, deschid acum ușa pentru întoarcerea lor.

3. Piatra

Cine a dat piatra la o parte? Aceasta este întrebarea la care cei necredincioși nu pot răspunde în mod satisfăcător. Toate argumentele, aduse pentru a infirma învierea, se poticnesc de piatra care pecetluia mormântul lui Iisus. Într-un efort de a micșora uriașul eveniment al învierii, s-a făcut mare caz de micile diferențe din cele 4 Evanghelii. Dar fără folos, pentru că faptele esențiale sunt aceleași, în toate.

N-a fost găsit nici un agent omenesc care să poată da piatra la o parte: nici atunci, nici după două mii de ani de investigații, dispute și de căutări științifice.

Cele 4 Evanghelii ne spun cum atunci când s-au ivit zorile în Ierusalim, femeile care-L slujiseră pe Domnul în misiunea Lui s-au grăbit spre mormânt, ca să îndeplinească ultimele ritualuri de îmbălsămare, întrerupte vineri seara, din cauza apropierii Sabatului: „Și ziceau între ele: Cine ne va prăvăli nouă piatra de la ușa mormântului?” (Marcu 16, 3). Nu este de mirare că s-au înspăimântat și au ajuns repede la concluzia că vreun dușman furase trupul iubit al Domnului.

Fariseii au avut același gând, doar din alt punct de vedere. Ei s-au temut ca nu

cumva prieteni ai lui Iisus să fi luat cu ei trupul și să pretindă apoi că a înviat din morți; de fapt, ei l-au implorat pe Pilat să pună pază la mormânt, ca să prevină o asemenea eventualitate. Aceste străji erau cei care, după cum ne spune Matei, l-au văzut pe înger dând piatra la o parte: „Și iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer și venind, a prăvălit piatra și ședea deasupra ei. Și înfățișarea lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. Și de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau și s-au făcut ca morți” (Matei 28, 2-4).

„Îngerul Învierii a fost un mesager al puterii: un cutremur a zguduit pământul și mâinile îngerului au putut rostogoli cu ușurință piatra masivă. Îngerul a fost un mesager al curăției: el a fost ca un fulger în descoperirea luminii și ca zăpada în judecata sa despre întunecimea faptelor omenești. A băgat groaza în inimile oamenilor și i-a amuțit” [George A. Buttrick, „Exposition on the Resurrection” in *The Interpreter’s Bible*, vol VII, p. 616].

Oamenii de pază au fost mituiți ca să tacă, ori să răspândească ideea cum că Apostolii au furat trupul lui Iisus. Dar Apostolii înșiși erau întristați, și nici nu se gândeau la așa ceva. Ei nici măcar n-au însoțit femeile la mormânt. Ne putem foarte bine închipui cât de uimite au fost femeile și cât de alarmate. Încă o dată îngerul folosește cuvintele ce revin ca un veșnic refren de-a lungul întregii Scripturi: „Nu vă temeți”. Cuvinte pline de duioșie și înțeles, pe care mereu, mereu, îngerii le folosesc ca să liniștească spaimile oamenilor. Cu atât mai mult cât de alinătoare au fost aceste cuvinte când femeile, cuprinse de cea mai autentică frică au privit în mormântul gol, cum li s-a părut acesta înainte să-i zărească pe îngeri: „Și au văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus” (Ioan 20, 12). După Sfântul Matei, era unul, după Sfântul Luca și Sfântul Ioan erau doi. „De ce căutați pe cel viu printre morți” (Luca 24, 5). Astfel au întrebat îngerii, în cuvinte care au răsunat prin secole ca una din cele mai importante întrebări puse vreodată omului. În impactul teribil al momentului, nu trebuie să fim surprinși că femeile n-au văzut toate exact același lucru și nici nu l-au relatat la fel! Pe

de altă parte, evenimentul a fost scris mult mai târziu. Oricum, ce a putut ieși la lumină cu desăvârșire, manifestându-se cu claritate, este mormântul gol și prezența îngerilor.

Îngerii anunță învierea, așa cum vestea nașterii lui Hristos a fost auzită în vestirea lor: „Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul” (Luca 2, 10); acum, desigur, mesajul aduce mai multă bucurie și este mai bine înțeles: „A înviat... mergeți repede și spuneți apostolilor!” (Matei 28, 6-7).

Tot timpul, îngerii L-au înconjurat pe Domnul pe pământ, chiar dacă prezența lor nu era totdeauna vizibilă, dar în orele glorioase s-au arătat aceluia care meritau să-i vadă.

Sfinții îngeri sunt parte din slava lui Iisus, așa cum este și aura Sa. Grăbiți să simplificăm lucrurile, ca să-L coborâm la nivelul nostru și insistând mai mult pe umanitatea Sa, tindem să uităm că niciodată n-a încetat să fie Dumnezeu și, prin urmare, nu s-a despărțit de îngerii Săi; Iisus este întotdeauna cu noi așa cum a promis: „Și iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor” (Matei 28, 20). Așa cum noi stăm în prezența Lui și îngerii stau la fel. Așa cum au dat la o parte piatra ce pecetluia mormântul, tot așa îndepărtează de la noi obsacolele ce ne închid drumul spre adevăr.

Strânși, laolaltă, tăcuți în fiecare noapte de Paști, lăsăm în urma noastră biserica întunecată, mergând în procesiune în jurul ei, cu luminările aprinse, în timp ce cântăm cu solemnitate: „Învierea Ta, Hristoase, îngerii o laudă în ceruri și pe noi pe pământ ne învrednicești cu inimă curată să Te slăvim”. Așa cum am făcut-o de-a lungul veacurilor, revenim pe urmele pașilor acelor femei credincioase care, în acea primă dimineață de Paști, s-au întors cu teamă în suflete, în căutarea mormântului iubit. Ca și ele, stăm în fața ușilor închise, așteptând. Fără voie, inima tresaltă, după cum, atunci când citim Sfânta Evanghelie, cuvintele izbucnesc puternic într-un strigăt de bucurie: „Hristos a înviat!”. Preotul bate la ușă: „Deschideți porțile pentru Împăratul Slavei”. Ușile se deschid, luminările subțiri, aprinse, transformă biserica goală într-o mare de lumină,

tămâia mirosind a trandafiri se înalță, mormântul este gol, dar slava lui Dumnezeu este prezentă. „Hristos a înviat! Adevărat a înviat!”. Răsună din fiecare piept, în timp ce credincioșii se întorc în biserică pentru a-și exprima bucuria și a-și cânta cântecul de laudă; noi pe pământ, și îngerii în înalturi, într-un singur glas al credinței și al unei cunoașteri inatacabile. „Hristos a înviat, a înviat din morți!”.

4. Înălțarea și a Doua Venire

Timp de 40 zile de la Înviere, Iisus a mers printre prietenii Săi, a fost văzut de ei, a vorbit cu ei, a cinat cu ei, a călătorit cu ei, i-a învățat multe taine privind Împărăția lui Dumnezeu, a frânt pâinea și le-a încredințat sarcina misionară și împuternicirea lor apostolică. Chiar și atunci, apostolii sperau într-un alt miracol care să restaureze domnia lui Israel, atunci și acolo. Cu răbdare, Iisus le spunea din nor că timpul și anotimpurile sunt în mâna lui Dumnezeu; de ajuns că Sfântul Duh va fi printre ei: „Și acestea zicând, pe când ei priveau, S-a înălțat și un nor L-a luat de la ochii lor. Și privind ei, pe când El mergea la cer, iată doi bărbați au stat lângă ei, îmbrăcați în haine albe, care au și zis: Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer? Acest Iisus care S-a înălțat de la voi la cer, astfel va și veni, precum L-ați văzut mergând la cer” (Faptele Apostolilor 1, 9-11). Există o frumoasă icoană rusească a acestei scene, în care cele două figuri albe, sfinții Îngeri, se amestecă în mulțimea discipolilor. Ea exprimă, așa cum cuvintele nu pot exprima, intimitatea aceluia moment. Este o pictură care inspiră bucurie și respect, care s-ar cuveni

să ne fie adesea prezentă în minte, pentru că întotdeauna îngerii sunt cu noi când privim în înalt și-L adorăm pe Iisus Hristos!

Maica Domnului, apostolii și cei doi îngeri privesc înspre înalt, către cer, unde Iisus este deja așezat pe tron, vestind a doua venire. Îngerii Îl poartă în înalturi într-un arc de lumină, așa cum L-au văzut Isaia și Iezechiel în viziunea lor despre Dumnezeu. Iisus cel preaiubit este Hristos, Împăratul plin de putere, Pantocrator, Judecătorul temut, binecuvântând poporul și încredințându-L de iubirea Lui nestrămutată și milostivirea Sa.

Îngerii L-au însoțit pe Domnul la ceruri într-un nor de slavă: „Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță” (Psalmi 46, 5). La porțile cerului ei au strigat: „Ridicați, căpetenii, porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra Împăratul slavei. Cine este acesta, Împăratul slavei? Domnul Cel tare și puternic, Domnul Cel tare în război. Ridicați, căpetenii, porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra împăratul slavei. Cine este acesta Împăratul slavei? Domnul puterilor. Acesta este Împăratul slavei” (Psalmi 23, 7-10). Astfel, Fiul Omului intră ca să poată sta la dreapta lui Dumnezeu: „Pe acesta (mâna dreaptă) Dumnezeu a lucrat-o în Hristos, sculându-L din morți și așezându-L de-a dreapta Sa, în ceruri” (Efeseni 1, 20).

Să nu se creeze în mintea noastră vreo confuzie din cauza frumuseții limbajului simbolic, ci să căutăm să-l înțelegem corect. „Cum ar putea ca El, care nu e mărginit, să aibă o mână dreaptă limitată la un loc. Mâna dreaptă și mâna stângă înseamnă ceva mărginit. Dar noi înțelegem dreapta Tatălui ca fiind slava și cinstea dumnezeirii, în care Fiul lui Dumnezeu exista ca Dumnezeu înaintea tuturor timpurilor și din aceeași esență cu Tatăl și în final devine carne, locuiește un trup, carnea Lui participând la slavă. Pentru că doar El, cel întrupat este adorat într-o singură iubire de către întreaga creație” [Sfântul Ioan Damaschinul, Expunere a credinței ortodoxe (Dogmatica), Book IV, capitolul 2, pag. 74 in Nicene and Post-Nicene Fathers (Series Two), Vol. IX, Grand Rapids, Michigan: Wm B. Eerdmans Publishing Co., 1955].

Prin faptul Înălțării Domnului și a puterii Sale mântuitoare, „omul” este și el înălțat, cu El și prin El, și poate fi așezat chiar printre îngerii. Mai presus de toate, Preacurata Fecioară Maria, Maica Domnului, este mai presus decât heruvimii și serafimii, și pe drept este numită Regina Cerului.

Rolul final al Sfinților îngeri în destinul oamenilor va fi la Parusie sau la a Doua Vestire. Pentru această credință deosebită găsim multe și clare referințe în Noul Testament. Iisus descrie astfel a Doua Sa Venire: „Vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și cu slavă multă. Și va trimite pe îngerii Săi cu sunet mare de trâmbiță și vor aduna pe cei aleși din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini” (Matei 24, 30-31). După parabola Sa cu cele 10 fecioare și cea a talanților, Iisus dă din nou o descriere a celei de-a doua veniri: „Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El, atunci va șede pe tronul slavei Sale” (Matei 25, 31).

Pe Sfântul Pavel îl liniștea gândul întoarcerii triumfale a lui Iisus Hristos, iar orice creștin credincios va fi cuprins în același nor, pentru a-L întâmpina pe Domnul la chemarea Arhanghelului. „Pentru că Însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întâi. După aceea, noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiți, împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh, și așa pururea vom fi cu Domnul” (1 Tesaloniceni 4, 16-17). La răstignire toți plâneau, dar așa cum le făgăduise Iisus: „întristarea voastră se va preface în bucurie” (Ioan 16, 20), așa s-a și întâmplat: la înălțare, în momentul despărțirii pământești de El, Apostolii s-au bucurat.

Parusia (a doua venire) va fi în viitor, când vom vedea slava deplină a lui Dumnezeu și a cetelor cerești. Până atunci, îngerii și arhanghelii sunt aici printre noi, pentru că ei sunt frați ai noștri mai mari, păzindu-ne, învățându-ne, bucurându-se și întristându-se cu noi, dar, mai presus de orice, amplificând corul adorării noastre.

„De aceea, cu îngerii și arhanghelii și cu toate cetele cerești, slăvim și cântăm preacinstit numele Tău, mai ales laudându-Te și zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Dumnezeu al oștirilor cerești, cerul și pământul sunt pline de Mărirea Ta; slavă Ție Doamne, Cel Prea înalt, Amin” - (Cartea de rugăciuni zilnice).

Îngerii în Biserica Primară

1. Sfântul Petru și Sfântul Ioan

Sfântul Luca, istoricul demn de încredere, pornește relatarea Faptelor Apostolilor înfățișând începuturile Bisericii creștine cu cele 40 de zile ale arătării lui Iisus prietenilor Săi, între Înviere și Înălțare. De-a lungul acestor 40 de zile, Domnul i-a învățat pe cei ce-L urmau o mulțime de lucruri, despre Împărăția lui Dumnezeu, dezvăluindu-le și cele ce nu fuseseră scrise, dar care au continuat să trăiască în inima Bisericii și au fost transmise din generație în generație prin Sfânta Tradiție.

Înălțarea n-a produs o ruptură definitivă a legăturii lui Iisus cu Apostolii Săi: în mod vizibil, El S-a înălțat la cer „dar în mintea lor El era mereu prezent” [Sfântul Grigorie de Nyssa, Oratio Catechetica, 32, as cited in Robert Payne, The Holy Fire, New York: Harper and Brothers, 1957, pag. 149].

În momentul în care Iisus le-a dispărut din vedere, Apostolii au realizat prezența sfinților îngeri în mijlocul lor și au rămas conștienți de aceasta de-a lungul vieții lor misionare. Îngerii însoțesc activitățile sfinților de la începuturi și până azi. Astăzi, ne îndoim de aparițiile îngerilor până la a nu mai crede deloc în ele. Fără îndoială, găsim întâmplări în Faptele Apostolilor, pentru care nu există așa-zisa explicație rațională. Întâmplările au fost reale, acesta-i un fapt de netăgăduit și, în afară de cazul în care nu suntem pregătiți să-l credem pe Sfântul Luca, trebuie să-l urmăm și să ne încredem în relatarea lui.

Ascultând ultima poruncă a lui Iisus de pe Muntele Măslinilor și în mare măsură fiind încurajați de cuvintele îngerului, Apostolii s-au întors bucuroși la Ierusalim.

Acolo trebuiau să aștepte coborârea Sfântului Duh asupra lor. Mica ceată de oameni, altădată atât de înspăimântată, devine o forță vie și de nebiruit. După Rusalii, plini de curaj și fără teamă, oamenii acestei cete s-au ridicat și L-au propovăduit pe Iisus Hristos, Domnul înviat, unei lumi uimite, neîncrezătoare și tot mai ostile. Deși disprețuiți în cercurile înalte, ei au convertit destulă lume, mai ales din cauza multor semne și minuni ce s-au produs.

Mult înainte ca lumea păgână oficială să ia notă de această înaltă preoție evreiască și partida saducheilor, sperând să-i înspăimânte pe cei ce-L urmau pe Iisus, îl aretaseră pe Petru și Ioan. Sinedriul le-a interzis să predice - o hotărâre pe care Apostolii n-au luat-o în seamă și, în consecință, au fost din nou persecutați și aruncați într-o închisoare bine păzită. Mai târziu când senatul poporului lui Israel a trimis gărzile la închisoarea pentru ca Apostolii să fie aduși înaintea lui spre a fi judecați, spre stupoarea tuturor, închisoarea a fost găsită goală! Căpitanul gărzii templului și mai marele preot au fost foarte uimiți de dispariția ucenicilor și cu atât mai mare le-a fost uimirea când i-au găsit stând liniștiți în templu, învățând poporul.

Ce s-a întâmplat? Sfântul Luca o spune pe scurt: „Iar un înger al Domnului, în timpul nopții, a deschis ușile temniței și, scoțându-i, le-a zis: mergeți și, stând, grațiți poporului în templu toate cuvintele vieții acesteia” (Faptele Apostolilor 5, 19-20). Nu se mai dă nici o explicație. Apostolii înșiși nu par să fi privit această intervenție ca miraculoasă, nici ca o evadare ci mai curând ca o înlăturare oportună a unui obstacol ce stătea în calea planului lui Dumnezeu. Îngerul i-a eliberat din închisoare, nu ca dintr-un pericol; din contră, i-a trimis să facă față primejdiei, predicând în văzul tuturor. Ei mărturiseau viața adevărată ca principiu viu, și nu ca un „mod de viață”, ca viață transcendentală suprafirească înrădăcinată în noi prin Botezul Creștin, care ne înzestreză, așa cum credem, cu un păzitor ceresc. Cel care botează se roagă pentru proaspătul botezat: „Aducă vieții lui(ei) un înger luminos”.

Fără să întrebe nimic, Apostolii au primit intervenția îngerului și, fără ezitare, l-au ascultat. Există un curaj plin de bucurie în această istorisire, o nuanță de îndrăzneală nepăsătoare, care te face să zâmbești; e ca și cum Petru și Ioan ar fi participat dimpreună cu îngerul la o colosală glumă făcută autorităților, prin întoarcerea lor ca să predice în chiar locul de unde fuseseră izgoniți cu forța în ziua precedentă! Da, Apostolii s-au bucurat când au fost socotiți demni să sufere rușine în numele lui Iisus Hristos. Puterea lui Dumnezeu asupra tuturor lucrurilor a fost atât de limpede pentru ei și, în plus, moartea le prilejuia atât de puține temeri încât ei și-au putut permite să sfrunteze orice primejdie.

2. Evadarea lui Petru

(Faptele Apostolilor 12, 3-17)

În perioada unei reînnoite, mult mai intense și virulente persecuții a celor care în acel timp începuseră să fie cunoscuți drept creștini, Petru a fost, încă o dată, întemnițat. Regele Irod tocmai a executat pe Iacov, fratele lui Ioan; Petru a fost zvârlit în închisoare, de data asta bine păzit, ca să nu mai scape. În acest timp, cei plini de credință se rugau cu toată puterea pentru Petru: „Dar când Irod era să-l scoată afară, în noaptea aceea Petru dormea între doi ostași, legat cu două lanțuri, iar înaintea ușii paznicii păzeau temnița. Și iată îngerul Domnului a venit deodată iar în cameră a strălucit lumină. Și lovind pe Petru în coastă, îngerul l-a deșteptat, zicând: Scoală-te degrabă! Și lanțurile i-au căzut de la mâini. Și a zis îngerul către el: Încinge-te și încălță-te cu sandalele. Și el a făcut așa. Și i-a zis lui: Pune haina pe tine și vino după mine. Și ieșind, mergea după înger, dar nu știa că

fapta îngerului este adevărată, ci i se părea că vede vedenie. Și trecând de straja întâi și de a doua, au ajuns la poarta cea de fier, care duce în cetate, și poarta s-a deschis singură. Și ieșind, au trecut o uliță și îndată s-a depărtat de el. Și Petru venindu-și în sine, a zis: Acum știu cu adevărat că Domnul a trimis pe îngerul Său și m-a scos din mâna lui Irod, și din toate câte aștepta poporul Iudeilor. Și chibzuind, a venit la casa Mariei, mama lui Ioan, cel numit și Marcu, unde erau adunați mulți și se rugau. Și bătând Petru în ușa de la poartă, o slujnică cu numele Rodi, s-a dus să asculte, și cunoscând glasul lui Petru, de bucurie nu a deschis ușa, ci alergând înăuntru, a spus că Petru stă înaintea porții. Iar ei au zis către ea: *Ai înnebunit.* Dar ea stăruia că este așa. Iar ei ziceau: *Este îngerul lui.* Dar Petru bătea mereu în poartă. Și deschizându-i, l-au văzut și au rămas uimiți. Și făcându-le semn cu mâna să tacă, le-a istorisit cum l-a scos Domnul pe el din temniță. Și a zis: *Vestiți aceasta lui Iacov și fraților.* Și ieșind, s-a dus în alt loc” (Faptele Apostolilor 12, 6-17).

Citind această relatare, ea ne apare atât de adevărată, încât nu-i putem pune la îndoială autenticitatea. Remarca oamenilor: „este îngerul lui”, indică probabil faptul că frații împărtășeau credința curentă potrivit căreia îngerul păzitor era copia spirituală a celui păzit, făcând astfel o distincție vizibilă între îngerul păzitor și îngerul Domnului.

Petru a fost scăpat de trimisul lui Dumnezeu, nu de păzitorul său personal. Evadarea s-a făcut prin intervenția directă a Domnului. Îngerul păzitor îl ajută pe om în întreprinderile sale bune, răspunde voinței omului de dreptate, pe când îngerul Domnului acționează în afara alegerii libere a omului, când acesta ascultă chemarea lui Dumnezeu. Petru, deși îngreunat de oboseală și somn, crezând că participă la o viziune, s-a supus fără să șovăie.

Întotdeauna revenim la această lege fundamentală a vieții: supunerea în fața voinței lui Dumnezeu. Oare nu din cauza urechilor noastre moderne, atât de puțin dispuse să asculte porunca lui Dumnezeu, se întâmplă că ochii noștri îi văd atât de rar pe mesagerii Săi?

3. Sfântul Ștefan

(Faptele Apostolilor 6, 5-15; 7, 53)

Sfântul Ștefan, diaconul, a fost primul martir creștin. A fost o personalitate ieșită din comun, înzestrat cu un mare talent de organizator. A fost și un cărturar cosmopolit, bun cunoscător al Scripturilor, plin de curaj și de elocință. Înțelepciunea practică a lui Ștefan și puterea sa spirituală l-au pus în conflict cu unii dintre evrei, care l-au adus în fața Sinedriului, țesând împotriva lui false mărturii.

Aflat înaintea acuzatorilor săi, apărarea lui a fost limpede și curajoasă, luând drept mărturie Scripturile. Când citim cu grijă apărarea sa, ne dăm seama că este într-adevăr remarcabilă, dar ea ne va preocupa numai prin acele lucruri care privesc pe îngeri, bineînțeles, pe fundalul înșiruirii tragice a profeților și sfinților pe care Israelul i-a repudiat secole de-a rândul, culminând cu Mesia.

Vorbind despre Moise, într-o referire clară la Exod (Ieșirea) (3, 2), Ștefan confirmă: „Și după ce s-au împlinit 40 de ani, îngerul Domnului i s-a arătat în pustiul Muntelui Sinai, în flacăra focului unui rug. Iar Moise, văzând, s-a minunat de vedenie, dar când s-a apropiat ca să ia seama mai bine, a fost glasul Domnului către el. Pe Moise acesta de care s-au lepădat, zicând: „Cine te-a pus pe tine domn și judecător?” pe acesta l-a trimis Dumnezeu domn și răscumpărător, prin mâna îngerului care i se arătase lui în rug. Acesta este cel ce a fost la adunarea în pustie, cu îngerul care i-a vorbit pe Muntele Sinai și cu părinții noștri, primind cuvinte de viață ca să ni le dea nouă. De acesta n-au voit să asculte părinții noștri, ci l-au lepădat... Voi, care ați primit Legea întru rânduieli de la îngeri și n-ați păzit-o” (Faptele Apostolilor 7, 30-53).

Printre cei prezenți, care l-au auzit pe Ștefan și au încuviințat tacit execuția sa,

era și un tânăr numit Saul care, mulți ani mai târziu, el însuși pe drumul martiriului, a folosit aceleași cuvinte: „Legea a fost rânduită prin îngeri, în mâna unui Mijlocitor” (Galateni 3, 19) și iarăși: „s-a adevărit cuvântul grăit prin îngeri” (Evrei 2, 2). Acestea sunt două dintre foarte puținele ecouri verbale pe care le avem între Faptele Apostolilor și Epistolele Sfântului Pavel. Îngerii Vechiului Testament erau cei care instaurau legea, dar odată ce Domnul Însuși a luat asupra Lui restaurarea lumii, îngerii au devenit prietenii omului.

Prin noua revărsare a harului și adevărului, relația dintre creștin și înger a devenit atât de strânsă încât uneori, în momente deosebite, supreme, cu greu îi mai poți deosebi.

Sfântul Ștefan, a cărui înălțime spirituală i-a mijlocit posibilitatea, în timp ce era pe pământ, să vadă cerurile deschise deasupra lui și pe Iisus stând în prag ca să-l primească, era atât de schimbat la față, încât cei care-l priveau la judecata lui „ațintindu-și ochii asupra lui au văzut fața lui ca o față de înger” (Faptele Apostolilor 6, 15). Prin marea puritate pe care firea sa o atinsese, Ștefan purta deja pecetea prototipului ceresc și putem să facem afirmația că el ajunsese să-și tranșească îngerul, în timp ce pășea prin martiriu direct în brațele deschise ale Domnului său.

4. Corneliu

(Faptele Apostolilor 10, 1-23)

În acei primi ani ai creștinismului, prăpastia dintre evreu și neevreu era imensă, aproape imposibil de trecut; chiar Iisus a trecut-o rar, deși, cu siguranță, intenționa să cuprindă în învățătura Sa pe toți oamenii, pentru că iubirea Sa era cu adevărat universală. Fără îndoială, discipolilor Săi, contactul cu păgânii nu le era numai profund neplăcut, ci și imposibil de împăcat cu educația lor rabinică. A fost nevoie de o intervenție cerească directă care să-l facă pe Petru să încalce legea rasială și religioasă a poporului său. Într-o amiază, în timp ce se ruga pe acoperișul casei unui tăbăcar din Iope, Petru a avut o viziune în care vocea Domnului i-a poruncit să mănânce tot felul de mâncăruri, necurate. Îndată după această experiență deosebită, a fost informat că un grup de păgâni îl aștepta afară, chemându-l să vină la casa unui oarecare Corneliu, un sutaș roman din Cezareea. „Voi știți că nu se cuvine unui bărbat iudeu să se unească sau să se apropie de cel de alt neam, dar mie Dumnezeu mi-a arătat să nu numesc pe nici un om spurcat sau necurat” (Faptele Apostolilor 10, 28).

Cererea sutașului era oarecum neobișnuită; nu intra în obiceiul roman să ceară o favoare de la cineva dintr-o națiune cucerită. Dar lui Corneliu, foarte probabil un păgân aderent al sinagogii, apropiat lui Dumnezeu în minte și inimă, i s-a acordat această viziune. Îngerul Domnului i-a apărut și i-a spus: „Corneliu, rugăciunile tale și milosteniile tale s-au suit, spre pomenire, înaintea lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 10, 4). O fi fost poate îngerul Rafail, cel ce duce rugăciunile noastre lui Dumnezeu? Sfântul Luca nu-l identifică. Îngerul l-a învățat pe Corneliu să trimită după Petru, iar sutașul, fără să șovăie, a ascultat această îndrumare. Petru a venit, a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu și l-a botezat pe Corneliu și casa lui. Convertirea lui Corneliu este o piatră de hotar importantă în istoria Bisericii primare, și Sfântul Luca îi acordă mult spațiu, repetând intenționat

povestea îngerului, tocmai ca să sublinieze importanța primei intrări a unui convertit necircumcis în Biserică.

Se pare că îngerii au fost în mod special trimiși, ca să-i ajute pe noii creștini în dificila și noua lor sarcină a cuceririi lumii pentru Dumnezeu, nu prin spadă sau forță, ci prin puterea iubirii lor nemăsurate pentru Iisus, o iubire atât de plină de putere și transcendență, încât i-a unit pe om și pe înger printr-o cauză comună și printr-un sens comun.

5. Filip

(Faptele Apostolilor 8, 5-13, 26-27)

După moartea lui Ștefan, încă neconvertitul Saul, cu zel de persecutor, a făcut ravagii în Biserica din Ierusalim, împrăștiindu-i pe frați în afara țării. Filip, unul din cei șapte diaconi, ales odată cu Sfântul Ștefan, predica în Samaria cu un succes remarcabil; acolo, predica sa era însoțită de semne, în special atunci când izgonea demoni, așa cum profețise Isaia (35, 6).

I-a apărut un înger și a grăit către Filip; „Ridică-te și mergi spre miazăzi, pe calea care coboară de la Ierusalim spre Gaza: aceasta este pustie. Și ridicându-se, a mers”. (Faptele Apostolilor 8, 26-27).

Filip a ascultat de îndată, a lăsat de o parte treaba în care se angajase, nu s-a

dat înapoi, n-a întrebat nici de ce, nici pentru ce, nici măcar ce se aștepta de la el când va ajunge la destinație. Ce simț minunat al supunerii față de hotărârea cerească! Ce încredere liniștită și neclintită în mesajul angelic! Ne putem lua la întrecere cu supunerea calmă a lui Filip?

Pe când Filip călătorea, s-a întâlnit cu un eunuc etiopian, un dregător al Candachiei, regina Etiopiei. Acest om căuta o tălmăcire a unui pasaj din Isaia. Filip a știut imediat că aceasta este pricina pentru care fusese trimis pe acest drum. L-a luminat pe eunuc, l-a convertit și l-a botezat. Eunucul era din afara comunității lui Israel (Deuteronom 23, 1), astfel încât botezul său este o extindere a misiunii creștine la toate categoriile de oameni.

Cât de des suntem noi înșine trimiși în călătorii asemănătoare, aparent fără țintă, fără motiv, fără finalitate, ca să ne dăm seama că Dumnezeu ne pregătise ceva de făcut tocmai acolo, și tocmai atunci. Rar auzim vocea distinctă căci, spre deosebire de Filip, noi nu suntem stăpâniți de impulsul plin de bucurie de-a împărtăși vestea bună a lui Iisus cu toți oamenii, oricât ne-ar costa aceasta. Dacă ne-ar preocupa cele ale Tatălui nostru mai mult decât cele ale noastre, viețile noastre ar fi pline de semnificație și bucurie și îngerii ne-ar fi tot atât de apropiați cum erau de bărbații și femeile din Biserica timpurie.

6. Sfântul Pavel

Pavel, odată ce a văzut adevărata lumină, și-a dăruit viața și puterea lui Hristos cu toată puterea sa. Era fariseu și bun cunoscător al Scripturilor. Teologia sa a fost solidă: a crezut cu fermitate că Iisus împlinește tot ceea ce e în Lege. Învierea a fost pentru el o dovadă limpede, tot astfel n-a avut îndoieli nici în privința îngerilor.

Așa cum era inevitabil, Pavel la rândul său a fost dus în fața Sinedriului. A semănat vrajbă printre acuzatorii săi, punându-i în situația de a decide dacă era dreaptă sau greșită credința în învierea din morți. Saducheii negau aceste lucruri, în timp ce fariseii credeau în ele; dar toți îl negau pe Hristos Iisus. Întrebarea lui Pavel a învrăjbit cele două fracțiuni. Spiritele erau atât de încinse încât soldații au fost nevoiți să-i ia pe Pavel, de teama că va fi sfâșiat în bucăți. Aceasta, în ciuda avertizărilor date de unii scribi din partida fariseilor: „Nici un rău nu găsim în acest om, iar dacă i-a vorbit lui un duh sau înger, să nu ne împotrivim lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 23, 9).

E limpede că Pavel credea în existența îngerilor, la care se referă convins și explicit în unele din epistolele sale.

Sfântul Luca povestește una dintre experiențele cele mai izbitoare ale lui Pavel, în Malta. Nu sunt vorbe în vânt. Luca însuși a fost în corabie împreună cu el și a fost martor la tot ceea ce s-a întâmplat. Când furtuna a ajuns la apogeu și orice speranță de supraviețuire pentru vas fusese abandonată, Pavel s-a ridicat și a spus: „Căci mi-a apărut în noaptea aceasta un înger al Dumnezeului, al Căruia eu sunt și Căruia mă închin, zicând: *nu te teme, Pavele, tu trebuie să stai înaintea Cezarului. Și iată, Dumnezeu ți-a dăruit pe toți cei ce sunt în corabie cu tine*”. (Faptele Apostolilor 27, 23-24). Acest mesaj i-a dat lui Pavel un nou curaj și o nouă putere încât nu numai că i-a convins pe soldați să nu omoare prizonierii, dar marinarii au prins curaj și, în final, toți au ajuns zdraveni și nevătămați pe

insulă.

Cât de des, în furtunile vieții, îngerul nostru e lângă noi și spune: *Nu vă temeți*. Dar noi nu-l auzim, din cauza zgomotului vântului și al valurilor, din cauza ecoului propriei noastre spaima ori mâhniri care ne asurzesc și ne orbesc.

În Faptele Apostolilor vedem ceea ce am constatat de-a lungul drumului istoriei religioase a omului. Îngerii intervin și se fac văzuți - cu claritate - aceluia pe care-i consideră demni de acest lucru. Ca și în cărțile celelalte ale Bibliei, în „Faptele Apostolilor”, oamenii care-i vedeau pe îngeri erau oameni de acțiune și viziune creatoare, nu visători zadarnici. Petru, Pavel, Ioan, Filip, Corneliu, i-au văzut, și Ștefan la judecata lui reamintea oamenilor despre îngeri.

Fără îndoială că Biserica ce se născuse era plină de putere spirituală și bucurie, că semne și minuni i-au însoțit pe ucenici oriunde s-au dus, că oamenii erau vindecați, morții înviau, că faptele și cuvintele lor convingeau și îi converteau pe ceilalți. Biserica modernă pe alocuri pare în schimb să fi pierdut aceste semne distinctive ale dumnezeirii. Din fericire, conștiința acestor daruri se reîntoarce. Să sperăm că vrednicia de a-i putea vedea pe sfinții îngeri va fi recâștigată, astfel ca vechea rugăciune să răsună încă o dată: „Înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor al sufletelor și trupurilor noastre, de la Domnul să cerem”. Fie ca această scumpă cerere a Liturghiei să nu fie repetată în zadar și răspunsul nostru să fie plin de convingere: „Dă, Doamne!”.

Îngeri în epistole

Majoritatea epistolelor sunt atribuite Sfântului Pavel, prin urmare avem de-a face mai ales cu gândurile sale. Nu e scopul nostru să discutăm aici chestiunea referitoare la autorul unora dintre epistole. Studiul va urma vechea tradiție a Bisericii și titlurile date în toate versiunile autorizate ale Noului Testament.

Sfântul Pavel, în general, este considerat organizator, teolog, călător și scriitor de epistole și suntem înclinați să uităm că el a fost și un mare mistic. Este, de fapt, o remarcabilă îmbinare. El dovedește că un mistic nu este neapărat un sihastru trăind departe de lume și de realitate și că viața de acțiune nu interzice în nici un fel, nici nu exclude, experiențele spirituale. Mai mult, acest fel de viață, în mijlocul lumii, cu siguranță nu împiedică contemplarea dumnezeirii.

Știm că Pavel a fost chemat la apostolat pe drumul Damascului, de Însuși Iisus. Din scrierile lui putem afla că a avut viziuni cerești de mai multe ori. Și, ca exemplu, în a doua sa epistolă către Corinteni, el descrie o astfel de viziune în cuvinte cât se poate de luminate. Când și unde cu exactitate a avut loc, nu știm. El o pomenește aproape ca să se scuze, după ce a enumerat multele sale suferințe și umilințe îndurate în serviciul Bisericii; acestea au fost scrise cam pe la anul 55-57 d.Hr. „Însă a mă lăuda, nu mi este de folos, căci voi veni totuși la vedenii și la descoperiri ale Domnului. Cunoscut un om, în Hristos, care acum patrusprezece ani - fie în trup, nu știu; fie în afără de trup, nu știu, Dumnezeu știe - a fost răpit unul ca acesta, până la al treilea cer. Și-l știu pe un astfel de om - fie în trup, fie în afără de trup, nu știu, Dumnezeu știe - că a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască” (2 Corinteni 12, 1-4). Pavel, de fapt, spune că el nu poate explica dacă a văzut cu ochii săi spirituali sau fizici; tot ce știe este că acea experiență a fost fără îndoială reală, dar ceea ce a văzut nu poate

descrie în cuvinte. Înțelesul termenului „al treilea cer” ne amintește de Enoh. Pavel a avut o viziune a ceea ce puțini privilegiați înaintea lui au văzut și pe care alți sfinți, în rare ocazii au mai avut-o de-atunci încoace. Cu ce fel de ochi văd oamenii în lumea spiritului? Nu pot fi ochi de muritor; totuși ceea ce văd ei memoria lor reține ca ceva ce înțeleg ochii trupului.

Există multe referințe la cetele cerești în epistolele lui Pavel. Se referă la ele în mod firesc și nu teoretic. Fiind și evreu și creștin, el distinge deplin acum rolul îngerilor în Noul și Vechiul Testament.

„Și cu adevărat, mare este taina drepte credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în duhul, a fost văzut de îngeri, s-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă” (1 Timotei 3, 16).

„O viziune văzută de îngeri”, da, îngerii au văzut și au știut toate lucrurile de la început, înainte ca noi să le acceptăm prin credință: numai ei au fost martorii momentului învierii și l-au făcut cunoscut celor ce au sosit la mormânt în dimineața învierii, înainte ca Iisus să se fi arătat prietenilor Săi.

Pavel este întotdeauna conștient de puterea răului. Imediat după cuvintele de mai sus, el atrage atenția că, dacă inspirația în bine ne vine prin îngerii luminii, cei ai întunericului ne duc în ispită. „Dar Duhul grăiește lămurit că, în vremurile cele de apoi, unii se vor depărta de la credință, luând aminte la duhurile cele înșelătoare și la învățăturile demonilor” (1 Timotei 4, 1).

Pavel ne îndeamnă să ne întărim pentru bătălie; el recunoaște în întregime puterea înfricoșătoare a răului cu care trebuie să ne confruntăm: „În sfârșit, fraților, întăriți-vă în Domnul și întru puterea tăriei Lui. Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva domniilor, împotriva stăpânilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății, care sunt în văzduhuri” (Efeseni 6,

10-12).

Sfântul Pavel ne previne ca niciodată să nu lăsăm adversarului nostru viclean nici o breșă prin care ar putea să ne ademenească spre ceva rău: „soarele să nu apună peste mânia voastră, nici nu dați loc diavolului” (Efeseni 4, 26-27). Nu-și face iluzii; se teme însă că satana ar putea să ne biruie, deși noi știm destul de bine de câte resurse dispune (2 Corinteni 2, 11). „Satana însuși se preface în înger al luminii” (2 Corinteni 11, 15).

Sfântul Ioan susține afirmația Sfântului Pavel că noi suntem împinși spre rău de o putere din afara noastră: „Cine săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că de la început diavolul păcătuiește. Pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului” (1 Ioan 3, 8).

Cei ce se îndoiesc de puterea reală a răului, să înceapă să reflecteze asupra acestor cuvinte și asupra jertfei lui Dumnezeu Iisus Hristos făcută pentru noi!

Sfântul Petru îl aseamnă pe diavol cu un leu furios: „Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită. Căruia stați împotrivă, tari în credință, știind că aceleași suferințe îndură și frații voștri în lume” (1 Petru 5, 8-9).

În cei aproape 2000 de ani, care au trecut de când au fost scrise aceste cuvinte, ele au rămas la fel de adevărate. Tributul suferinței se mai plătește încă! „Frăția durerii”, cum a numit-o Schweitzer, apare mai apăsată astăzi, poate, decât oricând. Cum nu prea știm să ne folosim de unire în dragoste și bucurie, suntem uniți de suferință. Cât trebuie să plângă îngerii pentru noi!

Încă din vremurile Vechiului Testament, credința acceptată era că îngerii erau atât de aproape de Dumnezeu, „încât erau aproape Dumnezeu”, instrumente prin care El adesea a comunicat cu omul. Pavel limpezește noua situație creată de Hristos. El

subliniază că în timp ce odinioară Legea îi avea doar pe îngerii pentru ca să vorbească oamenilor, acum noi Îl avem pe Iisus Hristos. „După ce Dumnezeu în vremurile vechi, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prooroci, în zilele acestea de pe urmă, ne-a grăit prin Fiul... Care, fiind strălucirea slavei și chipul ființei Lui... a șezut de-a dreapta slavei, întru cele prea înalte, făcându-Se cu atât mai presus de îngerii cu cât a moștenit un nume mai deosebit decât ei” (Evrei 1, 1-4).

Pavel ne reamintește că, atât timp cât Îl avem pe Fiul lui Dumnezeu drept Călăuză, nu trebuie să riscăm niciodată să ne abatem de la adevăr, pentru că slava lumii a fost dată în mâinile omului pentru că Dumnezeu a devenit om ca să mântuiască lumea. În acest sens, prin Hristos, omul este înălțat deasupra îngerilor. „Pentru că nu îngerilor a supus Dumnezeu lumea viitoare, despre care vorbim... Ce este omul că-l pomenești pe el sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? L-ai micșorat pe el cu puțin față de îngerii; cu Mărire și cu cinste l-ai încununat și l-ai pus peste lucrurile mâinilor Tale. Toate le-ai supus sub picioarele lui. Ci pe Cel micșorat cu puțin față de îngerii, pe Iisus, Îl vedem încununat cu slavă și cu cinste, din pricina morții pe care a suferit-o, astfel că prin harul lui Dumnezeu, El a gustat moartea pentru fiecare om. Pentru că și Cel ce sfințește și cei ce se sfințesc, dintr-Unul sunt toți și de aceea nu se rușinează să-i numească pe ei frați.” (Evrei 2, 5-11). Frăția omului cu Hristos este mântuirea lumii. Misiunea este a noastră și nici unul dintre noi nu poate fi socotit nelegiuit nici chiar cel mai mic, sau cel mai rău dintre noi.

Îngerii pot fi înțeleși greșit și, în zilele păgânismului în care a trăit Pavel, ei puteau fi ușor luați drept zeități înaripate; de aceea Sfântul Pavel ne îndeamnă ferm: „Nimeni să nu vă smulgă biruința printr-o prefăcută smerenie și printr-o fățarnică închinare la îngerii, încercând să pătrundă în cele ce n-a văzut și îngâmfindu-se zadarnic cu închipuirea lui trupească.” (Coloseni 2, 18).

Aceste cuvinte sunt și astăzi tot atât de pline de înțeles precum erau în anul 63 d.Hr. Multe sunt speculațiile fanteziste și erorile gândirii moderne asupra îngerilor și

rolului lor în creație. Circulă multe aserțiuni, de la adevărul sobru până la erezie. Tradiția Bisericii neîmpărțite ne catehizează cu învățătura pe care Sf. Pavel o dădea recunoscând realitatea deplină a celor două lumi, fizică și spirituală, și că întreaga cinstire și slavă este datorată lui Iisus Hristos, Cuvântul Dumnezeuului întrupat. În închinarea către El, toate fapăturile se unesc și se susțin unele pe altele în rugăciune. Să nu iei în seamă acest subiect spunând: „N-am nevoie de intermediar între mine și Dumnezeuul meu”, înseamnă să pui accentul greșit și, pe scurt, să te lipsești de una din marile noastre binecuvântări: puterea rugăciunii unite: „Că mult poate rugăciunea stăruitoare a celui drept” (Iacov 5, 16). Iisus a insistat asupra nevoii rugăciunii colective, comune, și Apostolii Săi au făcut la fel. Adevărata esență a naturii îngerilor este închinarea, așadar a-i chema în rugăciune este firesc și drept.

Ne este greu să concepem cum Dumnezeu, care este de nedefinit, primește rugăciunile noastre, sau pe ce cale ne răspunde. Știm numai că suntem pe deplin îndreptății să vedem în imaginea îngerului nostru păzitor manifestarea iubirii Sale pentru noi. În „Cartea lui Tobit” ni se spune că arhanghelul Rafail duce rugăciunile noastre în fața tronului lui Dumnezeu. Dacă e așa, apoi în nici un alt fel nu se va face mai direct legătura cu Domnul. O replică lumească este televiziunea; primim imaginea de la postul care o transmite; dar ea vine printr-o anumită lungime de undă și noi, pentru acest motiv, n-o considerăm câtuși de puțin indirectă. Mai mult decât atât, nu ne fixăm ochii pe canal, ci pe imagine. La fel, în adorarea noastră, ne concentrăm asupra lui Dumnezeu și folosim fericiți aceste „canale” duhovnicești puse la dispoziția noastră.

Nimic, exceptând propriul nostru păcat, nu se poate interpune între noi și Dumnezeu, după cum și spune Sfântul Pavel: „Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngeri, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă faptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru” (Romani 8, 38-39).

Sfântul Pavel nu neagă realitatea lucrurilor enumerate mai sus, din contră, el subliniază atât adevărul lor, cât și apropierea noastră de Dumnezeu, arătând că oricât de mari ar fi, nu ne pot despărți de Dumnezeu. Faptul că Pavel credea cu adevărat în îngeri este de necontestat. El a avut experiența personală a vederii îngerilor, așa cum el însuși a relatat în Faptele Apostolilor și în epistolele sale. De fapt, ne previne că îi putem întâlni oricând: „Primirea de oaspeți să n-o uitați, căci prin aceasta unii, fără ca să știe, au primit în gazdă îngeri” (Evrei 13, 2).

Denumirile sunt luate mai ales din scrierile Sfântului Pavel. Să indicăm pasajele principale ale Scripturii unde le găsim.

Primul cor:

Serafimi (Isaia 6, 2-6)
Heruvimi (Iezechiel 1, 10)
Scaune (Coloseni 1, 16)

Al doilea cor:

Stăpâniile (Romani 8, 38)
Domniile (Coloseni 1, 16; Efeseni 1, 21)
Puterile (Efeseni 1, 21)

Al treilea cor:

Începătoriile (Efeseni 1, 21)
Arhanghelii (1 Tesaloniceni 4, 16)
Îngerii (passim, passim = în mai multe locuri)

De fapt, cel care a aranjat corurile în felul acesta a fost un mare mistic anonim din secolul al V-lea. Ne este cunoscut sub numele de Dionisie Areopagitul. E posibil ca el să fi scris sub acest nume de împrumut, care să fi fost al unuia dintre discipolii Sfântului

Pavel, pentru că din enumerarea Sfântului Pavel, a conceput inițial tema magnifică a ierarhiei cerești. Aceasta se va vedea în capitolul despre Dionisie.

S-a spus că Sfântul Apostol Pavel considera îngerii ca fiind esențialmente potrivnici omului, dar, cu siguranță, asta este o denaturare. Pavel a fost foarte conștient, după cum am văzut, de puterea ocultă a răului și, de aceea, adeseori atrăgea atenția asupra îngerilor întunericului. El a văzut lucrările lor rele în ticăloșia lumii păgâne în care a trăit. S-a mai zis că a fost aspru față de femei, dar în realitate le-a îndemnat numai spre o modestie demnă, pentru propria lor protecție, îndemnându-le să-și păstreze capul acoperit în biserică: „De aceea femeia este datoră să aibă semn de supunere asupra capului ei, pentru îngeri” (1 Corinteni 11, 10).

Pavel a văzut îngerii mai ales în însușirile lor de adoratori și împlinitori ai voinței divine, îngeri care, din propria lor voință, nu acționează nici pentru, nici împotriva oamenilor, îngeri luminii, ascultători față de Dumnezeu, Izvorul oricărui bine, nu pot fi decât buni. Pe satana cel căzut și pe îngerii lui, Pavel îi consideră ca adversarii oamenilor, cei care-i împing la rău. Pentru o clipă, Pavel pare să fi înlăturat cortina misterului, îngăduindu-ne o întrezărire a slavei cerești, așa cum i-a fost revelată: „Ci v-ați apropiat de muntele Sion și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc și de zeci de mii de îngeri, în adunare sărbătorească, și de Biserica celor întâi născuți, care sunt scriși în ceruri și de Dumnezeu, Judecătorul tuturor, și de duhurile dreptilor celor desăvârșiți. Și de Iisus, Mijlocitorul Noului Legământ... al Cărui glas, odinioară, a zguduit pământul, iar acum, vorbind, a făgăduit: „Încă o dată voi clătina, nu numai pământul, ci și cerurile... De aceea, fiindcă primim o împărăție neclintită, să fim mulțumitori, și așa să-I aducem lui Dumnezeu închinare plăcută, cu evlavie și cu sfială” (Evrei 12, 22-29).

În pasajul de mai sus avem rezumatul credinței lui Pavel cât și intuiția sa mistică despre Soborul ultim, dinaintea tronului lui Dumnezeu a tuturor creaturilor Lui, lăudând și Mărint pe Domnul lor, la a căror laude noi răspundem prin vechiul imn

ambrozian:

„Pe Tine, Dumnezeule, Te laudăm; pe Tine, Doamne, Te mărturisim. Pe Tine, veșnicule Părinte, tot pământul te cinstește, Ție toți îngerii, Ție cerurile și toate puterile, Heruvimii și Serafimii îți cântă fără încetare: „Sfânt, sfânt, sfânt e Domnul Savaot, pline sunt cerul și pământul de Mărirea slavei Tale”.

Îngerii în Cartea Apocalipsei

Sfintele Scripturi se sfârșesc cu Cartea Apocalipsei Sfântului Ioan, prea iubitul ucenic și evanghelist. O carte atât de plină de metafore, încât nu este ușor de înțeles și rămâne deschisă multor interpretări, dar cât de potrivită ca să încheie propria carte a lui Dumnezeu! Apocalipsa ne înfățișează Biserica ieșind biruitoare din orice încercare. Pentru Sfântul Ioan, adevărații evrei erau creștinii. El a văzut, ca și noi, că Biserica creștină reprezintă continuarea comunității poporului ales al lui Dumnezeu. Biblia revelează, pe măsură ce înaintăm în ea, perenitatea Bisericii pe pământ. În această „Biserică” s-a născut Iisus și tot în ea i s-a comunicat Sfântului Ioan Revelația.

Ioan a scris din preaplinul revelației sale; timpul și locul sunt doar figuri de stil. A vizualizat „Războiul Cerului” (Apocalipsa 12, 7), care s-a purtat în cer, înaintea timpurilor, ca fiind încă prezent în luptele noastre aici, pe pământ, astăzi. El a văzut și

sfârșitul oricărei lucrări în cerul nou și în pământul nou (21, 1), ca un fapt sigur, situat mai presus de timp și eternitate. Între începutul timpului și veșnicie el a văzut tensiunea constantă și înfruntarea dintre bine și rău, la care toate fapăturile participă până când „cerul dintâi și pământul dintâi” vor trece. Biruința neîndoielnică a luminii asupra întunericului îi este foarte limpede fiului lui Zevedeu. Prețul a fost sângele Mielului și sângele Sfinților și Martirilor.

Apocalipsa este scrisă în stilul tradițional al apocalipselor Vechiului Testament și este plină de referințe și trimiteri la Cărțile Bibliei, astfel, într-un mod remarcabil, legându-le împreună și scriind „Amin” la ceea ce a devenit acum „o singură Carte”.

În general, se consideră că această Apocalipsă a fost scrisă cam prin 95 d.Hr., în timpul domniei lui Domițian care, ca și Nero, i-a persecutat pe creștini. Această dată e un argument pentru paternitatea autorului ei, în timp ce diferența de stil dintre ea și Evanghelia pledează împotriva acesteia. Dar Evanghelia este o relatare teologică a vieții lui Iisus și cu greu ar fi putut fi scrisă într-o manieră asemănătoare consemnării a ceea ce a fost văzut în chip de viziune de acest scriitor sfânt. J.B. Phillips, de exemplu, crede că Ioan, în realitate, scrie „în timpul viziunilor sale” [J.B. Phillips, *The Book of Revelation, A New Translation of the Apocalypse*, New York: Macmillan Publishing Co., 1951]. Tradiția Bisericii, de asemenea, îl consideră autor pe Sfântul Ioan. Scriitorul însuși afirmă că el este Ioan, locuind în insula Patmos (Apocalipsa 1, 9), o colonie penală folosită de romani, ce se afla în apropiere de țărmul Asiei Mici.

Ceea ce Ioan a văzut acolo era suferința nemeritată din care se prea poate să se fi întrupat expresia clară a chipului calamității în timp ce cunoașterea sa despre Dumnezeu a fost ca un „Sesam, deschide-te” pentru viziunile sale cerești.

Nu este scopul nostru aici să facem un comentariu al acestei lucrări profetice. Aici ne vom ocupa doar de referirile la îngerii. Totuși, există unele puncte care ar fi util să fie clarificate, fie și pe scurt. Acest lucru ar fi necesar mai ales dacă noi ne-am strădui să

înțelegem această lucrare extraordinară și rolul predominant al îngerilor.

Ar fi folositor probabil să citim și să studiem acest capitol al reflecțiilor noastre cu Noul Testament în mână, ca să putem discerne mai ușor și mai clar ceea ce a fost scris despre diferitele citate enumerate.

Un fapt foarte important, pe care Ioan ni-l povestește cât se poate de ferm, este că revelația sa, împărtășită și descifrată lui de un înger, vine direct de la nimeni altul decât de la Însuși Iisus Hristos. „Descoperirea lui Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Dumnezeu, ca să arate robilor Săi cele ce trebuie să se petreacă în curând, iar El, prin trimiterea îngerului Său, a destăinuit-o robului Său Ioan” (Apocalipsa 1, 1). „Cuvintele dovedesc providența lui Dumnezeu dezvăluită acum la plinirea vremii, o providență care și pedepsește, și răsplătește” [V.A. Heidt, O.S.B., *The Book of the Apocalypse*, Colleagueville Minesota: Liturgical Press, p. 12].

E limpede că Ioan nu a scris din propria sa voință; a fost nevoit să facă astfel. În consecință, aceasta nu este o apocalipsă obișnuită, deși frazarea este în chip vădit o reminiscență a Vechiului Testament.

Limbajul simbolic era ușor de înțeles de către contemporanii lui Ioan, deși e mai greu de descifrat de mințile moderne.

„Există trei feluri tradiționale de interpretare a cărții, trecută, continuă sau istorică, și viitoare. Adepții trecutului consideră că profețiile se referă la evenimente trecute și, în special la distrugerea Ierusalimului și a Romei păgâne. A doua școală, interpretează cartea ca o serie de profeții care se împlinesc continuu, până la a doua venire a lui Hristos” [The Bible Reader’s Encyclopedia and Concordance, ed. Rev. W. M. Collins, p. 327].

Părerea mea este că există o noimă în toate cele trei opinii și că adevărul trebuie găsit într-o împletire a celor trei teorii.

Ioan, desigur, s-a adresat creștinilor hărțuiți ai vremii sale, într-un limbaj pe care ei erau în stare să-l înțeleagă mult mai ușor. El rostește cuvinte de sublimă încurajare și întărire pentru cei credincioși și de admonestări aspre pentru cei slabi și păcătoși. Și iată că ceea ce se potrivea acelor zile tulburi se potrivește, cât se poate de bine, și timpului nostru de dezordini. Oamenii au văzut în diversele personaje istorice ale timpului lor, de la Nero la Brejnev, întruparea profețiilor lui Ioan despre rău. Foarte probabil vor exista alte figuri istorice, în viitor, care vor reuși să corespundă acestui rol, pentru că Revelația este veșnică.

Dar, cel mai reprezentativ fapt în toate epocile tulburi este convingerea fermă a lui Ioan că aceia care sunt credincioși până la moarte vor sta la sfârșit în fața tronului și vor vedea fața lui Dumnezeu. Aici este mai mult decât relatarea unor pedepse și răsplăți: este într-adevăr o viziune a unei stări pentru care nu există expresii omenești - căci cum poate fi descrisă bucuria nespusă a acelor care trăiesc în iubirea și cunoașterea lui Dumnezeu și nefericirea de negrăit a păcătoșilor care trăiesc în întunericul cel dinafără al propriei lor negări? Totuși iată ce a încercat Ioan să facă!

Întreaga Apocalipsă este alcătuită dintr-o serie de descrieri, alternând între nenorocirile înfricoșătoare care se întâmplă lumii oamenilor și fericirea negrăită a cerurilor care așteaptă să-i răsplătească pe martiri și pe sfinți. Aceste scene sunt adesea arătate petrecându-se concomitent, pentru că prin întreaga carte suntem făcuți martorii faptului că Dumnezeu este triumfător mereu și că binele deja a învins răul. Domnul cetelor cerești este Judecătorul vieților noastre și voința Lui este întotdeauna atotputernică.

În aceste descrieri, dumnezeiescul apostol îi arată pe îngerii în mod sublim ca fiind împlinitorii voinței lui Dumnezeu. Ei sunt mesagerii lui Dumnezeu, trimiși să ne lumineze înțelegerea noastră greșită și mărginită. Uneori, după caz, ei ascund care le sunt misiunile, alteori le fac manifestate și, în timp ce tălmăcesc, anunță vești mărețe,

pedepsesc și răsplătesc.

Sfântul Ioan îi arată cu nouăsprezece atribuții diferite, pe care, pentru interes și informare, le enumerăm aici:

1. îngerul tălmăcitor, care spune lui Ioan cuvintele lui Iisus și este mentorul său pentru tot ce proorocește;
2. Cei 7 îngeri ai celor șapte Biserici din Asia (1, 20 – 3, 14);
3. îngerul dregător (5, 2);
4. Cei 4 îngeri ai celor patru vânturi (7, 1);
5. îngerul care avea pecetea Dumnzeului Celui Viu (7, 2);
6. Cei 7 îngeri ai celor 7 trâmbițe (8, 2 - 11, 15);
7. îngerul tămâierii (8, 3);
8. Cei 7 îngeri ai celor 7 tunete (10, 1-4);
9. îngerul marelui jurământ (10, 5-7);
10. îngerul ce ținea cartea mică a vieții (10, 8-11);
11. îngerul veștilor bune (14, 6-7);
12. îngerul judecății (14, 8);
13. îngerul focului (14, 18);
14. îngerul secerii ascuțite (14, 17-20);
15. Cei 7 îngeri ai ultimelor 7 pedepse (15, 1);
16. Cei 7 îngeri ai celor 7 cupe (15, 5-8);
17. îngerul apelor (16, 5);
18. îngerul profeticeii sentințe (18, 1-3);
19. îngerul care are cheia adâncului (20, 1).

De-a lungul nemaipomenitelor întâmplări din această minunată apocalipsă, contemplăm aceste duhuri splendide, impunătoare, ținând, prin îngăduința Domnului și a poruncii lui, frâiele evenimentelor în mâinile lor pricepute. În toate, ele sunt prezente ca să împlinească voia lui Dumnezeu.

Capitolul 1 al Cărții Apocalipsei este o prefațare a ceea ce va urma. Ne așează în prezența Dumnezeului Celui Viu și auzim misiunea pe care i-o dă lui Ioan.

Capitolele al 2-lea și al 3-lea cuprind mesajele trimise îngerilor celor șapte Biserici din Asia. Aceasta este o judecată cerească și ca urmare sunt invocate entitățile spirituale ale Bisericilor, adică îngerii lor. Prin ei, Bisericile sunt încurajate atunci când sunt persecutate, lăudate pentru curajoasele lor acțiuni sau admonestate când sunt lipsite de dragoste, prea îngăduitoare, sau gata să facă compromisuri. Aflăm despre fiecare slăbiciune omenească, dar și despre curaj și răbdare omenească. Atât de multe pasaje frumoase sunt de fapt tot atâtea mesaje excelente și tocmai de aceea ne sună familiar.

În capitolul al 4-lea, Ioan - cu prima dintre fulgerătoarele schimbări, pe care le vom întâlni atât de mult în această apocalipsă - ne aduce în fața Creatorului și Conducătorului lumii. Punctul central în această viziune cerească este Tronul, un simbol neschimbat în întreaga Carte a Apocalipsei: centrul stabilității și dăinuirii eterne. Aici, într-adevăr, nu există haos, ci autoritate în dreptate și iubire neschimbătoare, de unde pleacă orice putere.

Ioan ne poartă mereu înapoi, la viziunea centrală a frumuseții și evlaviei, unde îngeri se află, cum s-ar zice, „la ei acasă”, în același timp, nu ezită să ne arate cruzimea și putreziciunea păcatului.

Capitolul al 5-lea ne arată Cartea Împărăției lui Dumnezeu; în mâinile Creatorului, ea este pecetluită cu șapte peceti, pe care nimeni nu le poate desface, afară de

Acela care deja a răscumpărat ceea ce zace legat în ea.

Capitolul a 6-lea descrie momentul deschiderii primelor șase peceți; în timp ce primele patru sunt rupte pe rând, cei patru cavaleri ai apocalipsului năvălesc în scenă. Aceasta ne duce cu mintea înapoi la viziunile lui Zaharia (1, 8). Acești cavaleri, pe care i-am întâlnit în viziunea lui Zaharia, au însărcinarea să săvârșească judecata, folosind chiar concluziile răzvrătirii omului împotriva lui Dumnezeu, să făurească mijloacele pentru a executa sentința morală a lui Dumnezeu.

Primul cavaler, călare pe un cal alb, este hotărât să cucerească și este prototipul tendințelor agresive de subjugare a națiunilor.

Al doilea, războiul, călărește un cal roșu și este consecința inevitabilă a rapacității (lăcomia) primului.

Al treilea, foametea, călare pe un cal negru, este consecința de neînălțurat a primelor două și este urmat desigur de al patrulea călăreț, moartea, încălecată pe un cal galben-verzui. Iată, manifestate pe deplin, urmările păcatului. Dacă nu iubirea, măcar teama de consecințe catastrofale va deschide ochii oamenilor. Ruperea celei de a cincea peceți arată sufletele celor care au murit credincioși Cuvântului lui Dumnezeu, cerând răzbunarea cerului.

A șasea pecete dezlanțuie un cataclism teribil asupra universului, în fața căruia toți, cu mic sau mare, caută să se pună la adăpost de teroarea groaznică care-i paște.

În acest moment de haos aparent, cei patru îngerai ai celor patru vânturi, opresc cataclismul și totul se liniștește. Slujitorii Domnului sunt încurajați și primesc de la un înger puternic pecetea Dumnezeului Cel viu, pe frunțile lor; astfel recunoscuți, pot de acum încolo să treacă prin orice fel de încercări. Toți cei care au o credință statornică, chiar în zilele noastre, pot simți acest semn a îngerului Domnului pe frunțile lor și pot face față celor mai grele încercări, fără să cedeze. Aleșii lui Dumnezeu nu sunt neînsemnați iar

numărul lor e mare.

Urmărind de aproape descrierile vii ale cumplitei mâinii a lui Dumnezeu, Ioan ne poartă într-o minunată ambianță cerească, în care suntem martorii fericirii mărețului Sobor al celor mântuiți care, îmbrăcați în veșminte albe, cântă troparele de laudă, unindu-și vocile bucuroase cu corurile de îngeri și, împreună cu ei, căzând în adorație în fața tronului lui Dumnezeu. Este ca și cum ni s-ar fi îngăduit în final să aruncăm o privire fugară noilor oameni, în citadela tainică a închinăciunii, sporind suflul amplu al rugăciunii. Aceasta este certitudinea cerească, în care lacrimile sunt doar amintirile lucrurilor trecute. Ele ne poartă gândul în mod special la profeția lui Isaia: „Și Domnul va șterge lacrimile de pe toate fețele (Isaia 25, 8).

În capitolul al 8-lea, trebuie să păstrăm în minte splendoarea acestei fericiri cerești, de câte ori întâmpinăm alte serii de nenorociri vestite de cei 7 îngeri ai celor 7 trâmbițe.

Înainte de a face un salt de la o extremă la cealaltă, când este deschisă a șaptea pecete, există o pauză când „s-a făcut tăcere în cer, ca la o jumătate de ceas” (Apocalipsa 8, 1). Timpul și liniștea și cugetarea au locul lor în ceruri, tot așa ca și pe pământ. Amândouă, odihnă și acțiune, există în Împărăția lui Dumnezeu, precum bătaia ritmică a inimii include perioada ei de odihnă. Când devenim liberi pentru o perioadă, când stăm retrași departe de a fugi de fluxul vieții, intrăm într-o rezonanță mai profundă cu ritmul ei lăuntric: „Și a venit un alt înger și a stat la altar, având cădelniță de aur, și i s-a dat lui tămâie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților, pe altarul de aur dinaintea tronului” (Apocalipsa 8, 3).

Aici avem din nou o imagine a marelui merit pe care îl au rugăciunile tuturor sfinților; cererile lor sunt primite de Dumnezeu, prin cădelnițările îngerului, prin care ele devin parte a tainei împărăției, pentru totdeauna. În sfera veșniciei, ceea ce ne așteptăm să găsim este închinarea. Fiind credincioși propriei lor naturi pe care le-a dat-o Dumnezeu,

făpturile Sale îi vădesc slava.

Îngerii care nu participă la natura căzută, ci la cea mântuită, se alătură omului în marea adorare a Mielului. De aceea, la Vecernie cântăm: „Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia, înaintea Ta” (Psalmi 140, 2).

În tradiția iudaică, din care am moștenit o bună parte, arhanghelii sunt adesea cei ce intervin pentru om în fața lui Dumnezeu, și-I duc cererile noastre. Ne reamintim de Rafail, unul din cei șapte îngeri, care înfățișează rugăciunile sfinților către Dumnezeu (Tobit 12, 15) de Mihail, care oferă rugăciunea evreilor (Daniel 12, 1) și în I Enoh de Mihail, Uriil, Rafail și Gavriil care aduc în fața lui Dumnezeu strigătele martirilor. Ioan subliniază această unire în rugăciune a omului cu îngerul și ea rămâne pentru noi toți un gând plin de alinare și plin de iubire.

Orice rugăciune adevărată urcă spre cer, împreunând rugăciunile credincioșilor, cu acelea ale duhurilor sfinților îngeri, ca arome ale tuturor mirodeniilor, contopite într-o mare și comună mireasmă. Ca să nu ne lăsăm purtați de frumusețea senzuală a acestor figuri de stil, să ascultăm cuvintele lui Dionisie Areopagitul: „Și aceasta consider că înseamnă faptul că cele mai înalte și divine lucruri, văzute de ochi sau contemplate cu mintea, nu sunt decât expresia simbolică a acelor care se află imediat dedesubtul Aceluia, Care este deasupra a toate” [Dionisie Areopagitul, Teologia Mistică și Ierarhiile Cerești, Surrey: The Shrine of Wisdom, p. 11].

Dar chiar Ioan trece de la frumusețea imaginilor înmiresmate la decorul tragic care le urmează. Îngerul azvârle cărbunii arzând din altar peste pământ și de aici se iscă tunete, fulgere și cutremure. În acest cataclism, ce urmează brusc tăcerii liniștite, primul înger sună din trâmbiță!

Cele șapte peceți reprezintă hotărârea divină; cele șapte trâmbițe simbolizează acțiunea divină. Descifrând cumplitele nenorociri care urmează, noi, care-i studiem pe îngeri, trebuie să le acordăm mai multă atenție lor decât mesajului literal exprimat în

capitolul 8 (7-11) și capitolul 15. De asemenea, nu trebuie să uităm că în nici o carte a Bibliei nu ni s-a relatat istoria îngerilor, ci doar ni s-au îngăduit sclipiri ale lucrării lor din care, desigur, putem trage propriile noastre concluzii.

Mai presus de orice, Apocalipsa îi arată pe îngeri ca pe executorii sfintei voințe a lui Dumnezeu, personificarea puterii Sale în absolut, prin care chiar și puterile răului stau sub dumnezeiască stăpânire. Deci, nenorocirile cumplite în care cad cei care aleg o cale ce nu este a lui Dumnezeu, nu pot face constant rău credincioșilor aflați sub ocrotirea lui Dumnezeu; aceștia nu trebuie să se teamă de nici un rău, pentru că îngerul lor păzitor este puternic și în stare să-i apere.

Răul este sinucigaș; sunetul celor șapte mari trâmbițe anunță înfricoșătoarea, fatala judecată, atât prin mijlocirea așa numitelor puteri naturale, cât și prin aceea a maleficelor puteri spirituale. Dar nici unul din aceste dezastre nu este lipsit de sens, pentru că ținta lor determinantă este să ducă la pocăință.

Tocmai când eram pe punctul de-a ne pierde firea auzind despre atâta nenorocire, apare o pauză asemănătoare celei care precedase ruperea celei de a șaptea peceți.

De data aceasta, cel care întrerupe este un înger puternic, învăluit într-un nor, cu un curcubeu deasupra capului, cu fața ca și lumina soarelui și picioarele ca o coloană de foc! (10, 1). Acest înger stă cu un picior pe pământ și cu altul pe mare, în timp ce în mână ține o cărticică. Vocea îi este ca șapte tunete, ecoul ei se reverberează prin secole: „Glasul Domnului peste ape; Dumnezeul slavei a tunat; Domnul peste ape multe... Glasul Domnului, cel ce cutremură pustiul... (Psalmi 28, 3-8). Când Iisus și ucenicii Lui auzeau vocea lui Dumnezeu, poporul spunea că tună. Îngerul cel puternic și-a ridicat mână dreaptă și, cu un gest vijelios, a făcut un jurământ puternic Domnului și, prin El, Celui Care le-a creat pe toate și de la Care toate sunt.

În timp ce îngerul stăpânește pământul și marea, el pretinde să fie ascultat. Nu

mai e timp de experimente; realitățile ultime sunt cu adevărat aproape! (10, 5-6). Timpul nu are mai multă realitate decât lucrurile trecătoare; acum este numai o parte din veșnicie, pentru că, fără veșnicie, prezentul, într-o clipă, n-ar fi nimic altceva decât trecut.

În cărticica pe care o ține îngerul, se întâlnesc trecutul și viitorul. Cartea este bună la gust, dar greu de mistuit, pentru că, deși veștile fericite ale însoțirii cu Dumnezeu sunt ca mierea pe limbă, ca să-i poți îndeplini voia, este nevoie de o asceză austeră și de aspră dăruire. Ca să digerăm cărticica cunoașterii se cere o mai adâncă înțelegere în judecarea evenimentelor. Trebuie să studiem istoria cu discernământ creștin, având mintea pătrunzătoare a celor miruiți și a celor însemnați. Trebuie să dobândim acea forță a pătrunderii care ne va îngădui să alegem reperele care vor corela toate cunoștințele și istoria faptelor consemnate și le vor așeza sub autoritatea Cuvântului. Marele înger al înțelepciunii creștinești stă călare pe mare și pe uscat, stăpânind fiecare element, concret și abstract. Același mare înger călărește viețile noastre, cerându-ne să-l ascultăm, somându-ne să chemăm pe toți oamenii la Dumnezeu, înainte de a fi prea târziu, pentru că a șaptea trâmbiță e gata să sune!

Această trâmbiță anunță nenorocirile finale, ce vor pedepsi orice răutate și pe toți răufăcătorii. În același timp cei „sans peur et sans reproche” - adică cei fără frică și fără prihană - sunt asigurați că vor primi răsplată și slavă. Scenele acestei apocalipse sunt atât de vii, atât de uluitoare, atât de inspiratoare pentru imaginație, atât de dialectice în interpretările lor posibile, încât este o mare ispită să persistăm în a le comenta; ceea ce urmărim noi este activitatea îngerilor.

Să trecem mai departe la capitolul al 12-lea și la războiul din cer:

„Și s-a făcut război în cer: Mihail și îngerii lui au pornit război cu balaurul. Și se războia și balaurul și îngerii lui. Și n-a izbutit el și nici nu s-a mai găsit loc, pentru ei, în cer. Și a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și Satana, cel ce înșală toată lumea, aruncat a fost pe pământ și îngerii lui au fost aruncați

cu el. Și am auzit glas mare, în cer, zicând: Acum s-a făcut mântuirea și puterea și împărăția Dumnezeului nostru și stăpânirea Hristosului Său, căci aruncat a fost pârâșul fraților noștri, cel ce îi pâra pe ei înaintea Dumnezeului nostru, ziua și noaptea. Și ei l-au biruit prin sângele Mielului și prin cuvântul mărturiei lor și nu și-au iubit sufletul lor, până la moarte. Pentru aceasta, bucurați-vă ceruri și cei ce locuiți în ele. Vai vouă, pământule și mare, fiindcă diavolul a coborât la voi având mânie mare, căci știe că timpul lui e scurt” (Faptele Apostolilor 12, 7-12).

În această viziune este simbolizat un cumplit „acum”, trecutul și prezentul fiind exprimate printr-o imagine caleidoscopică a teribilei și înfricoșătoarei bătălii între bine și rău. În această luptă, puterile răului se ridică împotriva lui Dumnezeu, fără a-I fi niciodată egale, pentru că luptă numai cu îngerii aflați sub conducerea lui Mihail, nume a cărui interpretare - („Cine este ca Dumnezeu?”) - este aici deosebit de potrivită.

Aceasta este o problemă care merită reflecția noastră profundă. Atributele lui Dumnezeu nu sunt reflectate numai în însușirile îngerilor, ci și în propriile noastre virtuți care ne fac „doar puțin mai prejos decât îngerii” (Psalmi 8, 5).

Împotriva acestor calități, răul poartă uriașul său război în inimile noastre și în lume, în general. Suntem asaltați de satana, din cauza neîmpărțitei noastre unități cu Dumnezeu, prin har. „Slava Lui” spune Filaret al Moscovei, „este manifestată de Măririle cerești, este oglindită în om și face splendoarea lumii vizibile” [Vladimir Lossky, *The Mystical Theology of the Eastern Church*, London: James Clarke and Co, Ltd. 1957]. De aceea, satana este învins nu numai prin sângele Mielului (5, 12), ci și prin mărturia martirilor din toate timpurile „care nu și-au iubit sufletul lor, până la moarte” (12, 11).

Ioan nu ne dă descrierea războiului din cer, dar afirmă, totuși, că e un fapt împlinit. Răul a fost de mult aruncat din cer, și ni se amintește de mărturia lui Iisus. „Am văzut pe satana ca un fulger căzând din cer” (Luca 10, 18).

Războiul este pe pământ, dar și aici răul este condamnat să fie înfrânt... El

poartă semnul propriei distrugerii, așa cum îl poartă toți răufăcătorii. Când luptăm, să ne întărim sufletele prin cunoașterea faptului că ne aflăm de partea celui care deja a câștigat. Luptele noastre fac parte dintr-un tipar care se află și în cer, și pe pământ. Cruzimile înspăimântătoare ale timpului nostru sunt rodul inechității dintre oameni și ne oferă prilejul să răscumpărăm crucea. Întruparea și Golgota ne fac împreună-moștenitori ai biruinței cerești, întru Hristos. Avem veșnicia de partea noastră. Între timp, răul este deznădăjduit, pentru că timpul lui este măsurat. „Cerul s-a și luptat și a câștigat adevărata înfruntare, în care ne aflăm acum. Pe întinderile veșniciei, victoria, pentru care noi n-am luptat la timp, fusese deja câștigată” [Lynn Harold, „Exposition on Revelation”, The interpreter’s Bible, Vol. 12., p. 586].

Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan ne spune că adevărații martiri rămân credincioși persoanei lui Dumnezeu Însuși, Care S-a smerit și a devenit om, și ei se împărtășesc chiar de natura Lui când sunt smeriți și lipsiți de egoism. Smerenia, deci, este marea noastră salvare. Suntem cu adevărat în Hristos, șezând în ceruri laolaltă cu Mielul, când ne jertfim noi înșine. Acest război, cu răul, nu este o iluzie; suferințele noastre sunt reale dar nu sunt în deșert pentru că și ele sunt parte din Dumnezeu. „Crucea este expresia în timp a ceea ce Dumnezeu este în eternitate” [Lynn Harold, „Exposition on Revelation”, The interpreter’s Bible, Vol. 12., p. 586].

Suferința curajoasă, strălucind de iubire și credință, este mai puternică decât orice forță termonucleară. Imperiul roman s-a sfărâmat tocmai de stânca martiriului creștin și înfruntat de aceeași nespectaculoasă suferință, comunismul se va duce și el la fund și, ca orice putere înrobitoare, va pieri pentru totdeauna. Cei lipsiți de teamă sunt totdeauna indestructibili (vezi viața Sfântului Luca al Crimeii). De aceea, Ioan îi vede aproape de tronul lui Dumnezeu, contribuind prin lucrarea lor la cântecul ceresc, uniți cu îngerii, în lauda plină de bucurie.

Apostolul Ioan ne arată o imagine înfricoșătoare a domniei fiarei. Apoi

urmează un alt răstimp și-L vedem pe Miel împreună cu cetele sale triumfătoare. Îngerul veștilor bune (Apocalipsa 14, 6-7) apare zburând în mijlocul cerului, chemând omenirea întreagă să dea slavă lui Dumnezeu în iubire și teamă, pentru că ora judecății este aproape și urmează să fie vestită de îngerul judecății. Ni se arată contrastul dintre răsplata ce va fi conferită celor drepti și pedeapsa pe care o vor primi răufăcătorii. Aceia ce poartă semnul Mielului cântă un cântec nou, pe care numai ei îl pot deprinde. Bucuria și slava lor iradiază prin contrast cu distrugerea totală a acelor care sunt însemnați cu semnul fiarei. Aceștia sunt doborâți de un înger care, cu o seceră ascuțită, taie orice vlăstar rău și îl aruncă în marele teasc al mâniei lui Dumnezeu (14, 19).

Acest înger este chemat să-și îplinească lucrarea de către îngerul focului (Apocalipsa 14, 18). Ca să nu uităm că evenimentele înfricoșătoare de pe pământ au o origine cerească, ni se arată cei șapte îngeri ai celor șapte ultime plăgi. Mereu, și mereu, Cartea Apocalipsei revine de la veșnicie la efemer pe măsură ce suntem martorii desfășurării lucrurilor și ai deznodământului. Aceste imagini se întretes pentru a ne atrage și mai mult atenția că în toate timpurile, fie pașnice, fie tulburi, milostivirea lui Dumnezeu este un fapt sigur și neclintit.

Scenele înfricoșătoare ale sfârșitului lumii sunt domolite de viziunile glorioase ale bucuriei absolute. Nu ne este îngăduit niciodată să uităm că judecata trebuie să preceadă răsplata. De aceea, cei șapte îngeri, care ies din templul plin de fumul slavei și puterii lui Dumnezeu, trebuie să îplinească judecata înainte ca omul să intre în sanctuar. Sunt îmbrăcați în in alb, neîntinat, și au piepturile încinse cu cingători de aur (15, 6-8), pe când înaintează înfășurați în curăție, nepătați, într-o aură de frumusețe și slavă înflorită, vestind ultima mare pedeapsă a răului de către Dumnezeu (Apocalipsa 16, 1-2). Pedeapsa este dreaptă, pentru că răul culege propria-i răsplată, căci până și apa curată a râurilor și fântânilor se preface în sânge pentru aceia care au vărsat sânge. Îngerul apelor Îl laudă pe Dumnezeu pentru dreapta Sa judecată (16, 5). Apocalipsa este plină de acțiuni

însăimântătoare: lecția ei revine adesea pentru că, viața însăși este o repetiție, căci răul trebuie dezrădăcinat înainte de-a ne bucura de fructele virtuții. De fapt, înainte de toate, virtutea este cea care trebuie să fie activă. Orice acțiune se află în mână Celui Veșnic, a cărei mânie este îndreptată împotriva răului.

Îngerul tălmăcirii (Apocalipsa 17, 1-13) îl va duce acum pe Ioan în pustiu și îi va tâlcui multe simboluri ciudate. Tâlcuirea este confuză, pentru că limbajul său nu ne este familiar, deși înțelesul său adânc este limpede. În mod voalat, figurile de stil făceau aluzie la puterea Imperiului roman. Și astăzi, ca și atunci, ele pot reprezenta forțele agresive și totalitare ale ticăloșiei, din orice stat modern, destinat și el, așa cum a fost Roma, să fie învins de armatele Mielului. Oricare ar fi împotrivirea, Cel Care este Domnul domnilor și Regele regilor, biruie în cele din urmă. Să ne rugăm să avem harul îngerului care să tălmăcească, precum Ioan, toate întâmplările explozive din jurul nostru, Dumnezeu fiind întotdeauna la cârma evenimentelor și a vieților noastre.

Următorul înger (Apocalipsa 18, 1-3) este îngerul judecării profetice, care ne cheamă să ne proiectăm gândirea într-un timp când răul prezent, de care suntem înconjurați și de care suntem pe deplin conștienți, a fost deja distrus. Un alt înger aruncă o piatră grea în mare (18, 21-24), ilustrând grabnica distrugere, și sfârșitul Romei păgâne și a tuturor puterilor aidoma ei și sub orice înfățișare s-ar ascunde, chiar a legii și justiției, sub care se perpetuează nedreptatea. Îngerul exterminator este pe aproape, și la ceasul potrivit va aduce răsplata.

Oricât de impunător și greu de atacat poate părea răul, judecata lui este sigură, cântecul său de lebadă a și răsunat.

Între timp, în cer, un alt cor triumfal se aude cinstind și slăvind pe Dumnezeu. Întreaga creație se pleacă înaintea tronului lui Dumnezeu. Un măreț *Aliluia* răsună din toate părțile, ca vuietul multor ape și tunete. Mielul S-a logodit cu Biserica Sa, ale cărei albe veșminte reprezintă dreptatea sfinților.

Ioan, copleșit de tot ceea ce vede, cade în genunchi închinându-se îngerului care îi arătase toate aceste lucruri. Înțelegem bine de ce a făcut aceasta, pentru că toți suntem gata să admirăm, și să venerăm, un învățător merituos; cu atât mai mult Ioan, după ce i-au fost descoperite toate acestea! Dar îngerul îl ridică repede, dojenindu-l cu dragoste. „Nu face asta, eu sunt slujitorul tău și al fraților tăi, care-l mărturisesc pe Hristos: lui Dumnezeu închină-te”. Doar Dumnezeu trebuie lăudat, toată cinstirea, dăruirea, rugăciunea, năzuințele, trebuie să se îndrepte și să se adune în El. Niciodată să nu confundăm mijloacele cu scopul. E atât de ușor să idolatrizăm binele! Aceasta este o ispită foarte subtilă în care pot cădea chiar și cei mai credincioși dintre noi. „Vezi să nu faci asta!”, spune îngerul, și arată spre Hristos biruitorul, care se îndreaptă spre noi pe un cal alb, urmat de oștirea Sa de îngeri.

Ultimul mare război se poartă și bătălia e câștigată; infernul este pentru totdeauna despărțit de cer. Nu există compromis între bine și rău. Răul este legat de mâini și de picioare și azvârlit în abis. „Și-am văzut, spune Ioan, un înger progorându-se din cer, având cheia adâncului și un lanț mare în mâna lui. Și a prins pe balaur, șarpele cel vechi, care este diavolul și satana și l-a legat pe o mie de ani. Și l-a aruncat în adânc și l-a închis și a pecetluit deasupra lui, ca să nu mai amăgească neamurile” (Apocalipsa 20, 1-3).

Nu numai relele impersonale ale cutremurelor, plăgilor și războaielor au luat sfârșit, ci și ticăloșia ce zace în inimile oamenilor.

Diavolul este cu totul dezarmat de certitudinea noastră că Dumnezeu este infinit mai puternic decât cele mai năpraznice forțe ale răului. Nu mai suntem înșelați drăcește; prin urmare, când după 1000 ani de fericire, diavolul este dezlegat din nou, aceasta se face pentru un scurt răgaz în care, după zadarnice asalturi împotriva preaiubitei cetăți a sfinților, el va dispărea pentru totdeauna împreună cu toată falsa lui profeție, minciună și înșelăciune. Răul se prăbușește, în originara sa nimicnicie, dând greș pentru totdeauna, căzând în prăpastia arzândă, fără fund.

Și cerul și pământul așa cum le cunoaștem trec, doar tronul lui Dumnezeu dăinuie, așa cum dăinuie de veacuri, înaintea tronului, vii și morții stau acum la judecată. Caracterul omului este destinul său; oamenii sunt judecați după propriile lor cuvinte și fapte. Toți aceia ale căror nume nu sunt în Cartea Vieții sunt zvârliți afară, cu moartea și iadul, în iezerul de foc. Aceasta este a doua moarte, din care nu este înviere. Dar această moarte nu are putere asupra celor binecuvântați.

Apar un nou pământ și un cer nou. În ele sălășluiește adevăratul înțeles al tuturor lucrurilor, de la început până l-a sfârșit, pentru că toate lucrurile încep și se sfârșesc în Dumnezeu: „Eu sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul”.

În Cetatea Fericirii, Noul Ierusalim, măsura omului și a îngerului este aceeași. Au aceeași măsură (Apocalipsa 21, 7). Acolo, înger și om își găsesc perfecta identitate, nu în substanță, ci în esență. Locuiesc împreună Cetatea Sfântă, ale cărei porți de mărgăritare sunt deschise pentru totdeauna, căci nu mai există vrăjmași. Descoperă că sorb împreună din undele curate ale apei vieții, în timp ce sufletele lor strălucesc luminate de Dumnezeu Însuși.

Învăluit în minunea frumuseții pe care îngerul i-o arată, Ioan, încă o dată, uită de sine, și cade la picioarele sfătuitoareului său ceresc. Îngerul, arată spre Adevărul Dumnezeului Celui viu singurul vrednic de lăudat, și-l roagă să asculte cuvintele lui Hristos. „Iată, vin curând și răsplata Mea este cu Mine, ca să dau fiecăruia, după cum este fapta lui. Eu sunt Alfa și Omega, cel dintâi și cel de pe urmă, începutul și sfârșitul... Eu, Iisus, am trimis pe îngerul Meu ca să mărturisească vouă acestea, în fața Bisericii. Eu sunt rădăcina și odrasla lui David, steaua care strălucește dimineța; și Duhul și mireasa zic: *Vino!* Și cel ce aude, să zică: *Vino.* Și cel însetat să vină, cel ce voiește să ia în dar apa vieții... Cel ce mărturisește acestea, zice: Da, vin curând. Amin! *Vino, Doamne Iisuse!*” (Apocalipsa 22, 12-20).

De-am putea noi să ne înălțăm gândurile în această Cetate Sfântă și să vedem

ceea ce a văzut Ioan! Chiar dacă nu putem face asta, putem, îngenunchind cu umilință la pământ, să ne alăturăm mărețului, copleșitorului cor al îngerilor, sfinților și martirilor, strigând împreună cu ei din adâncul dorului și iubirii noastre: „Vino Doamne Iisuse!” (Apocalipsa 22, 21).

Astfel, cu acest strigăt de iubire înălțat spre Domnul, încheiem studiul nostru despre îngeri, așa cum apar ei descoperiți în Sfintele Scripturi.

Îi vedem înaintând încet spre noi, prin ceața deasă a istoriei spirituale îndepărtate, ca ființe mărețe, puternice, pline de lumină, putere și frumusețe. Ei sunt Purtătorii cuvântului lui Dumnezeu, împlinatorii voinței Sale. Ne cheamă, ne îndeamnă la dragoste și ascultare. Ei conduc, învață, sfătuiesc, pedepsesc și răsplătesc. Ne păzesc și ne ocrotesc; devin însoțitorii noștri, încât, în cele din urmă, noi, sărmani oameni, mântuiți de Hristos, să ne putem afla și noi, în tovărășia lor strălucitoare când, în sfârșit, vom fi acasă în țara noastră de baștină în veșnica prezență a lui Dumnezeu!

CARTEA A TREIA

- Îngerii în Biserica Creștină -

Îngerii în Biserica Creștină

1. Comentariu introductiv

După ce ne-am învrednicit să studiem minunatul rol jucat de îngeri în paginile Scripturii, acum trebuie să ne îndreptăm atenția la rostul și poziția lor în viața Bisericii.

Într-o singură carte nu este posibil să fie cuprinși cei 2000 de ani ai vieții Bisericii și nici multiplele fațete și ramuri ale acesteia, fiecare în felul său impunând o abordare individuală și canonică a temei îngerilor. Aici ne limităm la manifestarea îngerilor și la literatura despre ei, până în epoca Marii Schisme (din anul 1054), care a dezbinat Răsăritul și Apusul.

Autoritatea Părinților Bisericii a fost pe larg recunoscută de Biserică. Deși, astăzi, aportul lor este adesea uitat, rămâne faptul că marea influență a vieții și scrierile lor a contribuit mult la dezvoltarea autenticei doctrine, așa cum a început în perioada patristică, perioadă în care, față de toate timpurile, învățătura Apostolilor a fost păstrată cu sfințenie. Mulți dintre Părinți, oameni cu înaltă educație, oameni de acțiune și organizare, au avut multe de spus despre îngeri și le-au acordat un loc distinct în desfășurarea cultului pe care l-au rânduit. Multe din acele rugăciuni sunt pe larg folosite până în zilele noastre.

De foarte timpuriu, titlul de *Părinte* a fost dat episcopilor și mărturisitorilor tradiției creștine. De la sfârșitul secolului al 4-lea, termenul a căpătat un sens mai clar și mai restrâns, definind un grup de autori ecleziaști, a căror autoritate în materie doctrinară a început să aibă o greutate specială. De exemplu, grupul cunoscut ca Părinții Apostoliei, aparține epocii imediat următoare perioadei Noului Testament; lucrările lor s-au păstrat, în întregime sau în parte. Grupul următor, pe care adesea îi numim Părinții Bisericii, sunt acei teologi a căror Ortodoxie s-a dovedit conformă cu Scripturile și textele primilor Părinți. În general, *Părinții* sunt caracterizați prin ortodoxia doctrinei, sfințenia vieții, binecuvântarea Bisericii Universale, și prin legătura cu antichitatea. Autoritatea lor este considerată a fi infailibilă atunci când propovăduiesc doctrina (unanim acceptată), dar propovăduirile lor individuale nu sunt infailibile, deși sunt privite cu deosebit respect. Uneori putem găsi că, de fapt, se contrazic între ei. Totuși deosebită este omogenitatea învățăturii lor globale și multele adevăruri pe care le dețin în comun; dincolo de izbânzi și pătimiri, merită să notăm în chip deosebit, fidelitatea lor față de Ortodoxie.

Împărțim acest studiu al timpurilor patristice în două părți principale, cu unele subdiviziuni:

Prima, sfinții îngeri în Biserica Primitivă, adică Părinții Apostolici. Această perioadă va acoperi aproximativ anii de la Epoca Apostolică până la conciliul de la Niceea, adică aproximativ de la anul 100 până la 325 d.Hr.

A doua, Sfinții îngeri în epoca Teologiei Ortodoxe. Aceasta a fost perioada când obiectivul suprem și concentrat al Bisericii „Catolice” (adică universale) a fost să păstreze credința „ortodoxă” (adică adevărata credință, în conformitate cu revelația Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții). Această parte acoperă anii de la Niceea la Marea Schismă, aproximativ de la 325 la 1054 d.Hr.

În ce ne privește, năzuim, pe cât posibil, să adâncim cunoașterea noastră despre sfinții îngeri în Liturghii și rugăciuni. Vom încerca să înțelegem adevărata

semnificație a cuvintelor și lumina pe care ele o aruncă asupra participării îngerilor la închinarea noastră comună.

Există unele scrieri concomitente cu acelea ale Părinților Apostolici care, deși nu necesită un capitol special, trebuie, să fie totuși schițate, pentru o redare mai completă a acelor îndepărtate timpuri și astfel să putem aprecia cum se cuvine scrierile Părinților Bisericii în general.

Mai întâi, trebuie să menționăm Apocrifele Noului Testament care, deși fără vreun statut autorizat, reprezintă o anumită direcție de gândire a primilor creștini, o cale naivă și deloc indicată, fără îndoială, dar care a jucat un rol real în dezvoltarea imaginației viitoarelor generații, în special în Evul Mediu. Multe din reprezentările ciudate ce ne pun deseori în încurcătură, cu diavoli și duhuri și guri de iad căscate, își au originea în cărțile apocrife.

2. Noul Testament Apocrif

Cuvântul „apocrif”, aici, are o conotație diferită de cea a apocrifelor Vechiului Testament. De fapt, Apocrifele înseamnă „scrieri ascunse”. Aplicate Noului Testament, capătă înțelesul de „autenticitate îndoielnică”.

E posibil ca unele din „Evangheliile” apocrife să cuprindă anumite tradiții orale demne de încredere. Povestirile trebuie să fie privite ca legende ce s-au dezvoltat în Biserica timpurie, despre persoane și evenimente reale. Scopul lor a fost să reliefeze idei și credințe pentru susținerea cărora avem dovezi mult mai bune decât aceste istorisiri. Îngeri și diavoli abundă în aceste cărți și sunt înconjurați de multă fantezie și magie. Îngerii îi aruncă pe păcătoși în iad și pe cei dreți îi conduc la cer. Iadul este un balaur cu gura deschisă, cu fălci ca niște prăpăstii, iar diavolii sunt păroși, au aripi negre și suflă sulf și flăcări pe nări. Îngerii au haine albe și sunt prea numeroși ca să aibă individualitate. Descrierile sunt mai mult ciudate decât interesante.

O ilustrare semnificativă, și una dintre cele mai tipice, este Evanghelia lui Bartolomeu. Ea era cunoscută de Sfântul Ieronim în secolul al IV-lea și al V-lea și este de clară tendință gnostică. Pe scurt, gnosticii credeau într-un Dumnezeu Creator sau Demiurg, în întregime deosebit de Ființa Divină supremă și necunoscută; această doctrină a avut multe și variate interpretări. Evanghelia lui Bartolomeu, tratează despre ceea ce Iisus le-a descoperit Apostolilor Săi după Înviere. Vorbește despre Iisus coborât în iad, despre diavol și lucrările lui, le arată apostolilor prăpastia fără fund și despre Buna Vestire, relatare făcută probabil chiar de Fecioara Maria.

Bartolomeu pretindea că i-a văzut pe îngeri coborând și adorându-L pe Iisus răstignit pe cruce, după care a dispărut în întuneric. Iisus spune: „Când am dispărut de pe cruce, atunci am coborât în Hades ca să-l aduc sus pe Adam și pe toți aceia care erau cu

el, la rugămintea Arhanghelului Mihail”. Icoanele ortodoxe ale Învierii îl reprezintă, simbolic, pe Iisus smulgându-i pe Adam și Eva afără din mormintele lor.

Într-o altă secțiune, Bartolomeu îi cere lui Iisus să-l arate pe adversar apostolilor, ca ei să-l poată vedea și să-i recunoască vorbele, când va veni. Iisus îi duce pe Muntele Măslinilor, unde îi ordonă lui Mihail să sune din trâmbiță și să-l cheme pe Veliar. Apariția a fost cu adevărat înspăimântătoare și Apostolii au căzut la pământ de frică, dar Iisus le-a spus să se ridice și i-a poruncit lui Bartolomeu să-și pună piciorul pe grumazul lui Veliar și să-l întrebe de unde vine, la care fiara se spune că ar fi răspuns: „La început mi s-a spus Satanael, care înseamnă trimisul lui Dumnezeu, dar când mi-am întors fața de la Dumnezeu, numele meu a fost Satana, adică înger căzut în iad... Pentru că de fapt, eu am fost cel dintâi înger creat: atunci când Dumnezeu a făcut cerurile, a luat o mână de foc și m-a făcut pe mine, abia apoi pe Mihail... (când s-a gândit să creeze făpturile, Fiul Său a rostit un cuvânt), așa că și noi am fost creați prin vrerea Fiului și încuviințarea Tatălui. El m-a făcut, spun, pe mine, apoi pe Mihail, căpetenia oștilor de sus, al treilea pe Graviil, al patrulea pe Uriil, al cincilea pe Rafail, al șaselea pe Nataniil și pe ceilalți îngeri, al căror nume nu pot să-i spun. Pentru că ei sunt purtătorii de nuiele (lictorii) ai lui Dumnezeu și ei mă lovesc cu vergelele lor și mă urmăresc de șapte ori noaptea și de șapte ori ziua” [The Apocryphal Gosped of Bartholomew. Trans, by M.R. James. Oxford: Clarendon Press, 1957, p. 175-176].

Satana descrie apoi miriadele de îngeri și rostește numele îngerului din nord care este Oertha și al îngerului din sud Kerkoutha și povestește despre un înger care face să cadă zăpada și altul care face ca marea să fie agitată.

La întrebarea lui Bartolomeu, cum i-a ademenit și smuls pe oameni din mâinile lui Dumnezeu și i-a condus prin „șiretlicuri întunecoase și alunecoase”, Veliar a răspuns, a clănțănit din dinți și a scrâșnit; apoi s-a ridicat din prăpastia fără fund o roată ce avea o sabie de foc strălucitoare și în sabie existau fluier. Urmează apoi o stranie

descriere a tuturor instrumentelor iadului. Veliar arată: „Avem și alți slujitori, cărora le poruncim și cărora le dăm câte un cârlig cu multe vârfuri și îi trimitem ca să vâneze, și ei înhață, pentru noi, sufletele oamenilor, înșelându-i cu dulceața diverselor amăgiri, adică prin beții și râsete, plăceri trupești, bârfeli, ipocrizie, și cu restul fleacurilor pe care le iscă comorile lor”. Satana declară de asemenea că, atunci când omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, Mihail i-a cerut să adore omul pentru că acesta a fost creat după chipul lui Dumnezeu, dar Satana a strigat: „Sunt foc din foc, am fost primul înger creat; să ador tina și materia?... Dumnezeu nu se va mânia pe mine, dar eu voi pune tronul meu deasupra, peste tronul Său și voi fi așa cum este El!” [The Apocryphal Gosped of Bartholomew. Trans, by M.R. James. Oxford: Clarendon Press, 1957, p. 178].

Urmează apoi descrieri dezgustătoare despre cum din sudoarea pieptului și subțiorilor sale a făcut o licoare cu care a vrăjit apele de unde a băut Eva și astfel a putut s-o amăgească.

Putem vedea imaginația bogată a acelor prime zile dând frâu liber unui mare număr de legende, imaginație care, în rugăciunea lui Bartolomeu, nu este totuși lipsită de o nuanță de emoționantă și adevărată pietate: „Tu, care ai purtat o coroană de spini pentru a ne pregăti să purtăm prețioasa coroană a cerurilor, Dumnezeule și Tată, Împărate Mărit: mântuiește-i Doamne, pe păcătoși”. Și Iisus a răspuns: „Tatăl Meu m-a numit pe Mine Hristos, ca să pot coborî pe pământ și să ung pe fiecare om care vine cu Mine, cu uleiul vieții; și M-a numit Iisus ca să pot tămădui orice păcat al acelor care nu cunosc... și să le dau oamenilor adevărul lui Dumnezeu” [The Apocryphal Gosped of Bartholomew. Trans, by M.R. James. Oxford: Clarendon Press, 1957, p. 179].

Relatarea Bunei Vestiri, de către Fecioară, este foarte fantezistă și nu adaugă nimic cunoașterii profunde a îngerilor, nici măcar reprezentărilor lor.

3. Manuscrisele de la Marea Moartă

Manuscrisele de la Marea Moartă datează din primul secol de după Hristos, și din perioada ce îl precede.

Ele sunt de o importanță deosebită și se cuvine să le pomenim. Scrierile de la Qumran conțin izbitoare concordanțe cu creștinismul, dar și tot atât de multe diferențe. Cea mai mare deosebire constă în faptul că esenienii erau numai evrei și aveau credința că venirea lui Mesia va coincide cu sfârșitul lumii.

În angelologie găsim unele dintre cele mai mari asemănări. Scrierile de la Qumran acordă un loc preponderent îngerilor, depășind pe cel acordat lor în Noul Testament.

Acest lucru este legat de învățăturile fundamentale ale seaei, care credea în existența a două duhuri și a două căi. Dar acest principiu al celor două cărări, una a binelui și una a răului, este mai mult un concept moral decât o credință în două ființe sau entități diferite. Cu toate acestea, cei care aleg una din cele două cărări, devin „fii ai luminii” și respectiv „fii ai întunericului”, aflându-se ori sub puterea Prințului Luminii (îngerul Adevărului), ori a îngerului întunericului (Veliar sau Mastema). Sfântul Arhanghel Mihail este protectorul „fiilor luminii” și conducătorul lui Moise și Aaron. Sectarii așteptau și ei cu nerăbdare să se închine Domnului în tovărășia „minunatului sobor” al îngerilor, așa cum facem și noi.

Veliar, sau îngerul discordiei ori al întunericului, domnește peste „fii nedreptății”. Ca și în Noul Testament, și în scrierile apocrife le este prevăzut același sfârșit. De fapt, limbajul și simbolismul prezintă o mare asemănare. Nu e de mirare. Nici nu trebuie să i se acorde o prea mare importanță. Nu trebuie să uităm că esenienii și creștinii aveau o limbă și o moștenire comună: Vechiul Testament. Au trăit în același ținut

și pe o fâșie foarte îngustă din el, astfel încât, inevitabil, au folosit expresii și metafore similare. Interpretarea, totuși, este cât se poate de diferită. În Manuscrise, „Prințul Luminii” este un înger, în timp ce pentru creștini el este Însuși Hristos. La fel, la esenieni, îngerul întunericului este egal în putere cu Prințul Luminii și ei trăiesc într-un fel de coexistență calmă, în ciuda unor războaie și a unor căi total divergente.

În Noul Testament, îngerul întunericului Îl atacă pe Iisus și este biruit de El. Prin biruința Sa, Iisus supune păcatul și moartea, și prin ea îi conduce pe credincioși pe drumul luminii. Pe de altă parte, în sulurile de la Qumran, copiii luminii trebuie să-și găsească „drumul adevărului” fără ajutor. Cei doi conducători spirituali de la Qumran sunt de la început creați „îngeri”, ai luminii și ai întunericului, fără putința vreunei alegeri libere.

De fapt, așa interesante și prețioase cum sunt, manuscrisele nu sunt creștine și, de aceea, nu privesc studiul nostru. Ele nu aruncă prea multă lumină asupra angelologiei, dar dovedesc că aceleași curente de gândire bazate pe unele din cărțile Vechiului Testament erau active în și Qumran și prevalau și printre primii creștini. Mai mult, nu s-a spus încă ultimul cuvânt despre aceste suluri de la Qumran, în ciuda celor peste patru sute de cărți publicate despre ele. Ne vom abține să intrăm în acest încurcat labirint al literaturii.

Evanghelia după Toma, deși atât de târziu ajunsă la public, are o singură referință la îngeri. Iisus a zis: „îngerii și profeții vor veni la voi și vă vor da ceea ce este al vostru” [The Gospel According to Thomas, Trans. A Guillaumont, H.C.PuEch, C. Quispel, W.Till, and Yassah Abd al Masih. New York: Harper and Brothers, 1959, p. 47].

Aceasta apare ca o dulce promisiune pentru cei curați și ca un lucru de temut pentru cei întinați. Întotdeauna, îngerii sunt cei care împlinesc Răsplata.

4. Părinții Pustiului

Trebuie să aruncăm o privire asupra Părinților Pustiului, deși ei n-au lăsat opere scrise, prin marea sfințenie a vieții lor, trăite în singurătatea deșertului, au avut o puternică influență asupra Bisericii creștine din acel timp.

Părinții Pustiului constituie o categorie specială. Ei sunt atleții lui Dumnezeu. Oameni care au lăsat lumea lor ca să găsească alinare la Dumnezeu, în mijlocul tăcerii adânci a spațiilor nesfârșite, pentru ca, acolo, să-l înfrunte pe satana și să se lupte cu el.

Oameni cu adevărat sfinți, toți au fost necruțator de aspri cu ei înșiși, practicând o asceză care ne poate părea stranie, ba chiar teribilă. Față de aproapele lor, însă, erau binevoitori, blânzi, iertători, plini de înțelegere și de o mișcătoare smerenie. Ei au fost primii călugări creștini, bărbați ce căutau pacea vieții interioare. N-au scris, fiindcă nu posedau nimic, decât ceea ce îi ținea statornici. Și-au câștigat cele trebuincioase vieții prin munci umile, ca împletitul rogojinelor și al coșurilor de trestie, pentru a le vinde.

Ceea ce știm mai mult despre ei, cunoaștem din relatările altora. Cea mai faimoasă relatare este viața Sfântului Antonie, atribuită Sfântului Atanasie cel Mare. Această carte, care a contribuit la convertirea Sfântului Augustin, nu poate fi trecută cu vederea. Ea povestește despre chemarea lui Antonie la viața din pustiu, prin ascultarea cuvintelor lui Hristos: „Vinde tot ce ai și urmează-Mă”. Vorbește despre învățăturile, încercările și minunile lui. Ispitele și luptele pe care acest sfânt bărbat le-a purtat cu duhurile rele sunt viu înfățișate.

Mai târziu, fiecare din acestea a devenit subiect de povestiri și legende, pierzând sublima simplitate și cucernicie a lui Antonie ca și profunda înțelepciune a învățăturii sale. Iată, de exemplu, ce spune el despre viziuni și cum să le deosebim pe cele bune de cele rele: „Vederea celor sfinți nu este plină de desfătare pentru că ei se vor lupta,

și plânge, și nimeni nu va auzi glasul lor. Ci ea vine atât de liniștit și de delicat încât, imediat, bucuria, veselia și curajul se ivesc în suflet. Pentru că Domnul, care este bucuria noastră, și puterea lui Dumnezeu Tatăl este cu ei. Și gândurile sufletului rămân netulburate, astfel încât, ca și cum ar fi luminată cu raze, însăși vederea îi privește pe cei cărora le apare” [Viața Sfântului Antonie, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series Two, vol. IV, p. 205].

Frumusețea calmă a acestor cuvinte, conține în ea sunetul adevăratei vederi interioare spirituale, despuiate de orice superstiție ori halucinație ignorantă. Este clar că nici închipuirea, nici ochiul muritor nu este cel care vede ci, prin harul lui Dumnezeu, sufletul însuși.

Eremitii, care și-au petrecut mulți ani în singurătate absolută, nu puteau în orice moment să-și stăpânească închipuirea sau dorințele ce le evocau viziuni ale lumii pe care o părăsiseră. Pacea nu se câștigă ușor. Se simțau atacați de satana așa cum a fost Iisus în pustiu, dar cu puțință mai mică de a se apăra. Ochiul minții lor vedea multe imagini ciudate care, probabil fuseseră exprimate extrem de plastic, și pe care cronicile le-au exaltat de-a lungul istoriei. Astfel, am moștenit istorisiri ciudate chiar despre unele atacuri trupești făcute de demoni. Dar există și relatări despre îngeri și viziuni binecuvântate aducând alinare sufletelor ce se străduiseră și care aleseseră o cale atât de aspră a trăirii întru Dumnezeu.

Au ales singurătatea pentru că așa cum spune un pustnic - „mii și mii de mii de puteri îngerești au o singură voință, numai oamenii au multe”. Un om sfânt, pe nume Petru, care locuia în Petra, era hărțuit de dorințe trupești, cărora nu le putea veni de hac, așa că s-a dus să ceară ajutor starețului Isidor, care i-a spus să se întoarcă în chilia sa și să se roage; dar Petru a protestat că nu-i în stare, așa că Isidor i-a spus să privească spre Apus și acolo a zărit o mare adunare de diavoli ce se pregăteau de luptă; și atunci Isidor i-a spus: „Privește la Răsărit”, și el a privit și a văzut o mulțime mare de îngeri în slavă. La

care, starețul Isidor i-a spus: „Iată, aceștia sunt cei trimiși în ajutorul nostru. Aceia care urcă în Apus sunt cei ce luptă împotriva noastră; și cei ce sunt cu noi sunt mai mulți decât cei ce ne stau împotriva” [Helen Waddeli, Părinții pustiei, New York, Sheed & Warp, p. 171-172].

Cine ar putea nega că acești oameni au văzut limpede ceea ce noi doar uneori simțim? Cât de ușor tăgăduim un fapt pe care nu l-am trăit noi înșine. Dacă revenim la Vechiul Testament, găsim o foarte asemănătoare afirmație făcută de profetul Elisei, când armatele regelui Siriei au încercuit cetatea Dotan... „Nu vă temeți, pentru că cei ce sunt cu noi sunt mai mulți decât cei ce sunt cu ei... și Elisei s-a rugat... Și iată muntele era plin de cai și care de foc de jur împrejurul lui Elisei” (4 Regi 6, 16-17; 2 Cronici 32, 7).

Avem mărturia sfinților și a oamenilor sfinți, până în timpurile noastre, care au văzut și flăcările iadului și lumina cerurilor. Ochii, care au fost mult timp închiși în rugăciune, pot fi clarvăzători când sunt deschiși. Asemenea ochi au o viziune mai limpede decât ai noștri, care privim mai mult spre lumea materială, sau când sunt închiși sunt de obicei îndreptați spre somn. Privirea noastră devine confuză, nu fiind orbită de lumină, ci fiind întunecată de preocupările noastre zilnice.

De aici, vom trece la scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii în care nu există nici șovăială, nici îndoială, nici vorbe-n vânt, ci temeinicia învățăturilor marilor doctori ai credinței.

Îngerii și Părinții Bisericii Primare

Părinții Bisericii primare acoperă o perioadă de aproximativ 225 de ani. Ei se împart în două categorii: Părinții Apostolici și Apologeții creștini.

Părinții Apostolici sunt acei părinți care i-au urmat imediat pe Apostoli și au înfruntat primele șase persecuții anticreștine. De aceea, pentru ei acțiunea misionară și sacrificiul martiric au avut întâietate asupra teologiei. Apologeții au fost cei care, intrând puțin mai târziu în arenă, au considerat că trebuie să se întoarcă la scris pentru a-și apăra credința și a face față persecuțiilor fizice. Era perioada când creștinismul, făcând convertiri printre intelectualii păgâni, pretindea o ascultare fără crâcnire, și devenise absolut necesar să se răspundă defăimărilor și eresurilor răspândite în popor.

Părinții Apostolici au avut contact direct cu cei doisprezece Apostoli. Lor le datorăm păstrarea Sfintei Tradiții în cuvânt și faptă; ei au apucat firul de acolo de unde îl lăsase moartea Apostolilor, răsucindu-l din ce în ce mai puternic într-o frânghie care, chiar când a fost deșirată, totuși, niciodată nu s-a rupt.

Avem, comparativ, puține mărturii scrise din această perioadă, pentru că în acele zile tulburi ei aveau puțin timp să scrie și, pe de altă parte, era compromițător să le deții, dificil să le ascunzi și apoi să le găsești. Am văzut în manuscrisele de la Marea Moartă cum asemenea documente au putut să zacă ascunse sute de ani. Aceia care le-au ascuns au dispărut, păzind însă cu credință prețiosul secret. A fost un timp al eroilor mai mult decât al scriitorilor, al soldaților și al martirilor decât al teologilor și specialiștilor dogmatici.

Acești martori ai credinței au fost primii membri ai tinerei Biserici. Au fost aduși la credință din rândul multor națiuni și din toate straturile sociale, oameni simpli mulți dintre ei, dar plini de acea credință copilărească ce s-a dovedit mai puternică decât

orice înțelepciune a lumii: „Dumnezeu și-a ales pe cele bune ale lumii ca să-i rușineze pe cei înțelepți” (1 Corinteni 1, 27). Aceștia sunt oamenii care au păstrat Evanghelia și Epistolele pentru noi și în rândul cărora, prin faptele lor de credință, a fost posibilă prezența continuă a Domnului pe pământ. La ei privim cu recunoștință și respect, pentru că lor le datorăm supraviețuirea Bisericii creștine.

Referințele la îngerii sunt puține, dar acolo unde sunt, ele dovedesc credința și conștiința neîntreruptă a Bisericii în existența lor. Iată câteva pasaje semnificative pentru studiul pe care îl facem.

1. Sfântul Ignatie din Antiohia

(35 - 107 d.Hr.)

Sfântul Ignatie poate fi foarte bine considerat primul dintre părinții Apostolici. A fost episcop al Antiohiei și se crede că înainte de convertire fusese un persecutor al creștinilor. Se cunoaște puțin din viața lui, înainte de călătoria sa ca prizonier de la Antiohia la Roma, unde a fost martirizat. Pe drum s-a oprit la Smyrna unde a fost întâmpinat cu mare cinste de Sfântul Policarp, conducător al creștinilor în Asia romană, care primise investitura de episcop de la Sfântul Ioan Evanghelistul. În cursul acestei călătorii, Ignatie a scris scrisorile din care cităm. A fost un om profund credincios în Hristos, dornic să sufere martiriul pentru mântuirea sa.

Există și o istorisire încântătoare, care spune că Ignatie era copilul așezat de Iisus în mijlocul Apostolilor (Matei 18, 2-3). Data probabilă a nașterii sale pune această istorisire în domeniul posibilului; aserțiunea că a fost un discipol al Sfântului Ioan, este și ea cât se poate de credibilă. Ca ucenic direct al Sfântului Ioan, referințele lui Ignatie la îngeri capătă astfel o semnificație specială.

„Oare n-ar trebui să vă scriu lucruri mai pline de taină? Mă tem s-o fac, pentru ca să nu vă pricinuiesc rău, vouă care încă sunteți copii (în Hristos). În această privință, iertați-mă dar nefiind în stare să primiți înțeleșul lor plin de greutate, ați fi zdrobiți de ele. Pentru că, chiar și eu, deși sunt hărăzit lui Hristos și sunt în stare să înțeleg lucrurile cerești, ierarhiile îngerești și diferitele feluri de îngeri și oștiri, deosebirea dintre puteri și stăpânii și diferențele dintre tronuri și împărății, forța eonilor și demnitatea heruvimilor și serafimilor, sublimul duhului, împărăția Domnului și mai presus de orice, neasemuita slavă a lui Dumnezeu Atotputernic - deși sunt familiarizat cu aceste lucruri, nu sunt nicidecum, în nici un fel, desăvârșit” [„Epistle of Ignatius to the Trullians”, The Ante-Nicene Fathers, Vol. I, Grand Rapids, Michigan: Wm.B. Eerdmans Publishing 1956, p. 68].

Este important de notat, și o să ne referim mai târziu la asta, că credința în ierarhia îngerească nu a fost o invenție a secolelor de mai târziu. De exemplu: Dionisie Areopagitul, din care va urma un capitol, și-a întemeiat tot ce a scris pe o cunoaștere coborâtă chiar de la originile bisericii. Mai mult, Ignatie e de părere că întreaga creație trebuie să-L primească pe Hristos, dacă vrea să rămână vie: „Nici un om să nu se înșele: atât lucrurile care sunt în cer, cât și slăviții îngeri și conducători, atât văzuți cât și nevăzuți, dacă nu cred în sângele lui Hristos, își atrag ca atare condamnarea” [„Epistle of Ignatius to the Smyrneans”, pag. 88].

O altă notație vine din scrisorile neautentificate ale lui Ignatie. Aceasta, dacă nu le-a scris el, au o paternitate necunoscută și i-au fost atribuite în secolul al 6-lea și

necercetate au rămas până la sfârșitul secolului al 15-lea, când au devenit subiectul unei lungi dispute privind episcopatul, deși asta nu împieteză în nici un fel asupra importanței lor angelologice. Aici el revine la problema răului: „Prințul acestei lumi se bucură când cineva neagă credința în Cruce, deoarece știe că credința în Cruce este propria sa distrugere. Pentru că acesta este trofeul care a fost ridicat împotriva puterii sale și pe care, atunci când îl vede, se cutremură, și când aude se înspăimântă; ...înainte să fi fost înălțată Crucea, era dornic să fie așa; și pentru acest scop a lucrat cu grijă în fiii neascultării (Efeseni 2, 2). A lucrat în Iuda, în farisei, în saducheii, dar tocmai când era gata să fie înălțată, a fost tulburat și a insuflat în trădător remușcarea, și i-a întins o frânghie ca să se spânzure cu ea... Și el, care încercase prin orice mijloace să aibă pregătită crucea, se străduia acum să-i oprească înălțarea; nu din cauza remușcărilor..., ci pentru că a văzut că propria sa distrugere este aproape” [„Epistle of Ignatius to the Philippians”, pag. 117].

Când vorbește despre satana, Ignatie îl descrie ca ignorant și „deprins să meargă cu pași pieziși și șovăielnici”. Da, neștiutor al marilor minunății ale Întrupării, a smereniei Pruncului pentru care nu s-a găsit un acoperiș, al minunilor Botezului, învățăturilor și Jertfei Mielului. Ignatie se adresează diavolului fără ocoliș: „Văzând aceste fapte, ești cuprins de o mare stupeoare... pentru că o Fecioară este născătoare; cântarea de laudă a îngerului te umple de uimire” [„Epistle of Ignatius to the Philippians”, pag. 118].

Dacă Satana și-ar fi amintit profeția Scripturilor despre Acela de care Care se spusese: „Peste aspidă și vasilisc vei pași și vei călca peste leu și peste balaur” (Psalmi 90, 13), n-ar fi fost nevoie să-i mai pomenească aceasta: „omul nu trăiește numai cu pâine”.

Cunoașterea biruinței lui Hristos asupra răului nu numai că l-a susținut, dar l-a făcut pe Ignatie dornic de martiriu și i-a dat curajul să înfrunte fără să se teamă, ba chiar cu bucurie, ghearele leilor.

2. Sfântul Clement din Roma

(circa 96 d.Hr)

Este considerat a fi fost al treilea episcop după Sfântul Petru. Era un tânăr contemporan cu Sfântului Ignatie și e foarte posibil să fi fost un ucenic al Sfântului Pavel, unul dintre acei ucenici ale căror nume sunt scrise în cartea vieții (Filipeni 4, 3).

Sfântul Clement a fost un moralist, o persoană sobră, care se ocupa de organizarea comunității creștine, cu administrarea și liturghisirea. De aceea, relatarea lui despre îngerii capătă o importanță deosebită, pentru că ne arată cum, chiar de la început, a existat credința, că sfinții îngeri participă la rugăciunea noastră comună, față de care rândurile următoare reprezintă desigur o referință liturgică:

„Să ne gândim la toate cetele îngerești, cum stau laolaltă și fac voia Lui. pentru că Scripturile spun: „zece mii de ori câte zece mii Îl serveau și strigau: Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot; pline sunt cerurile și pământul de Mărirea Lui”. Apoi să ne strângem laolaltă, conștienți de armonia noastră, într-un singur glas să-I strigăm, încredințați că ne putem împărtăși din marile și slăvitele Sale făgăduințe” [St Clement Of Rome, Epistle to the Corinthians, 34, The Early Christian Fathers, ed and trans. by Henry Bettenson, Geoffrey Cumberledge. Oxford: Oxford University Press, 1956, p. 47].

Există multe legende despre Sfântul Clement, dar una din ele are un farmec deosebit. Sfântul Clement a fost exilat în Crimeea în timpul domniei lui Traian, unde a făcut muncă silnică în mine (istoria se repetă!) - dar aceasta a fost departe de a-l clătina pe sfânt, oferindu-i noi ocazii pentru a predica Evanghelia. A avut atât de mult succes în misiunea lui, încât autoritățile au considerat că doar aruncându-l în Marea Neagră, legat de o ancoră, ar putea să-l reducă efectiv la tăcere. Dar, legenda adaugă: îngerii i-au

construit un mormânt în adâncuri, care se arată o dată pe an locuitorilor de pe coastă, prin miraculoasa retragere a Mării.

Introducem aici un citat lămuritor dintr-o scrisoare scrisă de un evreu din Alexandria, care a trăit pe vremea împăraților Traian și Adrian: „Sunt două căi, a doctrinei și a autorității, una a luminii și alta a întunericului. Dar există o mare diferență între aceste două căi. Pentru că deasupra uneia stau îngerii lui Dumnezeu, aducători de lumină, iar deasupra celeilalte, îngerii satanei. Și într-adevăr El (Dumnezeu) este Domn în veci de veci, dar el (satana) este prințul timpului nelegiurii” [The Epistle of Barnabas, in The Ante-Nicene Fathers, vol. I, p.149].

Astfel, vedem că enigma răului, originea lui și personalitatea ispititorului devin o preocupare crescândă a părinților.

Cât de mult trebuie să ne ocupăm cu explicarea nenumăratelor ispite și încercări ale creștinilor! Binele este evident prin el însuși și are nevoie de prea puține explicații, în timp ce răul, întortocheat, așa cum îi este natura, reprezintă o problemă reală: de aici mulțimea de referințe la diavoli, față de cele care privesc pe sfinții îngeri.

3. Justin Martirul

(aprox. 100-165 d.Hr)

Justin, sfântul și martirul, era probabil un păgân de origine romană, din Flavia Neapolis, vechiul Sihem din Samaria, cunoscut astăzi ca Nablus. Convertirea lui se datorează admirației pe care o purta modului în care înfruntau creștinii cumplitele forme de a muri, când o simplă retractare i-ar fi putut salva. La început a studiat filozofia păgână, iar mai târziu a trăit ca predicator creștin în Roma, sub domnia lui Antoninus Pius și a fost martirizat sub Marc Aureliu. A fost primul și cel mai mare apologet (apologet = apărător zelos al unor idei).

Este cunoscut mai ales prin Prima și a Doua Apologie și Dialogul cu Trifon.

Având ca punct de plecare Geneza (6, 2), Justin a crezut că „fiii lui Dumnezeu” ar fi fost îngerii și a avansat părerea că Dumnezeu, când a creat pământul, l-a încredințat atât oamenilor, cât și îngerilor, iar aceștia din urmă au fost atrași de frumusețea femeilor, au păcătuit și au zămislit copii, care au fost demoni sau zei. Acești zei aveau nume, spre deosebire de Dumnezeu, Unul și Singurul necreat, care nu are nume. În ciuda acestei interpretări cam forțate și stranii, care nu a dăinuit multă vreme în Biserică, învățătura sa despre libera voință este cât se poate de ortodoxă. El susține că atât oamenii cât și îngerii au același fel de voință și prin asta caută să răspundă la întrebarea „De ce Dumnezeu îngăduie răul?”.

„În loc ca Dumnezeu să fi nimicit șarpele, ca el să nu mai existe, decât să spună „voi pune dușmănie între sămânța ta și sămânța ei” în loc să fi creat deodată și pe îngeri și pe oameni liberi să facă ceea ce El știa că s-ar fi convenit să facă ca să aibă îndemânarea voinței libere și de asemenea pentru că El știa că o astfel de lucrare e bună, El a instituit judecata generală și judecata particulară: e în puterea ficăruia să aibă o voință

liberă, știind în același timp că este păzit” [Justin Martyr, „Dialogue with Trypho”, The Ante-Nicene Fathers, vol. I, p. 250].

Iustin se află aici pe aceeași linie cu toți învățătorii creștini, susținând că răul se instituie ca dorință înainte de a deveni o realitate. Există un fragment frumos, de proslăvire, care spune multe: „...Dumnezeu, Care este fără urmă de răutate - pe El Îl laudăm și-L adorăm și pe Fiul Său... și cetele celorlalți îngeri buni care-L slujesc pe Dumnezeu, care au o natură bună și au duh de profeție” [Apologia I, VI, in The Early Christian Fathers, p. 81].

Biciuit și decapitat, Iustin a murit pentru credința sa cu același curaj pe care în tinerețea sa îl admira la alții și care a caracterizat pe adevăratul creștin de-a lungul anilor.

4. Sfântul Irineu

(130-202 d.Hr.)

Sfântul Irineu a fost episcop de Lyon, deși probabil s-a născut, în Smyrna. El reprezintă o adevărată verigă între Răsărit și Apus. A fost trimis în avanpostul apusean al creștinătății de către Sfântul Policarp, faimosul episcop al Smyrnei. În acele vremuri timpurii, misionarii erau greci; oricât ar părea de ciudat, creștinătatea latină a început în Africa.

Sfântul Irineu a fost primul mare teolog al Bisericii universale. A fost un destoinic cercetător al doctrinelor Părinților care i-au premers. Prin profunzimea

argumentelor sale și prin îngăduința de care dădea dovadă, a salvat Biserica de controversa care amenința unitatea creștină. La sfârșit a primit coroana martiriului împreună cu alți nenumărați membri ai turmei sale, în masacrul din 202 d.Hr., pus la cale de crudul împărat Severus. În scrierile lui Irineu, îngerii sunt pomeniți nu atât pentru a fi descriși, cât pentru a respinge conceptele eretice despre ei. De exemplu, unul din conceptele pe care le-a respins a fost acela că lumea a fost creată de îngeri.

5. Tertulian

(160-220d.Hr.)

Tertulian aparținea Bisericii africane, fiind născut la Cartagina. A avut o educație în întregime păgână și era avocat la Roma când s-a convertit la creștinism. Mai târziu s-a alăturat montaniștilor. Nu este totuși considerat teolog ortodox și, deși trebuie luat în seamă pentru strălucirea inteligenței lui, el nu poate fi propriu-zis numărat printre Părinți. A fost un mare erudit și din numeroasele sale scrieri teologice, apologetice, ascetice și polemice, multe din punctele sale de vedere sunt acceptate.

Printre multele idei care circulau în primele secole, susținute în special de gnostici, era aceea că Iisus și-a luat „carne angelică” și deci că nu era nevoie să fie născut. În această privință, Tertulian are un interesant pasaj în care elucidează și un punct de vedere asupra îngerilor: „Nici un înger n-a coborât să fie răstignit, să încerce asupra-și moartea și să fie înviat din morți. Dacă n-a fost niciodată o cauză pentru ca îngerii să se întrupeze, aveți aici rațiunea pentru care ei n-au primit nici carne prin actul nașterii lor. Ei

n-au venit să moară și deci nici nu au trebuit să fie născuți. Ci Hristos a fost trimis să moară și de aceea a trebuit să Se nască, pentru a putea muri; de aceea există legea că numai acela moare, care s-a născut” [The Stromata of Miscellanies, in The Ante-Nicene Fathers, vol. II, p. 518].

Această precizare fără echivoc dovedește credința în necorporalitatea îngerilor, o credință care a rămas ferm stabilită în Biserică.

6. Sfântul Clement din Alexandria

(150 - 215 d.Hr.)

În primele secole, Alexandria era cel mai mare centru de învățatură. Era centrul intelectual al creștinismului, după cum inima sa era în Antiohia. Limba universală a acelor timpuri era greaca. Iustin și Irineu sunt considerați fondatori ai literaturii creștine, în afara, bineînțeles, a Noului Testament, care este Scriptura Sfântă și nu este exclusiv literatură.

Titus Flavius Clement a fost un urmaș meritoriu al lor, la școala catehetică din Alexandria. În scrierile sale, Sfântul Clement duce mai departe cu precizie și claritate, filozofia de bază și credința creștină. Cu privire la îngeri, spre deosebire de gnostici, el scrie: „prin îngeri, fie văzuți ori nu, puterea divină dăruie lucruri bune. Așa s-a întâmplat și la sosirea Domnului. Și uneori această putere respiră în gândurile și în cugetele oamenilor „și așează” în inimile lor „tărie”, o percepție mai ascuțită și insuflă „îndrăzneală” și cutezanța limpezimii” [The Stromata of Miscellanies, in The Ante-Nicene

Fathers, vol. II, p. 518].

Într-un alt fragment al scrierilor lui Clement găsim o afirmație care scoate în evidență conceptul tradițional despre îngerii, o altă bucată a aceluși fir de gândire privind natura lor, care în ciuda unor speculații divergente ocazionale, a rămas neîntrerupt. El scrie: „Aceste prime virtuți create sunt neschimbătoare în substanță și, împreună cu îngerii și arhanghelii al căror nume îl împărtășesc, împlinesc lucrări dumnezeiești. Astfel, Moise numește virtutea îngerului Mihail printr-un înger de lângă el, aparținând unuia din cele mai inferioare grade. Moise l-a auzit și i-a vorbit față către față. Altor profeți, îngerii le-au creat impresia că sunt ființe care aud și văd. Potrivit acestei relatări, doar ei aud și doar ei văd... Dacă ar fi fost o voce obișnuită ar fi fost auzită de toți... A fost auzită doar de acela pe care îngerul l-a făcut în stare s-o audă” [Fragments from Cassiodorus]. Clement arată mai departe că „printr-o veche și dumnezeiască hotărâre, îngerii sunt răspândiți în națiuni... (și) că cel mai bun lucru pe pământ este omul evlavios, și cel mai bun, mai apropiat și mai curat lucru din cer, este îngerul, cel ce împărtășește binecuvântarea vieții veșnice. Dar natura Fiului... este cea mai desăvârșită” [The Stromata, p. 524].

7. Origen

(circa 185 - 254 d.Hr.)

Origen a fost cel mai strălucit și mai prolific ucenic al Sfântului Clement și se spune că a scris 600 de cărți. A fost, mai ales, un cercetător al Bibliei, lăsându-se pătruns de Scriptură până în adâncul sufletului său, încredințat mereu de autenticitatea absolută a inspirației care o animă.

Există controverse, asupra unor detalii, a ceea ce se consideră a fi îndepărtarea sa de Ortodoxia doctrinei. Unele din vederile sale, din păcate, au condus la erezie și la condamnarea lui. Indiferent de greșelile pe care le-a putut face, Origen rămâne primul și cel mai mare critic biblic al antichității creștine și în această privință este de neprețuit. Astfel, el comentează diferitele misiuni pe care Dumnezeu le-a încredințat îngerilor Săi: „...nu putem crede a fi rezultatul unei întâmplări desemnarea unei anume misiuni cutărui înger în mod special: de exemplu, lui Rafail, rolul de a îngriji și a vindeca; lui Gavriil conducerea războiului, lui Mihail datoria de a duce rugăciunile și cererile muritorilor, pentru că nu ne putem imagina că ei au obținut aceste misiuni altfel decât prin propriile lor merite și prin zelul și excelențele calități pe care ei cu siguranță le-au manifestat înainte ca această lume să fi fost creată... Astfel încât, unui înger i-a fost dată în grijă Biserica Efesenilor; altuia aceea din Smyrna... un înger a fost al lui Petru, altul al lui Pavel, și așa mai departe, pentru fiecare dintre cei mici care sunt în Biserică... Și trebuie să fie vreun înger care să stea în jurul celor ce se tem de Dumnezeu... e de crezut că ei au fost desemnați de Dumnezeu, Legiuitorul cel drept și nepărtinitor” [Origen, „De Principiis”, The Ante-Nicene Fathers, vol. IV. p. 266].

Este interesant că Origen crede că până și îngerii se străduiesc întru desăvârșire: „...După părerea mea deci faptul că „începătoriile” își păstrează stăpânirea,

sau că celelalte ordine ale duhului și-au obținut misiunile respective, acestea nu se întâmplă nici din lipsă de discernământ, nici din vreo cauză întâmplătoare; ei și-au câpătat rangul după meritele lor, deși nu e privilegiul nostru să știm care au fost faptele prin care ei au câștigat un loc într-un ordin deosebit” [Origen, „De Principiis”, The Ante-Nicene Fathers, vol. IV, p. 265].

Această înaintare a lucrat invers pentru acei îngeri care au ales răutatea. Diavolii „au câpătat aceste ranguri potrivit purtării lor și sporirii pe care au avut-o în rele” [Origen, „De Principiis”, The Ante-Nicene Fathers, vol. IV. p. 265]. Origen nu crede că satana și îngerii lui au fost condamnați odată pentru totdeauna; este o opinie pe care au avut-o o parte din Părinții de mai târziu, dar care nu face parte din învățătura Bisericii. „După vederile noastre, nici diavolul însuși nu este în stare de ceva bun dar, deși este în stare să admită binele, nu-l dorește totuși și nu face nici un efort pentru virtute” [Origen, „De Principiis”, The Ante-Nicene Fathers, vol. IV. p. 265]. Origen argumentează: „Când se spune: ultimul vrăjmaș va fi distrus, nu trebuie înțeles că substanța sa, care este creația lui Dumnezeu, piere, ci temeiul și voința ostilă vor pieri; pentru că acestea nu vin de la Dumnezeu, ci de la el însuși. De aceea, distrugerea sa nu înseamnă încetarea existenței, ci încetarea vrajbei și a morții. Nimic nu este cu neputință Atotputerniciei; nu există nimic să nu poată fi tămăduit de Făcător; Creatorul a făcut toate lucrurile ca ele să poată exista și dacă lucrurile au fost făcute ca să poată exista, ele nu pot deveni non-existente” [Origen, „De Principiis”, III, VI, 5, The Early Christian Fathers, p. 355].

Origen a susținut teza că îngerul nu face rău nimănui, nici chiar aceluia care îl insultă. Doar diavolii fac rău și asta prin propria lor voință; așa cum susține el, diavolii „nu au primit nici o misiune de acest fel de la Dumnezeu”. De asemenea, ne amintește că „nu e neapărat nevoie să pătimim de pe urma demonilor”. Dar creștinii, adevărații creștini, care s-au supus numai lui Dumnezeu și Cuvântului Său, nu pătimesc de pe urma demonilor pentru că Dumnezeu este mai puternic decât diavolii. Și creștinul nu va pătimi,

pentru că „îngerul Domnului va avea grijă de cei care se tem de El și-i va scăpa, iar îngerul său, care întotdeauna vede fața Tatălui din ceruri”, va oferi cerului rugăciunile lui, prin unul Arhiereul, Dumnezeuul tuturor, și va uni propria rugăciune cu acelea ale omului care i s-a dat în pază”. Aceste cuvinte nu au nevoie de nici un comentariu. Frumusețea lor se cuvine să pătrundă adânc în inimile noastre și să devină parte conștientă a gândirii noastre.

Deși ultimul subiect din acest capitol este Păstorul lui Hermas, am putea spune, într-un sens, că el de fapt se sfârșește cu Origen, înaintea intrării noastre în considerațiile despre marii Părinți ai Bisericii din Epoca Teologiei ortodoxe, când Biserica creștină a ieșit la lumină și a devenit o religie recunoscută de stat și a avut de înfruntat pericole mult mai perfide decât leii arenelor romane. Oricum, pe temeliile puse de Părinții Bisericii primare a crescut, s-a întins și a înflorit Biserica.

8. Păstorul lui Hermas

Datorită unei anumite frumuseți spirituale pure și, într-un anumit sens, de tăria însușire a granitului, discuția asupra acestui scriitor am lăsat-o la urmă, deși el a scris probabil în timpul domniei lui Traian sau puțin timp după aceasta și cunoaștem puțin despre el. Prin păstorul lui Hermas găsim în Patristică prima mențiune distinctă a unui înger păzitor, ca și a unui diavol însoțitor, atașat fiecărei persoane:

„Acum, vă voi arăta puterile acestora prin care puteți cunoaște ce putere are fiecare. Pentru că puterile lor sunt îndoite și înrudite pentru cei credincioși, dar merg mereu pe același drum drept și neted... făgașul strâmb nu are cărări: dar are multe locuri neumblate, cu multe piedici și este aspru și plin de spini. Dar cei care merg pe drumul drept, merg întins...

Există doi îngeri pentru fiecare om, unul al dreptății și celălalt al nelegiurii... Îngerul dreptății este blând și împăciuitor. De aceea, când pătrunde în inima ta, îți vorbește de dreptate, curăție, castitate, mulțumire și de orice virtute dreaptă și măreață; când acestea urcă în inima ta, să știi că îngerul dreptății este cu tine.

Privește acum la lucrările îngerului nelegiurii. În primul rând este furios și amar și nebun și lucrările lui sunt rele și-i distrug pe cei ce-L slujesc pe Dumnezeu. Când ajunge în inima ta, îl cunoști prin lucrările sale. Trebuie să te încrezi în lucrările îngerului dreptății și, făcându-le, poți trăi în Dumnezeu”.

Există o minunată atemporalitate care înconjoară pe acest Hermas al nostru, al cărui păstor a fost îngerul ispășirii, care i s-a descoperit într-o serie de viziuni. Hermas se remarcă ca unul care a auzit, a trăit, a pățimit și a murit laolaltă cu glasul îngerului său bun. Într-adevăr, el „a trăit în Dumnezeu”.

Îngeri în vremea Sfinților Părinți ai Bisericii

În 313 d.Hr., după ce Constantin cel Mare a ajuns unicul împărat al Imperiului Roman, el a acordat libertate deplină și oficială religiei creștine. Curând după aceea, și-a mutat capitala imperiului de la Roma la Constantinopol. Chiar atunci, Biserica era bântuită de diferite orientări și erezii, din care cea mai serioasă a fost arianismul. Ca să salveze unitatea Bisericii, la Sinodul de la Niceea (325 d.Hr) și la Sinodul de la Constantinopol (381 d.Hr) a fost redactat Simbolul Credinței (Crezul), cunoscut și ca Simbolul niceean, care exprimă credința creștină și care a fost acceptat de aproape întreaga lume creștină. Părinții aceluși timp au fost, de aceea, numiți Părinții niceeni; studiul nostru, totuși, îi cuprinde deopotrivă și pe aceia care i-au urmat. Fiecare din acești mari doctori ai teologiei, în vremea și în sfera lor, au menținut credința creștină în ortodoxia ei și aceasta au făcut-o cu un curaj magnific și în virtutea unui unic scop.

1. Sfântul Atanasie

(296 - 373 d.Hr.)

„Cred în Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute”. Astfel începe marele, unificatorul Crez al creștinătății. Lumea oficială a Romei imperiale l-a încuviințat. Împărații se aliniază sub noul steag al Crucii, dar drumul Bisericii e departe de a fi neted. Părinții Bisericii, adânciți în dragostea de Dumnezeu și dăruți slujirii Lui, nu se temeau de nimeni; au stat neclintiți în fața împăraților (și împărăteselor) și filozofilor; nici erudiția înțelepților, nici puterea imperiului, n-ar fi putut să le clinească convingerile. Cum marea listă de nume se derulează în fața ochilor noștri, am fi bucuroși să-i auzim vorbind pe fiecare. Din nefericire, nu toate scrierile Părinților au fost traduse în limbile moderne și chiar din acelea care au fost, rămâne dificilă alegerea citatelor. Putem doar să le alegem pe cele pe care le-am înțeles mai bine, căutând să urmărim urma de aur a îngerilor prin labirintul literaturii teologice. În principal, desigur, credința puternică a Părinților în lumea spirituală poate fi observată din primul articol al Crezului, în cuvintele „toate cele văzute și nevăzute”. Prin cele nevăzute, ei înțeleg îngerii și sufletul omenesc.

Unul din marii „arhitecți” ai Crezului a fost Sfântul Atanasie. Și el a fost elevul faimoasei școli catehetice din Alexandria și, când era episcop, a fost exilat de șase ori, iar asta datorită legăturii sale de nezdruccinat cu teologia ortodoxă. A trecut cu mare forță morală peste toate nenorocirile personale dar, mai presus de toate, teologia lui și caracterul său ferm au triumfat asupra oricăror adversități, în folosul Bisericii.

Atanasie, fără nici o îndoială, a consolidat Sfânta Tradiție, evident, niciodată pusă sub semnul întrebării; n-a avut nici o nedumerire în ceea ce îi privește pe îngeri, ci le-a explicat locul: „Fără cuvânt, n-a fost făcut nici un lucru. Dar, în ceea ce privește

slujitorii, există nu numai unul, ci mulți din aceia pe care, Domnul îi va trimite. Pentru că sunt mulți arhangheli, multe tronuri și stăpânii și domnii, mii și mii, miriade de miriade, care stau înaintea lui Dumnezeu, slujindu-L și gata oricând de a fi trimiși” [Discourse II Against the Arians, Chapter 17, 27, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series II, vol. IV, p. 362].

Atanasie ne lămurește mai departe că îngerul nu poate salva de la sine, ci o face prin voința lui Dumnezeu: „Este specific unui înger să slujească la comanda lui Dumnezeu și adesea merge înainte, să-l înlăture pe Amonit: și este trimis să păzească poporul pe drum; dar acestea nu sunt faptele lui, ci ale lui Dumnezeu, care i-a ordonat și l-a trimis... Dar de câte ori îngerul a fost văzut, cel care l-a văzut a auzit vocea lui Dumnezeu” [Discourse III, Chapter 25, 12, 14, p. 400-401].

Sfântul Atanasie a avut multe de spus despre demoni, în special în biografia făcută lui Antonie cel Mare. El a văzut o reală personificare a răului în spiritele malefice care ne necăjesc. El accentuează, în același timp că nu trebuie să ne temem de ele, deoarece Hristos le-a surpat puterea. „Să ne gândim și să păstrăm în inima noastră ideea că atunci când Domnul este cu noi, dușmanii noștri nu ne pot face rău; pentru că atunci când ei se apropie de noi, luând forma corespunzătoare stării în care ne descoperă, își adaptează amăgirile la starea minții în care ne găesc”. Sfântul Atanasie crede că dacă suntem timizi și confuzi, demonii se bucură, dar dacă ne gândim doar la Dumnezeu, ei dispar ca fumul. Crede în puterea semnului Crucii de a goni duhurile rele. Acest fapt, mulți creștini l-au probat ca adevărat.

În bucuria Paștelui, Atanasie ne vede pe toți uniți cu îngerii în rugăciuni. El vorbește de psalmi și de imnuri, în toate acestea văzând oamenii, nu singuri, ci făcând parte din marele cor al tuturor fapturilor. „Întreaga creație păstrează o vreme de post, frații mei, și tot ce are suflare Îl laudă pe Domnul... Cine ne va mai conduce la o asemenea tovărășie a îngerilor ca aceasta? Noi, care dorim să venim la ospățul ceresc și la

sărbătoarea îngerească, să nu o sărbătorim după felul pământesc, ci ca și cum am ține sărbătoare în ceruri împreună cu îngerii” [Letter VI, 9, 11, Easter 335, p. 523].

Atanasie tălmăcește cu adâncime teologică alegoria din capitolul despre Înălțarea Domnului, unde îngerii au vestit sosirea lui Hristos înaintea porților cerurilor. Acestea sunt relatate și de Sfântul Ambrozie. Sfântul Atanasie credea că îngerii care l-au însoțit pe Hristos în înălțarea Sa nu erau îngerii ce aveau în grijă lucrările pământești, ci coborâseră cu El din ceruri și-L însoțiseră pe pământ. Văzându-L înălțându-se, au vestit puterile cerești să deschidă porțile: „Puterile sunt uluite la vederea Lui în trup. De aceea, ele strigă mirate de această apariție uimitoare: *Cine este?* Îngerii, urcând cu Hristos, le răspund: „Domnul puterilor, este Împăratul Slavei, care-i învață pe cei ce sunt în ceruri marea taină, ca să știe că Cel ce a învins pe dușmanii duhului este Împăratul slavei” [Jean Danielou, *Les Anges et Leurs Mission*, Editions de Chevetogne, p. 51]. Astfel au fost gândurile lui Atanasie care a transmis până la noi sfânta flacără a creștinătății. Arde acum mai luminoasă ca oricând dăruind viitoarelor generații cunoașterea Bisericii lui Hristos.

2. Sfântul Vasile cel Mare

(aprox. 330 - 379 d.Hr.)

Când zăcea să moară, sfânta Macrina s-a rugat pentru „un înger de lumină, care mă va conduce la pajiști și ape liniștite și la sânul Sfinților Părinți” [Robert Payne, *The Holly Fire*, New York: Harper and Brothers, 1957, p. 162]. Astfel, a mers în întâmpinarea Domnului ei, sora Sfântului Vasile cel Mare și a Sfântului Grigorie de Nyssa. Sfânta femeie a exercitat o mare influență asupra vestiților ei frați. Ea și mama lor i-au condus pe drumul ortodoxiei și al monahismului.

Sfântul Vasile, pe drept numit cel Mare, a dat numele lui mișcării monastice din Răsărit. Și, la fel, este autorul uneia din Sfintele Liturghii. El este printre cele mai deosebite și martirice figuri ale Bisericii. Era foarte învățat, cu o profundă sfințenie personală, un organizator deosebit și ceea ce numim noi astăzi, un eficient agent social.

Pentru Sfântul Vasile și ucenicii săi duhovnicești, existența îngerilor era un fapt indiscutabil. El spune despre crearea lor:

Apare ca adevărat că înaintea chiar a acestei lumi a existat o ordine a lucrurilor despre care mințile noastre își pot face o idee... Nașterea lumii a fost precedată de o condiție a lucrurilor potrivită exercițiului puterilor supranaturale, scoase în afara limitelor timpului etern și infinit. Creatorul și Demiurgul (artist, din grecescul demiourgos) universului și-a perfecționat lucrarea în această lumină spirituală, pentru fericirea tuturor celor care Îl iubesc pe Domnul; naturi intelectuale și nevăzute, totul printr-o rânduială a inteligențelor pure, care sunt dincolo de posibilitatea minților noastre de-a le pătrunde și cărora nu le putem ști numele. Ei completează esența acestei lumi, nevăzute, așa cum ne învață Pavel: „Pentru că pentru El au fost create toate lucrurile ce

sunt în ceruri și pe pământ, văzute și nevăzute, fie că sunt tronuri sau domnii, începătorii sau puteri, ori stăpânii, ori cete de îngeri, ori ranguri ale arhanghelilor”” [The Hexameron, Homily I, 5, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series II, vol.VIII, p. 54].

În „Despre Duhul Sfânt”, scrisă pentru a risipi orice îndoieli ce ar putea exista în legătură cu doctrina adevărată a Sfântului Duh, Sfântul Vasile vorbește despre Sfinții îngeri în relație cu cea de a treia Persoană a Sfintei Treimi:

„Mai mult, din lucrurile create la început, poate fi cunoscută legătura strânsă dintre Sfântul Duh cu Tatăl și cu Fiul. Puterile sunt pure, inteligente și nepământești și sunt sfinte pentru că ele au sfințenia lor în harul dat de Duhul Sfânt... voi, care aveți putere de la lucrurile ce sunt văzute să formeze o analogie cu cele nevăzute, slăviți-L pe Făcător, prin Care toate lucrurile au fost făcute văzute și nevăzute... Duhurile slujitoare subsistă prin voința Tatălui, sunt aduse la ființă prin lucrarea Fiului și desăvârșite prin prezența Duhului. De asemenea, desăvârșirea și complacerea în desăvârșire” [Despre Sfântul Duh, Chapter XVI, 38, p. 23].

Sfântul Vasile are puține de spus, sau chiar nimic, despre diavol. Atitudinea sa față de rău este uimitor de modernă și văzută prin relația cauză - efect. „Dumnezeu - spune el - nu este originea răului, deoarece contrariul nu poate veni din însuși opusul său”.

„Viața nu poate naște moarte: întunericul nu este originea luminii, boala nu e creatoare de sănătate... dar, în nașterea sa, fiecare ființă provine din asemănătorul ei... Dacă răul nu este nici creat nici necreat de Dumnezeu, de unde se trage natura lui? Desigur răul există, nimeni trăind în lume nu-l poate nega... Răul nu este o esență vie animată; este condiția sufletului opus virtuții”.

Și ne spune mai departe că nu trebuie să căutăm dincolo de noi - răul - pentru că noi înșine suntem autorii propriilor noastre vicii; căderea noastră nu are altă origine decât în propria noastră voință liberă; la fel, și pentru îngeri, Sfântul Vasile pare de asemenea să creadă că diavolii sunt activi în ceea ce privește distrugerea și lăcomia, dar

vorbește despre aceste lucruri doar în trecere. Pentru el, întunericul și toate ascunzișurile sale nu există în sine; pare incapabil să cerceteze mult timp întunericul. Sufletul său tinde spre lumină; pentru el, deci, cerul este singura realitate unde „Ordinele îngerilor, cetele îngerești, toate naturile intelectuale numite sau nenumite, toate duhurile ce slujesc, nu trăiesc în întuneric, ci se bucură de o condiție potrivită pentru ei, în lumina bucuriei spirituale” [Omilia II, 4, 15, p. 61-62].

Ca și Atanasie, Vasile nu atribuie cetelor cerești virtuți înnăscute, ci doar capacitatea și voința de-a ajunge la ele. De aceea, și ele se străduiesc ori s-au străduit în eonii trecuți să obțină mereu din ce în ce mai multă desăvârșire. „Puterile cerurilor nu sunt sfinte prin natură, dacă ar fi fost așa, n-ar fi existat nici o diferență între ele și Duhul Sfânt”. Aici e un punct dificil. Sunt mulți cărora diferențele dintre păzitorii angelici și inspirația Duhului Sfânt nu le este clară.

În primul rând, Duhul Sfânt este a treia Persoană a Sfintei Treimi și ca atare îi inspiră și pe îngeri și pe oameni. Putem folosi asemănarea cu o santinelă pusă pentru protecția unui suveran. Gardianul și cel păzit ar trebui, în mod ideal, în funcțiile lor, să fie inspirați de idealul unui scop comun așa cum suveranul și soldatul își servesc amândoi țara. Om și înger îl slujesc pe Dumnezeu; îngerul îl protejează pe om când nu se poate păzi singur, dar ținta amândurora este Dumnezeu: înțelegerea aceasta le este dată de Duhul Sfânt. Sfântul Vasile dă o definiție demnă de menționat despre natura îngerilor și substanța lor: „Proportional cu existența lor relativă, îngerii au nevoie de sfințenia Duhului Sfânt”.

Fierul înroșit este conceput să fie amestecat cu focul, și totuși materia lui și focul sunt deosebite.

La fel, în cazul puterilor cerești: substanța lor este un duh de aer sau un foc imaterial, după cum e scris: „Cel ce a făcut pe îngerii săi duhuri și pe slujitorii Săi pară de foc”; prin urmare, ei există în spațiu și devin vizibili și apar în propria lor formă în trup,

pentru aceia care merită. Dar sfințenia lor fiind străină substanței lor, ea susține totuși desăvârșirea prin comuniunea Duhului. Ei își păstrează rangul lor prin statornicia lor în bine și adevăr” [Sf. Vasile cel Mare, Despre Duhul Sfânt, Capitolul 16, 38, p. 24].

Putem deduce de aici că aceia care nu sălășluiesc în bine și adevăr cad din har, deja au făcut aceasta. Inspirația Duhului Sfânt face ca ființele cerești să cânte: „Sfânt, sfânt, sfânt” Dumnezeului Oștirilor.

Sfântul Vasile îi concepe pe îngeri ca o realitate de netăgăduit: dacă i-a văzut, noi nu știm, dar că era convins de realitatea lor, da, o știm.

3. Sfântul Grigorie de Nyssa

(circa 330 - 395 d.Hr.)

Sfântul Grigorie de Nyssa a fost un frate mai tânăr al Sfântului Vasile și al Sfintei Macrina, care amândoi au avut o mare influență asupra lui. El este unul dintre cei mai îndrăgiți Părinți, cu adevărat un teolog, de o mare acuitate, cunoaștere și originalitate. A fost un puternic susținător al dogmei niceene privitoare la Sfânta Treime. Influența lui Origen în scrierile lui Grigorie e ușor de remarcat. Ei împărtășeau opinia că în cele din urmă atât sufletele din iad, cât și diavolul, se vor întoarce la Dumnezeu. În lucrarea *Despre suflet și înviere*, scrisă după moartea fratelui său, Sfântul Vasile, el relatează o discuție purtată cu iubita și sfânta lui soră. Iată răspunsul Sfintei Macrina la una din întrebările sale:

„Nu cred... că divinul Apostol (Filipeni 2, 10-11) a împărțit lumea intelectuală în enclave. Există trei stări în care se pot afla ființele raționale: uneia, chiar dintru început, i s-a dăruit o viață imaterială și pe care o numim angelică; alta este unită cu trupul și o numim umană; a treia s-a dezlegat prin moarte de legăturile trupești și poate fi găsită în sufletele curate și simple. Desigur, credem că mai există o altă lume de ființe: lipsite de trupuri ca ale noastre, care se opun la ceea ce este bun și sunt capabile să rănească viețile oamenilor, căzând dintr-o mai nobilă contemplație printr-un act de voință și, prin revolta lor împotriva bunătății, au personificat în ele însele principiul contrar; și această lume este... ceea ce Apostolul adaugă numărului „lucrurilor de sub pământ”, adică atunci când, într-o zi, răul va fi anihilat în lunga mișcare a veacurilor, nimic nu va fi lăsat la o parte, în afara lumii bunătății, dar chiar de la aceste spirite rele se va înălța, în armonie, încrederea în Domnia lui Hristos”. [On the Soul and the Resurrection, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series Two, vol V, p. 444]

Binele sau răul nu sunt, pentru Sfântul Grigorie, două existențe pozitive opuse una alteia, ci Ființa împotriva Neființei, „pentru că distincția dintre viciu și virtute nu este identică cu aceea dintre două fenomene care se subordonează unul altuia. Ci, ca o opoziție logică între ceea ce este și ceea ce nu este,... nonentitatea este logic opusă entității”. [The Great Catechism, Chapter VI, pp. 480-481]

Tot ceea ce e creat este supus schimbării, după Sfântul Grigorie de Nyssa. Numai Treimea este neschimbătoare, în timp ce creația își datorează propria existență schimbării, prin faptul că a fost chemată de la neființă la ființă. El crede că acest fapt include atât pe ființele angelice, cât și pe cele umane. Inițial, schimbarea începe chiar cu începuturile lor și ele trebuie inevitabil să se miște către ceva.

Libertatea voinței o consideră Sfântul Grigorie ca fiind inalienabila noastră moștenire, o parte din ființa noastră creată după chipul lui Dumnezeu. „Liberul arbitru - această asemănare cu Cel a cărui Voință se răsfrânge asupra tuturor; ...(omul) a fost un agent liber... A ajuns să descopere singur răul. Astfel, primul om pe pământ, sau mai degrabă cel care a generat răul în om, ar fi putut să aleagă binele și frumosul... și totuși, el, prin voia sa deplină, a căutat alt drum, împotriva naturii sale. Fiindcă trebuie observat că nu există în lume un alt lucru atât de dependent de voință cum e răul... Dar obiceiul păcatului a intrat... cu fatală rezeziune în viața omului” [On Virginitate, Chapter XII, p. 357].

Sfântul Grigorie vorbește atât despre îngeri, cât și despre oameni, pentru că menționează generatorul răului: acțiunea acelei ființe angelice care și-a întors ochii de la bine la mai puțin bine, și a cărei consecință inevitabilă a deschis calea înspre rău.

Sfântul Grigorie observă: „Oricum, nu se poate nega că începutul oricărui lucru este cauza a altceva care, logic, urmează după el... Așa cum eliberarea de agitația patimilor este începutul și baza unei vieți în acord cu virtutea, tot așa înclinarea spre viciu, generată de invidie, este drumul consolidat spre toate relele. Pentru că odată ce acela care

apostatizează binele a încuviințat înclinarea spre rău, el este ca o stâncă răzleață, despărțită de creasta muntelui, care se rostogolește prin propria sa greutate; ...el a fost în mod deliberat forțat și zvârlit în afară, printr-un fel de gravitație, până la cea mai îndepărtată margine a nelegiurii” [The Great Catechism, Chapter VI, p. 481]

Sfântul Grigorie pretindea că toți îngerii au fost creați perfecți și liberi. Asta, în sine, îi face apti pentru schimbare. Răul nu stă, insistă el, în materie, ci în înclinarea sufletului către materie. Desigur, acelor care caută fericirea materială mai mult decât pe cea spirituală, el le spune: „(dacă) ei ar fi privit la natura lucrurilor existente fără patimă, ar fi înțeles că nu există alt rău în afara ticăloșiei. Nici un rău de orice fel ar fi, nu există în afară și independent de voință”. [The Great Catechism, Chapter VI, p. 482]

De aceea, materia nu trebuie anihilată, atât sufletul cât și trupul și îngerii căzuți vor fi lămuriiți ca aurul prin foc. Despre mântuirea îngerilor căzuți, alți Sfinți Părinți, nu împărtășesc părerea Sfântului Grigorie. „Cel care este drept și bun și înțelept, și-a folosit vrerea pentru mântuirea celui care a pierit. Și, astfel, a conferit un privilegiu nu numai celui pierdut, dar și celui care ne împinsese la pieire, pentru că tot așa se întâmplă atunci când amesteci aurul cu un material lipsit de valoare și, curățind aurul, arzi ceea ce e străin; și astfel se redă celei mai prețioase substanțe strălucirea sa naturală”. [The Great Catechism, Chapter VI, p. 495]

În această lucrare mântuitoare, marea mulțime a oștilor cerești, pe care Sfântul Grigorie le consideră ca fiind într-un număr copleșitor, își au plenar partea lor. „Aceste puteri sunt slujitorii care fac voia lui Dumnezeu, efectuând „curățirea păcatului” în acord cu voința Celui care i-a trimis: pentru că aceasta este slujirea unor asemenea ființe spirituale: ele sunt trimise pentru mântuirea acelor care sunt mântuiți” [Against Eunomius, Book 1, 23, p. 64].

Ce cuvinte mai frumoase pot fi găsite decât acestea, ale blândului Sfânt și teolog Grigorie de Nyssa, despre prima misiune a sfinților îngeri printre noi?

4. Sfântul Grigorie de Nazianz (circa 329 - 389 d.Hr.) și Sfântul Chiril al Ierusalimului (circa 315 - 389 d.Hr.)

Sfântul Grigorie de Nazianz, „Teologul”, a fost cel mai bun prieten al Sfinților Vasile cel Mare și Grigorie de Nyssa. Toți trei, sunt cunoscuți ca Părinții capadocieni, pentru că de-acolo se trag și au trăit cea mai mare parte a vieților lor în această parte a Asiei Mici. Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Chiril al Ierusalimului au fost contemporani și susținători ai Crezului niceean.

În general, Sfântul Grigorie s-a ocupat mai puțin extensiv de problema îngerilor, cu toate acestea ar fi păcat să lăsăm deoparte un foarte apreciat citat, care așează lucrurile la locul lor; el posedă însușirea particulară a veșniciei: „Dumnezeu a fost, este și va fi mereu, ori mai curând Dumnezeu este întotdeauna... Ceea ce pentru noi e timpul, măsurat după mersul soarelui, aceea este eternitatea pentru Cel veșnic, un fel de interval de mișcare, asemenea timpului coextensiv cu existența lui”.

Când Sfântul Grigorie vorbește despre Dumnezeu, întotdeauna el înțelege Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, perfecta societate a Celor trei în Unul. El interpretează creația ca o revărsare a acestei splendide unități. „Dar, deoarece această mișcare a contemplării de sine (Cele Trei Persoane în Fiecare) nu ar putea singură să satisfacă exigențele bunătății, căci binele trebuie să se reverse și să meargă mai departe, dincolo de sine, pentru a înmulți scopurile binefacerii lui, tot astfel, pentru acest element esențial pentru bunătatea supremă, Tatăl a conceput puterile cerești îngeresti și această concepere a fost o lucrare făcută de Cuvântul Său și desăvârșită în Duhul Său... Aș vrea să spun că ei nu au fost în stare de mișcare în direcția răului, ci disponibili doar către mișcarea spre bine, dar sunt obligat să mă opresc să spun că, datorită „splendorii” sale, cel care a fost numit

Lucifer, a devenit întunecime din cauza mândriei sale; și cetele apostate care sunt supuse lui, sunt creatoare ale răului, prin revolta lor împotriva binelui și sunt instigatorii noștri” [Oration 38, VII-IX, On the Theophany or Birthday of Christ, in Nicene and Post-Nicene Fathers, series Two, vol. VII, p.346].

O dată în plus vedem că Părinții, în totalitate, sunt de acord că păcatul în sine nu ființează și, în consecință, nu e o creatură, nu are substanță reală, ci este deteriorarea substanței, o cădere din starea de ființă. Singura lui realitate constă în crearea lui, prin liberul arbitru atât al îngerilor cât și al omului. Cât de înfricoșător este aspectul său! Este - considerându-l ca un paradox - întruparea neantului. Dumnezeu a făcut totul desăvârșit din desăvârșită iubire și din dorința de a-și extinde dragostea, de a o dăruia și de a o primi.

Sfântul Chiril al Ierusalimului, cu toate că nu e divergent în esență, are un punct de vedere ușor diferit. Pentru el, mai presus de toate, îngerii slujesc la revărsarea Slavei Treimii. Despre articolul din Crez, care spune: „Și Duhul Sfânt care a grăit prin prooroci”, Sfântul Chiril afirmă că: „tu ai văzut puterea Sa, care este în întreaga lume: nu mai zăbovi mult timp pe pământ, ci urcă în înalt... în imaginație, pentru că acolo sunt multe, nenumărate miriade de îngeri. Înalță-ți gândurile, dacă poți, încă și mai sus; ia în seamă, te rog, Arhanghelii, Începătoriile, Puterile, Scaunele, Stăpâniile, dintre toate acestea Mângâietorul este cârmuitorul de la Dumnezeu și Învățătorul și Sfințitorul... de El, printre îngeri, au nevoie Mihail și Gavriil... toate cetele lor adunate împreună nu pot înțelege Duhul Sfânt... și ei într-adevăr sunt trimiși să slujească, în timp ce El cercetează mereu adâncurile lui Dumnezeu...” [Lecture XVI, 23, p. 121].

Îngerii sunt parte a slavei Sfintei Treimi, trimișii Săi, dar niciodată nu trebuie considerați ca egali sau confundați cu atributul Duhului Sfânt, nici în Sfânta Treime Însăși, nici în sufletele oamenilor. Chiril este profund mișcat, plin de teamă și venerație față de

măreția lui Dumnezeu și creației și neîndurător cu omul care dorește, în micimea lui, să cuprindă nemărginirea Creatorului. El remarcă: „...Dinspre partea mea, am fost întotdeauna uimit de curiozitatea oamenilor îndrăzneți... Pentru că deși nu știu nimic despre Scaune, Domnii, Începătorii, Puteri, lucrarea lui Hristos, ei încearcă să-L cerceteze pe Creatorul Însuși. Spune-mi mai întâi, o! prea îndrăznețule om, prin ce se deosebesc Tronurile de Domnii... Spune-mi ce este Începătoria și ce e o Putere și ce e o Stăpânie și ce este un înger și apoi cercetează pe Creatorul lor, pentru că „toate lucrurile de El au fost făcute”” [Lecture XI, 12, p. 67].

Sfântul Chiril, de fapt, spune că noi nu putem înțelege lucrurile care sunt create; că noi, neputând înțelege cu adevărat ce sunt îngerii, cu atât mai puțin Îl înțelegem pe Dumnezeu. Cu toate acestea, prin aceste creaturi ajungem la oarecare cunoaștere a lui Dumnezeu. El pune accentul pe acest lucru vizând primul articol al Crezului „Făcătorul... tuturor văzutelor și nevăzutelor”. Sfântul Chiril a ținut prelegeri catehumenilor din zilele lui, nu teologilor. Dorea să limpezească acest punct în mintea acelor care erau pe cale să se boteze, așa încât l-a scos în relief în repetate rânduri:

„Creatorul cerului și al pământului, Făcătorul îngerilor și al Arhangheliilor, Creator al multora, dar Tată numai al Unuia, Tată înainte de toate veacurile... Domnul nostru Iisus Hristos, pentru Care au fost create toate lucrurile văzute și nevăzute” [Lecture IV, I, p. 20].

Puternic susținător al Crezului niceean, Sfântul Chiril nu învață nimic ce nu este în acord cu acesta și cu preceptele originale ale dogmei sale. În ultimul timp suntem înclinați să uităm că „nevăzut” se referă la îngeri. De asemenea, el accentuează puternic faptul că îngerii, diferiți de oricare altă categorie, sunt în primul rând slujitorii de încredere ai lui Hristos și se află sub stăpânirea Lui. Unui înger i s-a dat misiunea vestirii nașterii Sale la Betleem; îngerii l-au slujit în pustie: „Scriptura nu spune „Îl susțineau», ci Îl slujeau ca niște slugi” [Lecture X, 10, p. 60].

Gavriil, când s-a dus la Fecioara Maria, și-a împlinit misiunea cu o deosebită demnitate. Îngerul, care i-a apărut lui Iosif în vis, asculta de o poruncă, după cum și îngerul care a vestit Învierea și-a săvârșit întru credință suprema misiune încredințată.

Sfântul Chiril nu a ocolit problema păcatului care ne privește atât pe noi cât și pe îngeri; el reliefează că iubirea lui Dumnezeu este întotdeauna mai mare decât orice altă putere, chiar decât păcatul, pentru că „Dacă un întreg popor păcătuiește, aceasta nu depășește bunătatea plină de dragoste a lui Dumnezeu... Oamenii Îl neagă pe Dumnezeu, dar Dumnezeu nu Se neagă pe Sine... Numai Tu, omule, pocăiește-te și harul nu-ți va fi refuzat... pentru că Dumnezeu este cu adevărat mult iubitor al omului... dar cât de mult a iertat El îngerilor, noi nu știm: pentru că și pe ei îi iartă, fiindcă Unul singur este fără de păcat Iisus, Care ne curăță de păcate” [Lecture II, 10, p. 10].

Toate ființele create, umane și angelice pot să păcătuiască pentru că doar Hristos este desăvârșit, ca singurul născut din Tatăl. Calea împărătească păstrează (în memorie) Cuvântul, împlinindu-L în variate grade de perfecțiune și astfel creaturile sunt împreună slujitori ai Domnului.

De asemenea, îngerii sunt și martorii vieții noastre pentru că sunt prezenți la botezul nostru, un moment de care trebuie să ne apropiem cu mare atenție; „fiecare dintre voi este înfățișat Domnului înaintea a zeci și mii de cete îngerești” [Lecture III, 3, p. 14], îi admonestează Sfântul Chiril pe catehumenii săi. La fel, îngerii vor fi prezenți și în Ziua Judecării. „Iată, omule, înaintea cărei mulțimi vei fi judecat... pune la socoteală tot, de la Adam până în această zi. Nenumărată este mulțimea, dar totuși e mică, pentru că îngerii sunt mult mai mulți. Ei sunt cele 99 de oi, dar omenirea este una singură... Întregul pământ este doar un punct în mijlocul unui cer... și nu trebuie ca cerul cerurilor să conțină numere de neînchipuit” [Lecture XV, 24, p. 111]. Cât de uimitor modern sună aceste cuvinte. În secolul al 4-lea oamenii nu erau conștienți de imensitatea și multiplicitatea lumilor cosmice așa cum suntem noi azi, dar sfinții, prin discernământ, au recunoscut

micimea noastră.

Sfântul Chiril, ca și Sfântul Atanasie, a crezut în puterea Semnului Crucii. Asupra cuvintelor lui, merită să medităm: „Pentru că, atunci când ai o dispută cu necredincioșii, privind crucea lui Hristos, în primul rând cu mâna ta fă-ți semnul Crucii lui Hristos și celălalt va tăcea. Nu-ți fie rușine să mărturisești Crucea: pentru că îngerii o slăvesc spunând: „Știm pe cine cauți Iisuse Răstignit”. N-ar trebui să spui: „O îngere, știu pe cine cauți, pe învățătorul”?, ci „Eu”, spune el cu îndrăzneală, „eu Îl cunosc pe Răstignit, pentru că crucea este o coroană, nu o rușine” [Lecture XIII, p. 88].

Îngerii știu pe cine căutăm: fie ca ei să călăuzească mâna care face semnul Crucii.

5. Sfântul Ambrozie

(circa 339 - 397 d.Hr.)

Sfântul Ambrozie, episcop al Milanului, este unul din cei patru mari doctori ai Bisericii latine, alături de Sfântul Ieronim, Grigore cel Mare și Sfântul Augustin. Descindea dintr-o familie patriciană și și-a început viața dedicându-se studiului legilor. A devenit judecător, dar a fost atât de plin de milă că cei mai mulți vedeau în el mai degrabă un părinte. Pe neașteptate a devenit episcop de Milano și într-un mod cu totul neobișnuit. Fiind prezent la discuția prilejuită de alegerea noului episcop, un copil din mulțime a strigat „Ambrozie episcop” și a fost ales pe loc, în ciuda faptului că nu era nici măcar

botezat. Sfânta Taină i-a fost acordată prompt și opt zile mai târziu, a fost consacrat episcop.

A fost un mare știutor al limbii elene și a studiat profund Scripturile și scrierile Părinților timpurii, în special ale Sfântului Vasile cel Mare. Învățătura sa în angelologie diferă foarte puțin de cea a celorlalți părinți și este, de fapt, remarcabil cum acești oameni sunt de acord în lucrurile principiale, deși se deosebesc uneori asupra detaliilor.

Sfântul Ambrozie este preocupat de problema nemuririi îngerilor, pe care el nu o ia totuși în considerație într-un sens absolut. De fapt, el spune: „În adevăr, chiar și sufletul poate să moară: „Sufletul ce a greșit, acela va muri” (Iezechiel 18, 4) și nemurirea unui înger care nu este absolut nemuritor, depinde de voința Creatorului” [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book III, p. 245].

Nemurirea nu este esența naturii unui înger, ci a naturii lui Dumnezeu. Dumnezeu nu poate să nu existe, pentru că adevărata Sa esență este existența. Pe de altă parte, îngerii datorează existența lor tot voinței Sale și sunt nemuritori în sensul că nu există putere creată prin care ei să poată fi distruși. Sfântul Ambrozie dă morții un înțeles foarte larg, care include fiecare aspect al capacității de schimbare sau mutație. Nemurirea, în viziunea sa, este o absolută neschimbare.

„Din cauza capacității lor de schimbare, îngerii, cu toate că nu stau sub aceeași rigoare ca noi, sunt și ei capabili să păcătuiască”. „Pentru că Dumnezeu va arăta toate faptele ascunse” (Ecclesiastul 12, 14). Fiecare creatură deci, are în sine posibilitatea de corupere și moarte, chiar dacă nu moare (în prezent) sau nu comite un păcat... Una este nemurirea, care este un dar; este altceva nemurirea fără posibilitatea de schimbare” [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book III, p. 245]. Cu alte cuvinte: îngerii sunt nemuritori prin harul lui Dumnezeu, în timp ce nemurirea Fiului este „de jure”, deci absolută.

Ca și toți ceilalți Părinți, Ambrozie scoate în relief diaconatul îngerilor, sau

slujirea lui Hristos. „îngerii vin în ascultare. El vine în slavă, iar ei ca slujitori: El stă pe tron, ei stau în picioare; El stă așezat ca să împrumutăm termenii înțeleșurilor de toate zilele ale vieții omenești, El este judecătorul iar ei sunt slujbașii curții” [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book III, Chapter XIII, 106, p. 257].

Sfântul Ambrozie credea că îngerii progresează din perfecțiune în perfecțiune și înaintează în cunoaștere. „Și totuși, văzând că îngerii (ca și noi înșine) își capătă cunoștințele pas cu pas și sunt capabili să înainteze, cu siguranță trebuie să manifeste diferențe de putere și înțelegere, pentru că doar Dumnezeu singur este deasupra și dincolo de limitele impuse de înaintarea treptată, având desăvârșirea din veșnicie” [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book IV, Chapter I, p. 263].

Ca toți sfinții, Ambrozie știa că credința este absolut necesară pentru înălțarea omului la cer. Fiecare dintre noi are Împărăția lui Dumnezeu înăuntrul său; când Domnul se apropie, înăuntrul inimilor noastre trebuie deschise porțile. „Pentru că Hristos stă la ușa sufletului tău; Îl auzi cum spune: „Iată stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și-mi va deschide, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine (Apocalipsa 3, 20). El stă deci, dar nu singur, pentru că înaintea Lui merg îngerii, spunând: „Deschideți, căpetenii, porțile”. Ce porți? Chiar acelea pe care Psalmistul le cânta în alt loc: „Deschideți-Mi porțile dreptății, porțile curăției, porțile curajului și înțelepciunii”” [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book IV, Chapter II, p. 265].

Îngerii sunt parte din slava și mila lui Hristos. Dacă-L lăsăm să intre, intră împreună cu El și îngerii, pentru că ei sunt totdeauna cu El, dar a-i ignora înseamnă a ignora adevărata slavă a Dumnezeului Însuși. Mare păstor, Sfântul Ambrozie nu se temea decât de puterea lui Dumnezeu și se îngrijea de fiecare din turma sa, fie el împărat sau cerșetor, cu aceeași bunătate atotcuprinzătoare. Unul din aceia care au stat și l-au ascultat pe sfânt și a primit botezul din mâinile lui a fost Sfântul Augustin.

6. Sfântul Augustin din Hippo

(354 - 430 d.Hr.)

Fără puternicul intelect și adâncul discernământ spiritual al Sfântului Augustin, teologia apuseană n-ar fi avut forma pe care o are azi. Deși punctul său de vedere este în întregime occidental, el a aparținut Bisericii nedespărțite și este unul din reprezentanții săi de frunte. Ca mulți alții ai vremii sale, a venit târziu - și din convingere puternică - la credința creștină, și tot ca mulți alți sfinți de dinainte și de după el, a fost pecetluit de exemplul unei mame pioase și sfinte.

Augustin știa puțin grecește, iar din ebraică nimic. Spre deosebire de Ambrozie el n-a putut să studieze direct scrierile Părinților. Ca și aceștia, totuși, el presupune o cădere comună din sfințenia originală, dar e mult mai drastic în legătură cu damnarea finală a tuturor păcătoșilor, fie ei îngeri, fie oameni, în timp ce părinții Răsăriteni îngăduiau tuturor fapturilor căzute, prin încercare și necaz, sub neschimbata, iubitoare și mântuitoare milă a lui Dumnezeu, să-și găsească totuși drumul înapoi la El. Augustin, urmărind istoria virtuoșilor și nevirtuoșilor pe cele două căi antagonice, ajunge la concluzia că cerul veșnic este pentru cei aleși și iadul veșnic pentru cei vinovați. Nu socotește, ca mulți Părinți greci, că desăvârșirea trebuie să fie atinsă de întreaga creație la sfârșitul veurilor nenumărate, astfel că „Dumnezeu să poată fi totul în toate”.

Sfântul Augustin are multe de spus despre îngeri și relatează foarte amănunțit despre ei, în special în marea sa lucrare *Cetatea lui Dumnezeu*. În această carte, el discută originea, progresul și, în final, destinele meritate de cele două cetăți, după care el vede c-ar fi împărțită lumea; există Cetatea lui Dumnezeu și cetatea lumi. Îngerii constituie o mare parte din cetatea sfântă, cea mai binecuvântată parte, deoarece n-au fost niciodată exilați. Sfântul Augustin crede că ei au fost creați în timpul celor șase zile și că „ei sunt

lumina care este numită zi” [The City of Good. Book XI, Chapter IX, in Nicene and Post-Nicene Fathers, p. 210]. Ne atrage atenția că în cartea Facerii, crearea luminii a fost numită zi și există prin ea însăși și nu este numărată. Aici părerea lui Augustin este în acord cu aceea a Sfântului Vasile, care și el susține că Dumnezeu a făcut toate lucrurile deodată.

Două cetăți, crede el - aceea a lui Dumnezeu și aceea a lumii - au făcut să existe printre îngeri, binele și răul: amândouă au o origine comună, iar deosebirea constă în scopul lor, care își are rădăcina în libera alegere pe care o fac ei în virtutea liberului arbitru. „Pe când unii continuă netulburați în ceea ce a fost binele comun al tuturor, adică Dumnezeu Însuși și în eternitatea Sa... alții, fiind îndrăgostiți de propria lor putere, de parcă ei ar putea fi propriul lor bine, au căzut din acel bine înalt și fericit care era comun tuturor... au devenit mândri, înșelători, invidioși... Deci, dacă se pune întrebarea de ce sunt primii (îngerii buni) binecuvântați, aceasta este... pentru că ei se alătură lui Dumnezeu... Nu există alt bine pentru creatura rațională sau inteligentă decât Dumnezeu” [Cetatea lui Dumnezeu, Book XII, Chapter I, pag. 226].

Sfântul Augustin pare să considere că oamenii locuiesc în una din cele două cetăți și spune : „Nu este nepotrivit să vorbim de o societate compusă din îngeri și oameni laolaltă... două în toate, una compusă din buni și cealaltă din răi, îngeri și oameni fără deosebire” [Cetatea lui Dumnezeu, Book XII, Chapter I]. El crede că, atât timp cât avem bună voință, semănăm cu îngerii cei buni și, astfel, putem fi cu ei și să ne rugăm cu ei, deși nu-i putem vedea cu ochii noștri de muritori. „Dar nu în spațiu suntem la distanță de ei, ci în meritul vieții... pentru că simplul fapt al locuirii noastre pe pământ în condițiile vieții, în trup, nu ne împiedică însoțirea cu ei. Aceasta este împiedicată când noi, în necurăția inimii noastre, ne ocupăm de lucruri pământești... Prin grija lor suntem aduși aproape de ei prin credință, dacă credem că Acela care este binecuvântarea lor este și binecuvântarea noastră”.

Augustin este preocupat mult de problema răului. El face o diferență între cauza fericirii și cea a mizeriei, în aceea că îngerii buni sunt nedezlipiți de El, care este bunătatea supremă, în timp ce nenorocirea celor răi provine din faptul că ei L-au părăsit și S-au întors către ei înșiși. El întreabă care a fost cauza relei lor voințe în ordinea eficienței și răspunsul nu poate fi altul decât că n-a fost nici una. Pentru că ce alt lucru creează reaua voință, dacă nu voința însăși care se spune că face acțiunea rea. Și astfel, reaua voință este cauza relei acțiuni, dar nimic nu este cauza eficientă a relei voințe [Cetatea lui Dumnezeu, Book XIII, Chapter VI, p. 229]. După Augustin nu există decât „afară” pentru cei nelegiuiți; dar dacă e atât de drastic cu ei, el o face tocmai pentru ca binecuvântarea binelui să strălucească puternic în slava și fericirea veșnică.

7. Sfântul Ioan Hrisostom (Gură de Aur)

(347 - 407 d.Hr.)

Ca și Sfinții Vasile cel Mare și Grigore de Nazianz, Sfântul Ioan Gură de Aur se numără printre cei mai mari doctori ai Bisericii; a studiat dreptul dar, de timpuriu, a simțit chemarea vieții monastice. Reformator ieșit din comun, cu un profund simț moral și cu spirit întreprinzător, onestitatea sa totală a abătut asupra lui mâna celor puternici. Astăzi aceștia sunt uitați, dar Sfântul trăiește în veci, prin Liturghia Răsăritului, care-i poartă numele (Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur).

În mare parte, în Omiliile Sfântului Ioan Hrisostom ca și în alte scrieri, există multe pasaje minunate despre îngerii. Și pentru el, îngerii sunt în primul rând slujitorii lui Hristos. De fapt, el declară că ei nu pot cunoaște esența lui Dumnezeu decât prin Fiul Său Iisus Hristos. La fel indiscutabil, el crede în rolul lor de păzitori ai noștri: „Să fim atenți: iubiților, și noi îi putem avea pe aceia care sunt grijulii de izbânda noastră, dacă vrem. Lângă fiecare dintre noi, stau îngerii și totuși noi putem sforăi toată noaptea” [Omilia la Evrei, Omilia 14, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series One, Vol. XIV, p. 438]. Sfântul comentează aici păcatele omului săvârșite la adăpostul întunericului, îndurerându-i cumplit pe păzitorii noștri.

Fericirea îngerilor este extremă, spune Ioan Hrisostom, pentru că ei nu au dorințe. „De aceea, cu cât avem mai puține dorințe, cu atât mai mult ne aflăm mai aproape de ei; cu cât dorim mai multe, cu atât mai mult ne scufundăm în această viață pieritoare” [Omilia la Sfântul Ioan, Homily 80, p. 298]. „Oare, nu sunt toți duhuri slujitoare trimise să-i slujească pe aceia care vor fi mântuiți? Vezi cum se înalță mințile și cum se arată marea prețuire pe care ne-o poartă Dumnezeu de când le-a conferit îngerilor, care sunt deasupra noastră, această slujire înspre noi... Așa că este o lucrare îngerească în a face

totul pentru salvarea fraților tăi. Și noi, deși servitori, suntem împreună-slujitori ai îngerilor; ei sunt servitorii Fiului lui Dumnezeu și sunt trimiși pe multe căi, pentru a ne purta de grijă și pentru a lucra la mântuirea noastră. Și astfel, ei sunt parteneri în slujire, împreună cu noi. Și totuși, distanța dintre înger și om este mare; cu toate acestea, ei coboară înspre noi, ostenesc pentru a avea grijă de noi, și aleargă înapoi și încolo, am putea spune că de fapt ei ne așteptată pe noi. Aceasta este slujirea lor, de-a fi trimiși oriunde pentru a se îngriji de noi”.

Apoi el enumeră momente din Vechiul dar mai ales din Noul Testament și notează: „Vezi că ei ne slujesc în numele lui Dumnezeu și, astfel, ei ne servesc pe noi în cele mai importante lucruri? De aceea Pavel spune: „Toate sunt ale voastre, fie viața, fie moartea, fie cele de față, fie cele viitoare”” (1 Corinteni 3, 22) (Omilia la Evrei, Omilia 3, pag. 377.).

Sfântul Ioan Hrisostom este pătruns de lucrurile cerești, cealaltă lume însemnând pentru el lumea pentru care ar trebui să ne luptăm neconținut, astfel încât să fim întotdeauna convinși că cerul și pământul sunt foarte aproape. El ne arată că nu putem deosebi cu ușurință linia subțire care separă cerul de pământ, cum se întâmplă bunăoară în Sfintele Taine, „în consecință, gândurile noastre sunt în cer și atunci lucrurile cerești sunt în noi; chiar dacă ele au fost împlinite și au apărut pe pământ, totuși sunt numite cerești. Și de ce să spun „apărute” - mai curând ele locuiesc pe pământ într-adevăr ca în paradis... și cetățenia noastră este în ceruri (Filipeni 3, 20), deși noi trăim aici” (Omilia la Evrei, Omilia 3, pag. 377.).

Aceasta, spune Sfântul Ioan Hrisostom, este învățătura ce ne este dată de sus. Este, într-adevăr, singura filozofic adevărată a acelor creștini care sunt chemați la o asemenea hărnicie și studiu.

8. Ierarhiile cerești ale lui Dionisie Areopagitul

Nici un studiu al îngerilor nu poate fi complet fără o cât de mică cunoaștere a acestui maestru al gândirii secolului al 5-lea, care a influențat așa de puternic teologia mistică, atât în Răsărit, cât și în Apus. Îi cunoaștem gândurile și concepțiile din scrieri deși nu i-am știut niciodată numele adevărat. Cea mai mare parte a cărturarilor din Evul Mediu au folosit mult scrierile sale.

Sfântul Toma de Aquino, doctorul Angelic, a citat abundent din el. Dante Alighieri l-a așezat în „Paradisul” său. Fondatorul școlii Sfântul Pavel, John Colet, l-a tradus cu ajutorul lui Erasmus. L-a inspirat pe Tiepolo și Fra Angelico în pictura mulțimilor de îngeri din cer iar „Ierarhiile Cerești” ale sale își găsesc ecoul mai recent în versurile lui John Milton. Descendenții săi spirituali se găsesc în orice școală a misticismului creștin și autoritatea sa este enormă în toată creștinătatea. Timp de zece secole, Biserica în general și în special cea Răsăriteană l-a acceptat întotdeauna, deși orientarea lui nu era pentru toți, după cum chiar el mărturisește.

Atât de deplin îi aparținea lui Dumnezeu încât, în fața Lui, s-a eclipsat cu desăvârșire. Și-a luat numele prietenului Sfântului Pavel „Dionisie Areopagitul”, a cărui convertire de către Apostol este relatată în Faptele Apostolilor (17, 34) și care se crede că a fost primul episcop al Atenei. Desigur, scriitorul nostru nu pretinde a fi atenianul convertit al marelui Apostol. Oricât de mare a fost influența lui Dionisie, și este încă, nimeni nu știe cui aparține în realitate această minte luminată. Unele autorități susțin că el a fost elevul lui Proclus sau al lui Damaschus (ultimii mari profesori ai școlii ateniene) și un convertit tardiv la creștinism. Unii spun că a fost un călugăr sirian, alții - un episcop grec; dar nimeni nu știe când și unde s-a născut, a trăit și a murit.

Ceea ce se cunoaște sigur este că influența lui a început încă din timpul său,

imediat după secolul al 5-lea. De fapt, îl cunoaștem doar prin excepționalul său intelect. Dacă a existat vreodată o minte curată, aceea a fost a lui Dionisie. E ca și cum ar fi „împrumutat” „inteligențele” celeste, atât de sigur vorbește. În învățăturile sale se găsește multă înțelepciune orientală. Poate că mulți dintre aceia care hoinăresc departe bălăcindu-se în multe culte, în căutarea misticii, ar fi rămas înăuntrul creștinismului dacă l-ar fi studiat pe Dionisie.

Ca toți marii mistici, Dionisie Areopagitul a propovăduit metoda contemplației care, întorcând spatele lucrurilor din afară, se concentrează asupra centrului ființei, astfel că de îndată persoana devine și simplă și unitară. Dar obținerea acestui lucru nu este nici simplă, nici ușoară. Doar când începem să zărim posibilitatea acestei perfecțiuni interioare începem să înțelegem ceva din natura angelică, adevărata esență a acestei unități neîmpărțite și de deosebită simplitate. Din cauza acestei mari omogenități, îngerii stau la obârșia ordinii temporale și sunt, dintre toate ființele create, cele mai apropiate de Dumnezeu. Dionisie avea, într-o măsură aparte, darul mistic al concentrației interioare care-i dădea acces la pulsul creației înseși, așa încât lucrarea sa „Ierarhiile Cerești” are puterea „să vorbească cu autoritate”.

Dionisie e greu de urmărit: în lumea metaforei și a revărsării de cuvinte care inundă cu o plenitudine amețitoare, ai putea chiar să fii ispitit să-l dai ușor deoparte judecându-l pripit și spunând că se îmbată cu cuvinte; dar cu toate astea există o sobră realitate în tot ce spune. Iată pe cineva care vorbește cu autoritatea unui Isaia, Iezechiel sau Ioan Evanghelistul. În cazul lui Dionisie însă, există o diferență. El este un adevărat gânditor, care încearcă să descrie natura incognoscibilă a lui Dumnezeu. Nu este nici profet, nici predicator. Mai curând, asemeni unui om de știință sau a unui matematician, el se conduce după fapte. Ca și cum ar calcula ecuații metafizice, adunând, scăzând, împărțind, înmulțind și întotdeauna ajungând la rezultatul aceleiași sume totale: Unul.

Ochiul minții sale a văzut clar ceea ce alții doar au perceput vag. Folosește

simbolurile lucrurilor pe care le cunoaștem, ca să descrie acele lucruri ce ne depășesc. Stăm înaintea scrierilor sale ca niște oameni orbi din naștere, care încearcă să înțeleagă o descriere a culorii. Totuși, după ce ne-am luptat cu remarcabila sa disponibilitate față de cuvinte, câștigăm claritatea unei nemaipomenite imagini a „Indefinitului”.

Simți că Dionisie a avut mult de furcă cu frazele sale răsucite, încercând să toarnă în cuvinte ceea ce îi lumina atât de minunat mintea; noi, la celălalt capăt, ne dăm de ceasul morții, ca să spunem așa, încercând să întrezărim lumina care transpare dincolo de măiestria cuvintelor sale.

Când îl citim pe Dionisie Areopagitul, trebuie întotdeauna să ne amintim că el Îl contempla neîntrerupt pe Dumnezeu. El vede toate lucrurile în relație cu faptul uluitor al existenței lui Dumnezeu. Și nu putem înțelege studiile lui fără ca mai întâi să înțelegem ceva din teologia sa, pe care el o abordează din două unghiuri diferite: cel pozitiv, via afirmativa și cel negativ, via negativa. Primul afirmă tot ceea ce este Dumnezeu, celălalt, realizând că Dumnezeu nu poate fi conținut de nici un lucru, ajunge la el prin negație, pătrunzând în ceea ce Dionisie desemnează prin Divinul întuneric care întrece în strălucire toate lucrurile sensibile. El spune:

„De exemplu, tradițiile mistice celebrează uneori pe UNUL supraesențial drept Cuvânt și Înțelepciune și Esența, proclamând Intellectul și înțelepciunea lui Dumnezeu în mod esențial ca sursă a ființei și, de asemenea, ca adevărata Causă a existenței și Îl face echivalent cu Lumina și-l numește Viață.

Deși asemenea formule sacre sunt respectabile ele nu reușesc să exprime Divina Asemănare; altele Îl preamăresc în aceleași scrieri ca Invizibil, Infinit, Indefinit, în termeni care indică ce este Acesta și ce nu este Acesta.

Prin urmare, dacă negările din descrierile Divinului sunt adevărate, în timp ce afirmațiile sunt inconsistente, arătarea Misterelor ascunse, prin folosirea unor simboluri, este mai apropiată de ceea ce este inefabil” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și

Ierarhiile cerești].

Calea negativă nu înseamnă ignoranță ori negarea cunoașterii; ea susține că nici o cunoaștere finită nu poate spera să posede deplina cunoaștere a infinitului. De Dumnezeu ne putem apropia prin supra-cunoaștere, o transcendență necunoscută, dincolo de raționamentul dialectic. „E necesar să distingem această metodă negativă de abstracție, de metoda pozitivă a afirmației, în care vorbim despre Atributele Divine. Pentru că la aceasta din urmă începem cu universalul și esențialul; dar acum ne înălțăm invers, de la particular la universal, negând toate atributele, încât, fără vâl, să putem cunoaște Necunoscutul, care este învăluit în tot ceea ce este cunoscut” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești].

Atunci când înțelegem ceea ce nu este Dumnezeu, când ne-am eliberat de toate preconcepțiile și pătrundem în Divinul întuneric, abia atunci am început să pășim pe adevărata cale mistică. Misticul englez din secolul al 14-lea, profund absorbit în studiul lui Dionisie, a numit-o Norul Necunoașterii. Este un concept de o extremă puritate și unitate, de care ne putem apropia doar prin smerita acceptare a ignoranței noastre și a incapacității de a-L înțelege în afara simbolurilor. Dar, când înțelegem simbolurile prin ceea ce ele substituie, le-am și dat la o parte și-L putem lăuda pe Dumnezeu în duh și adevăr.

„Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, coborând de la Părintele luminilor”. Astfel, pornind cu o citare din Scripturi, Dionisie pare să fi scris un comentariu la text, dar în realitate el compune un tratat despre Ierarhiile Cerești. El începe cu un simplu citat, pentru a pune scena în lumină potrivită, încât să nu uităm nici o clipă pe Unul de la care se revarsă toate binecuvântările. Și cum și cetele îngerești purced de la Dumnezeu, ele ne cheamă la lucrurile de sus și ne adună în turma Tatălui, care ne păstorește. „Chemând apoi pe Iisus, Lumina Tatălui, reală, adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume, prin care avem intrare la Tatăl, originea luminii - să contemplăm

Ierarhiile Inteligențelor Cerești, descoperite nouă prin simboluri, necesare înălțării noastre prin ochii spirituali ai minții; originarul și supraoriginarul, dar al Luminii Tatălui, care este Izvorul Dumnezeirii, care ne arată imagini ale tuturor binecuvântatelor Ierarhii ale îngerilor în simboluri figurative; să năzuim către înalt spre Prima sa Rază” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești].

Lumina nu poate fi lipsită de unitatea ei intrinsecă, chiar când este difuzată în „mulțimi”; ea unește, iluminează și încălzește pe cei pe care îi atinge. „Lumina divină se revarsă în afară, prin dragoste, neirosindu-se câtuși de puțin ca entitate; ea înobilează totul, îmbrățișând și pe cele asupra cărora se pogoară. Locuiește veșnic înăuntrul ei, în neschimbare, și identică cu sine, și ridică la ea, proporțional cu putințele lor, pe aceia care se întorc înspre ea” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești]. Dionisie se străduie mult să ne arate că nu putem înțelege decât atunci când suntem iluminați. Avem nevoie de o călăuzire terestră ca să înțelegem „acele frumuseți care sunt văzute a fi imaginile frumuseții nevăzute”.

Astfel ne introduce Dionisie în subiect. El arată limpede că vorbele lui, descriind slava lui Dumnezeu, din care nu suntem în stare să prindem decât câte o sclipire, nu sunt decât simboluri inadecvate. Divinul și celestul ni se revelează în simboluri, pentru că altfel nu le-am putea înțelege. Nu trebuie niciodată să confundăm ideea cu simbolul, deși simbolul, într-un anumit sens, se împărtășește din virtutea lucrului în locul căruia este folosit.

„Trebuie să sărbătorim Ierarhiile Cerești așa cum sunt ele descoperite în Scripturi”, căutând să înțelegem virtutea pură pe care o întruchipează. Dionisie ne sfătuiește să nu le considerăm lei, sau că ar fi în realitate pline de ochi, sau că ar avea ciocuri de vultur, sau pene, ci în sensul că ele sunt puternice și cu vedere ageră, cuprinzând totul, iuți în mișcări și că plutesc deasupra noastră, ocrotindu-ne. El merge mai departe și spune: „Teologia folosește într-adevăr simbolismul poetic la care are acces

inteligența noastră. Dar unii pot prefera să privească Ordinele Divine ca pure și inefabile în propria lor natură și dincolo de puterea viziunii noastre” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești]. Dionisie Areopagitul își consideră cititorii deasupra credinței potrivit căreia regiunile cerești ar putea fi locuite de creaturi cu forme pământești, dar socotește că, fără discuție, prin „slăbiciunea puterii noastre intelectuale noi suntem neputincioși să ne ridicăm direct la contemplație și că, în același timp, sublimul adevăr se cuvine să fie învăluit și greu accesibil”. Pentru că, după cum declară Scriptura, „nimeni nu este sfânt. Și nu toți oamenii au putința de a cunoaște”.

Dionisie nu cere nici o viziune cerească pentru el. Își întemeiază toate spusele pe Scripturi. Cu toate acestea, pare să aibă o deosebită vedere interioară care lasă să se înțeleagă că a văzut și a contemplat ceea ce se află dincolo de noi. El este foarte preocupat să ne păzească de eroarea de a vedea îngerii drept „un fel de ființe aurite sau oameni strălucitori aruncând săgeți de lumină, minunați la privit” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești]. El mai crede că, văzute în adevărata lumină, toate lucrurile ne pot inspira gânduri înălțătoare: „nici un lucru existent nu este în întregime lipsit de participare la Frumos, pentru că, așa cum spune adevăratul Cuvânt, toate lucrurile sunt frumoase. Sfânta contemplație poate să izvorască din toate lucrurile” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești].

După un studiu aprofundat al celor două Testamente, Dionisie Areopagitul aranjează ființele cerești în ierarhii.

„Ierarhia este, după părerea mea, un ordin sfânt și cunoaștere și activitate care, atât cât este realizabil, participă la Divina Asemănare și este înălțat la iluminările date ei de către Dumnezeu și, în mod corespunzător, la imitația lui Dumnezeu. Scopul Ierarhiei este să realizeze cea mai mare asemănare prin unirea cu Dumnezeu... de a deveni ca El, atât cât îi este îngăduit, contemplând neîncetat Dumnezeiasca Frumusețe” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești].

Dionisie a văzut Inteligențele cerești ca pe trei triade, formând cu totul o nouă ordine sau ierarhii, ale căror nume reprezintă atributele divine. Corurile reflectă succesiv și canalizează perfecțiunea ce se revarsă din Dumnezeu. Ordinele îngerești își împărtășesc Sfânta Lumină unul altuia, până când ajunge la noi și ne iluminează potrivit diverselor noastre înzestrări. S-ar putea asemăna corurile cu o întreită cădere de apă, ce cade în trei cascade consecutive, aducând apă limpede de munte câmpiei însetate. În același timp, ar putea fi asemănată cu o scară ce urcă, prin care putem ajunge mereu mai sus, chiar până la „îndumnezeire” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică și Ierarhiile cerești]. Ființele angelice au o interrelație directă cu fiecare suflet omenesc. Prin slujirea lor, spiritul omului este eliberat de robia materiei. Cu cât sufletul devine mai luminat de adevărata sa rațiune de a fi, cu atât e mai aproape de-a dobândi ultima și deplină Asemănare Dumnezeiască. Păstrând acest țel suprem în minte, notăm împărțirile și calificările Ierarhiilor Cerești, o dispunere a lor care a guvernat literatura și arta religioasă de-a lungul secolelor.

Primul cor este format din Serafimi, Heruvimi și Scaune. Ei stau cel mai aproape de Dumnezeu, locuind mereu în Vestibulul Divinității, așa cum L-au văzut Isaia și Iezechiel. Serafimii „Cei ce ard” sau „Incandescenții” sunt canalul prin care se revarsă harul divin. Intensitatea iubirii lor arzătoare mistuie tot ce se interpune între om și Dumnezeu, făcându-l pe om capabil să atingă înălțimile propriei sale împliniri. Focul lor sudează toate activitățile sufletului în acea unitate pe care o realizează numai cu dumnezeirea; pictural, ei sunt de culoare roșie. Prin deplinătatea cunoașterii heruvimilor, această înțelegere pătrunzătoare este dusă mai departe, depășind orice ignoranță și ridicând omul la unirea cu înțelepciunea dumnezeiască, limpezindu-i viziunea și iluminându-i sufletul. Scaunele îl inspiră pe om să slujească și să-și unească sufletul cu adevărata esență a slujirii dumnezeiești.

Domniile, Stăpâniile și Puterile alcătuiesc al doilea cor și sunt locașul dedicat

ocârmuirii. Ei sunt cu adevărat domni, străini de tirania aspră, nemiloasă, după cum sunt scutiți de servilismul degradant. Ei oglindesc perfecțiunea mai înaltă a primului cor. După Dionisie, Domniile condensează independența față de oricare discordie lumească și tot ce este pământesc. Stăpâniile semnifică virilitatea energiilor dumnezeiești, niciodată slăbind sau căzând, ci mereu urcând spre Dumnezeu. Puterile sunt egale cu Domniile și Stăpâniile și semnifică un ordin disciplinat, dar nu închis, al puterilor intelectuale. Acest cor, la rândul său, își reflectă perfecțiunea în cel de al treilea cor.

Al treilea și ultimul cor este cel mai apropiat de noi, oamenii, și constă în Începătorii, Arhangheli și Îngeri. Începătoriile îmbină lauda dumnezeiască cu o slujire desăvârșită. Ele conduc sufletul departe de interesele omenești, către slujirea lui Dumnezeu. În final, sufletul trebuie să devină colucrător cu slujitorii Creatorului. Arhangheli sunt purtătorii Divinului sigiliu, după cum am notat în reflexia noastră asupra Cărții Apocalipsei, pecetluind sufletul cu Cuvântul viu al lui Dumnezeu și, în același timp, iluminându-l în așa fel încât să poată citi și înțelege Cartea Vieții. Îngerii, la rândul lor, îi slujesc personal pe toți oamenii, înălțându-i și purificându-i.

Toate ierarhiile cerești sunt ipostaze spirituale, o realitate obiectivă sau spirituală a creației ordonate, tiparul stabil care nu cunoaște distrugerea. „Trebuie adăugat că fiecare Inteligență Cerească și umană conține în ea însăși propriile puteri prime, mijlocii și ultime”. La fiecare nivel, potrivit capacității noastre, avem propria noastră afinitate, cu aceste Inteligențe și, prin ele, cu Dumnezeu. Îngerii nu trebuie gândiți niciodată ca stând între noi și Dumnezeu, ci ca o luminoasă deschidere, legând ca un pod orice distanță dintre noi și Dumnezeu.

Dionisie are grijă să ne reamintească întotdeauna că „există un singur Suveran și o singură Providență pentru toți”. Dumnezeu nu-și împarte cu nimeni suveranitatea, îngerul păzitor ne este dat ca să putem „cunoaște prin el Singurul Principiu al tuturor lucrurilor... și ca toți îngerii care au grijă de diversele națiuni să înalțe spre acea

Providență, care este și propriul lor Principiu, după cum stă în puterea lor, pe cei care, voit, îi urmează”.

În timp ce parcurgem scrierile lui Dionisie, mintea ne este răpită de uimire. El nu vorbește niciodată de viziuni, dar ne putem da seama că, în realitate, a văzut. Vederea sa de muritor nu a fost orbită de „apariții”. Cei care au văzut cu absolută claritate au fost ochii minții. Scara lui Iacob a fost ușor de urcat pentru el. Fiecare cuvânt al lui mustește de înțeles. Nu este nimic superficial. Vocea Scripturii e ușor de recunoscut în limbajul său și, ca toți autorii ortodocși, la ea se referă. Nu redactează legende frumoase, ci construiește un drum pe stâncă solidă, o stavilă din cărămizi alese cu grijă meticuloasă. Nu ne lasă să plutim spre înălțimile cerești, rătăciți în uluire. Din tablourile sale cerești nu fac parte nori roz, pufoși și harfe aurite, ci doar orbitoarea lumină a întunericului Divin.

DESPRE ÎNTUNERICUL DIVIN:

Întunericul în alegorismul filonian înseamnă căutarea neîncetată a sufletului care vrea să sesizeze pe Dumnezeu în ființa Sa, dar care înțelege că Dumnezeu în sine nu poate fi cunoscut. Cele două sensuri ale întunericului filonian: incognoscibilitatea esenței divine și neputința sufletului de a o cunoaște, se regăsesc în tradiția patristică la Clement Alexandrinul, care împrumută expresiile lui Filon pentru a arăta transcendența lui Dumnezeu, inaccesibilă căutărilor intelectuale. Tema întunericului divin e reluată și dezbătută de Sf. Grigore de Nyssa în „Viața lui Moisi”. Profetul poporului ales urcă pe muntele Sinai, înconjurat din toate părțile de nor și de întuneric. Sunt tenebrele în care se află sufletul înaintea realității divine incognoscibile, ce transcende toată gnoza și scapă cuceririi spiritului.

Urmând acestei tradiții, autorul scrierilor areopagitice dezvoltă tema despre întunericul divin care, după cum am vazut, nu e ceva nou în cugetarea patristică. Întunericul la Dionisie Pseudo-Areopagitul este un termen ambivalent, ce descoperă două semnificații reciproce: o semnificație subiectivă, privind atitudinea sufletului care contemplă și o semnificație obiectivă, privind caracterul inaccesibil și absoluta transcendență a lui Dumnezeu în ființa Sa. Una cere pe cealaltă: pentru că Dumnezeu incognoscibil în sine și starea subiectului care vrea să cunoască va fi tot necunoaștere.

Întunericul dispare la lumina - zice autorul epistolei I - și mai curând la lumina abundentă, cunoașterea înlătură necunoașterea și... ceea ce este cunoaștere, în Dumnezeu este necunoaștere și întunericul sau cel de deasupra acoperă toată lumina și ascunde toată Cunoașterea... Însă El depășește inteligența, ca și esență încât, în general, nu e cunoscut... Se ajunge la o dublă mișcare dialectică pe planul cunoașterii. Întunericul e risipit de lumină, cunoașterea e superioară necunoașterii, prin faptul că-l afirmă pe Dumnezeu. Cunoașterea în acest înțeles devine o adevărată lumină care înlătură întunericul. Dar, pe calea ascendentă către transcendența divină, noi înlăturăm toate și negăm totul lui Dumnezeu. Cunoașterea devine necunoaștere în Dumnezeu, privind transcendența Sa inaccesibilă. La capătul urcării, regăsim începutul coborârii, întunericul și necunoașterea, deasupra cunoașterii și luminii, căci transcendența divină se ascunde oricărei lumini și cunoașteri.]

Dacă ne-am putea închipui sunetele izvorâte nu din instrumente muzicale, din note neacompaniate de culoarea unei voci sau de vibrația unei corzi, ci doar sunetul pur, atunci am putea percepe ecoul muzicii cerești. Am putea ușor fi ispitiți să vorbim la superlativ despre Dionisie, dar nu e cazul: el vorbește întotdeauna despre realități, realități mistice. De scrierile lui ne putem apropia numai cu o minte pură și cu o adevărată cunoaștere a Scripturilor. Fără să știm Biblia, nu-l vom înțelege pe Dionisie. Simți nevoia să spui ca Shakespeare în Prologul la Henric al V-lea:

„Dar să iertați, vă rog,
Nevrednicul cuget ce-ndrăznește
S-aducă o poveste - atât de mândră
Pe-aceste biete scânduri”.

Cine sunt eu ca să cercetez mintea ascunsă sub numele de Dionisie Areopagitul? Figura lui obscură pare să dispară în norul necunoașterii, pe care îl iubea atât de mult. Dar, acestea fiind spuse, el simte că nu a rămas dator subiectului său, pentru că iată cum își încheie tratatul despre Ierarhiile Cerești: „Misterele ascunse ce sunt dincolo de vederea noastră le-am cinstit prin tăcere”. Astfel, putem să-i părăsim, dându-ne seama că puțini pot să-i urmărească în înțelegerea lucrurilor „învăluite în luminoasa obscuritate a tăcerii tainice”.

9. Sfântul Grigorie cel Mare

(590 - 604 d.Hr.)

Este ultimul din cei patru doctori de căpetenie ai Bisericii latine. Teologia sa urmează învățăturile Sfântului Augustin, doar că-și așterne gândurile în termeni mai potriviți zilelor sale.

În Răsărit este cunoscut ca Grigorie Dialogul.

Grigorie I a fost fiul bogat al unui senator roman, dar a întors spatele acestor avantaje materiale alegând viața de călugăr benedictin. Și-a vândut vastele averi și a împărțit bogățiile săracilor. În 590 a fost ales Papă al Romei, oficiu pe care l-a acceptat cu greu și numai după o cumplită luptă interioară. Fermitatea și puterea caracterului său, temperat de caritate și profundă smerenie, l-au făcut cu adevărat să devină o mare personalitate. Și-a început misiunea în vremuri tulburi. A fost un Papă luptător și un administrator deosebit de capabil, considerat părintele papalității medievale. În timpul pontificatului său, Anglia s-a convertit la creștinism, datorită (așa cum ne spune Sfântul Beda) unei întâlniri pe care Grigorie o avusese în piață cu un grup de sclavi de origine saxonă. Când a privit ochii captivilor, inima sa a fost înduioșată și a spus: „Non Angli, sed Angeli” (ei nu sunt Englezi ci îngerii) și l-a trimis pe Sfântul Augustin, numit mai târziu „de Canterbury”, ca misionar în Insulele Britanice.

Grigorie a fost nu numai un luptător, dar și un vizionar. Și pentru el, îngerii erau cât se poate de reali. Una din predicile sale, la a treia duminică după Rusalii, a dedicat-o în întregime îngerilor. Natura sa blândă este reflectată în modul în care interpretează textul biblic, iar în angelologia sa se vede influența lui Dionisie Areopagitul. Comentând parabola oii pierdute, spune: „Să vedem cum, prin minunatul plan divin, Adevărul ne așază în fața ochilor o asemănare a bunătății pe care omul o poate zări în

sinea sa, dar care îl leagă de Creatorul oamenilor. Deoarece o sută este numărul perfect. El avea o turmă cu o sută de oi când a creat pe îngerii și pe oameni. Dar, curând după aceea, una s-a pierdut, atunci când omul, prin păcat, a părăsit pășunile vieții adevărate!” [citat din Duminica Sfinților Părinți, de Grigorie Dialogul, Vol. 3].

Grigorie arată apoi cum Domnul le lasă pe celelalte 99, ca să salveze pe una. El combină această parabolă cu aceea a drahmei pierdute, asemănând bucuria femeii care-și cheamă vecinii ca să se bucure împreună cu ea de regăsirea comorii, cu bucuria lui Hristos și aceea a îngerilor când El se întoarce împreună cu păcătosul pocăit. „El, care este semnificat păstorul, este semnificat și femeia... și fiindcă există o imagine gravată pe piesa de argint, femeia pierde piesa de argint când omul, care a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, a părăsit, prin păcat, imaginea Făcătorului său... Casa este răsturnată cu susul în jos, piesa de argint găsită; pentru că atunci când conștiința omului este răsturnată cu susul în jos, imaginea Făcătorului său este din nou găsită înăuntrul lui... Când Domnul a creat naturile oamenilor și îngerilor, cu scopul ca acestea să-L poată cunoaște și vrându-le îndelung răbdătoare, El le-a făcut, fără nici o îndoială, după Chipul Său. Femeia a avut zece piese. Pentru că nouă sunt ordinele îngerilor. Ca să facă perfect numărul aleșilor, omul a fost făcut ca să-l întruchipeze pe-al zecelea, care, chiar după săvârșirea păcatului său, n-a fost încă distrus de Făcătorul...”.

Lui Grigorie i-a plăcut metafora; el se bazează pe Scripturi, dovedind astfel că există nouă cete, citind epistolele către Efeseni, Coloseni și cărțile lui Isaia și Iezechiel. Este notabilă traducerea Sfântului Grigorie din Iezechiel 28, 12: „...profetul spune îngerului care a fost primul creat... Tu erai pecetea asemănării, deplinătatea înțelepciunii și cununa frumuseții”.

Să notăm că el nu-l numește „făcut după asemănarea lui Dumnezeu”, ci pecetea asemănării, astfel încât să-i fie limpede cu cât e mai pură natura sa și cu atât mai clară este imaginea lui Dumnezeu pecetluită în el... Și continuă, citând din Iezechiel,

„pietrele prețioase îți erau veșmintele”. Aici sunt date nouă nume de pietre prețioase, care sunt fără îndoială cele nouă cete de îngeri. Între aceste cete, el, primul, stă îmbrăcat și împodobit cu frumusețe; pentru că el a fost așezat deasupra tuturor cetelor îngerești; în comparație cu alții, el a fost mult mai minunat înzestrat.

De la aceste generalizări, marele Grigorie revine la slujirea îngerilor, cărora le dedică mai multe pagini. El ne spune că: „Trebuie, de asemenea, să știm, că numele înger se referă mai degrabă la funcție, decât la natură. Pentru că aceste duhuri sfinte ale patriei noastre cerești sunt într-adevăr întotdeauna duhuri, dar nu pot fi întotdeauna numiți îngeri, numai atunci sunt îngeri când prin mijlocirea lor sunt anunțate unele lucruri. Cei care anunță lucruri de mai puțină semnificație sunt numiți îngeri și cei care anunță lucruri mai importante sunt numiți Arhangheli”. Sfântul Grigorie crede că în cer îngerii nu au neapărat nevoie să fie diferențiați prin nume, „pentru că acolo, din cauza vederii lui Dumnezeu, ei se bucură fiecare de o perfectă cunoaștere” dar, pentru noi, ei iau nume ce se potrivesc misiunii lor.

„Astfel, Mihail este numit „Cine e ca Dumnezeu”. Gavriil este „Puterea lui Dumnezeu”, Rafail este numit „Tămăduitorul lui Dumnezeu”. Grigorie își susține aserțiunile cu citate din Biblie, dar interesante sunt explicațiile sale despre variatele titluri ale celor nouă coruri: „Acele duhuri sunt numite Stăpânii, prin care se lucrează din când în când semne și minuni. Se numesc Puteri cele care la rândul lor au primit dar cu mult mai puternic decât celelalte”. Sfântul Grigorie, în mod destul de ciudat, consideră că unele activități ale Stăpâniilor sunt vrăjmașe oamenilor și, în încercarea lor de a ne ispiti, Puterile le țin în frâu: „Sunt numite Începătorii cele care sunt așezate deasupra Îngerilor... Sunt numite Domnii cele ale căror puteri depășesc pe acelea ale Începătoriilor... Scaune sunt numite cele pe care Atotputernicul Dumnezeu este întotdeauna așezat ca să judece, ...care sunt atât de pline de harul Dumnezeirii prin care El face cunoscute judecățile sale... Din nou, Heruvim înseamnă deplinătatea cunoașterii... Și dragostea lor e

o flacăra pentru că, cu cât trăiesc mai viu percepția Slavei lui Dumnezeu, cu atât mai fierbinte ard de dragostea Lui... Dar la ce folos să vorbim despre aceste duhuri îngerești fără să fim conștienți că prin ele ni se rezervă și nouă un oarecare profit? Și pentru că modurile de viață ale diferiților oameni corespund clar diverselor ordine ale cetelor cerești, ele sunt atribuite acestor ordine, fiecare în acord cu similitudinea credinței lor”.

Sfântul Grigorie simte că aceia care au mai multă dragoste pentru Dumnezeu și aproapele, vor primi răsplata meritelor lor și vor locui printre heruvimi, pentru că Sfântul Pavel spune: „iubirea este împlinirea legii” (Romani 13, 10). Cu privire la definirea oficiului îngeresc, Sfântul Grigorie spune că aceia din rândurile cele mai înalte nu sunt trimiși niciodată cu misiune: „...să slujești este un lucru, să stai înaintea Lui, altul”.

Pentru că aceia ce-L slujesc pe Dumnezeu vin la noi ca trimiși. Cei ce stau înaintea Lui se bucură de contemplarea apropierei Lui... Și asta, de asemenea, o știm cu fermitate, privind îngerii ce ne sunt trimiși, pentru că, atunci când ei vin, își îndeplinesc misiunea atât de atent, încât niciodată, nici chiar pentru o clipă, nu părăsesc contemplația divină. Ei sunt trimiși, dar în același timp stau înaintea Tronului lui Dumnezeu, pentru că, deși duhul îngeresc este circumscris, supremul Duh al lui Dumnezeu nu este”. Această ultimă frază este cea mai importantă, ea explicând cum îngerul nostru păzitor poate fi cu noi și totuși poate vedea fața lui Dumnezeu. Și, de asemenea, cum poate acesta să fie cu Sfânta Treime în cer și cu Iisus Hristos pe pământ? Aceasta ne ajută să înțelegem de ce îngerii duc rugăciunile noastre la Dumnezeu, unind rugăciunile lor cu ale noastre într-un singur act de rugăciune.

Sfântul Grigorie cel Mare a fost un vizionar, dar a fost și un eminent om practic. Administrarea Bisericii de către el a fost înțeleaptă și puternică, iar statornicia lui a văzut până la urmă Roma biruind pe deplin dificultățile uneia din cele mai grele perioade ale sale, când imperiul se sfărâma în bucăți, în timp ce diverse molime îl

devastau și barbarii îi asaltau porțile.

10. Sfântul Ioan Damaschinul

(675 - 749 d.Hr.)

Este drept să încheiem această parte din studiul nostru cu zicerile limpezi, subtile și precise ale marelui teolog Sfântul Ioan Damaschin. A fost un înalt demnitar la curtea Califului din Damasc. Născut creștin, a fost determinat de credința sa să lase deoparte gloria deșartă a vieții la curte și să se retragă în mănăstirea Sfântul Sava, așezată în munții arizi dintre Ierusalim și Valea Iordanului, unde a dus o viață de asceză și totală supunere față de Dumnezeu și voile Sale. A scris multe imnuri frumoase și lucrări teologice, cel mai renumit fiind „De Fide Orthodoxa” (Credința Ortodoxă), un sumar cuprinzător al scrierilor patristice [Toate citatele sunt de la Sfântul Ioan Damaschinul, Expunerea credinței ortodoxe, Book II, capitolele III and IV, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series Two, Vol. IX, pag. 19-21].

Deși atât de puțini îl citesc azi pe Ioan Damaschin, el a fundamentat *summa* teologică, socotind-o și pe aceea a Sfântului Toma de Aquino. Scrierile sale rămân cele mai clare și mai descoperitoare. El expune în angelologie, în special, vederile Sfântului Grigorie de Nazianz, la care el ținea mult, și pe acelea ale lui Dionisie Areopagitul.

Sfântul Ioan afirmă că Dumnezeu i-a creat pe îngeri... după chipul Său - o rasă necorporală, „un fel de duh sau foc imaterial” - încât sunt chiar lumină, arzând cu cea mai vie intensitate, însetați de a-L sluji pe Dumnezeu, și absolut liberi de gânduri materialiste.

„Un înger, deci, este o esență inteligentă în perpetuă mișcare, cu voință liberă, necorporal, slujindu-L pe Dumnezeu, obținând prin har o natură nemuritoare... și doar Creatorul singur cunoaște forma și limitarea esenței sale, după cum toate care sunt raționale sunt și înzestrate cu liber arbitru. Astfel, fiind creat, poate fi schimbat, având putința fie să persevereze, să progreseze în bine, fie să se întoarcă spre rău”.

După Sfântul Ioan, îngerii nu se pot căi, pentru că sunt necorporali. El afirmă că ei nu sunt nemuritori prin natură, ci prin har. Pentru că toate care au un început au și un sfârșit. Doar Dumnezeu este veșnic. El este deasupra veșniciei: pentru că El, Creatorul timpurilor, nu este sub domnia timpului, ci deasupra lui. Inteligența îngerilor este secundă, pentru că ei au primit-o de la Lumina care este fără început. Ei n-au nevoie nici de vorbire nici de auz. Își pot comunica instantaneu gândurile unul altuia”.

Sfântul Ioan spune: „ei... sunt circumscriși pentru că, atunci când sunt în cer, nu sunt pe pământ; și când sunt trimiși de Dumnezeu pe pământ, nu rămân în cer. Nu sunt îngrădiți de ziduri sau uși, sau zăbrele, sau sigilii, pentru că sunt nelimitați. Cu totul nelimitați. Repet, căci ei se revelează oamenilor care sunt vrednici și cărora Dumnezeu dorește ca ei să le apară, nu așa cum sunt în mod real, ci într-o formă schimbată, care poate fi văzută”.

Dar Sfântul Ioan revine la faptul că ei sunt limitați, în sensul că totuși toate lucrurile create sunt limitate de Dumnezeu, Care le-a creat: „Având în vedere că ei sunt inteligențe - continuă el, ei se află în locuri mentale, nu sunt circumscriși precum corpul... ci, oriunde sunt trimiși, ei sunt prezenți acolo sub forma unor energii, și nu pot fi prezenți în locuri diferite în același timp”.

Sfântul Ioan Damaschin nu este pregătit să spună dacă îngerii diferă în esență unul de altul, dar este convins că ei diferă în elevație și strălucire. Dar, dacă elevația depinde sau nu de strălucirea lor, el socotește că nu poate afirma decât că ei își împart strălucirea și cunoașterea unul altuia și le iradiază asupra ordinilor inferioare. El remarcă:

„Sunt puternici și gata să îndeplinească voința Dumnezeirii și natura lor este înzestrată cu o asemenea iuțime încât oriunde harul dumnezeiesc le poruncește să fie, ei se și află acolo. Ei sunt păzitorii împărățiilor pământului; sunt așezați deasupra națiunilor și religiilor încredințate lor de către Creator; guvernează treburile noastre și ne aduc sprijin. Și motivul, desigur, este acela că sunt așezați deasupra noastră de porunca și voința divină și se află întotdeauna în preajma lui Dumnezeu. Ei Îl contemplă pe Dumnezeu în raport cu putința lor, și asta le este hrana. Se află deasupra noastră, pentru că sunt necorporali și sunt desprinși de orice patimă trupească, deși nu sunt lipsiți de patimă: pentru că numai Divinitatea este dincolo de pasiune. Ei iau diferite forme la porunca Stăpânului lor și astfel se descoperă ei înșiși oamenilor și le dezvăluie misterele divine”.

Ioan Damaschinul împarte cetele cerești altfel decât Dionisie Areopagitul: trei coruri fiecare cu trei ierarhii. De asemenea, menționează diferitele opinii cu privire la timpul când îngerii au fost creați și ni le rezumă astfel: „Toți sunt de acord că au existat înaintea creării omului. Eu sunt de acord cu teologul (Sfântul Grigorie de Nazianz) care e de părere că ei au fost creați primii și că gândirea a fost funcția lor. Pentru că a fost potrivit ca esența mentală să fie prima creată, apoi ceea ce poate fi perceput și, în final, însuși omul, a cărui ființă înțeleaptă, unește ambele părți.

Părerea Damaschinului despre satana este cea tradițională despre îngerul căzut: „...el nu era rău de la natură, ci bun, și destinat unor scopuri bune și n-a primit de la Creator nici o urmă de rău în el. Dar el nu a păstrat strălucirea și demnitatea cu care l-a înzestrat Creatorul și, prin propria sa alegere, a fost schimbat din ceea ce a fost în ceea ce era în contradicție cu natura sa și s-a înverșunat împotriva lui Dumnezeu, Care l-a creat, și s-a hotărât să se ridice împotriva Lui; și a fost primul care s-a despărțit de Dumnezeu și a devenit rău”. Cu satana au căzut și nenumărate cete de îngeri care-i erau supuse. Ei au putere doar atât cât le-a îngăduit Dumnezeu. „Toată răutatea, deci, și orice patimă necurată este lucrarea minții lor. Dar, deși le-a fost îngăduită libertatea de a ataca omul, ei

n-au putere să învingă pe nimeni: pentru că noi avem puterea să primim sau să nu primim atacul... Observați, mai departe, că ceea ce în cazul omului este moartea, în cazul îngerilor este căderea.

Cu o încredere neclintită în faptul că pocăința a fost posibilă numai aici pe pământ, în timpul vieții sale trupești, Sfântul Ioan trage concluzia că „după cădere nu există posibilitatea pocăinței pentru ei (îngeri) la fel cum nu e posibil - după moarte - pentru oameni”. Sfântul Ioan a scris în Octoih opt glasuri sau canoane pentru îngeri și 24 de tropare, multe din ele putând fi găsite în această carte.

Cu Sfântul Ioan Damaschinul părăsim pe Părinții Bisericii. Din păcate, unii n-au fost citați sau menționați. Ar fi fascinant să-i urmărim de-a lungul teologiei moderne, dar nu acesta e scopul nostru. Este suficient să-i studiem în capitolele următoare pe îngeri în rugăciune, liturghie și artă. Să încheiem ca Sfântul Damaschin, astfel: „Cel Care creează și se îngrijește de toate și păstrează toate lucrurile în Dumnezeu, Unicul, Care este necreat și este lăudat și slăvit în Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, să ne lumineze mințile și să ne facă de-a pururi să realizăm prezența îngerului ce ne stă alături”.

Îngerii în Sfintele liturghii și rugăciuni

Ca nu cumva să credem despre îngeri că sunt îngropați de prea multă vreme în tomurile vechii teologii și acoperiți de praful îndelungatei noastre indiferențe, să revenim la rugăciunea noastră zilnică și în special la cea duminicală.

Îngerii sunt amintiți și cinstiți în multe rugăciuni frumoase, în multe limbi și de multe credințe. Iată, de exemplu, o rugăciune folosită în laudele ortodoxe, ca și în rugăciunile de dimineață: „Îngere al lui Dumnezeu, păzitorul meu cel sfânt, dat mie de Dumnezeu ca să mă păzești de rele, te rog cu stăruință, luminează-mă în această zi, acoperă-mă de tot răul, povățuiește-mă spre bine și călăuzește-mă pe calea mântuirii”. Cu cât mai fericiți și încrezători vom merge toată ziua, dacă vom fi conștienți că Dumnezeu ne-a dat un însoțitor special să ne apere, să ne păzească și să ne lumineze.

Îngerul nostru păzitor este o realitate obiectivă, în care este cuprinsă dragostea deosebită a lui Dumnezeu pentru noi, ca persoane. El este o expresie a grijii părintești a lui Dumnezeu, un tovarăș care nu adoarme noaptea și niciodată nu ne lasă neînsoțiți și părăsiți în întuneric. „Îngere al lui Hristos, păzitorul meu cel sfânt și acoperitorul sufletului și al trupului meu, iartă-mi toate câte am greșit în ziua de astăzi și de toată viclenia vrășmașului meu celui potrivnic mă izbăvește; ca să nu mâni cu nici un păcat pe Dumnezeul meu, și te roagă pentru mine, păcătosul și nevrednicul rob, ca să mă arăt vrednic de bunătatea și mila Preasfintei Treimi și Maicii Domnului meu Iisus Hristos și tuturor sfinților”, Amin. (Rugăciunea de dimineață).

Există și această scurtă, naivă, rugăciune folosită de cei mai mulți copii ortodocși: „Înger, îngerășul meu, ce mi te-a dat Dumnezeu, eu sunt mic, tu fă-mă mare, eu sunt slab, tu fă-mă tare”. Aceste multe rugăciuni au rostul de a susține și de a ne reaminti continuu că îngerii nu încetează să aibă o contribuție reală, o constituție activă în

rugăciunea noastră și, de asemenea, invocându-i, păstrăm neatinsă unirea cu ei. Acest lucru are o solidă bază scripturală, în special în doctrina Sfântului Pavel despre Trupul tainic al lui Hristos, în care toate mădularele au lucrarea lor deosebită (Romani 12, 4-8), de împreună cetățeni cu Sfinții, și casnici ai lui Dumnezeu. (Efeseni 2, 19). Atributul de mijlocitor al îngerilor își are rădăcinile în Vechiul Testament.

Putem fi siguri că Sfânta Slujbă a Bisericii nu i-ar fi integrat pe îngeri, dacă ei ar fi fost doar o ficțiune pioasă, ori ar fi aparținut unei ere trecute. Trecut și prezent în veșnicie nu există și însuși timpul are foarte puțină importanță.

Oamenii acceptă astăzi, adesea fără să înțeleagă, atotputernicia științei care vede posibilitatea unui timp când oamenii, călătorind mai repede decât lumina, în loc să zboare înainte vor merge de fapt înapoi, la vremea de dinaintea celei de astăzi (teleportare în timp)! Timpul pentru noi este încă legat de noapte și zi; îndată ce depășim viteza luminii, timpul, chiar în calculul omenesc, își pierde înțelesul. Dar, destul de straniu, deși acceptăm această speculație a științei, în același timp, înlăturăm adevărurile eterne! Petele lunii, îi fac pe oameni să se intereseze de ceea ce se află în spațiu. Creștinul trebuie să se preocupe de ceea ce este dincolo de asta - în lumea cerească.

Dumnezeu este centrul realității și focarul vieții, cu toate că Îl ocolim și ne ascundem de El. Oștirile Sale cerești Îl înconjoară și deschid inelul care să ne cuprindă și pe noi. Asta, fără ajutorul navelor spațiale construite de om, ci prin actul liniștit al adevăratei rugăciuni, prin dăruirea de sine lui Dumnezeu, prin puterea unei iubiri care nu e legată de terestru, care n-are izvorul în noi, ci în Însuși Dumnezeu. „Aceasta este dragostea, nu că noi Îl iubim pe Dumnezeu, ci că El ne-a iubit pe noi” (1 Ioan 4, 10). Acesta este misterul și explicația faptului că omul îndrăznește să creadă nu numai că poate, ci cu adevărat își unește vocea sa slabă cu aceea a oștirilor cerești. Adevărul acestui fapt poate fi cu adevărat învățat, numai prin experiență personală, nu vizionară, ci prin cunoaștere lăuntrică.

Fiecare zi de luni, în Biserica Ortodoxă răsăriteană, este dedicată îngerilor.

La vecerniile de duminică, care ne introduc în ziua următoare, există trei tropare sau versuri închinare îngerilor, interpusă între versetele psalmului 129.

La Utrenie, îngerii au un întreg canon, o odă compusă din nouă cântări. Acesta a fost scris de Sfântul Ioan Damaschinul în 8 glasuri.

În 26 martie - după Buna Vestire - este sărbătoarea Sfântului Gavriil și a tuturor îngerilor, cu Vecernie, Canon și Utrenie.

În 8 noiembrie, sărbătorim pe Sfântul Mihail și toate cetele cerești în același fel.

Ca rugăciuni personale, există un Canon pentru îngerul păzitor și unul pentru Cetele Cerești și Toți Sfinții.

Cât este de minunat, mai ales când atât de mulți privesc ziua de luni, ca pe o zi tristă („blue Monday”), că putem considera cerească prima zi de lucru a săptămânii, prin rugăciune specială, adresată Domnului nostru Iisus Hristos. „O, Doamne, Îți încredințez astăzi sufletul și trupul meu și voința mea; te rog, fă ca voia Ta să fie în mine așa cum Îți este plăcut Ție ...de aceea, îi chem ca mijlocitori pe sfinții Tăi îngeri. O, cerești slujitori ai lui Dumnezeu, păzitori ai oamenilor și dușmani ai diavolilor, mă plec înaintea voastră, duhuri binecuvântate și mă bucur de măreția voastră. Niciodată credința voastră nu se clatină, stați de pază și cu grabire slujiți voia Dumnezeului nostru. Strădania voastră nu ostenește și întotdeauna sunteți biruitori, neavând altă grijă decât a alunga pe vrăjmașii lui Dumnezeu și ai zidirii Sale. O, binecuvântat păzitor al oamenilor! Te cinstesc și-Ti mulțumesc pentru ajutorul de fiecare zi, pe care ni-l dai, pentru felul în care ne călăuzești și pentru rugăciunile ce le faci lui Dumnezeu, pentru noi. Mai presus de orice, te binecuvântează pentru grija pe care mi-o porți, mie, un nevrednic păcătos. Sfinte înger, păzitor al sufletului meu, și tu, Arhanghele Mihail, ajutorul meu, să nu fiți mâhniti pe

mine și să nu mă lăsați singur, ci zi și noapte păziți-mă, până îmi voi încredința sufletul în mâinile lui Dumnezeu, Făcătorul meu, cu căință adevărată. Scăpați-mă de toți dușmanii, văzuți și nevăzuți, ca să pot de acum înainte să nu mai repet greșelile mele față de Dumnezeu, așa încât la capătul vieții să mă învrednicesc să vă văd că sunteți în jurul meu, ca să-mi duceți sufletul la cer, să se poată închina lui Dumnezeu. Amin”. Această rugăciune cuprinde tot ceea ce reprezintă îngerii pentru noi, misiunea lor, încrederea noastră în ei, grija lor pentru om de la naștere până la moarte și chiar după moarte. În toate acestea, remarcăm că există un profund și veșnic respect pentru îngeri, care și-a găsit expresia în frumoasele rugăciuni și imnuri.

Liturghia Răsăriteană, care este un ritual Euharistic mai vechi, îi menționează frecvent pe îngeri. Pentru aceia care nu sunt obișnuiți cu această liturghie, este necesară o oarecare explicație. Este un serviciu divin complet, care culminează cu Epicleza, adică invocarea Duhului Sfânt pentru consacrarea elementelor Sfintei Euharistii. Așa cum viața lui Iisus a fost o pregătire treptată pentru pătimirea și Învierea Lui, tot așa Sfânta Liturghie celebrează întreaga viață a lui Iisus Hristos pe pământ; nașterea Sa, anii retrași, slujirea Sa, ultima Cină, patimile și Învierea. Credincioșii ortodocși trăiesc drama integrală a vieții Mântuitorului, se împărtășesc din ea, ascultă, învață, glorifică, se înclină în adorație și participă la fiecare accent simbolic reprezentat în Liturghie.

Liturghia este adesea presărată cu litanii. Acestea sunt „rugăciuni universale”, pentru că în ele cererile sunt făcute pentru toate nevoile oamenilor. Creștinul ortodox, participând la Liturghie, nu este un individ izolat și solitar. El ia parte la rugăciunile Bisericii și Biserica se roagă pentru el și pentru întreaga lume. Comuniunea sfinților este mereu prezentă, pentru că toți se roagă împreună. Nu există împărțire, în păcătos și sfânt, cerșetor și rege, laic și preot, vii și morți, și toate cetele cerești, ci toți se roagă împreună într-o altă lume, înaintea tronului lui Dumnezeu. Creștinul se află în adevărata sa patrie.

Ortodocșii acordă o mare însemnătate acțiunii simțurilor, vederii, sunetului și

chiar mirosului, asupra fiecărui moment important din biserică prin cuvânt, cântec, tămâie și frumusețea candelor aprinse. Slujba este împărțită în trei părți: 1) oficiul Proskomidiei, în care Sfintele Daruri sunt pregătite și care reprezintă nașterea lui Iisus și anii săi retrași; 2) Liturghia catehumenilor, care reprezintă slujirea Domnului nostru, și 3) Liturghia credincioșilor, care reprezintă Săptămâna Patimilor și Învierea.

Am văzut cum în timpul vieții Sale pe pământ, îngerii erau mereu în preajma lui Iisus. Tot astfel, în Sfânta Liturghie, ei sunt cu El și noi știm că ei se află în mijlocul nostru. Primul lucru care ne amintește de ei este de natură vizuală, și constă în faptul că imediat ce intrăm în biserică observăm imaginile iconografice ale lui Gavriil și Mihail pictate pe ușile laterale, care le străjuiesc pe cele împărătești. În bisericile ortodoxe, altarul este separat de naos printr-un iconostas, o perdea despărțitoare, și are trei uși, din care cea din mijloc este dublă și poartă numele de Sfintele Uși sau Ușile împărătești, semnificând porțile cerului. Prin ușile laterale trec diaconul și ceilalți slujitori ai altarului care reprezintă pe pământ funcțiile sfinților îngeri în ceruri. La fel, biserica trebuie să aibă o cupolă, pe care este zugrăvit Hristos Pantocrator dedesubtul căruia, imediat, vom găsi un șir de îngeri.

În Liturghia Catehumenilor, mica intrare are loc când Sfânta Evanghelie - purtată în procesiunea solemnă în jurul mesei altarului, iese prin ușa de nord, din partea stângă, pe care este pictat Sfântul Gavriil, în timp ce reintrarea în sfântul altar se face prin ușile împărătești. Aceasta semnifică începutul vieții de învățător a lui Hristos. Diaconul și slujitorii altarului duc lumânările; în această procesiune și, de asemenea, în Marea Intrare, care are loc în timpul Liturghiei credincioșilor, când sunt duse „ripidele”, diaconul îl reprezintă pe Sfântul Ioan Înaintemergătorul, iar slujitorii altarului pe îngeri. Ripidele sunt două discuri de metal reprezentând serafimii cu șase aripi, care altfel stau în spatele mesei sfântului altar. La început au fost folosite ca să îndepărteze muștele în timpul sfinteii jertfe. Unele biserici sunt înzestrate cu ele, în timp ce altele nu. Este instrumentul caracteristic al

diaconului și-i este dat lui în mână, la sfințirea lui ca diacon. Imediat înainte ca procesiunea să înceapă, preotul spune, în șoaptă, următoarea rugăciune: „Stăpâne Doamne, Dumnezeu nostru, Cel ce ai așezat în ceruri cetele și oștile îngerilor și ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie și intrarea sfinților îngeri, care slujesc împreună cu noi și împreună slăvesc bunătatea Ta. Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vechi vecilor. Amin”. Este o rugămintă ca Dumnezeu să întreprindă acțiunea nu numai simbolic, ci să o transforme într-o realitate spirituală. Deși nu-i putem vedea, îngerii sunt adunați în biserică, slujind pe Domnul lor. După această rugăciune, corul cântă imnul Trisaghion sau cântecul de trei ori sfânt, desprins din Liturghia pentru proslăvirea îngerilor (Isaia 6, 3). În timp ce corul cântă: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte...” de patru ori, preotul se roagă: „Dumnezeule cel sfânt, Care întru sfinți Te odihnești, Cel ce cu glas întreit sfânt ești lăudat de serafimi și slăvit de heruvimi și de toată puterea cerească, închinat...”. Căderea (cu tămâie) în acest moment este, de asemenea, o reminiscență a „îngerului cădelniței” din cer, în timp ce fumul tămâiei ce se înalță este asociat cu ofranda rugăciunii ca un simbol al înălțării ei la Dumnezeu.

La sfârșitul rugăciunii sale, preotul Îl preamărește pe Dumnezeu, care e deasupra heruvimilor. În prezența îngerilor ce sunt împreună cu noi în biserică și în cer, ascultăm Epistola și Evanghelia. Aliluia, ce se cântă între cele două sfinte citiri, este un ecou al slăvirii îngerești cu înțelesul „Slavă Celui Care Este”. În ceruri este cântat de soborul îngerilor și al fericitorilor.

Imnul heruvimic este cântat în timpul Marii Intrări, la Liturghia credincioșilor. În această procesiune, Sfintele Daruri sunt duse de la Proscomidiar la Masa Altarului, semnificând intrarea triumfală a lui Iisus Hristos în Ierusalim, ca la începutul Patimilor. Ea prevestește Parusia, adică a doua venire a Domnului, când Hristos se va întoarce în toată slava Sa, înconjurat de cetele cerești. Imnul heruvimic este un dintre cele mai

frumoase din imnologia ortodoxă: „Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim și făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească să o lepădăm. Ca pe Împăratul slavei, să primim pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești. Aliluia, aliluia, aliluia”. Grija pământească, într-adevăr, în acest moment pare foarte departe și cerul atât de aproape, în timp ce cântecele mărește umplu biserica.

Cerul devine mai aproape în marele moment al transformării Sfințelor Daruri. Când acest moment sfânt se apropie, omul devine conștient de propria-i micime și de bunătatea fără margini a lui Dumnezeu, îngăduindu-i să intre în Taina dătătoare de viață. Preotul, mulțumește astfel: „Mulțumim Ție și pentru Liturghia aceasta pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deși stau înaintea Ta mii de arhangheli și zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu câte șase aripi, care se înalță în țării, cântare de biruință cântând, strigând, glas înălțând și grăind: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin e cerul și pământul de Mărirea Ta, Osana întru cei de sus. Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului, Osana întru cei de sus”.

Pentru noi toți, mărețul imn de laudă și mulțumire este expresia recunoștinței noastre nemărginite, ce izvorăște din adâncul inimii și sufletului. Își are obârșia în cântecul îngerilor auzit de Isaia (6, 3) și la fel în imnul cu care evreii Îl întâmpină pe Iisus în Ierusalim (Matei 21, 9-15; Marcu 11, 9; Ioan 12, 13; Psalmi 117, 26).

Acesta, cel mai măreț imn de proslăvire, este al îngerilor; mai sus decât atât nu putem urca, mai mult nu putem exprima. Ar trebui să fim conștienți și să ne dăm seama că, în timp ce vocile noastre umplu biserica, ele sunt reluate de miliarde de voci angelice, care intensifică cântecul la un volum nepământesc și-l duc acolo unde este locul sfânt al lui Dumnezeu. Vocile noastre sunt doar un slab ecou al acestui slăvit imn. Minunea este că noi participăm la el.

Dulce este într-adevăr rugăciunea neauzită, pe care credincioșii o spun în acest timp: „Cetele îngerilor și arhanghelilor, împreună cu toate făpturile cerești, Îți cântă Ție și

spun: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot! Cerurile și pământul sunt pline de Mărirea Ta, Osana întru Cei de sus. Binecuvântat este Cel ce vine în numele Domnului, Osana întru Cei de sus.

Binecuvântează-mă, Împărate din înalt, binecuvântează-mă și sfințește-mă, Izvor al Sfințeniei pentru că Tu susții lumea și oștirile cerești fără de număr, Te laudă și fără încetare cântă de trei ori sfânt. Pe tine, Cel ce stai în Lumina Veșnică, înaintea Căruia tremură orice ființă, ca un nevrednic slujitor, Te rog luminează-mi mintea, curățește-mi inima și deschide-mi buzele, ca și eu să fiu vrednic să-ți cânt Sfânt, Sfânt, Sfânt ești Tu Doamne, în vecii vecilor, Amin”.

Vrednic de cântat... Cât de mare este dorul nostru de Dumnezeu, cât de nemărginită lovirea noastră! Când suntem noi însă cu adevărat vrednici? Doar atunci când Duhul Sfânt ne inspiră. „Nici un om nu poate spune că Iisus este Domnul, decât în Duhul Sfânt” (1 Corinteni 12, 3). Dar îngerii sunt întotdeauna vrednici și, fiind inspirați, ei cântă cu noi, purtând rugăciunile noastre înaintea tronului lui Dumnezeu. Ei se adună în jurul Sfintei Mese din smeritele noastre biserici pământești, îngenunchiază cu noi înaintea Sfintei Jertfe. Pentru că în acest mare moment, când incomunicabilul ne este comunicat, când intangibilul devine tangibil, îngerii umplu altarul cu prezența lor invizibilă..

După preschimbarea Cinsitelor Daruri, preotul se roagă pentru toți aceia în al căror nume au fost oferite Sfintele Daruri, vii și morții, sfinții și în special Sfânta Fecioară al cărei măreț imn se cântă: „Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe Tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim”. Împărăteasă, mai presus de cetele cerești, este Acea care dintre toate ființele omenești a fost găsită vrednică să fie Maica Domnului ei; credinței ei îi datorăm Întruparea; înaintea ei chiar trimisul lui Dumnezeu s-a închinat.

Înainte de Rugăciunea Domnească (Tatăl nostru) se spune ectenia cererilor, în

care noi cerem cu smerenie acele lucruri de care avem nevoie mai mare: o zi liniștită, sfântă și fără de păcat, iertare pentru păcatele noastre, un sfârșit creștinesc vieții noastre. În acest timp, ne mai rugăm și pentru „un înger de pace, păzitor credincios al sufletelor și trupurilor noastre”. În timpul rostirii Rugăciunii Domnești, diaconul își încrucișează orarul în spate, simbolizând îndoitura aripilor îngerilor în adorație, înaintea lui Dumnezeu. Și astfel, poate, dacă am ști să ascultăm, am auzi fâlfâitul aripilor cerești când se strâng... Oare, scaldarea în Lumina Divină a aripilor îngerești nu creează, cumva, o imensă și sfântă tăcere, o pace negrăită...?

1. Introducere

Pentru a urmări cum se cuvine tema îngerilor în artă, ar trebui cercetate nenumărate volume. Artă a făcut mai mult rău concepției noastre despre îngeri decât orice alt mijloc de exprimare. Este, de fapt, domeniul cel mai responsabil pentru ideile noastre greșite și pentru necredința în îngeri.

Am fost asediați cu tablouri sentimentale cu creaturi spectrale plutind în aer, deasupra pământului, protejând cu voaluri fluturânde copilași ce merg pe marginea prăpastiei. O altă formă populară este cea care poate fi găsită pe medaliile oferite copiilor, reprezentând copii cu obraji bucălați, cu aripi ce abia înmuguresc, exprimând o idee dulceagă, și mai mult decât orice, departe de adevăr. Există apoi îngerii decorativi, susținând balustrade sau grilaje de altar, ca niște fetișcane durdulii cărora le lipsește forța și majestatea păgânei „Victorii înaripate”. În alte portrete, îngerii arată ca niște inși insipizi și cătuși de puțin atrăgători. Nu e de mirare că însăși credința populară s-a depărtat de ei și, în final, oamenii nu mai cred deloc în îngeri.

Dacă este adevărat că sfinții îngeri au fost greșit reprezentați, aceasta e valabil și pentru diavoli care, pictați cu coarne și cozi, sunt la urma urmei la fel de incorect făcuți. Nimeni nu ar putea fi vrăjit de asemenea creaturi! Este poate una din cele mai viclene acțiuni ale satanei de-a se lăsa astfel portretizat, încât, privind la el, să uităm cine este: Lucifer, fiul căzut al dimineții!

Reprezentarea grafică a doctrinei religioase este precreștină și a își are originea în Egipt. Pentru Biserica creștină primară, această artă n-a fost gândită ca o decorație, ci a fost făcută cu scop teologic. Artistul a exprimat în imagini ceea ce scribul a

transmis prin cuvintele scrise ale Scripturilor. Anumite principii simbolice au fost respectate în reprezentări, așa cum regulile de gramatică și ortografie au fost păstrate în scriere. Mai ales în timpul Renașterii, această imaginație artistică a precumpănit asupra teologiei, iar scenele religioase au devenit subiecte pentru opera de artă și nu au mai servit teologiei. Îngerii au suferit cel mai mult din cauza acestui transfer de la arta religioasă la arta laică. Din ce în ce mai mult ei au devenit o simplă decorație și înfrumusețare, semănând din ce în ce mai puțin cu descrierea lor din Scripturi.

Mereu trebuie să ne amintim că îngerii sunt duhuri și, de aceea, fiind lipsiți de trup, de sex și vârstă, nici un fel de portret al lor nu este posibil. Putem doar arăta simbolic cam cum ar fi, dar niciodată ce sunt ei de fapt. Fiind personificarea atributelor lui Dumnezeu, când s-au făcut vizibili omului, au arătat totdeauna ca „Omul lui Dumnezeu” puternic și cerând respect și atenție. Cei ce i-au văzut pe heruvimi și serafimi, desigur, nu i-au văzut cu fețe de copii, și cu aripile strânse sub bărbie, ci ca pe niște ființe înaripate aproape imposibil de descris prin cuvinte! Viziunile pot fi doar simbolic reprezentate în întregul lor pentru că aripile singure nu pot face un înger. „Aranjamentele moderne, drăguțe, la care cu toții suntem expuși de Crăciun și de Paști, ar fi șocat vechea Biserică, și dacă religia noastră ar fi solidă, ne-ar șoca și pe noi”.

Biserica nu permite folosirea îngerilor ca element decorativ. Ei au fost astfel așezați ca să ilustreze mai solemn și mai semnificativ credința sau învățătura Bisericii.

Îngerii vin imediat după Sfânta Treime și după cei patru evangheliști. Au fost reprezentați înconjurând Dumnezeirea și pe Maica Domnului Împărăteasa cerurilor. De fapt, decorarea ca înfrumusețare este întotdeauna făcută din cortine și plante stilizate. Acest lucru a fost valabil pentru ambele Biserici, Răsăriteană și Apuseană. Azi numai cea Răsăriteană aderă strict la această regulă, în interiorul propriei lor tradiții. Artiștii Răsăritului și ai Apusului din fiecare epocă au avut modul lor particular și caracteristic de a vedea și a zugrăvi lumea îngerilor și de a păstra viziunea și înțelegerea fiecărei perioade.

2. Arta bizantină

Este cea mai veche artă creștină, inextricabil legată de Tradiția Ortodoxă. Într-o vreme a constituit standardul pentru întreaga lume creștină. Astăzi, Biserica Ortodoxă Răsăriteană urmează încă tradiția artei bizantine și este credincioasă principiilor de altădată, care au guvernat pictura. Din nefericire, totuși, în unele locuri, din ignoranță, aceste reguli au fost încălcate.

Arta bizantină creștină este în primul rând preocupată de propovăduirea adevărului, este un portret grafic al teologiei ortodoxe. Bisericile sunt astfel pictate încât un om, intrând în clădire, să devină vizual conștient de întregul cosmos ce-l înconjoară, un cosmos în care fiecare profet, sfânt și întâmplare sfântă să aibă locul său deosebit și potrivit. De aceea, din momentul în care trece pragul bisericii, până la oprirea sub cupola reprezentând cerul cu Hristos în centru, creștinul este confruntat cu fiecare eveniment teologic major.

Trebuie să avem în minte că arta bizantină este totdeauna legată exclusiv de teologie, nicidecum de aspectul ornamental. Când e nevoie de decorație, de exemplu: în jurul ferestrelor, deasupra arcurilor, sunt folosite forme geometrice și uneori flori și plante stilizate. Îngerii au locul lor precis în cosmos și sunt, prin urmare, reprezentați în pictura bisericească și în sfintele imagini - icoanele. Ar fi poate înțelept să explic aici ce înseamnă o icoană în Biserica Răsăriteană Ortodoxă. Este mai mult decât un tablou, o simplă imagine a unei persoane sfinte. Cea mai bună comparație pe care o putem face este că, așa cum Iisus este icoana lui Dumnezeu Tatăl, tot astfel o icoană sfântă transmite credinciosului adevărata imagine a persoanei pe care o înfățișează. O icoană devine un loc sacru de întâlnire între credincios și Dumnezeu. O icoană este lipsită de orice senzualitate și spiritualitatea sa înlătură orice formă de naturalism. De fapt, o biserică

ortodoxă, bizantină, este în întregime o imensă icoană a Împărăției lui Dumnezeu atât în cer, cât și pe pământ.

Îngerii bizantini nu sunt niciodată drăgălași sau efeminați, ci bărbătești și puternici. Sunt drapați ca vechii filozofi greci, pentru că sunt „inteligențe divine”, ori sunt înveșmântați în haine de diacon pentru că, la fel cu diakonus, slujitorul, ei sunt chemați să fie slujitorii Celui Preaînalt. În mod obișnuit, ei poartă un toiag, ca simbol al autorității. Părul lor este lung și ondulat, legat cu o panglică albastră sau o diademă, semnul spiritualității. Aripile lor sunt puternice și colorate sobru, niciodată exagerate.

Arhanghelii Mihail și Gavriil sunt pictați pe cele două uși laterale ale iconostasului, perdeaua altarului, separând sanctuarul de restul bisericii. Mihail este la miazănoapte și Gavriil pe ușa de la miazăzi. În mijloc, pe ușile împărătești, de obicei e reprezentată Buna Vestire, Arhanghelul Gavriil pe un panou și Fecioara Maria pe celălalt.

Îngerii nu sunt reprezentați ca niște copii ori așezați în mod artistic. Uneori poziția lor prezintă stranii contorsionări în aer, ca să încapă în spațiul imaginii. Heruvimii și serafimii au fețe aspre; cele șase aripi roșii și albastre sunt desfăcute în mai multe unghiuri. Nu-i găsim decât în scenele din cer și în paradis.

Ca și alte figuri din icoane sau de pe pereții bisericii, îngerii privesc întotdeauna spre noi. Aceasta arată că nu suntem niciodată excluși ci, din contră, suntem întotdeauna implicați în activitatea lor, oricare ar fi ea. Chiar în pictura Bunei Vestiri, în care Fecioara Maria și Arhanghelul Gavriil vorbesc unul cu altul, ei ni se adresează și nouă. Pentru noi s-au întâmplat toate, de aceea sunt cu fața la noi. Numai păcătoșii sunt arătați din profil.

Nu privim tablouri, ci cu pioșenie ne uităm la ei așa cum ei se uită la noi, ca un grup de oameni care conversează. Aceasta este adevărata teologie, cea care clarifică comuniunea cu sfinții. Omul trebuie întotdeauna să fie ajutat să înțeleagă nevoia sa de a fi condus către condiția sa naturală, care este cerul; persoanele sfinte se și află deja acolo,

fără să fie indiferente față de noi, ci dimpotrivă recunoscând legătura pe care Hristos a făcut-o între noi.

Satana este reprezentat extrem de rar și numai pe peretele dinafară al bisericii, în icoanele Judecății de apoi. Artă creștină ortodoxă este strict scripturală. Mai există descrieri biblice ale satanei, deci cum i-am putea cunoaște trăsăturile? Sfântul Ioan, în Cartea Apocalipsei, îl vede ca pe un dragon, Sfântul Petru îl numește un leu care rage. Iisus îl aseamănă cu un fulger. Niciuna din aceste imagini nu e hidoasă, dar sunt oricum înspăimântătoare. Satana este puternic, amenințător, ceva de care te temi, o imagine rea, haină. Necunoscând un mod de a-l înfățișa și inspirându-se din Noul Testament Apocrif, a fost arătat drept cel mai urât lucru posibil, care produce teamă. Uneori, simbolismul din Răsărit și Apus n-a izbutit să-l transpună pe satana pictural. De fapt, artă bizantină foarte rar a încercat s-o facă pentru că e mult mai legată de rai decât de iad.

Pictorii ortodocși, încearcă să-i arate pe îngerii puternici; o putere celestă, senină, lipsită de senzualitate austeră dar, fără discuție, cu caracter esențial masculin. Îngerii bizantini, dacă nu ne pot emoționa prin frumusețe, ne umplu de încredere și ne inspiră prin fermitatea lor. Întotdeauna ne vom simți în siguranță și ocrotiți în prezența lor. Este exact ceea ce vrea să exprime chipul lor.

3. Evul Mediu

Secolele Evului Mediu au fost numite și veacurile credinței. A fost timpul marilor catedrale și mănăstiri, frumoase prin arhitectura și detaliile lor. Multe lucrări de artă, turla, arcade au fost așezate atât de sus, încât ochiul nu le poate vedea. Era suficient să le vede Dumnezeu; de fapt, mai presus de orice, au fost dedicate slavei Sale.

În picturi și tapiserii, în piatră și lemn, în argint și aur, în vitralii și pe fine pergamente, sfintele istorii au fost comemorate cu nesfârșită dragoste și adorație. Peste tot, de la mărețele cupole, până la paginile luminoase ale cărților sacre, abundă îngerii.

Nu e deloc simplu să faci o schiță a artei din Apus în această perioadă, adevărat creuzet al culturii. Da, o mare diversitate de tradiții, mergând de la bizantini la vikingi, în prima parte a Evului Mediu artiștii erau mai dibaci în proiectare decât în reprezentarea formei umane.

Papa Grigorie cel Mare a declarat că imaginile sunt folositoare credinciosului pentru că îl învață cuvântul lui Dumnezeu. Arta religioasă a Apusului era obsedată de un singur lucru: să catehizeze, în timp ce în Răsărit iconografia începuse să însemne mult mai mult. A fost și este considerată la fel de sacră, ca și Scripturile. Artiștii medievali nu căutau să producă asemănări convingătoare ale naturii, ori să creeze opere frumoase: ei voiau să le arate fraților întru credință conținutul și tâlcul povestirilor sfinte. Îngerii lor, de aceea, nu sunt deosebit de frumoși, dar nimei nu se îndoiește de tăria și profunzimea lor. Nu există superficialitate în acești îngeri. La început au putut fi întâlniți mai ales în manuscrise, pentru că în Apus, exceptând Italia, nu era o practică generală să se împodobească bisericile cu fresce și mozaicuri. Ornamentațiile multicolore și miniaturale au fost pictate pentru Biblii, cărți de rugăciuni, breviare și ceasloave. Scopul lor principal a fost de a fi folositoare în slujirea lui Dumnezeu. Astfel, îngerii, ca sfinți mesageri ai lui

Dumnezeu, și-au câștigat locul lor de drept printre alte figuri ale Bibliei.

Biblia, cu excepția viziunilor lui Isaia și Iezechiel, nu menționează îngeri înaripați. Cea care i-a înzestrat astfel pare să fi fost închipuirea oamenilor. Aripile reprezintă semnul distinctiv al îngerului, după cum coroana este acela al regelui. Ele simbolizează spiritul, puterea și iuțimea. Serafimii și heruvimii sunt reprezentați prin capete însoțite cu trei perechi de aripi, acestea din urmă simbolizând spiritul pur, cunoscător prin dragoste și inteligență; capul este emblema sufletului, iubirii și cunoașterii.

Îngerii de obicei poartă în mâini un toiag ca semn al slujirii lor, Sfântul Arhanghel Gavriil este reprezentat cu un crin, Sfântul Mihail cu sabie și armură, Sfântul Rafail poartă un băț și o pungă atârnată la cingătoare și sandale în picioare. Îngerii au și o diademă sau o panglică albastră ale cărei capete se răsucesc în sus, simbolizând sfânta inspirație. Nimbul de deasupra capului îngerilor nu lipsește niciodată și este prezent întotdeauna când trebuie simbolizată sfințenia.

Numele de „înger”, însemnând „mesager”, „trimis”, poate fi atribuit și unui om care aduce știri importante. Astfel, îi vedem pe evangheliști și în special pe Sfântul Ioan Botezătorul care și el este reprezentat cu aripi de înger. La început, acest simbolism a fost riguros folosit și în Apus și Răsărit. Mai târziu a încetat să mai folosească atât de multe din aceste embleme tradiționale, cât și robele filozofilor greci cu care erau înveșmântați îngerii și până la orarul și stiharul diaconilor; acestora li s-au substituit tot felul de draperii fâlfâinde. Totuși, Evul Mediu timpuriu a fost scutit de aceste pericole. Biserica era militantă, întreaga cultură era în grija ei și ca atare arta a fost și ea păstrată în canoanele strict creștine și ortodoxe.

Pentru că Buna Vestire a fost întotdeauna un subiect predilect al artei religioase, imaginile ei au putut fi găsite în cele mai timpurii manuscrise ale lumii creștine. Straietele îngerilor în aceste imagini sunt clasice bizantine; picioarele lor sunt ferm

așezate pe pământ. Reprezentarea lor era sobră iar aripile pe care le purtau se pliau în diferite unghiuri bizare, ca să se acorde cu forma spațiului. Aceste icoane sunt pline de o naivă frumusețe, comunică un intens sentiment religios. Au fost lucrate cu dragoste, cu grijă și precizie. Există o ilustrație încântătoare, dintr-o Evanghelie suabiană, cam de prin 1150. Îngerul e arătat jumătate din profil, cu mâna dreaptă întinsă, într-un gest plin de noblețe care în arta medievală semnifică rostirea, actul de a vorbi. Dar există atât de multe imagini încântătoare încât e greu să le prezentăm pe toate în această schiță.

De o mare prețuire s-a bucurat și viziunea lui Isaia. Un excelent exemplu era o miniatură din Reichenau, din secolul al 11-lea. Dumnezeu este înfățișat stând pe tronul slavei, înconjurat de flori asemenea razelor de lumină și, în jurul lui, în cerc, serafimii desfășurându-și aripile lor frumoase, roșii trandafirii, unul din ei aducând cărbunele roșu aprins, cu care curăță buzele profetului. Nu există în această perioadă îngeri bucălați cu aripi pufoase decât 400 de ani mai târziu în timpul Renașterii. În Evul Mediu, heruvimii și serafimii au fost înțeleși ca fiind cele mai slăvite creaturi ale lui Dumnezeu, iar descrierea lor depășește penelul sau condeiul omului. Totuși, omul învrednicindu-se de o asemenea viziune, se străduia să-i transmită mesajul.

În biserică, primele decorațiuni sculptate au apărut în Franța deși la drept vorbind, decorație este un cuvânt greșit pentru că nu aceasta a fost prima funcție a acestor cioplituri timpurii. Menirea lor era de-a exprima o idee definită în legătură cu învățăturile Bisericii. Deasupra portalului din secolul al 12-lea al bisericii Sfântului Trofim din Arles, găsim pentru prima dată un înger de piatră. El este simbolul Sfântului Matei și-l vedem zburând deasupra leului Sfântului Marcu, în partea dreaptă a Tronului Domnului; de cealaltă parte sunt vulturul Sfântului Ioan și boul Sfântului Luca. Sfântul Irineu, printre alții, vede în aceste creaturi cu patru aripi, despre care vorbesc Iezechiel și cartea Apocalipsei, cele patru caracteristici principale ale Mântuitorului. În timpul Evului mediu, ele au fost definitiv omologate ca embleme ale celor patru Evangheliști, atât în Răsărit, cât

și în Apus.

În această perioadă, mai ales de dezvoltare a ambițioasei arhitecturi gotice, figurile de îngeri se înmulțesc.

Ele apar în special în jurul altarului, sau în cor unde pe drept trebuie să stea. De asemenea pot fi întâlniți la ușile bisericii, păzind Împărăția lui Dumnezeu dinăuntru. Nu trebuie uitat că heruvimii au fost singura decorație permisă în Templul din Ierusalim, în afară de aceea a Scaunului Milostivirii și Chivotului Legii (Exodul (Ieșirea) 25, 18-22). Și Solomon „a cioplit heruvimi pe pereți” și i-a brodat pe Perdeaua albastră, purpurie și stacojie a templului (2 Cronici (Paralipomena) 3, 7-14). Tradiția imaginilor angelice așezate în locurile de închinăciune este foarte veche.

Unul dintre cele mai bune exemple de îngeri sculptați din secolul al 13-lea este îngerul-stâlp din catedrala din Strassbourg - o coloană zveltă cu patru laturi, ce urcă de la podea până la arc - un adevărat zbor ascendent ce-ți înalță privirea la cer. Primele patru figuri sunt acelea ale evangheliștilor; deasupra lor sunt patru îngeri ce suflă din ultima trâmbiță. Și deasupra acestora sunt alți patru îngeri, ce poartă instrumentele Patimilor lui Iisus. Chipurile sunt pur gotice. Draperiile cad în falduri simple, cu o dispuneri perfectă și cu aripile stilizate admirabil. Figurile lor impunătoare au o gravitate calmă. Îngerul cu crucea este pe bună dreptate faimos. Fața lui, cred, este cea mai desăvârșită imagine îngerească. Are proporții frumoase, este puternic, senin și lipsit de orice senzualitate; iată, în adevăr pe Omul lui Dumnezeu reprezentat în toată frumusețea lui impersonală, cu o deplinătate a gândirii, cu ochii ațintiți spre orizonturile nemărginite.

În secolele 13-14, observăm o subtilă schimbare în concepția despre îngeri, care oglindește limpede schimbarea nivelului de viață și de gândire al oamenilor: îngerii devin mai umanizați, mai cordiali în înfățișare, manifestând o oarecare blândețe fadă. Vechea concepție despre mesagerii și atleții lui Dumnezeu, despre preoția divină a îngerilor, își pierde măreția.

Oamenii devin mai puțin spiritualizați, dezvoltarea industriilor și creșterea orașelor i-a făcut mai materialști și, de fapt, i-a transformat în simple minți burgheze. Imaginația lor nu mai poate atinge înălțimile relatărilor scripturale, în care cetele cerești cântă la unison neconținute laude lui Dumnezeu, laude la care ia parte întregul cosmos. Ei așează în mâinile îngerilor instrumente muzicale mai terestre și îi înveșmântează luxos în țesăturile greoaie ale propriilor veșminte.

În Italia, Giotto a redescoperit totuși un fel mult mai realist de-a zugrăvi formele umane. Viziunea sa face un salt dincolo de bariera care separa pictura de sculptură. Datorează mult metodelor maștrilor bizantini și sculpturilor catedralelor nordice. Cu Giotto se deschise un nou capitol în artă. Și totuși, îngerii lui nu ne inspiră. Școala din Siena păstrează pentru mai mult timp rigoarea formelor bizantine, dar și ea este preocupată să insufle o nouă viață vechilor canoane. Un exemplu grăitor este Bunavestire a lui Simone Martini și Lippo Memmi. Un minunat arhanghel Gavriil proiectat pe un splendid fond auriu îngenunchiază în fața Madonei, drapată cu sobrietate. Pe deasupra panourilor laterale ale acestei piese de altar există pictați în alb și gri doi îngerii de o rară frumusețe. Astfel, pe nesimțite, Evul Mediu pășește în Renaștere.

4. Renașterea

Artiștii secolelor 14-16, inspirați de picturile și sculpturile păgâne care tocmai fuseser scoase la lumină, au dat frâu liber închipuirilor prodigioase într-o dezlănțuire mirifică de culori și de compoziții magistrale. În acel moment, arta pentru artă a fost extrem de prețuită. Artistul a fost angajat să picteze mai mult pentru talentul său decât pentru fervoarea sa religioasă. Bisericele au fost decorate cu scene religioase, ca și cum s-ar fi ilustrat o carte. Au fost înfățișate aspectele umane ale vieții Domnului, Biblia oferind în întregul ei un material inepuizabil atât ilustrării cât și expresiei artistice.

Departate de noi de-a susține că pictorii au fost lipsiți de pietate. Și totuși nu încapă discuție că atitudinea lor a fost laică. Tradiția iconoclastă iudaică, care i-a constrâns pe paleocreștini, zace departe în urmă iar omul sofisticat al Renașterii privește complet cu alți ochi lucrurile și până în zilele noastre arta va deveni din ce în ce mai laică, parcurgând toate fazele cunoscute. Firește că subiectele religioase au rămas în continuare populare și împodobirea bisericilor importantă, dar chiar când expresia era inspirată, farmecul simplu și duhul credinței care izvorau din pictura și ciopliturile primitive cu greu au mai putut fi redobândite.

Renașterea a fost fantastic de bogată în pictură, sculptură și arhitectură, oamenii au devenit mereu tot mai conștienți de propriile posibilități. S-au făcut noi descoperiri în toate domeniile, omul fiind din ce în ce mai preocupat de sine însuși și de ideile sale. El a fost înclinat să-L vadă pe Dumnezeu după chipul său, în loc să se vadă pe sine după chipul lui Dumnezeu. Totuși, această perioadă a oferit pe unul din cei mai dăruți pictori ai tuturor timpurilor - Fra Angelico.

Guido di Pietro s-a născut în 1387 lângă Florența și a intrat de tânăr în mănăstirea dominicană, la Fiesole. S-a călugărit sub numele de fra Giovanni, dar curând a devenit cunoscut ca fra Angelico, frate Angelic. Curăția vieții lui, ca și candoarea

chipurilor pe care le picta și mulțimea îngerilor ce-au ieșit din penelul lui inspirat, i-au câștigat acest renume. A lucrat la început în Fiesole, unde a pictat celebrele miniaturi, în care predomină auriul și albastrul. Un exemplu perfect al acestui stil de început al artei sale este imaginea Judecării de Apoi. Culoarele sunt strălucitoare și limpezi. Pe un cer fără nori, Hristos apare înconjurat de slava îngerilor. Brâul interior cuprinde heruvimi și serafimi cu aripi roșii, sclădați în raze aurii. Brâul din afară este compus dintr-o mulțime de ierarhii cerești Dincolo de acest brâu, este așezată Fecioara la dreapta lui Hristos, iar Sfântul Ioan la stânga. Figurile cerești sunt așezate de-o parte și de cealaltă a cerului azuriu. Imediat dedesubt sunt mormintele deschise ale morților înviați, secționând prim planul în două. Pe de-o parte, damnații și iadul sunt tratați într-o manieră convențională. Pe de altă parte, Fra Angelico a pictat cu remarcabilă emoție jubilația sfinților îmbrățișați de îngeri suind împreună cu aceștia spre porțile cerești într-un dans fericit. Îngerii sunt efeminați, e adevărat, dar sunt atât de puri, atât de lipsiți de senzualitate, încât nu poți să nu fi emoționat de frumusețea viziunii sale.

Când Cosimo de Medici a construit noua mănăstire dominicană a Sfântului Marcu din Florența, Fra Angelico a decorat fiecare chilie. Aceste fresce sunt tratate sobru, cu o admirabilă economie; culorile sunt fluide, delicate, exprimând un adevărat misticism. Să mergi pe culoarul liniștit al mănăstirii și să te uiți în fiecare cămăruță, să arunci o privire peste picturile cerești este probabil una dintre cele mai spirituale și estetice experiențe pe care o poate avea un om. Bunavestie a fost deosebit de iubită de fra Angelico și de mulți alții. Există îndeosebi o pictură a sa care prezintă cu o mare perfecțiune personaje sacre. Fecioara și Arhanghelul apar la fel de puri și plini de bunătate. Arhanghelul este pictat exact în momentul când îngenunchiază în fața ei, în timp ce ea își încrucișează mâinile, pe piept în semn de supunere. Într-o altă pictură, Gavriil stă înaintea ei. E frumos și grav; veșmântul liliachiu, cu nuanțe trandafirii, cade în falduri armonioase; în timp ce se pleacă, privește la ea în tăcere, plin de iubire. Fecioara îngenunchiază smerită în fața trimisului lui Dumnezeu.

Fra Angelico se ruga întotdeauna înainte de a începe să lucreze. Nu-și corecta niciodată desenul fiind încredințat că divinul îi conduce mâna.

Curățenia și elanul spiritual ale lui Fra Angelico n-au fost niciodată depășite, nici chiar de marii maestrii, îngerii lui Giotto și Benozzo Gozzoli sunt efeminați și cam neconvingători, îngerii lui Leonardo au un zâmbet ce poate fi asemuit mai curând cu un rictus, iar cei ai lui Michelangelo nu reușesc să-și ia zborul. Îngerii lui Tițian sunt niște copilandri drăguți. Aceia ai lui Francesco Albani, Guido Reni și Caracci sunt doar niște flăcăi eleganți și atrăgători. Nici chiar Rafael n-a atins detașarea spirituală a lui Fra Angelico, oricât de frumoase sunt picturile sale. Îngerii lui Botticelli păstrează ceva din vechea măreție; ei sunt senini, puternici și gravi. Fețele îngerilor, în încoronarea Fecioarei, luate fiecare în parte, respiră multă gingășie. Sfântul Mihail, din catapeteasmă de la Sfântul Bernard, exprima o gravitate juvenilă, care este cu adevărat înduioșătoare.

De ce oare aceeași perioadă, care în mare păstrează în pictură tonul religios, a introdus totuși fețele de bebeluși „angelette” și îngerășii goi, realmente greu de deosebit de Cupidon? Nu există alt răspuns satisfăcător, decât acela că farmecul redescoperirii artei păgâne, cu nenumăratele ei fresce încântătoare cu copii înaripați și cupidoni l-au determinat pe artistul Renașterii să-i transfere în opera sa fără să aibă altceva în minte decât decorația drăgălaș-inocentă. Cât despre capetele de copilași, fără trup, sprijinite de aripi pitice, este greu să le găsim vreo justificare. Și la fel, nu înțelegem de ce heruvimul descris de Iezechiel cu mulți ochi și multe aripi, cea mai măreață dintre toate ființele cerești, este mereu atât de nepotrivit reprezentat.

Portretul artistic al îngerilor devine din ce în ce mai puțin biblic și, în final, își pierde puterea de a transmite privitorului vreun sens al realității, pe care o semnifică. Cu trecerea timpului, nici chiar citirea frecventă a Scripturilor nu a mai putut disloca falsa impresie produsă intelectului de aceste picturi și sculpturi fanteziste. Arta a căzut în mâini laice cărora, chiar dacă nu le lipsește pietatea, le lipsește oricum fundamentarea teologică.

5. Perioada barocă

Evoluția istoriei și a artei este în strânsă relație pe de o parte cu apariția Reformei și cu despuierea bisericilor de orice decorație, pe de altă parte, cu reacția pe care a produs-o acest fenomen, constând în împodobirea excesivă a bisericilor cu tot ce se considera că e mai frumos. În timp ce goticul se înălța spre cer, barocul încerca cu orice preț să coboare cerul în biserici. A fost o epocă de extremă opulență și lux în care palatele erau de mărimea unor orașele fastuos înfrumusețate.

Dacă locuințele regilor și episcopilor erau atât de împodobite, ar fi fost imposibil să se facă mai puțin pentru Casa lui Dumnezeu. Nimic nu era destul de bun, destul de prețios, destul de măreț pentru a aduce paradisul în fața ochilor omului și a-i înălța gândurile într-o rugăciune cerească. Nori de aur atârnav în jurul ornamentelor și coloanelor răsucite, deasupra altarelor și din tavan, deasupra lor, îngerii jubilau - drapați sumar și zburau cu aripi aurite și cântând din harfe de aur. A fost o îndepărtare de la vechea, austera concepție, dar fără discuție a fost și expresia unui profund sentiment religios. Îngerii barocului zburau plini de siguranță iar instrumentele muzicale din mâinile lor au fost treptat înmulțite și variate. Expresia adevărului teologic n-a mai fost luată în seamă; importantă era dorința de a arăta că cerul era un loc mai plăcut și mai fericit decât pământul.

Bunăoară, există un înger austriac plin de farmec deosebit de delicat. Este un basoreliev pictat. Veșmântul lui este albastru, aripile aurii, părul castaniu: pare să cânte acompaniindu-se la mandolină. Capul e înclinat ușor într-o parte. De altfel, majoritatea îngerilor acestei epoci au o plastică minunată. Ei exprimă o reală bucurie și adorație. Îngerii ca niște cupidonii abundă în ungherele și colțurile tavanelor, țâșnind din nori sau ținând în mâini ghirlande de flori. Asemenea imagini nu pot fi aprobate teologic, dar nu se poate să nu zâmbești și să nu te simți lipsit de griji în prezența unei asemenea jubilații. Pe

ici, pe colo se întâmplă să întâlnim câte un chip realmente spiritualizat, sau cel puțin câte o prezență blândă, dar solemnitățile inspiratelor statui din Catedrala din Strassbourg nu mai poate fi în nici un chip găsită.

Nu știu dacă El Greco poate fi inclus în baroc. Artă lui exprimă însă aceeași exaltare care poate fi văzută în statuile baroce. Îngerii lui sunt plini de mișcare și de plutire în înalt. Picturile aparțin neîndoiește unui om inspirat și credincios, îngerii nu sunt atrăgători dar, în ciuda fețelor comune, privirea lor e plină de extaz, în rugăciune. Ei aspiră spre înălțimi și atenția le este ațintită spre cer. Nu sunt senini, ci mai degrabă cuprinși de adorație.

Velasquez are și el doi îngerași fermecători în „Încoronarea Fecioarei”. Sunt niște copii atât de încântători, încât Regina cerurilor pare să nu-și poată dezlipi ochii de la ei. Îngerii lui Zurbară, robuști și puternici, se disting prin ținută. Cel din „Viziunea Sfântului Petru”, e foarte apropiat de descrierea biblică. Există ceva, la acest înger, care convinge.

Se poate observa că o perioadă de artă se amestecă cu următoarea, încât nu se poate trage o linie precisă între ele. Concepțiile istorice și filozofice, ca și diferite tendințe religioase, toate au avut influența lor asupra artei și variațiilor sale școli. Pictura lui Rubens bunăoară este masivă și carnală și, ca urmare, și îngerii săi împărtășesc această tendință. Ai lui Murillo sunt sentimentali și ireali. Ei nu aparțin nici cerului nici pământului. Îngerii lui Rembrandt, exceptând remarcabila viziune a tabloului care descrie visul lui Iacob, nu sunt nici ei mai inspirați, așa înfășurați cum sunt în acele straie foarte lungi care arată ca niște cămăși de noapte. Ți-e frică să nu se împiedice în faldurile lor. În Franța, Delacroix a pictat cu destulă forță îngeri, dar expresia are un evident caracter terestru. În Anglia, a existat un mare vizionar, William Blake care și-a ilustrat poemele mistice potrivit concepției sale foarte personale. Teologia și programul lui de pictură erau ieșite din comun, dar picturile sale conțin ceva nepământean, rar întâlnit în epoca sa.

6. Spre modernism

Secolul al 19-lea a introdus o nouă viziune în artă datorită căreia reprezentările îngerilor sunt mai puțin uniforme ca oricând. Ai impresia că artiștii le-au pictat ori le-au sculptat absolut convențional, sau în scop exclusiv decorativ. De altfel, majoritatea artiștilor epocii i-au considerat pe îngerii, chiar și în cer, mai mult ca elemente decorative.

Era victoriană, prosperă și suficientă, a fost în aceeași măsură extrem de romantică și sentimentală. Artiștii victorienii sunt cei care oglindesc cel mai bine în opera lor noțiunea care prevalează asupra îngerilor. Ei i-au considerat duhuri feminine, delicate, asemănătoare zânelor. Îngerii au fost așezați în chip de statui, aplecându-se deasupra fântânilor sau plângând asupra mormintelor. Chiar și îngerii lui Daniel Chester French, deși uriași și impunători, rămân doar figuri alegorice. Ei reprezintă o idee, nu o realitate spirituală. O dată mai mult, vedem că aripile singure nu fac un înger. Superba Victoria de la Samotrace, înaripată și ea, nu poate fi luată de nimeni drept înger, ci drept ceea ce trebuie să însemne, respectiv o expresie a izbândeii. Cel care a conceput-o și-a imprimat gândurile atât de clar în piatră încât semnificația ei victorioasă s-a păstrat de-a lungul secolelor neschimbată.

Credința unui artist este aceea care, îmbinată cu talentul său, îi dă puterea să transmită privitorului realitatea din spatele simbolului. Dacă French l-a înțeles și a crezut în Lincoln, în ce-i privește pe îngerii e evident nu numai că nu-i înțelege ci și că nu crede în ei!

Victorienii, în general, au trăit plat, lipsiți de imaginație, indiferenți. Trimisului curat și puternic al lui Dumnezeu, credinciosului păzitor al omului, nu i s-a acordat niciodată prea mare atenție. Oamenii se bazau pe conturile lor din bancă, nu pe

îngerii lui Dumnezeu. În imaginea Bunei Vestiri, Dante Gabriel Rossetti, inițiatorul stilului preraphaelit, pare să se fi revoltat împotriva acestei atitudini existențiale. Tabloul său e plăcut fără să fi redobândit însă claritate primitivă nesofisticată. Sfânta Fecioară privește mai mult speriată decât supusă, iar îngerul, pur și simplu, n-are nimic de-a face cu trimisul lui Dumnezeu. Nu din cauza lipsei aripilor, ci din pricina întregii sale ținute. Georges Rouault a pictat și el un înger păzitor; nu l-ai recunoaște ca atare, dacă n-ar fi scris dedesubtul tabloului.

Îngerul păzitor devine, încetul cu încetul, o istorioară pioasă, bună pentru a-i liniști pe copilași și pentru a îmbogăți ilustrațiile biblice. Partea curioasă este că, totuși, ideea îngerilor bântuie mintea omenească și în continuare ei rămân unul din subiectele favorite ale artiștilor. Fiecare epocă, chiar și a noastră, atât de științifică și realistă, s-a simțit irezistibil atrasă să picteze sau să sculpeze imaginea ființelor cerești.

Ilustratele de Crăciun și de Paști și pioasele reprezentări care îi reprezintă ca spectre înaripate și ca heruvimi cu fețe de bebeluși încă invadează piața. Firește că această producție nu poate fi numită artă, dar influența ei este prea puternică și prea dăunătoare ca să ignorăm impactul pe care-l are asupra minții receptive a copiilor, cât și asupra propriului nostru scepticism intelectual. Aflați între aceste pioase orori și extravaganța artei moderne, nu e de mirare că ne rătăcim, iar credința noastră în îngeri devine din ce în ce mai îndoielnică.

Dorința, cât se poate de onestă a artistului modern, de a căuta o nouă expresie, chiar dacă mai puțin exactă ca interpretare, îl determină să se întoarcă la simbolism. Dar acest simbolism încă nu s-a găsit pe sine, nu are înțeles pentru un neinițiat. Protestând vehement împotriva „supra-drăgălășeniei”, au căzut în extrema cealaltă: majoritatea îngerilor contemporani sunt urâți și rigizi, și câțiva sunt de-a dreptul simple schițe.

Înainte de al doilea război mondial, în Germania, Sulamith Wulfing i-a plâsmuit pe îngerii săi ca făpturi aparținând altei lumi. Ei sunt, poate, lipsiți de vigoare,

dar sunt plini de spiritualitate. Se poate lesne observa că artistul, mai mult decât să deseneze, își urmărește în realitate viziunea sa interioară.

Într-o bijuterie ultramodernă, am găsit un înger contemporan care se apropia foarte mult de adevărata înfățișare a îngerului. Fața acestui înger era alcătuită dintr-un diamant pur, modelat în formă de pară. Iată o figură fără egal, nesentimentală, tăiată precis, a cărei inexpresivitate aparentă oferă privitorului imaginea unui chip luminat, fără prihană.

Este cât se poate de întemeiat să vrei să-i reprezinți pe îngeri, dar în nici un caz nu poate fi îngăduit ca ei să capete o corporalitate care să ne determine să-i luăm drept oameni. Uneori putem găsi într-o figură omenească o expresie care poate instantaneu să ne ducă cu gândul la un înger. Dar aceasta nu stă în chip, ci în spiritul care se oglindește în el. Îngerii sunt spirite pure care s-au manifestat și încă se manifestă pentru noi prin asemenea forme încât să-i putem înțelege. Ei sunt trimișii lui Dumnezeu, personificarea atributelor Sale. Sunt ființe spirituale de care se cuvine să ne apropiem cu respect și smerenie. Atunci când încercăm să-i pictăm sau să-i sculptăm, trebuie să păstrăm cu orice preț această atitudine, pentru că sunt fapte sfinte.

Pentru aceia dintre noi care am fost crescuți la sânul Bisericii Ortodoxe Răsăritene, reprezentarea lui Dumnezeu Iisus Hristos, a Maicii Sale, a îngerilor și a sfinților este posibilă doar atunci când pictorul rămâne credincios canoanelor și Sfintei Tradiții iconografice. Aceste reguli traduc în imagini, pentru ochii noștri, înfățișarea acelor fapte ale căror trăsături sunt proiectate pe ecranul eternității, dincolo de timp și spațiu, scăldate într-o lumină ce nu lasă umbră, într-o viață ce nu cunoaște moartea. Astfel încât, privind aceste icoane, privim nu atât la ele, ci dincolo de ele, către realitatea pe care cu adevărat o reprezintă.

Epilog

Într-o zi, dis-de-dimineată, când aveam șapte ani, am văzut îngeri. Sunt tot atât de sigură azi cum am fost și atunci. Nu am visat, nici „n-am avut vedenii”. Știu precis că ei erau acolo, cu mare claritate. N-am fost nici mirată, nici înspăimântată. N-am fost nici măcar înfiorată, ci teribil de bucuroasă. Am vrut să le vorbesc și să-i ating. Camera noastră, a copiilor, era luminată de zorii zilei și am văzut un grup de îngeri stând în jurul patului fratelui meu mai mic. Eram atentă, altfel n-aș fi putut auzi vocile lor.

Purtau veșminte lungi, vapoase, de diverse culori pale. Părul le ajungea până la umeri și era diferit colorat, blond, roșcat și brun închis. Nu aveau aripi. La picioarele patului fratelui meu, Mircea, puțin mai la o parte, stătea o ființă cerească. Era mai înalt și nemaipomenit de frumos, cu aripi mari, albe. În mâna dreaptă purta o lumânare aprinsă. Nu părea să aparțină grupului de îngeri strânși în jurul patului. El stătea deoparte și aștepta. L-am recunoscut a fi îngerul păzitor. Am observat apoi că la picioarele patului meu stătea o făptură cerească asemănătoare. Era înalt, veșmântul lui era albastru, cu mâneci largi. Avea părul castaniu și fața ovală; frumusețea sa n-o pot descrie, pentru că nu poate fi comparată cu nimic omenesc. În spatele lui, aripile i se înălțau lateral și în sus.

O mână îi era ridicată la piept, iar în cealaltă purta o lumânare aprinsă. Zâmbetul lui era cu totul îngeresc: dragoste, bunătate, înțelegere și siguranță izvorau din el. Încântată, am trecut peste cuvertură și, îngenunchind la capul patului, am întins mâna, cu dorința arzătoare de a-l atinge pe surâzătorul meu păzitor, dar el a făcut un pas înapoi, a întins mâna prevenitor și a dat ușor din cap. Eram atât de aproape de el, încât l-aș fi putut atinge cu ușurință. „Oh, te rog, nu pleca!”, i-am spus, cuvinte la care toți ceilalți îngeri au privit spre mine și mi s-a părut c-am auzit un râs cristalin, dar de acest sunet nu sunt sigură, deși

știu că râdeau. Apoi au dispărut.

Nu eram decât un copil când mi-am văzut îngerul păzitor. Pe măsură ce timpul a trecut, sporadic mi l-am amintit și i-am recunoscut prezența, dar cel mai des l-am ignorat. Paradoxal, doar răul și supărarea m-au trezit și mi-au limpezit viziunea.

Poate că datorită celor văzute și celor suferite în război și sub ocupația comunistă, în anii ce au urmat, am fost supusă unor coșmaruri diabolice. Singura mea salvare în timpul acestor vise era să fac semnul Crucii. Am știut întotdeauna că eram adormită, că era un vis conștient dar era o tortură ca să mă trezesc.

Într-o zi, privind la o colecție de icoane vechi, am văzut un triptic, reprezentând îngerul păzitor; în panoul din mijloc el apăra somnul plin de vise rele al celui pe care-l păzea. Mai târziu, când eram bântuită a nu știu câta oară de unul dintre cele mai înfricoșătoare coșmaruri, când să mă trezesc mi-a venit în minte icoana și, cu o limpezime extraordinară, mi-am reamintit că, fiind copil, îmi văzusem îngerul păzitor. Întărită, m-am întors imediat la îngerul meu păzitor, așa cum nu mai făcusem din copilărie; și am știut că stă lângă mine, protejându-mă. Liniștită și împăcată, am recăzut într-un somn profund, odihnitor.

Această întâmplare, propria-mi experiență, stă atât la începutul cât și la sfârșitul cărții de față pentru că fără ea (întâmplare) nu m-aș fi apucat niciodată de acest studiu. De asemenea, fără tot ce am studiat, această experiență ar fi rămas pur și simplu, o experiență remarcabilă (cel puțin pentru mine însămi), dar inexplicată și fără înțeles.

Astăzi, pentru mine, ea are o semnificație extrem de reală și de deosebită. Îngerii au o miraculoasă realitate.

Activitatea lor printre noi a devenit pentru mine o realitate vitală, pozitivă. Nu mai caut să-i văd, cunoașterea prezenței lor îmi este suficientă. Ca să încerci să ai o viziune a îngerilor, sau să speri să o ai sau să ceri așa ceva, e o greșeală. Să cauți

intimitatea cu ei, prin alte mijloace decât harul lui Dumnezeu, este zadarnic; Dumnezeu Iisus Hristos este singurul nostru drum spre unirea cu Tatăl și cu toate creaturile Sale.

Îngerii sunt duhuri curate, dar nu e neapărat necesar să aibă o consistență, o natură care să fie dincolo de înțelegerea noastră. Când îi vedem, privim o realitate. Ar fi poate greșit să numim o asemenea experiență „viziune”, dacă înțelegem prin cuvântul viziune o stare ca de transă și nu, pur și simplu, facultatea de a vedea. Ceea ce vedem în asemenea ocazii, percepem fără efort, știind bine că, material vorbind, nu este nimic de văzut. Conform cu cele descrise în Scripturi și în mărturiile sfinților, emoția în fața lor este zugrăvită ca o bucurie și o încântare, uneori teamă, în care mintea rămâne perfect clară și judecata neștirbită. Sfântul Simion spunea că „aceia care merită percep și prin simțuri și prin intelect ceea ce este cu totul deasupra simțului și intelectului”. Sfânta Ioana d'Arc spune la judecată că ea a „îmbrățișat viziunea Sfintei Caterina și a Sfântului Mihail în jurul genunchilor, dar când a fost întrebată ce ține în îmbrățișare, a fost incapabilă să explice. Nu cred că îngerii se materializează în sensul fizic al cuvântului, deși au concretețe spirituală. Nu sunt transparenți ca fantomele, ci apar, acelor care-i văd, ca fiind absolut substanțiali. Îngerul nostru păzitor e considerat a fi imaginea spirituală a tuturor calităților noastre bune și adevărate; asta îl face intens personal și foarte specific. El este mai aproape sau mai departe de natura noastră adevărată.

După cum trăsăturile noastre bune sunt date de Dumnezeu, așa ne este dat îngerul nostru ca să ne apere și să ne întărească aceste trăsături până creștem la deplina maturitate a naturii noastre dată de Dumnezeu și asemănătoare Lui. El este în adevăr păzitorul nostru și mentorul nostru și privește fața lui Dumnezeu. Este incoruptibil și întotdeauna cu noi, dar noi nu suntem totdeauna în stare să-l simțim, din cauza perversității noastre îndărătnice. Îngerul cel rău, sau demonul, pe de altă parte, poate să se apropie atât cât îi îngăduie relele noastre, sau mai curând îngăduința noastră pentru ele, îl fac să devină umbra noastră. Și el, în anumite ocazii, poate fi văzut sau simțit de cei

sensibili. Dar când vorbesc despre el ca despre o umbră, nu înțeleg să spun că diavolul nu are realitate, pentru că numai aceia care nu au rezistat niciodată ispitirii, care, cu alte cuvinte, nu au stat împotriva satanei, se pot îndoii de existența lui, pentru că n-au avut ocazia să-i simtă puterea. Chiar această experiență a teribilei puteri de ispitire confirmă credința mea în îngerul căzut.

Sfinții îngeri sunt nemuritori prin harul lui Dumnezeu. Au o natură pozitivă și dinamică și o existență independentă de orice altceva, exceptându-L pe Dumnezeu. Sunt departe de a fi „lipsiți de voință” dar voința lor este complet acordată cu voința lui Dumnezeu, datorită dragostei lor absolute și adorației pe care i-o poartă. Nefericirea timpului le este necunoscută.

Să-i preamărești pe îngeri, în sens păgân, este absolut greșit și interzis de Scripturi și de Biserică, dar ca să te rogi lor și să le ceri ajutorul și să-i respecti este cât se poate de conform Scripturilor. Rugăciunea este marele liant al unității, substanța ei sudează și prin ea întreaga creație a lui Dumnezeu stă laolaltă în fața Lui.

Sfinții îngeri ai lui Dumnezeu ne păzesc, ne păstoresc, ne conduc, ne susțin când cădem, îmbărbătându-ne pe drumul nostru. Îngerul nostru personal și, de asemenea, păzitorii diferitelor națiuni, își amestecă rugăciunile lor cu ale noastre, purtându-le la Dumnezeu în înalt, până când vom sta toți înaintea tronului lui Dumnezeu și „vom cunoaște pe deplin precum și noi suntem cunoscuți” (1 Corinteni 13, 12).

Este potrivit, drept și cuvenit nouă să-Ți aducem mulțumiri în toată vremea și în tot locul, o, Doamne, Părinte Sfinte, Atotputernice, Dumnezeule Cel Veșnic. Care, prin mulțimea sfinților, ne-ai împresurat cu un nor așa de mare de martori încât noi, bucurându-ne de tovărășia lor, putem merge cu răbdare pe calea care ne stă înaintea și, împreună cu ei, putem primi cununa slavei ce nu se veștejește. De aceea, cu îngerii și arhanghelii și cu toată oastea cerurilor, laudăm și Marim Numele Tău preaslăvit,

totdeauna cinstindu-Te și zicând:

„Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot,
Plin este cerul și pământul de Mărirea Ta.
Slavă Ție Preaînalte, Doamne. Amin”.